

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cavssa Helvetica Orthodoxae Fidei

Murner, Thomas

Lucernae, 1528

VD16 M 7034

urn:nbn:de:hbz:466:1-29525

CAVSSA HELVETI
CA ORTHODO
XAE FIDEL.

DISPVATIO HELVETIORVM IN BA
DEN SVPERIORI, CORAM DVODE

cim cantonum oratoribus & nuntijs, pro sanctæ
fidei catholicæ ueritate, & diuinarum literarum
defensione, habita cōtra Martini
Lutheri, Vlrichi Zwinglij, & Oe
colampadij peruersa & fa
mosa dogmata.

*Societ' Jesu Paderbornæ
Ex donatione a. d. d. Sebastiani Seisler. a. 1598.*

PROLOQVVM.

In nomine sanctæ Trinitatis, Amen.

ET SI DEI HONOREM ET LAVDEM EF-
ferre, extollere, plantare, fateri, & augere omni liceat crea-
tura, præcipue tamen omni Christiano incumbit ea neq; im-
pedire, neq; intermittere, sed omnibus huius mundi negotijs
anteponere. Quare nos Sculteti, Ammanni terrarum ac di-
tionum, & Ammanni, minores atq; maiores cõsules, totaq;
ciuitatum & terrarũ Heluetiorũ infra nominatorũ Cantonũ
cõmunitates Lutzerneñ, Vraniorũ, Schwitensũ, Subsilua-
niorũ, sub & supra syluam Kern, dictam Zug una cum ex-
teriori õffitio Glarancorũ, Friburgeñ, Solodoreñ, & eorum
qui ex Appenzel sunt. Nũtiamus omnibus & singulis, cum
religiosis, tum secularibus superioritatibus, cõmunitatibus,
singularibusq; personis, in & extra nostras cõfõderationis
terras, in cõmunicq; oĩbus Christo fidelibus hominibus com-
muniter, ac cuiq; iuxta dignitatem & statũ suum, decentibus
cuiusq; titulis & honoribus nominatis & salutatis.

Dilecti probiq; Christiani, auxiliante Deo, per hæc notũ
uobis facimus, oĩbus patere, quomodo paucis elapsis annis
nostræ sanctæ, & multigentariæ, uere, atq; probatæ Christi-
anæ fidei, aliquorũ nouorũ falsorũ prophetarũ (sicut nominatim
Martini Lutheri, suorumq; cõplicũ seductoria doctrina
& articuli (spretis sacro sanctis sacramētis) & reprobata sacra-
rum literarũ interpretatio, irrisio Christianorũ conciliorum,
alteratio, & abolitio sacrarũ missarũ, confessionũ, aliarumq;
laudatarũ Christianarũ ordinationũ, ceremoniarũ, ornatũ
& institutionũ Christianæ ecclesiæ, specialiter detractioũ,
uenerationũ ac intercessionũ laudatissimæ genitricis Dei sal-
uatoris nostri Ihesu Christi, immaculatæ uirginis Mariæ, om-
niumq; sanctorũ, per eorũ seductorias & suggestio contiones,
& scripta, & multis alijs inenarrabilibus uijs plurimũ obfue-
runt,

PROLOQVIVM HELVETIORVM

runt, diffamarunt, atq; iniuriati sunt. Per quæ in plerisque superioris Germaniæ locis & nationibus errores magni, tumultus, malevolentia, graues & intollerabiles inobedientiæ deuaſtationes, sanguinis effuſiones, ſcandala, & deſperationes exorta ſunt.

Papalis igitur ſanctitas, atq; maietas Imperatoria, etſi ut capita, deſenſoresq; eccleſiæ ad extirpandã & delendam eiufmodi ſapius ante damnatã doctrinã, principio piã paterna & gratioſa monitione, exhortatione, informatione, & poſt hæc Luthero, complicibusq; ſuis, ut filiis inobedientibus & malitioſis ab eorũ ceptis peruerſis non reſiſcentibus) pena libus bullis edictis & præceptis, prout de iure nihil intermiſerunt. Fuit nihilominus id omne poſt hac apud Lutherum, eiufq; compliees non ſolum non acceptũ, infructiferum, & ad eorũ emendationem, ac errorũ ſuorũ abnegationem, reditũq; ad ſanctã eccleſiam nequaquã profuturũ. Quin potius Lutherus ipſe peruerſa & obſtinata mente tale uirus & uenenũ, ad obcecandã Chriſtoſidelium plebem, & damnationẽ pauperum animarũ, & oppreſſionẽ ſanctæ matris eccleſiæ, per multos peruerſos libellos, germano atq; latino eloquio editos, iugiter & crebro infudit ac diſſeminauit. Fecitq; ſibi adulatione ſua curiumq; pruritu in dies maximã adhærentiã, ſotios & amicos ſibi undequaquã copulãdo, ad ſeq; trahẽdo. Inter quos unum ualde ſibi deuotũ, obſequioſum, & beneuolentem adeptus eſt diſcipulũ inter Heluetios nomine Ulrichum Zwinglium, Thuregiorũ prædicantem, qui primo Lutherũ, eiufq; ſeductoriã doctrinã mira laude extulit, eum ſcribens talem eſſe ſtrenuũ ualidumq; Dei ſeruũ & propugnatorẽ, qui tam maxima diligentiã ſacras ſcrutetur literas, uerbumq; Dei tam fideliter & habundanter exportet, qualis non fuerit etiã in mille elapſis annis. Quemadmodũ itaq; apud Saxones Lutherus, ita & apud Heluetios Zwinglius antiquos ſanctos patres & tot centenis annis poſſeſſam ſpiritus ſancti unitatẽ.

A ij

PROLOQVVM

& Christianæ ecclesiæ unanimem intelligentiam, & sacrarū literarū interpretationē, expositionemq; concionibus ac scriptis opprimere, scindere, euertere, contemnere, & annihilare satagit atq; conatus est.

Posteaq; aūt apud illos quos callide deceperat, quosq; sua falsa & seditiosa doctrina sibi deuotos cōcilauerat, expertus est, omnia Christiana cœpit euertere præcepta, omnia sacramenta annihilare & contaminare, oēs Christianas deleuit ordinationes, ex diuino officio supremo Ihesu Christi missæ sacrificiū idolatriam fecit, uenerabile altaris sacramentū (etiā cōtra magistrū suum Lutherū) pistoriū appellauit panem. Omnia bona opera qualia sunt, orationes, cantus, lectiōes, Dei laudes, gratiarū actiones, ieiunia, feriæ &c. oppressit carnis libertatē, pro libertate spiritus docuit, Deo deuotas claustrales utriusq; sexus personas, periuras Deo fieri sollicitauit & monasteria sua derelinquere, atq; se matrimonio copulare iussit, monasteria & ecclesias oibus suis ornatibus spoliarunt, imagines non in ecclesijs solū, uerū & in campo adorti destruxerunt atq; exusserunt, oēs religiosos supremis contumelijs affecit, & odiosos reddidit. Ad hæc nouā & peculiarē erexit ecclesiam in qua dispensat, relaxat, excōmunicat, ligat, soluit, præcipit, prohibet, nouas facit ordinationes antiquas destituit, quasi uel Cæsar uel Pontifex esset maximus. Et ut summatim claudamus postq; omnē deuotionē, Dei timorē, sinceritatemq; destruxerat hoim, omneq; in Dei & proximi amorem ducens, sua doctrina (ad quā firmandā Dei uerbo & euangelio abutitur) dilsecasset, diuisisset, deuasisset, penitusq; decussisset, & ex obedienti, Dei timorato popello, efferrum, indomitū, & freudentem, absq; timore, ac propriæ uoluntatis effecerat, sicq; in terris nihil irrumpendū plus reperiens, euertendū, peiorandū, ad purgatorios descendit ignes, pauperes uidelicet captiuas & pœnales animas adiutorio, & uiuorū intercessiōe spoliare adortus est, neq; eius rei satiatas
in cœlos

HELVE TI O R V M.

in cœlos se extulit, Ihesum Christū saluatorē nostrū adgressus, qui cum in cœlo esset, factus est, esse non posse sub panis speciebus illius immensæ misericordiæ & omnipotentiæ infamiam irrogans. Post hæc Mariā gratia plenā eius benedictā genetricem perpetuā uirginem, omnesq; sanctos Dei (quod pro nobis intercedere nequeant, quodq; nos illos nec uenerari debeamus nec inuocare possimus) dehonestarūt ac paruifecerunt. Sic neq; supra terram, nec in terris, sed nec in cœlo quiddā superbi, qd̄ molitus non fuerit extirpare & peruertere, etsi Zwinglius ipse cōmuni & simplici uiro id omne tam subtili cōmento proposuit, ut ad Dei sacra etiā iurarent, omne hoc bonū esse, & sacris literis consonum. Quæ omnia nos non immerito cordi accipiētes, non his solum ex causis quasi fauore peculiari, & genuino amore erga nostros progenitores, defensionē Christianæ fidei moliremur, sed quod optime sciremus impossibile, nec sperandū ullam uel ciuitatem uel cōmunitatē posse aut uirescere aut durare, in quibus Christianæ fidei non fuerit unitas reperta, uerbūq; Dei Christianus intellectus, & Christiana ordinatio, quū omne in se regnum diuisum desolabitur. Sed quod supreme doleamus, per eiusmodi peruersam ac seductoriā doctrinā Zwinglij, ei q; complicum tot hominum milia, a cōmuni Christianorum fide in plures damnatos & noxios errores abduci, & in aninabus perpetuo perire.

Quare nobis, nostrisq; terris & subditis profuturū ducetes ad animarū perpetuā salutem, & ad defensionē nostræ antiquæ, indubitatæ Christianæ fidei pacis & unitatis. Specialiter tamē ad profectū dilectorū nobis & fidelium cōfœdatorū Thuricentiū, ab ipso Zwinglio malitiose seductorum, quos sapius & crebro tentauimus per bonas & amicas adhortationes eo mouere, ut pluris ducerent oīm Christofideliū nationum multacentenariā hactenus habitā unanimem in fide intelligentiā, quā unius uel paucorū de se presumentium singula

PROLOQVIVM

ritatem aut pertinaciã. Et ut speramus erga prefatos nostros dilectos & fideles confœderatos Thuricenses amica & Christiana monitione & exhortatione, omniq; illo quod nobis possibile fuit, quodq; ad id deseruire putauimus ut eos cõmõneremus indefessa diligentia nihil prætermisimus.

At quoties sæpius & amice hac in re illos adorti rogauimus, nulla nobis altera responsione obuiarũt, quã ut semper proponerent sese in eorũ & ciuitate & terris omnibus parrochis, curatis, & prædicantibus publicum dõdissẽ mandatũ ut omnes libere, sancta euangelia, & apostolorũ epistolas uniuersimiter scd̃m Dei spiritũ, & ueras diuinas literas antiqui & noui testamenti prædicarent, & quicquid prædictis scripturis tenere & probare possent, absq; ulla humanarũ doctrinarũ & institutionum permixtione prædicando nuntiarẽnt. Nam oĩno eius mentis essent claro Dei uerbo nihil adimẽtes obtẽperare, quantũ eis uires Deus ipse suppeditaret. Quod etiã eorũ mandatũ prædicãtes eorũ fideliter exequuti fuissent.

Ad hæc circũsedentes episcopos Constantiẽ. Curie. & Basiliẽ. & aliquas uniuersitates doctosq; uiros & nos plurimẽs scribendo rogarint, & ut Christianos fratres uocarint, monuerint, si quis eos uel eorũ prædicãtes, reperiat erroneos diuini noĩs intuitu id oĩne uerbo diuino Bibliacæ & Euãgelicę scripturę edoceret, qd̃ usq; modo adhuc perãt atq; desiderẽt.

Sed ubi ex fundamento nobis non cõstetisset hanc nostrorum dilectorũ, & fidelium confœderatorũ Thuricẽ. responsionem ac petitionẽ, cum uniuerso negotio Zwingliũ & practicassẽ ac fabrefecissẽ. Fuissetq; causa in se talis & uera uti illã nobis dilecti confœderati nostri Thuricẽ. per Zwingliũ falso decepti & eo loco deducti proponebant, uolebamus nos illos neq; adfectare abducere, aut a tali proposito cõpellerẽ, quin potius cum eis totij quicquid ad defensionẽ nostrã sanctę Christianę fidei, & ad Dei uerbũ firmandũ attineret corũ us pariter & uitam nostrã ponere ac fundere, & auxilio nostrõ

stro

HELVE TIORVM.

stro leuare. Quum nobis illud omnino menti insideat libenter nos progenitorū nostrorū (qui præ cæteris nationibus ut amatores & defensores Christianæ fidei & sanctæ ecclesiæ sunt habiti) uestigia imitari & sequi. Zwinglius enim uero si scripturis informari uoluisset, ut sæpius (cti absq; fundo) se obtulit eius rei gratia neq; diligentia, sed nec labor ullus intermissa fuere, præcipue a gratioso domino nostro Constantien. Episcopo cæterisq; doctis & libris editis, alijsq; uijs cui paternæ Christianæ & sufficienti informationi ipse non solū non obtemperans, sed & ex toto ingratus extitit. Insuper & ipsos pios monitores in cancellis ac libris suis alijsq; locis, contra omnē Christianū pudorem, & fraternam charitatem derisit, eisq; turpissime est iniuriatus. Sed quid mirum illū nulli us uiuentis doctrinā & informationem acceptare, qui etiam (Zwingliū uolumus) nec ullam glossam, expositionem, intellectum, cuiuscunq; defuncti, quantūq; ueteris, sancti, famati, ac docti, acceptare & admittere patitur, quin etiam temeret oēs Christianas congregationes & concilia a sancta & non decipiēte ecclesia acceptata approbataq; (ubi suæ doctrinæ seductoriæ aduersant) impudenter diffamare & reiicere.

Quia uero Zwinglius sicut & magister eius Lutherus supra oēs iam memoratas, paternas, amicas, & Christianas adhortatiōes & informatiōes in sua pertinaci & obcæcata mente & sensu perdurat, iuxta hac tamen semper se iactitat, quod doceat, prædicet, utaturq; nihil alio quā sacris & Biblicis scripturis, dilucido, & claro diuini uerbo, quo cōmento populū maiorem partem seducit eoq; duxit, ut omne id quod scribat, doceat, prædicet sacras æstimēt literas. Vt autē errores memorati & damnati ex cordibus seductorū hoīm euellantur, & hij quos Zwinglius & sui cōplices sic a Christiana fide abduxerunt, ad uerā uia reducantur, & doceant, probiq; & constantes Christiani a defectione custodiantur, ac in eorū Christiana fide confortentur, atq; cum ueritate duranter permaneāt,

PROLOQVIVM

post alia fructifera media, summa diligentia ut uera necessitas ipsa requirit cogitauimus atq; consultauius.

Medio aut̄ consultatiōis nostrę tempore euenit, tres egregios & eruditos doctores, nominatim Dñm Iohannē de Eck ordinarium & uicecancellariū uniuersitatis Ingolstadt terrę Bauarię. Dñm Iohannē Fabri, illustrissimi ducis Austrię & c. nri gratiosi dñi uirū a secretis. Et dñm Thomā Murner, tūc temporis lector in Lutzerna, sese non rogatos, sed bona eorū ac prona uoluntate & scriptis & ore obtulisse, quū Zwinglius in scriptis suis uarios & multiplices errores inducat, uerā Christianam fidem cōtaminet, uim faciat uerbo Dei & sacris literis, dilaceretq; & in peruersum intellectu scandalose trahat contra spiritus sancti sensum, sed nihilominus in angulis uniuersis exclamet, sese ostendet, ut scripturis secum agatur, & ex Dei uerbo aliter instruatur. Velintq; sic ipsi ob Dei gloriam & laudē, & ob defensionē nostrę antiquę & uere Christianę fidei, obq; Christianā ac fraternā charitatē erga uniuersos confœderatos, ne simplices per Zwinglij falsam doctrinā sub uerbi Dei pallio coloratā seducantur, ubi & quando nobis placuerit, acceptumq; fuerit talia, disputatione contra præfatum Zwinglium Dei adiutorio ad finem usq; perducere & defendere.

Ex qua triū doctorū amica & Christiana exhibitione non parū & cōsolatiōis & gaudiij suscepimus, quū indubitata nos spes habebat, ubi eo animo cōueniretur, & amico cōloquio conferretur, cōpertū futurū, quis nam sacris literis uel uterē recte uel abuteretur. Et is qui usq; ad hæc tempora scripturis fuisset abusus, errorem suū reuocaturus esset, sicq; simplices reduci possent ad unanimum intelligentiā fidei.

Ad hæc certa sciētia & consensu Reuerēdissimorū in Christo patrū gratiosorū dominorū nostrorū quatuor episcoporū Constantien. Basiliē. Walleſien. & Lausan. qui suā canonicam in nostris terris & ditionibus habent Iurisdictionē, suntq; nostri

H E L V E T I O R V M.

noſtri ſpirituales paſtores, & animarū noſtrarū curatores, de diſputatione ſiue colloquio (quomodo illud nominari placeat) habenda concluſimus, inq; ciuitatem Baden in Ergow octo Heluetioꝝ cantonibus ſubditā collocauimus xvi. Maij anni xxvi. numeri minoris. Noſtriſq; dilectis confœderatis Thuriceñ. maturo & bono tempore ante hac ſcriptis ſignificauimus, & quo potuimus amicitius & ſupreme rogauimus ſuam legationem & nuntiū ad illam dietā ordinare, ſeſſuri nobiſcū, adiuturiq; hanc diſputationem fieri & cōpleri magiſtrum Vlrichū Zwingliū, aliōſq; prædicantes & doctos uiros ciuitatis eoꝝ & ditiōis etiā ad hanc diſputationē & Chriſtiani colloquiū uenire monituri ac præcepturi, exhibētes nos optima & ſuprema ſecuritate ſaluū conductū illis daturos.

Vt autē hac in re maiore fructu, ſollicitiusq; res hæc geratur prænominatis gratioſis dominis noſtris Epiſcopis ſupplicauimus, pro quanto poſſint in proprijs perſonis, aut ſi nequeant per eoꝝ fide dignos nuntios & legatos eoꝝ nomine dignarentur huic futuræ ad eſſe diſputationi, ſecumq; ducant ſiue mittant tres aut quatuor probos Chriſtianos uiros ſacrarum literarū peritos, ſic & nos facturi a ſingulis cantonibus noſtros doctos & prædicantes præſentes ſtatuemus.

Sed & ſimili modo tribus nominatis doctoribus ſcribere mandauimus, ut ad (ſcriptis edictam a nobis) diſputationem compareant eorum exhibitioni ſatiſfacturi.

Ad quā diſputationē in oibus noſtræ confœderationis terris ſinguliſq; locis, alijsq; nobis iunctis, & oibus promiſſa eſt libera ſecuritas & ſaluus conductus. Et ne quis merito querendū putaret, ſibi nequaquā conuenire in præſato loco diſputationem hanc uiſitare, neſcio quid periculolum aut captioſum ratus egimus ſeptem cantones, ſimul eū nūtijs noſtroꝝ confœderatoꝝ Thuriceñ. quoꝝ octo cantonū iuriſditiō eſt & ſuperioritas comitatus Badeniſis, dedimusq; omnibus præſatis perſonis, oibus quoq; alijs undecunq; aduenientibus, ſi

PROLOQVVM

ad disputandū uenerint, tota durāte disputatione, sed & post completā disputationē, ut sese in sua loca tuta, & munitiones recipere possint, liberū & securū promissimus & scriptis promulgatum largiti sumus saluum conductum.

Ad talem itaq; scriptis publicatā & promulgatā diē, & ob datam securitatē, in nostra ciuitate Baden cōparuerunt gratiosi dñi nostri per eorū fide dignos & prāstātes nuntios, competēti numero egregiorū eruditorū proborū & honestorū uirorū, sacrarū literarū peritorū. Sed & tres illi doctores prānotinati, dñs Iohānes de Eck, dñs Iohānes Faber, & dñs Thomas Murner, qui etiam sabatho sancto diei Penthecostes in parochiali ecclesia Badensi, eorū prius factā exhibitionem, coram nostra Heluetiorū cōmunitate duodecim cantonū, ac nobis fœdere iunctis honestis consulū nuntijs, & corā oibus manifeste renouarunt, quod ob id a suis illustrissimis & gratiosis dominis missi uenissent, atq; se offerrent, & exhiberent ut ante fecissent, antiquā uerā Christianā fidem, contra omnes & singulos auxilio Dei manu tenere & defendere.

Sic igitur consulū nuntijs duodecim cantonū nostræ confœderationis, & alijs nobis iunctis, sed & non paruo numero doctoz uirorū in Baden congregatis, nec Vlricho Zwinglio alijsq; prædicantibus & doctis ex Thuriceñ. ditione apparentibus, sed foris manētibus, nostri missi consulū nuntij duodecim cantonū cum dilectis nobis confœderatis Thuriceñ. consulū nuntijs etiā præsentibus uaria & proposuerunt, egerunt, & collocuti sunt, si medijs quibusdam uijs inueniri queat, quibus, forma, spetie, modo, Zwinglio eorūq; doctis uiris, saluus conductus & securitas danda esset, ut inde satiarerentur, ad hanc disputationē & ipsi uenturi, quum eiusmodi disputatio, & colloquiū, eorū fuisset maxime causa decretū, multis & uarijs uerbis & actis non hic necessario differēdis, & si apud nuntios Thuriceñ, illa neq; grata, neq; cum fructu tractabātur. Nam a nostris confœderatis Thuriceñ. per eorū
nuntios

HELVETIORVM.

nuntios & scripta ex toto sunt hæc nobis denegata, uarijs ex
caussis, quarū præcipua erat Zwinglio locum in Baden non
acceptum sed esse suspectum.

Nostri uero dilecti confœderati Thuriceñ. & Vlrichus
Zwinglius una cum cæteris doctis uiris ne ulla ex re permo-
ti, conqueri possent (quãuis nos confœderati iuxta nostrorū
fœderum articulos, & capitula nullo egeamus uel securitate
uel saluo conductu) Ideoq; ad superabundantiã, ut oibus &
singulis patere potuisset, nos honestate, probitate, totoq; sin-
ceritatis desyderio agere uoluissè, cum nullo quoq; præiudici-
tialiter quiddã machinari, septem cantonū nuntijs, quorū est
Badensis & dominiū & superioritas cõmisimus & mandauis-
mus, ut nostra plenaria potestate eis data (nō attēta nostrorū
confœderatorū Thuriceñ. & Zwinglij absq; fundamento da-
ta responsione & exceptione) copias & rescriptū literarū sal-
ui conductus & securitatis conciperēt, quas etiã nostris con-
fœderatis Thuriceñ. trãmisimus cum exhibitione, si his quis
etari malint, aut si quid deesset, meliore forma excogitanda
ipsi uel adderent uel formarent. Hanc ipsi septem cantones
essent firmaturi & sigillaturi seu obsignaturi ipsiq; missuri,
fuitq; eiusmodi salui conductus literarum copia & tenor de
uero ad uerbum talis.

LITERAE SALVI CONDUCTVS ET SE-
curitatis Vlricho Zwinglio, alijsq; Thuriceñ. datæ.

NOS POST NOMINATORVM CANTO-
rum Heluetiorū siue cõfœderatorū nominatim Bernen-
Lutzerneñ. Vraniorū, Schwitensiū, Subsyluaniorū Zugen-
& Glaraneorū consulū nuntij, iam in hac dieta, in subscripta
caussa cū plenitudine potestatis nostrorū dñorū & superiorū
Baden in Ergow congregati, Fatemur, notūq; facimus om-
nibus præsentibus literis. Sicut paucis exactis diebus per dō

PROLOQVVM

minos & superiores nostros ex causa maximorū & grauissimorū euentuū, etiā duplicitalis & contrarietatis intelligentiē sacri Dei uerbi, & nostræ uere Christianæ fidei, quæ nūc heu in plarisq; locis & cantonibus nostræ confœderationis præ oculis habentur, post multos labores fatigationesq; bonū ac fructiferū estimarunt, ob id se sperantes denuo cum Dei adiutorio & gratia, quietem, pacem, & fidei unitatem adepturos, cōmune colloquiū siue disputationē (qualiter hoc congrue nominari debeat) edicere & ordinare. Quia tamen magister Ulrichus Zwinglius prædicans i Thuriceñ. non minus sed præcipuus est, qui eiusmodi nouā doctrinā in Thurego prædicat & alias undequaq; in nostræ confœderationis terris, suis scriptis & expressis libellis plātauit & effudit. Quare nostros confœderatos Thuriceñ. in certis ante habitis dietis, sed & nūc in hac dieta, supreme & enixissime ex parte nostrorū dñorū & superiorū, tentauimus & rogauimus, quatenus magistrū Ulrichū Zwingliū, aliosq; eorū prædicantes & doctos eorū uiros, ciuitatis suæ ditionis & territorij, ad talem disputationē uenire monerent, & cum effectu mitterent. Ad hanc etiam fide dignā legationē & ordinarent ac mittere uellent, quod scilicet tamē semper in plarisq; dietis per eorū nuntios, ac sapius in eorū scriptis se exhibentes obtulerūt, si quis melius ex sanctis scripturis eos informare posset & intruere, libenter se duci passuros &c. Nunc autē, quia Zwinglius talem nouā doctrinā non solū in ditiōe Thuriceñ. sed ob suā superabundantiā, scripta & expressos libellos undequaq; in nostræ confœderationis terris effudit. Quare nostra æstimatione putamus nostros cōfœderatos Thuriceñ. pro ut æquitas ipsa poposcit etiā iuxta ipsorū met exhibitionē tale nobis non denegaturos, sed & eorū prædicantes, & doctos uiros, etiā ad huiusmodi disputationē uenire monerent atq; cōpellerent, futurū rati, ut cum Dei & gratia & auxilio, ad ueram & rectā intelligentiā duceremur, pacem, quietem, & unitatē nostrā

HELVE TI O R V M.

noſtræ fidei denuo recuperaturi. Ne aut̄ Vlrichus Zwingli-
 us, aliqꝫ prædicantes, & ſua partis docti uiri conquæri poſ-
 ſint, neqꝫ debeant, locū in Baden illis non eſſe cōmunem ſiue
 acceptū, & quod ſecuri non ſint. Habemus nos conſulū nūtiꝫ
 præfati cōmuniter & ſinguli a dñis noſtris & ſuperioribus in
 mandatis cum plenitudine poteſtatis, ipſum Zwingliū, cum
 ſibi adhærentibus ſupreme & ſecuriſſime ſaluos ducere, & in
 Baden ad huiuſmodi diſputationem aſſecurare, iterūqꝫ redu-
 cere, ut ad eorū loca tuta peruenire poſſint. Quamobrem ex
 mandato dñorū noſtroꝝ & ſuperiorum, damus & ſcribimus
 magiſtro Vlricho Zwinglio, & alijs ſibi adhærentibus doctis
 uiris ſua partis, oibꝫqꝫ alijs, quos non doſe aut malo ani-
 mo ſecū duxerint, pro eorū & corporibus & bonis ad talē col-
 lationem ſeu diſputationē, ad Baden in Ergow, & poſt cōple-
 tam eiꝫ diſputationē (non attento quis in hoc caſu uel
 diſputatione uincat ſiue uincatur, recte uel non recte habeat,
 ſeu uictoriā obtineat) ut de Baden iterū ad ſua tuta loca redi-
 re poſſint, liberū damus & ſecurū ſaluū cōductū, in ſuprema
 ualidiori & optima forma, quantū facere tenemur, ſcimus, &
 poſſumus in noſtro, noſtorūqꝫ dñorū & ſuperiorū nomine,
 eorūqꝫ nomine qui noſtris dñis & ſuperioribus iuncti ſunt,
 uel quouis modo aſſociati, harū literarū tenore eo tamen ad-
 dito, quod ſe quilibet teneat aſſecuratoꝝ cōſuetudine & mo-
 re. Et ſi noſtri confœderati Thuriceñ, uel magiſter Vlrichus
 Zwinglius, aut ſibi adhærentes ſeſe æſtimarent talibus ſalui
 cōductus & ſecuritatē, literis non ſufficienter ſecuros, &
 quiddā in his deſectū arbitraretur, qua in forma, uel in quo
 id eſſet, ideo & illud cōplendū, & ad oēm ſecuritatē faciendā,
 quæ ad optimā & ſupremā pertinet ſalui cōductus ſecurita-
 tem, atqꝫ neceſſaria eſt, uolumus talem & eiꝫ diſputatiō ſalui con-
 ductus ſecuritatē, qualiter & quomodo illa ſecuriſſima & op-
 tima forma ſcribi poteſt & concipi, etiam his literis dediſſe, &
 harū tenore literarū præſtitiffe. Sed & hic in ciuitate & comi

PROLOQVVM

tatu Baden talem faciemus prouidentia, sub panis corporū
 & bonorū interdicturi, sicq; curaturi & acturi, ut proculdu-
 bio in magistro Vlricho Zwinglio & sibi adherentibus, sed
 & in oibus alijs qui ob nostrā datā securitatē uenient, talis no-
 stra salui conductus securitas, fideliter, honeste, & probe ob-
 seruabitur, & cum ea tueri debebunt atq; defendi. Et ad ple-
 nariam securitatē in hac dieta erga nostros dilectorū confœ-
 deratos Thuricēn, nuntios exhibuimus, sed & presentū li-
 terarū tenore adhuc nos exhibemus, ubi magister Vlrichus
 Zwinglius sibiq; adherentes huiusmodi nostrā salui condu-
 ctus securitati non fiderent, si ultro oportet mittemus nostrū
 terræ Badensis præfectū una cum uiginti uel tribus honestis
 probisq; uiris ad Thuregū, qui eum huc in Baden saluū con-
 ducent & custodient, sed & in Baden, & post totius actus cō-
 plementū denuo in Thuregū reducēt, & ad eorū tuta loca du-
 cant atq; custodiant, ut nostræ salui conductus & securitatis
 literæ in eo fideliter obseruentur. Ad hæc cum dilectorū no-
 strorū cōfœderatorū Thuricēn, nuntijs loquuti sumus, ut no-
 bis assideant consultaturi nobiscū, si in tali salui conductus se-
 curitate adhuc quiddam deesset, quomodo aut in qua forma
 hæc securitas firmari & fieri possit, ut inde Zwinglius satiarc-
 tur, cuius talis superabundantis exhibitionis uolumus nobis
 presentes literas nostras esse testes efficaces, transeuntes præ-
 tensas causas, quas nostri confœderati Thuricensiū nuntij,
 instructionis suæ tenore nobis proposuerunt suo ualore sta-
 re nostris superioribus nūtiādas, etsi putemus eiusmodi eorū
 causas nec locū habere, nec quadrare, attēta nostrorū dñorū
 & superiorū atq; nostra superhabundanti exhibitione spera-
 turi omnino nostros dilectos cōfœderatos Thuricēn, & ma-
 gistrum Vlrichum Zwingliū, & alios sibi adherentes in hac
 nostra salui conductus securitate, & superhabundanti exhi-
 bitione cōrentos futuros, & omnino eiusmodi disputationē
 in Baden uisituros, In cuius rei testimonium &c.

Sed

HELVE TIORVM.

Sed quicquid consulū nuntij nouem cantonū, una cū alijs consulū nuntijs, totius nostræ confœderationis erga nostros dilectos confœderatos Thuricēn. prætendebāt, agebāt, sese exhibebant, rogabant, exposcebant, perebant, fuit id omne callūm & inane, sed & nostri confœderati Thuricēn. illud nihili faciebāt, & ex prætensis causis denegabant, iam non memorandis, eo q̄ ad rem nihil deseruiant. Eorū insuper nuntij domū redierunt ex toto se huic rei ultro non intromissi, sic neq; Zwinglius neq; alij prædicantes ex Thuricensium ditio-
ne comparuere.

Ne aut̄ laudabilis hæc & ueneranda congregatio doctorū honorabiliumq; uirorū, frustra & uocata fuisset & uenisset, quum ex utraq; parte docti uiri præsentēs erāt, nihilominus causæ sumpta sunt exordia, disputatio hæc, seu Christianum colloquium ceptum est agi, & ut progredere-
tur, dimissum atq; concessum.

Vespere itaq; sancto Penthecostes, utraq; pars & oēs docti uiri, una cum consulū nuntijs Heluetiorū confœderatorū, in ecclesia Badensi post meridiem conuenerunt, ubi uenerabilis & religiosus Abbas Barnabas monasterij montis angelorū, nostrorū confœderatorū nomine, egregios & eruditos uiros, intraneos & extraneos, omnesq; alios amicis cōpositis uerbis, & salutationibus excepit, narratione quæ huc uentū fuisset, post quā exceptionē, multa & uaria uerba & data sunt & relata, hic ad memorandū non necessaria. Vbi & quatuor notarij ex qualibet parte duo fuere delecti, qui & merita & decentia conscribendæ disputationis iuramenta præstiterūt, elegerūt quoq; consulū nuntij Heluetiorū quatuor præsidentes, ordinationem ob id statuentes, quam publice ad ecclesiarum ualuas adfixerunt, huius tenoris.

In nomine sanctæ Trinitatis, Amen.

Ad laudem & honorem omnipotentis Dei, & ad præsentem disputationē, seu cōmune Christianū colloquiū promouendum

PROLOQVIVM

uendum gratiosi domini nostri duodecim cantonū consulū nuntij, cum eorū adiunctis præsentem statuerunt ordinatiōnem, uolentes eam ut sequitur ab omnibus obseruari.

Primo, quod omni die mane ad quintā horam ad laudem & honorem omnipotentis Dei, sacratæ missæ celebretur officium cum adiuncta (ad mediæ horæ spatiū) contione ad populum, ad rogandū & inuocandū omnipotentem Deū, per mediū gratiæ suæ, & spiritus sancti iuuari nos, ad bonū principium, melius mediū, & ad optimū huius disputationis finē, ut per id ad ueram cognitionē, unionem Christianæ fidei, ad quietem & pacem peruenire ualeamus.

Secundo, gratiosi dñi nostri ad hanc disputationē regendam, ordinandam, & ad finem usq; deducendā delegerunt & ordinarunt, uenerabiles, egregios, strenuos, ualidos, prouidos & prudentes uiros dñm Ludowicū Bären de Basilea, sacre Theologiæ doctorē Parisiensem, dñm Barnabam Abbatem monasterij montis Angelorū, dñm Iacobum Stapffer de sancto Gallo equitem auratū, & magistrum Iohannem Honecker Scultetum in Bremgarten.

Tertio, ut pars quælibet duos dispositos & probos scribas ad hoc deligat, qui omnia acta conscribant, & ut quæq; pars duos ad hoc ordinet, qui alterius partis assideāt, scriptoribus uisuri si omnia ordinate & recte conscribantur, & quod singulis diebus uespere, quatuor scribæ, cum quatuor assessoribus, quū disputare cessat, conueniāt, diligenterq; peruideāt, si oīa acta ordinate & diligenter conscripta fuerint, & si quid uarietatis aut contrarietatis incidisset, illud præsidētibus manifestent, de super sententiā accepturi; sed & ipsa scripta semper apud præsidentes deponantur & custodiantur.

Quarto, uisum est dñis nostris, estq; ardua mens illorū & præceptū, qui disputare nolit, nihil scribat, uel signet, & si qui huius præcepti transgressor, quiddā uel in domibus aut alijs locis cōscripserit, & uel scriptis uel expressionib⁹ in uulgādo publicarit,

HELVE TIORVM.

publicarit, hoc nostri domini, nūc pro falso inutili & mendaci recognoscunt, & declaratū habere uolunt, hī quoq; a suis dominis & superioribus puniri debebunt.

Quinto, conclusiones disputandæ ad ecclesiarum ualuas publice affigi debent.

Sexto, qui disputare præsumit, uultq; parum aut multum disputare, suū debet propriū baptismatis nomen & cognomen præsentibus nominare, & in scriptis præsentare, & posteaq; disputauerit usq; ad finē & sententiā expectare, & absq; scitu & licētia quatuor præsentū de Baden non abscedere.

Et sic ipso præfato sancto Pēthecostes die uespere post meridiem doctor Eckius ad ualuas parrochialis ecclesiæ, & senioriū domū in Baden has subscriptas cōclusiones affigi iussit.

CONCLVSIONES VERAE ET ANTI- quæ fidei cum Zwinglio, per Iohannem Eck disputandæ & tenendæ.

Prima. Verum Christi corpus & eius sanguis præsentia sunt in sacramento altaris.

Secunda. Quæ & uere offeruntur in officio missæ, pro uiuis & defunctis.

Tertia. Maria & sancti inuocandi sunt ut intercessores.

Quarta. Domini nostri Ihesu & sanctorum imagines, delendæ non sunt.

Quinta. Post hanc uitam ignis est purgatorius.

Sexta. Pueruli etiā christiani in peccato originali nascuntur.

Septima. Baptismus Christi non Iohānis tollit originale peccatum.

Ad hæc omne quod arguere Zwinglius

intendit in nostra uera & indubitata fide.

Similiter & D. Thomas Murner, ipso iam nominato Penthecostes die, subscriptas conclusiones publice ad ualuas ecclesiarum affigi fecit, de uerbo ad uerbum, ita sonantes.

C

PROLOQVVM
CONCLVSIONES DOCTORIS THOMAE

Murner, contra Vlrichum Zwinglium, & omnes
doctrinae suae adherentes.

Conclusio prima. In sacramento unionis corporis & sanguinis domini nostri Ihesu Christi, Christum saluatorem sub utraque specie praesentem credere, adorare, uenerari, idolatriam censeri non potest, ob diuinas literas illud docentes. Neque furti accusari debet, populum una specie (panis uidelicet) comunicans, quasi unius speciem a Christi plebecula furtim abstulisset.

Conclusio secunda. Nullis sacris literis probari potest, quicquid in bonis fortunae seu personae proximi, absque sententia & solo facto, aufertur, alienatur, atque tentatur, quocumque etiam pietatis, reformationis, fidei & religionis titulis praetextetur. Sed censetur id omne iniuria, famose, & improbe gestum.

Et quoniam ad haec respondurus non ciuilitate, sed criminaliter, & pro iniuria accusatus fuerim, neque uolo, neque debeo respondere cuiquam, sed nec ipse quem accusare, nisi in scriptis.

Thomas Murner ordinis minorum, sacrarum litterarum, & utriusque iuris doctor, propria manu.

Ipsa die lunae, quae erat xxi. Maii, posteaquam diuina officia laudabiliter completa fuerant, congregati sunt uniuersi, & religiosi & seculares, intranei & extranei in ecclesia Badensi, sicut in praesentia & assidentia omnium doctorum uirorum, etiam quatuor praesidentium & duodecim cantonum Helueticorum, seu confederatorum, una cum dilectis nobis iunctis confederatis consulum nuntiis, nominatim

De Berna domino Caspar de Mulinen equite aurato, consule.

De Lucerna Iohanne Hug antiquo Sculteto.

De Vrania Iodoco Blatteli, consule.

De Schwitz Egidio Richmüt antiquo terrae Ammanno.

De Subsyluania Nicolao Halter, antiquo terrae Ammanno.

De Zug Caspar Schell magistro bursae.

De Glaris Marco mad Ammanno terrae.

De Bas

HELVETIORVM.

De Basilea Adelberto meyer, ciuium Magistro, & Urbano de Brunnen, consule.

De Friburgo Theodorico de Engelsperg Sculteto, & post eius recessum Iohanne Gugelberg consule.

De Solodoro Petro Hebolt antiquo Sculteto.

De Schaffhusen Iohanne Ziegler, ciuium magistro, & post eius recessum Iacobo Mürbach consule.

De Appenzel Ammanno Ysenhüt, & Henrico bwinan.

De Abbate S. Gallolno Iacobo Stapffer equite aurato, dñi Abbatis magistro Curie, qui in presidentem electus fuerat.

De ciuitate S. Galli Casparo Zollkoffer, & Andrea Müller ambo uiri consulares.

(ciuiū magistro.)

De Mülnhusen ab initio scriba ipsorū, post ei⁹ recessum eorū

Et in presentia adhuc plurimū aliorū intraneorū & extraneorū, & corā uniuersis, apertis ianuis (nam omnibus auscultandi fuerat concessa facultas) ibi doctor Iohannes Eckius, & ex opposito eius contra eum doctor Iohannes Huschin, parochus & prædicans ad S. Martinum in Basilea conscenderunt, præsentemq; disputationem exorsū sunt.

Adhæc etsi inter dicendū ac respondendū disputantiū aliquando euenit ut proprio motu præsidetes interloquerent, & aliquā ex dñorū cōfæderatorū consulū nuntiorū mandato, prout necessitas ipsa postulabat, ad moderandas & tollendas superfluas & uagas circūloquutiōes & iniurias ab utraq; parte factas & illatas. Similiter & ab utraq; parte uerba dicta sunt, quæ scriptis mandari & cōmitti nolebant, oīa illa intermissa sunt, ne per ea presentis disputationis & nucleus & fundamentum obnubiletur, errarētq;. Sed id solū quod ab utraq; parte bonis & intelligibilibus uerbis in calamū loquuti sunt fideliter hic per notarios conscriptū est, omnīq; die collationatum & actum iuxta tenorem præpositæ, affixæ ordinationis.

Sequitur tenor actōrū per notarios conscriptorum, nihilo omnino addito, de uerbo ad uerbum.

COLLATIO I.
DISPV TATIO HEL

VETIORVM INTER ORTHODOXOS

& Lutheranae sectae deuotos, aut Euangelicos (ut se
nominant) habita lunae, quae erat xvi. Iulij coepta.

Anno Christi saluatoris, M. D. XXVI. & per
notarios sacramento adactos conscripta, a

duodecim Helueticorum cantonibus edi
cta, & in Baden superiori finita.

COLLATIO PRIMA.

Conclusio prima, de sacramento corporis Christi.

VERVM CHRISTI CORPVS ET

sanguis eius praesentia sunt in Sacramento.

DOCTOR IOHANNES ECKIUS.

IN NOMINE TVO DVLCIS DOMINE
Ihesu Christe, Favorabiles dñi, dilecti probitateq; praediti
Christo fideles. Posteaq; dñs noster Ihesus Christus, ecclesiae
Christianae, nobisq; pauperibus ac egētibus mortalibus, pro
futurū dereliquit, sacro sanctū corpus, sanctumq; sanguinē
suum in sacramento. Hunc pretiosum thesaurū ecclesia Chri
stiana, summa deuotiōe humiliter tractauit, ac illo usa est, or
dineq; quo Christus Ihesus instituit, celebrē semper habuit.
Nunc quum exorti sint dogmatistae peruersi, qui ecclesiam san
ctam Dei conati sunt, hoc maximo thesauro priuare, nec mis
nus uniuersos Christianos temere ad orti idolatriae insimula
runt, quippe quod Ihesum Christū in sacramento adorēt praes
sentem, quod longe absit ab sancta fidelium ecclesia.

Aduersus inq; istā & illi per similem nocentē neq; sibi con
stantē doctrinā, ego me dñis magnificis foederis Helueticorū
obtuli atq; promisi oppugnatore & Christianae ueritatis des
fensore.

At qui

CONCLUSIO PRIM A.

At qui Iohāni Oecolampadio de Winsperg eiusmodi peruersam doctrinam disseminare curā fuit, asto hic illi præsensissimus, monens illum, ut edicat, notum faciat, quo tamen fundamento id audere præsumat, & si non dubitem istiusmodi doctrinæ eum omni fundamento carere.

Ego uero, adiuuante me Deo, ei probe respondebo in ecclesiæ sanctę nomine, ita me iuuet semper summe laudata uirgo Maria, & omnes sancti Dei.

DOCTOR OECOLAMPADIUS.

Gratia & pax a Deo patreque nostro cœlesti, qui nobis mittat lumen suum & ueritatem in corda nostra, quibus inducamur in ueram cognitionem, nobilissimi domini nostri Ihesu Christi crucifixi, Amen.

Dilecti, probique Christo fideles, nemo miretur hesternis uesperis nos mox ad disputandū non obrulisse, id nempe non est factū, ut cū ueritate nobis quicquid formidemus, aut lucem horreamus, præsto enim sumus nostra sponte, de Christiana nostra, & non seductoria doctrina, diuino auxilio responsionem dare, atque rationem reddere, hoc ergo eam ob causam factum est, ne in tam laude digna congregatione, temere prorumperemus in mediū. Prestolabamur namque & alios Christianos fratres aduenturos, quorum præsentia non nihil addidisset charitatis augmento, & clarę ueritatis manifestationi, ad magnū honorem & gloriam Christi. Quum autem se res in eum euentum, ut nunc est, adaptarit, in nomine domini, causam utique præsentem adgrediemur.

Principio necessariū duximus, aliquas contumelias a nobis auertere auditu horrendas, quibus insimulamur. Merito speraturi, in hac tanta nobis præstita securitate ab his nos securus futuros, acturusque amice (ut fratres) scripturā scripturæ comparando, mallems enim hæc taceri, & in huiusmodi nos non lædi. Illa namque, si trāsiremus intacta frustra respondendo desudaremus. Magni enim est, ad ueritatem obteneo

COLLATIO I.

brandam, mētes mortaliū quasi in uestibulo & ianuis in nos exacerbari. At qui forte factū est ex præcedentibus contioni- bus e suggesto plebi habitis, quibus non obscure, ante dispu- tatiōis exordia delati sumus, quasi doctrinæ nouæ fuerimus sparfores, & omnes maiores atq; progenitores nostros dam- naremus, prohiberemusq; opera bona fieri. Ea inq; si uera essent, queso quæ nos possent Christianæ aures ferre. Hæc aut, quem se non ita habeant, prout neq; sunt quo nam mo- do possumus hæc surda aure pertransire. O dilecti Christo fi- deles, longe aliter hæc causla uobis proponitur, quā in se ue- ritas habeat, cuius rei in cœlo Deus commiseretur.

Primo, nouā doctrinā non docemus, sed id solū quod per Apostolos & Euangelistas edocti fuimus, idq; unieū causlæ est, maximī in nos odij & inuidentiæ, quod ad diuinas literas nihil addere uolumus, sed nec adimere quicq; quæ nulla uia temerare audemus, a Deo equidem nobis præceptū est, & a gratiosis nostris Christifidelibus superioribus, limites nō ex- cedere scripturæ, ut inquit Paulus ad Galatas. Secūdo & ipse ad nos ait, etiam si de cœlo angelus aduenerit, qui aliter doce- re præsumeret, anathema sit, diuina uerba docere non est no- uum aliquid docere. Scitu em̄ perspicuū est, hominū doctri- nas partim longo tēpore post Apostolos, partim fere ad Apo- stolorū tempora, ob id noua non est doctrina censenda, esto illam non cognouerunt uel mater mea uel auia, & si Christia- na sit doctrina. Eo exemplo, si hoc die lex noua conderetur iuxta uerbum Dei, & post annos centum, quemq; excitaret Deus, qui clare uerbū Dei prædicaret, is propterea non cens- ebitur nouā inuehere doctrinā, & hæc pro primo dicta sint.

Secundo exacerbare quem posset, quod dicitur tot homi- num milia errauisse, neq; ueritatē clare cognouisse, quasi ob id damnati forent, essetq; Deus non iustus, quod neq; nos di- cimus. Nos uero, si in præcipuis fidei articulis quiddam pere- grinum crederemus, id procul dubio suspicari posset. At ma-
nent

nent

er in uere quo possunt fuisse magis
 uti fructus proprio delectat: hui
 vultu aut. hui. hui. magis. hui. hui.

CONCLUSIO PRIMA.

nent illi articuli fidei principales, Petri tenemus confessio-
nem, super quem edificata est ecclesia. Hac est igitur prædi-
catio nostra, Ihesum Christū esse filium Dei uiuentis, sicut il-
lud hodierna die non inepte fuit e suggesto prædicatū. Spes
itaq; nos habet indubitata, maiores nostros hac simplici fide,
ex hoc seculo bene migrasse. Forte Deo sic ordinante in mor-
tis angustijs alloquuti fuere, omnis namq; spes eorum in Dei
misericordia reposita erat, uereq; in eum fidere oportet, ut in
cruce latro. Deo itaq; laus, causa bonis stat limitibus, illud
inq;, quod in cruce latroni satis fuit, id nobis quoq; proderit,
& hoc in casu satis erit ad salutem. Nouit Deus quantum sa-
pientia & cognitionis, cuiq; impartiat, plus uni alteri mi-
nus. Nos quoq; Theologi non tam esse deberemus præcipi-
tes & festini ad iudicandū quemq; facilimis de causis, & ex li-
bris eruere, absq; ulla articuloꝝ necessitate. Cogor hic uestre
dilectioni dicere dictum Augustini, ni fallor contra regulā
fundamētī etiā in scripturis fundatū, ubi dicit, Etsi in ecclesia
Christiana usq; ad satietatem uera sapiētia reperiatur, pauci
nihilominus illam attingunt spirituales, ac in paucula parte
cognoscūt, spirituales eos nominat, qui Dei spiritu sunt præ-
diti, non qui status ratione spirituales censentur. Vos igitur
dilecti Christiani perpendite, cum pauci sint spirituales, qui
uere spiritu Dei ducuntur, pauciq; illuc perueniant, merito
cessare debet temerariū iudicium. Hoc dictū in uerbis Chris-
ti firmatū est domini nostri, quod uocati multi sint, pauci ue-
ro electi. Volui ab hoc articulo temperare, at quum non nes-
sciam in hac proposita materia maximū haberi offensionis la-
pidem, ad quem plurimi offendunt, operæ pretiū mihi uideo
præcaueri, tolliq; ex cordibus fidelīū tam horrendam suspiti-
onem. Audite queso dilecti dñi & Christo fideles, ille idem
dñs noster Ihesus Christus, qui sua iustitia nos iustificat, ablu-
itq; merito effusionis sanguinis sui maculas peccatoꝝ nostro-
rum, & ecclesiæ rugas, quæ hic peregrinatur ille ipse spiritu
sapiētiæ

fapientia suæ in conspectu cœlestis patris sui, illuminare nos-
uit, illuminatq; tenebras & errores nostros, ita ut obesse non
queant, eo addito, ut fidei simplicitas non lædatur. Ideoq; me-
rito neminẽ iudicare debemus, iam si quis corde cogitet, que
ante hac Christus dixerit, quidq; doceat historia, clare emer-
serit nihil hic noui esse, consideret quis quid Israhelis filijs.

DOCTOR ECKIUS.

Rogo ut longos sermonũ circũitus, & sermones non ne-
cessarios uitetis, nam ueritas uerborũ multitudine, magis ob-
nubilatur quã clarescat. Secundo prece, causã manus ap-
ponere uelitis, quã tractamus de Sacramento, omnemq; aliã
materiam, quacuncq; illa sit, quiescere sinatis, quo ad suis lo-
cis quæuis adducatur. Ob id nãq; hic stans permanebo, eius
gratia licentiã habens a Christiano principe Bauariæ, tanto
hic tempore durare, quanto placuerit laudandi fœderis Hel-
uetiorũ dominis. Mox igitur prodite manus causã confertu-
rus, tenorem enim scitis conclusionis de Sacramẽto, etsi hoc
tempore ex eo portionem rapã faciant.

OECOLAMPADIUS.

Fratres & dilecti domini, iactitat se doctor Eckius manda-
ti sui, meiq; gratiosi domini ducis Bauariæ, & ego quoq; me
iactito dñi mei Ihesu Christi, cuius gratia hic sto, suã cupiens
laudem enuntiare, ideoq; mihi licere non uideo, pauca uer-
bis bonã causã perdere. Loquendũ est enim, prout expe-
dire uidebitur, circũitus non necessarios libẽs demãto, quod
mihi necessitatis æstimauero, fideliter proponã, obtempera-
bo & nunc in plerisq; sed iuxta rogabo, ne festinanter meũ
agatur, ubi illud causã necessitas poposcerit. Vnicũ hoc a uo-
bis rogatũ cupio, nihil nobis obfuturã censerĩ ullam uel iniu-
riam uel contumeliã, quã nobis innocẽter & immerito obij-
ciuntur, alioqui ad ueritatẽ cognitionẽ nunq; ueniret. Con-
fido quemadmodũ a meis gratiosis dominis huc sum expedi-
tus, stabit id omne firmum, quod scilicet hic non stem, quasi
uinctus

CONCLUSIO PRIMA.

uinctus huc adductus, aut quod imperio potestatis quiddam in me, uelut hereticum tentetur. In tam imperiosa petitione cupio rationem reddere in longanimitate, qua uellem etiam uti aduersarios meos.

Deo omnipotenti laus, qui nostra uult opera ueritatem manifestare. Vt autem causam ordiar non inepte, uobis dominis meis notum faciam fundamentum meum, non huius solius doctrinae de sacramento, sed omnis doctrinae meae. Est autem fundamentum meum meorumque fratrum, quemadmodum Paulus ad Corinthios scripsit, predicamus Ihesum crucifixum, Iudaeis scandalum, Gentibus autem siue Graecis stultitiam, sed fidelibus Christum uiuentem, & sapientiam Dei, crux Ihesu Christi fundamentum est meum, crux Ihesu Christi arma mea sunt, cum quibus in Deum dominum meum spero ab hostibus meis liberari. Certum habeo ubi uerba bene intelliguntur, conclusiones doctoris Eckij (de quinque loquor) ultimae namque duae Christianae sunt, non paruo ariete quatiant.

Eckius dicit, quod a Zwinglio fugiam, facit Christiana charitas, fratrem innocentem excusari. Aestimo equidem Zwinglium ultimas duas propositiones non oppugnaturum.

In dicto Pauli allegato supremam docemus sapientiam, uerbum crucis uirtutem & sapientiam esse Dei, ita nos met Christus ipse docuit, ac illo diuertendum indicauit, ad ueritatem ediscendam, quum dicit, ego sum uia ueritas & uita, quibus in uerbis nos docet ad ueritatem peruenire. Prius enim discipulis suis passionem suam indicarat, & ex hoc seculo migrationem, per quam ad rectam deducimur ueritatem diuinae cognitionis, nam iuxta dixerat, Nemo potest uenire ad patrem nisi per me. Probe nouistis omnes diuinam essentiam, scitu neque possibilem, neque necessariam, at diuinam misericordiam cognoscere, summe nobis est necessarium, per passionem domini nostri Ihesu Christi, peruenimus ad cognitionem misericordiae Dei, quod ineffabilis sit, & ita uere ad Deum pertrahi possumus, ad seruiendum illi libere in omnibus bonis operibus. Est quoque & hodie satis de hoc in euan-

D

COLLATIO I.

gelio dictum. Concessum igitur iam est & indubitatum, præcipuum esse meritum passionis Christi, & quicquid doctrine est; huic passioni detrahens, merito suspectum aestimari debet, ut in conclusionibus doctoris Eckij qualiter qualiter apparet, sed & nostra Christiana doctrina ad id tendit, ut hæc summe laudata passio Christi laudetur, hoc fundamentum erit.

Deus cœlestis pater, per Ihesum Christum nobis concedat veritatis cognitionem, Christianam pacem & unitatem, Amen. Diebus proximæ exactis duris a me uerbis doctor Eckius exposulauit, fundamentum meum & Christianam doctrinam, sacramentorum ratione, quum ipse prior disputationum iure, magis debuerat diuinis literis causam firmam, notum feci fundamentum meum, cum excusatione iniuriæ, quasi nouam fidem inueheremus, danaremusque quotquot præcessissent, & quod ipse cupiam honorem & meritum Christi summe commendari, quod tunc inexequutum permansit, id iam perfecte notum facere uolo, iterum beneuolam rogans audientiam.

Inter cetera D. Eckius principio dixit, quod ipse mea doctrina, tentem auferre pretiosum thesaurum Christi domini nostri, Christianam relictum ecclesie, quod in causæ enodatione apparebit non ita esse, iuxta contumeliam intulit, necessario diluendam, non solum personæ meæ causa, qui libens ultro quædam inepta uerba transirem intacta. Illud autem excusare me cogit dilectio pacis, etiam si D. Eckius illa non dixisset, aestimo nihilominus necessarium, hanc suspicionem e cordibus aliorum euellere, & ex nomine est illud, quia dicimur sacramentum nos habere pro particula rapæ, quod in eternum Deus a nobis auertat. Ipse met in me primum ferrem sententiam ut quadrupartirem, ubi in meis cõtionibus talẽ irreuerentiam sacramentis irrogare, hisque similem, cupimus in quibus sacramenta in genuino honore apud Deum placita haberi, illo tamen admisso, quod parui ducam aliquas ceremonias ab hominibus institutas. Illud desideranter optarem omnibus commendari, ad quæ nos Deus monet,
ut sunt.

CONCLUSIO PRIMA.

ut sunt in eum uera fiducia, gratitudo, ueritas, in quibus sacramentū bene ueneraretur, quum id Deus exposcat. Hī sacramentū pro particula rapæ habent, qui ob unicū uerbū, quod deuotiores aestimentur, qui propter denariū, quē batzen appellat, qui in uita immunda pariter & inuidia plena sacramenta contractant, quorū heu maximus est numerus. Et hī quāuis certatim ad hoc sint, ut Christi sanguis & caro corporaliter illic sint presentia, nemo tamen causam plus reddidit suspectam, quā illi ipsi sua non Christiana uita, nam si id uerū crederent, profecto longe aliter essent uicturi. Nos autē (ut Paulus uult) nominamus panem dñi, dominicamq; cœnam. Omne quod Christus cōmisit, cōmendauit, quo usus est, sanctum nobis est & uenerabile, eo inq; quod usus est, illa sanctificauit, & eo sublimiora edocuit. Comparamus illud uerbo Dei, & quo a nobis longius abest, ex uerbo diuino particulam facere rapæ, tanto aberit hoc idem de sacramentis sentire. Nihil sublimius cogitari potest, passione dñi nostri Ihesu Christi, quā ibi cōtemplamur, bono & intelligibili & germano sermone, ad profectū & utilitatē ecclesiæ, nihil laudatius dilectione Dei & proximi, quæ nobis in sacramentis usui sunt, nunc ubi dilectio ibi Deus est, quia Deus charitas est, quō ergo dici potest panis dñi, quasi fuerit panis cōmunis. Certus sum ubi hic usus tractatur, illic magnā charitatem & unitatem apparere in tota ueritate. Tam est a nobis alienum, quod ad tumultus, & sanguinis effusiones prouocemus, cuius non merito inculpamur, hoc enim nos cū primis exterminamus. Ideoq; & uos probi Christiani, in his ne ultra nos suspectos habeatis, uos quoq; dñe Doctor si in his uerbis quidam correctione dignū censeatis, hoc notū facere possitis.

DOCTOR ECCIUS.

In nomine tuo dulcis dñe Ihesu Christe, Amen. Etsi longis sermonū circūitibus doctor Oecolampadius cōclusionem nostrā de uenerabili sacramento nusq; attigerit, minus euer-

D ij

COLLATIO II.

terit, prout & hoc est impossibile, acceptius, meliusq; fuisset, mox causæ manus adposuisse, quum huc peruenerimus ob capitales articulos de sacramento, misse, rationem reddituri. Ideoq; & illi nequaquam admittimus in negatione sacrosancti corporis Christi in sacramento antiquam fidem habere. Hoc aut uerum est, ipsam sotiosq; suos innouare errorem cuiusdam Berengarij, qui post iterum ad ueram fidem peruenit, insuper & hunc errorem (uti hereticum) sua reuocatione damnauit.

Quod ultra dominus doctor se excusare nititur, a communi quadam fama aduersus eum in uulgata, in maiore nostrorum damnatione, peregrinum mihi adparet, nam sicut frater eius in Christo Ulrichus Zwinglius nobis in Christiana religione iniuriatus est, sacramenti ratione damnata esse, excogitata, atq; perditam idolatriam, ac se nescire ait, si coram Deo maior exciterit abominatio uitelus aureus in Dan, uel certe nostrum sacramentum, uelletis igitur idolatras, etiam si hij doctoris uel mater uel auia fuerint saluari?

Proximo plurimum exornauit suum dominum Ihesum, merita eius diuinam omnipotentiam, misericordiam, quasi eorum solus dominus esset Ihesus Christus. Aa domini mei, patiamini & dominum Ihesum Christum nostrum quoque esse Deum, & amaræ passionis illius ac meriti sinite nos esse participes. Faxit deus, doctori cum Zwinglio & alijs, hoc cordi illis esse, quod ore exprimunt, misericordiam uolo & omnipotentiam Dei, tum demum cognoscitari essent Deum supreme, & miraculose illa in sacramento ostentare. At eius circumloquutiones quisque prudens perpendet eo modo fieri, quo solent in iudicijs causarum procuratores actionis demerita horrere atq; prorogare negotium. Hodie namque mihi proponit, quod ipse debeam ex diuinis literis meam conclusionem defendere, res rationi consona, ob id hic asto Christianam conclusionem antiquam & indubitam fidei defensusurus, illam D. Oecolampadius quare non oppugnat, nihil aliud est quod optem, quam ut ipse cum suis sotijs hic praesenter & coram omnibus

CONCLUSIO PRIMA.

oībus notū faciāt diuinis literis, quare (sua opinioe) de sacro sancto corpore & sanguine Christi, conclusio debeat esse falsa, tum experimēto discet una cum sibi adiunctis ad obiecti ones eius me responsum.

Quod autē de rapæ particula sententiā tulit ut quadrupar- tiretur, proculdubio, pleriq; sunt hic præsentēs ex uobis dñis meis, qui ex nouis Christianis audiuerunt, eorūq; cōtionato ribus, friuole sacramētū uenerabile particulā rapæ nomina re, uoletq; Deus, ne aliqñ de illo blasphemius loquerentur.

Ipse autē Oecolampadius, quod coram cōmuni plebe, ex Christiana dilectioe, conatur statū sacerdotalē odiosum redē dere, quippe quod inuidiā & peccatis uenerabile sacramē tum pertractant, ego pro nullo malo respondebo, sed nec quēq; peruersum expurgabo, Deū tamen rogabo, ut sibi & oībus miseris peccatoribus suā gratiā impartiat. Omnis autē probitas & uidere potest & perpendere, ac manibus contra- ctare, qui sacerdotū antiquæ uel nouæ fidei exempla imitatis ora proponant, sua quoq; uita minus scandali præbeant, uni co solo dempto, nam noui fideles, si eorū fides recta foret, pro ut non est, hoc comodi haberent, quod (sua æstimatione) fa- cilius a peccatis abstinere, etiam si eorū sacerdotes non con- fiterentur, nec ieiunarent, septem horas canonicas neq; per- soluērent, & eiusmodi opera intermitterent, si hoc modo uia nobis esset amplianda, non aberraret ab illa etiam cæcus.

Quod insuper D. Oecolampadius circūuagatur, panem suū pistoriū sic significare, & notificare rem maximā, atq; præ- stantissimā, amarā dico passionē Christi Ihesu, nouos precor fideles, ut cordi accipiāt, quā ineffabiliter maior sit memoria amare passiois & mortis Ihesu Christi in præsentia illius sacro sancti corporis, & illius ipsius sancti sanguinis, p nobis fusi.

Tandem gloriatur usum doctrinæ eorū nouæ facere unio- nem & pacem, quodq; ad nullū deferuat tumultū excitādū, hoc utinam sibi haberet. Docuit nos dñs noster Ihesus Chri

COLLATIO II.

stus arborē ex fructibus cognosci, nos autē & uidimus, & experientia didicimus, quos formosos fructus hoc nouū euangeliū, quod sub scamno extraxerunt pepererit, ut uerū factum sit, quod ille dixerit, germanico rithmo, Si Lutherus cum suis socijs non scripsissent, durassent cum suis bonis & uita probi quam plures incolumes.

Doctor Oecolampadi etiā si adhuc nesciatis, prima cōclusio mea ita sonat. Verū corpus Christi & eius sanguis praesentia sunt in sacramento altaris, hoc tenemus, hoc credimus, hac in fide nos inueniēdos speraturi, in extremis uite nostrae, uelit id Deus. Nunc quum oppositum doceatis atq; scribitis, prodite, causae manus apponite serias, sermones uagos & coloratos demittendo.

DOCTOR OECOLAMPADIUS.

Christo fideles & probi & dilecti, circumloquutiōes non diligo, uehementer tamen necessarias aestimo, quum ita procedatur, sperans hoc uos met perpensuros. Non disputatiōnis dumtaxat causa hic sum, quum iuxta cupiā meam innocentia notā facere. Mihi adherētes non habeo, nec ego alicui adherere desydero, nisi uerbo Dei, huic si quis assentitur, etiā ille mihi dilectus est. Nam si quis ut fratrem me recognoscit, eius neq; ego uerecundabor, propter dñm. Christum uero, quia meum dominum nominō, quod & Paulus fecit, ob hoc nulli infertur contumelia, nec irrogatur iniuria. Seculi principibus & superioribus propterea nō aduersor, in eis tamen non gloriabor. Nam qui gloriatur in domino gloriatur.

Ex parte Zwinglij non opus est hoc sermone, precor doctorem, aliosq; uenerabiles & doctos dños, quum tantā habeant gratiā & doctrinā, & Zwinglius tam est ouis errabunda, quatenus Deum illo ueneretur, & exemplo Iesu Christi domini nostri eum uisitare dignentur, & animam pro qua Christus mortuus est, cum alijs eripere iuuent. Neq; dubito dilectos dominos Thuricēses uos honorifice tractaturos

turos

CONCLUSIO PRIMA.

tuos, uosq; cum plurimo honore ad propria remeabitis.

Ob Berengariū qui reuocauit tantū dico, etiā canonistas, sed & Theologos si uerba expendant falluros. Quum dicat corpus Christi sensibiliter manducari nimium dixisse, hunc quoq; errorem nocentio rem fore, quā id erat quod ante hac cōfessus fuerat, ita glossa illius canonis dixerit, ex quo datur intelligi quomodo reuocetur.

Vltra quod aliquorū sacerdotū infidelitatem taxauit, ideo neq; ueros, neq; probos sacerdotes increpauit, in sacris literis non reperiō, ut eorū peccatrix uita absq; correptione esse debeat, per uerbi precones. Quod aut inuidia stimulantur, melius facere non poterunt, quam ab eorum peccatis desistendo, tum auferret illorum honor omnem inuidentiam.

Ex parte fructuū falsos prophetas & doctores ego non excuso, qui nouum euangelium inueherent, si inobedientiā & impatiētiam docerent. Gratia tamen Dei testimoniū habeo sufficiens, doctrinā meam non eo tendere, nec iactanter hęc dico, hoc prædico quod Apostoli prædicauerunt, hij nos docuerunt pacem, patientiā, charitatē, ex libero corde prodeuntem. Superioribus obedientiorē populū nemo facere potest, quā per sanctū euangeliū, quo nos ad pacem inuitamus, cupientes gladios in falces conuari, probe scirem ego tumultus causas, hic nulla necessitate narrandas.

Vnicū a D. Eckio propositū est causæ deseruiens, quippe quod aestimet corporalē Christi præsentiam, ad magnā deuotionem extimulare, & plus nuda memoria, hoc aut inueniri non potest, dicente domino ad Thomam. Beati qui non uident & tamen credunt, quo datur perspici, corporalē præsentiam infirmioribus mortalibus impedimētū adferre in eleuationem animi ad cœlestia, quam obrem & ultra dicit dominus. Nisi ego abiero, paracletus non ueniet. Christus sua passione meritum, per quod ad deuotionem traheremur, sufficienter perfecit, quum in miseria tanta passus est & mortuus.

Multi

COLLATIO III.

Mu'ti hic illum uiderunt corporaliter, pauculū fructuū inde nacti, quo minus inuisibili⁹ præsentiā, uestra opinione, ex se impotens hoc efficiet. Illic enim fit imaginationis innouatio, & interior⁹ cogitatuū solitor⁹ ob præsentiā, medioc⁹ tempore intermittens, quā a Deo praecepta sunt, mortis uidelicet cōtemplationem. Scitis nempe humanā memoriā esse labilem & angustam, & in uno momento multa cogitare impotentem, hoc tamen extensius declarabitur in futuris sermonibus fiendis, uolente Deo. Nunc quando placuerit ultra de sacramentis loquuturus procedam.

D. ECKIVS.

EX ratione adherētiae maneat. Quod tamen cōminiscit de turmā suā paucitate Zwinglij causā, inconsuete praecepit & labitur D. Oecolampadius. Quum enim indicaram per Zwinglij doctrinā nostros maiores, sed & doctoris matrem uel auiam idolatras fuisse, & ob id damnatos, diuertit in personam Zwinglij monendo me ac alios dños, ut Thuregiū applicemus, eumq⁹ instruamus. Opinor coram quouis probo uiro me facile obtenturū, satis me fecisse, quippe quod illum triginta tribus plus miliarib⁹ sequutus sum, quum ipse ad nos tria dumtaxat miliaria uenire dedignetur, & in eum locum, ubi maior est pars cantonū laudandi fœderis Heluetiorum, quibus merito fideret in tam firma securitate, quae etiam Theuro satis esset, uti ego confido, quam sequi suadeat unicum Heluetiorum cantonem.

Eugam quærit cum Berengario, quum enim induxeram ante tot annos illum errorem ut hæreticum damnatū in sacro concilio, illud pertransiens, in aliquibus uerbis Berengarij reuocationis eius, immoratur & ipse quum non nesciat, quis Christianus sensus in uerbis contineat, ad apparentiā tamen tentat coram simplicibus oppugnare. Notum est enim in arboris plantatiōe, quum plus nimio in unā partem minans incuruat, ad aliud latus plus debito trahit, quā illud rectitudo
in se

CONCLUSIO PRIMA.

in se pati queat, adhuc difficulter rectificatur. In eum modū quando patres uoluerunt mortales ab errorū incuruatione abducere, uerba expresserunt huic errori magis aduersa.

De sacerdotū proborū personis excusationem suam transse, multi tamen nouorū Christianorū contionatores inueniuntur dicētes, quantumq; sacerdos probus existat missam celebrans, carnifex nihilominus censerī debeat.

Incitat se doctor illud predicare, quod Apostoli predicauerūt, quare ergo non ostēdit quibus in locis Apostoli predicauerunt corpus Christi in sacramento nō esse, alia uerba demittēs.

Proponit Euangeliū efficere populū pacificū, uerum est, at glossa & paruula inuectiones, per nouorū Christianorū predicatores inducta, omnē faciunt tumultū, inobedentiā, & totos inferos, quod ex illo apparet, quia pleriq; eorū proter ueris probis & simplicibus hoībus, præter Dei & hominum timorem predicare audent Euangeliū sanguinē exposcere.

Septimo uti D. Oecolampadius consueto exercitio contionatores nouorū fideiū in meis uerbis, quibus dixi præsentiam corporis Christi, & eius prætiosi sanguinis magis deuotionem incitare, quā panis ipsorū pistorius, testor uos omnes auditores, testorq; notariores scripta. Adest tamen doctor meus, uerba mea inuertens, mihi impingit, quasi dixerim præsentia Christi meliorem esse, memoria passionis suæ, hoc forte nouit melius inducere, ob idq; illud sumpsit in manus. Et illud quod præstigiando primo inducit præsentia corporis Christi impedimento esse deuotioni, cum declaratione infirmitatis intellectus nostri, qua simul multa intelligere nequeamus, quasi suus pistorius panis nihil impediat, sed plus promoueat contemplationem mortis Christi, quam met ipsum corpus. Secundo inducit uerba Christi, Thomæ dicta. Beatos esse credentes inuisa, quasi in sacramento neq; nos credemus, & si non uideamus. Ideoq; uerba Christi nobis inferuiunt in magnam consolationē, quum dñm Ihesum in sacra

E

COLLATIO III.

mento non uidentes, nihilominus credamus, quod aduersarij in hoc articulo infideles, cum Christi ecclesia non recognoscunt. Tertio ultra deducit corpoream Christi presentiam in multis hominibus nihil profuisse, uerum in his qui nullam habuerunt fidem, quales fuerunt Iudas, Herodes, Cayphas. Multo aliter operata est, corporalis presentia Christi in fidelibus. Ita & hoc die fatemur presentiam Christi in sacramento, adhuc doctorem inuilem esse in Zwinglio, qui eius presentiam non credit. Fructus autem ineffabiles facit dominus noster Iesus Christus in uenerabili sacramento, in probis mortalium cordibus fidelium.

Quarto inducit, & si frustra uerba Christi ad discipulos suos, Nisi abiero paracletus non ueniet, ubi palam est dominum nostrum Iesum Christum de abitu ex hoc seculo per mortem loqui, ultra nobiscum non conuersaturus humano more uisibiliter, ut ante fecerat. Ideoque domine doctor uos precor dominum Iesum hanc ne post hac faciatis irreuerentiam, ut illius diuina uerba ita dilaceretis uestram nouam doctrinam, cum hoc firmando contra sensum spiritus sancti.

Quinto aliquid probis imponit Christianis nunc uerum futurum, depingit quam simus negotiosi in contemplatione corporis Christi, de quo omnes probi Christianae ecclesiae filij sciunt rem aliter se habere. Nam eam ob causam omnibus probis fidelibus instituit uenerabile sacramentum paschali tempore sumendum, quo in tempore praecipue recogitat passionem & mortem Christi. Et ut eo fidelibus non esset impedimento in gratijs agendis morti Christi retraxit festum corporis Christi post Penthecosten.

Adhuc autem stat conclusio mea intacta firma & inconcussa, rogo uos domine doctor propter deum, opinamini errasse Christianam ecclesiam in sacramento, uelitis hoc nobis indicare.

OECOLAMPADIUS.

Probi & dilecti Christofideles, non paruū fuit argumentum, quod in prioris sermonis calce eduxi, nec ulla adhuc uia solutum

CONCLUSIO PRIMA.

solutū, gratia Dei materiā attigimus, at proloquia uestra occasione mihi præbēt, respōdēdi causam Zwinglij demissam facio, Christianā feci petitionē, quā mihi precor indulgeri.

At ratione Berengarij, quod ad nostrā deseruit causam, nondum ad satietatē intellexi, unū neglexistis pontifici damnosum, & uerbi Christi non promotoriū, quasi in articulis fidei sic colludere liceret, quo ab uno errore in aliū decidatur, nostrā nouistis regulā, quod in fidei causis certis sit agendū uerbis. Nam ita si fuerit addendū, minuendumq; nihil apud nos certi manebit. Nunc uero dixistis esse de more & usu, ut in alteram partem arbor trahatur, quo rectior inerescat. Scitis autē quid sapiens aiat, uerbo Dei neq; addendū neq; minuendum, ne mendax quis reperiatur.

Vltra Euangelij causa, glossæq; iterum Deo gratias ago, quia glossam non sum ex toto aspernatus, siue aduersa mihi fuerit nec ne? Scio inq; Paulū dicere, omnia probate, quod bonum est tenete, est igitur probanda glossa, si scripturæ conformetur. Nihilq; ex toto nobis est addubitandū, quum alia uerba iuxta hoc in calce inducta (opinor) ex toto lumen nobis præbent uerioris intellectus, quum quis se fundet in articulis Christianæ fidei. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris, inde uenturus est &c.

Quia tamen mihi supplicauit D. Eckius uerba Ihesu Christi non dilacerare, aduersusq; spiritū sanctū non pugnare, eius rei semper inclinatus fui, cooperante gratia Dei, non dubitate, neq; ab hoc deuius oberrabo. Hic oportet interrogabo, qui scripturā sunt dilaceratores, uel hī qui uerba adducūt, sicuti sunt adducenda, iuxta uerū intellectū, uel certe hī qui aliquid addunt. Nunc ergo dicto Christi nihil addidi, Nisi abiero &c. At D. Eckius super adiicit non fundatū, quasi fuerit sensus uisibiliter ratiōe corporis dñi in cœlos abiturum, inuisibili uero corpore hic præsentem esse. Vbi nam in sacris literis reperiet inuisibilem corporeā præsentia, indubitatū id

COLLATIO III.

si fidem concerneret, tacitū nobis nequaquā fuisse. Quin & illud Christi ecclesia ceteris addidisset articulis fidei. Ideoque & Augustinus in libro ad Petrum diaconū, in cuius proloquio promittit se sufficienter instructurū eum, quid sibi credendū sit, articuloꝝ fidei causa. Vbi de sacramento loquitur ex toto meā opinionī subscribens, nullū ex eo faciens articulum fidei, contentos nos finit rememoratione.

Dicitene Christianis imponere, negotiosos se habere, ex carnis presentia, ob id dico a me nō sunt iniuriati, experitur enim in se quilibet, magnā Ihesu Christi maiestatem cognoscēs suā presentia, se cohibere nequiescens quin miretur, & si corporeis oculis eum non intueat, imaginatio enim rei tam magnā, hominem non sinit esse feriatum. Opinor certo, si quis nocte amicū bonū apud se sciret presentem, mox non destitutum, quin illum excipiet, & de illo cogitet. Plane sciendū etiā contra D. Eckium institutio festi corporis Christi, si memoria dumtaxat passionis Christi fuerit adhaerendum, quid opus esset hoc instituire festum. Si autē cogitanda nobis est carnea presentia, non erit memoria passionis Christi sufficientior & perfectior in cœna domini.

Superest unum de idolatria, uerū est dixi, misericors Deus simplicitū fidelium, in ea fide descendentiū Ihesum esse Christū & saluatorem nostrū gratiā impartietur, nullam enim complacentiā in sua habuere nescientia. O dilecti fideles Christi, si interiorē nostrū hominem melius contemplar emur, multo maiorem idolatriā in nobis omnibus inueniremus, ideoque & nos pro peccatoribus semper recognoscimus. Quam pauci sunt eorū qui Dei præcepta ex solo timore obseruāt, aut mercedis desyderio, quæ causa si recte consideretur, erit hoc singulis idolum, quod plus Deo diligit. Quam sunt pauci se nō diligentes, & Deum uentrem suum facientes, uellemus ob id omnes damnare. manū ergo Christi nequaquā incurtabimus, bonæ spei sumus, si nostra fides falsa non fuerit inuenta, im-

partietur

CONCLUSIO PRIMA.

partietur nobis ut latroni gratia, & neq; nobis denegabitur, non enim respicit Deus hominum personas.

DOCTOR ECCKIVS.

IN nomine tuo o dulcis domine Ihesu Christe. Ad meam re-
sponsum datam primo se D. Oecolampadius prae-
audiendum, argumentū suum assumptū, in robore suo per-
manere, quod ego tamen a suis uiribus euertere, expectaturus
donec haec & alia Biblicis scripturis melius firmet.

Secundo se iactat uictoriae nondū consequutae, quod
ipse neglexerim, & in Pontificis damnū aliquid concesserim
de Berengario &c. Id solū dictū est ad eolorandum errorem,
& ad simplices obcoecandos, doctorem autē breuibus ego sic
constringam. Dum Berengarij reuocationis cōminiscitur,
aestimatur uel esse ueram uel non ueram, si uerā credit, iam bel-
lum in concordia abiit, & uenerabile sacramentū deuicit, co-
giturq; errorē suū abnegare, & Berengario maledicere, do-
ctor uero si aestimet Berengariū falsa dixisse, qd ergo doctor
ipse tentat cum falsitate nostrā indubitātā & sanctā fidem op-
pugnare. Praeterea unde quaq; notū est, ex usitata totius ec-
clesiae doctrina, nec deest hic quisq; probus Christianus, quin
sciat qualiter uerba sint Berengarij intelligēda, eo inq; modo
ut orthodoxi nos in uenerabili sacramento intuemur, uel ex-
ternas species panis & uini sentimus, corpus uero Christi qd
non uidemus firmiter illic credimus. Quod si doctorem meū
non tenuisset, unicū adhuc foliolū euertere post Berengariū
clare reperisset, de con. dif. ij. cano. Qui mandat.

Quod ultra tentat hodiernā reiicere declarationem cōmu-
ni sabathali dieterio, nihil addendū uel minuendū, & ut iuxta
regulā praescriptis uerbis loquamur. Dico etiā Arriū haereticū
cum Christianis patribus sic interloquutū, hoc uerbulū omi-
sionem admittere nolēs, hoc est Deum patrem & Deum filium
unius essentialis substantiae esse, uerba ergo si sola haberemus,
ubi dicit pater plus uel maior me est, quibus precor Arrianæ

COLLATIO III.

hæresi resisteremus. Quod ergo scripturæ nihil sit addendū, siue adimendum, sic oportet intelligatur, nihil scripturæ contrarium siue aduersum addendum, quemadmodū illud prolixioribus uerbis declarari posset, breuitatis causa demissis.

Tertio ex parte glossæ transeo, nihil enim illi prodest, sed neq; mihi obesse potest.

Pro quarto libenter se excusaret, de non dilacerandis scripturis sacris, dico id illū non posse, aptius oportet in causam se ordinet, hodie enim clare ostendi, quod etiā cuiq; probo fidei plane intellectū uerba Christi, quibus ad Thomam usus est, per eum peruerse, & suæ inductionis aduersæ deduxit, cōtra uenerabile sacramentū, neq; etiā ad eam dilacerationē quicq; respondit. Alia uerba Christi ad discipulos, Nisi abiero paracletus non ueniet, met ipse fatetur, fateriq; cogitur ex aperta ueritate, dñm intellexisse abitū suū ex hoc seculo per mortē & ascensionē suā, quod ultra nobiscū non esset uisibiliter conuersaturus, nunc aut̄ adest dicens addidisse me uerbulum sed, quod inuisibiliter Christus nobiscū sit permanurus in sacramento. Ad qđ ego respondeo, hoc esse principale quare disputamus, me cum ecclesia Christiana credere dñm Christū corporaliter præsentē esse, in uenerabili sacramento, cōtra quod dñs meus doctor, etiā a me sepius & interpellatus & rogatus, nec iota unicū ex sacris literis inducere uoluit.

Ultra deducit Christianā ecclesiā non nobis dedisse de sacramento pro articulo fidei, & cū ea Augustinus in libro de fide ad Petrū diaconū, qui & ipse memoriā esse sinit siue rememorationē corporis Christi, ad duo hæc ualde demiror, quū noui christianitāto se iactitēt de sacris literis, sacra cōcilia reijciāt, sanctosq; patres, quur ipse iā doctor meus sine scripturis progrediū Aug. inducēdo, quū apte cōtra me dicat Lutherus in Liptzensi disputatiōe, si dicerēt hoc, qđ tū pponēbā, mille Augustini se solū & unicū eis obstiturū. Dñs aut̄ doctor me dilectus, si causam hanc in S. Aug. arbitriū cōmittere uelit, hoc

CONCLUSIO PRIMA.

hoc die rē oēm expediemus, tã clare & irrefragabiliter fatef. S. Augu. corpus Christi & eius sanctū sanguinē, p̄sentia esse in sacramento. Aut certe uel dñs doctor meus Augustino in hoc solo libro credere uult ad Petrū iducto, iterū placet, sed illo uerā cōclusionē obtinui, missam scilicet esse sacrificiū, q̄d q̄ in missa sacrificet, ut clare liquet xviij. cap. per missam. In illo nãq; capitulo S. Aug. apte fatef ecclesiã p̄ uniuersum orbē nō cessare a panis & uini oblatiōe Deo oipotenti, q̄d in missa fit. Qd̄ aut̄ doctor meus unicū uerbulū ex Augustino expiscat, qui postea mox sacrificiū ecclesiã memoriã nominat. Dico id illi adiuuētō nequaq; esse, oēs nãq; p̄bi Christiani fatent hoc sacramētū, missamq; huius sacramēti caussa memoriã esse, & dñi nostri Ihesu Christi recogitationē. Multi uero nūc Christiani noui, qd̄ ex pprio eorū capite, in hoc alijsq; articulis hoc uerbulū solū addūt, ut scilicet sola sit memoriã, in hoc falsitas ipsa obtegīt, neq; p̄mitteremus illis, nisi ex sacris literis, p̄barint.

Sexto articuloꝝ ecclesiã ratione, peregrinū adparet, audere dñm doctorē illa in arenã educere, amicus enim illius, & aliqñ frater in Christo, Wilboldus Birckhaimerus ex Norinberga, in eo libello quē contra dñm doctorē expressiōne inuulgauit de sacramēto, clare ei ostēdit, errorē hūc ab ecclesiã damnatū, in tribus Christianis concilijs, Thurone, Verzellis, & sub Pont. Max. Nicolao. Quamobrem oēs Christo fideles, p̄bi sanctã ecclesiã filij, hoc uenerabile sacramētū credere debent, & errorem hunc peruersum damnare.

Adhac quod dñs doctor meus opinatur proba fidelium corda plus impediri in sua deuotione, in contemplatione corporalis p̄sentia Christi, quã cum suo pane pistorio, & ex qua sit contemptu loquitur, de solemnitate festi corporis Christi Ihesu, adeo retusum inducens argumentū, dicēs. Si sola Christi passio contemplanda fuerit, non esse necessariū corporis Christi festū, at corpus Christi, si solū fuerit contemplandū, recidet in obliuionē amara eius passio. Adhac respondeo ualde
 demi

COLLATIO III.

de miratus, in qua uel scola uel cōtione, illa dñs doctor meus didicerit, intermittat uerbu hęc, & solutū erit argumentū, nulli equidem probo fideli hęc lex necessitatis edicitur, alterum illorū solū contemplari incarnationem, Christi corpus, mortem, resurrectionem, ascensionem &c. Est igitur simplex deductio, quum opinetur doctor, Christianos hunc supramum thesaurū mirari in uenerabili sacramento presentem, ob idq; deuotionē minui. Rogo dñm doctorē saltē prophete sancto Dauid credat, dicenti. Memoriā fecit mirabiliū suorū, misericors & miserator dominus, quōtā uerborū Ecclesia cōminiscitur in festo corporis Christi.

Ultimo eduxit dñs doctor meus ex Zwinglio particulā in arenā, ab initio sibi propositā, idolatriæ scilicet nostrorū prædecessorū, eum excusare conatus, nisi adessent hoc plane intelligētes, in hoc se fundans. Si maiores nostri simpliciter crediderint dñm Ihesum esse redemptorem nostrū, & si in sacramento aberrarint, nihil illis damnationis esse. Et ut illa corā simplici populo scribio exorner, uago circūitu colorauit apud peccatorē esse multā idolatriā. Contra hoc dico falsum esse fundamentū eius, esseq; rectoriū omnis hæresis. Sic nempe omnes hæretici Arriani, Macedoniani, Eutitiani &c. saluati essent. Hī namq; etsi maximi fuerint hæretici, sicut optime nouit dñs doctor meus, credidere nihilominus dñm Ihesum redemptorē esse, & saluatorē mundi. Mirum auditu capitaneum notorū Christianorū Martinū Lutherū (etsi hoc errore sacramenti non implicetur) multiphariā tamen docuisse fidem in Christianis cordibus quolibet peccato mortali deperdi, quo nunc modo dñs meus doctor, nostris maioribus fidē admittit, tot errores illic impingens, nec uulgarem & cōmunem idolatriā, sed ex specie increpat probos nostros & fideles maiores, & idolatriæ insimulat, supramū quoq; honorē & soli Deo debitū sua opinione pistorio suo pani impēdisse, ex nostris Christianis prædecessorib⁹ peiores faciēs homines quam

CONCLUSIO PRIMA.

quam inter gentes unquam fuerint, qui solem lunamq; cæpas & allium adorauere.

In sermonis sui conclusione, dñs meus doctor aliquid proposuit, simplici & cõmuni populo acceptũ, & dixit sacramenti causã, se cum Christiana tenere ecclesia, quippe quod ecclesia neq; ab eo dissentiat. Cuperem inq; libens audire a meo dño doctore, ubi pãm ecclesia sua cũ pistorio pane esset, conclusionem nostrã de sacramẽto cum Christiana ecclesia esse, sparfamq; per uniuersam ecclesiã, & per circulũ totius orbis, testibus comprobare possumus, attestantibus nobis Hyspania, Francia, Germania, Italia &c. etiã cum Bohemis. Adest quoq; & Lutherus nobis testis, sed & Caroloftadius ipse, qui hunc errorẽ primus inter uos huic mundo importauit, a quo iam decidens reuocauit & damnauit. Nisi dñs meus doctor æstimet cum donatistis quorũ Augustinus meminit, Christi anam ecclesiã, apud eos solos esse, qui nouiter in duobus aut tribus annis exortĩ, non solũ contra uniuersalẽ ecclesiã, sed & cõtra ppria scripta, doctrinã & libros, illud denuo erexerũt.

Preterea, quia se dñs meus doctor cum alijs plerisq; uerbi Dei ministros se iactitant, simplicẽ populũ continuo ad credendũ sollicitet, hucusq; Euãgeliũ fuisse tacitũ & absconditũ. Iterũ eum rogo ppter Deũ obstetã, si quã habeat scripturã, uel certe Euãgeliũ aliqđ cõtra uenerabile sacramentũ Christi educat illud, ut inde deũ itelligi, uter scripturas uere adducat.

DOCTOR OECOLAMPADIUS.

Dominus noster Ihesus Christus cõcedat nobis omnibus gratiã suam, Amen. Adgrediendũ putabã, super quo rogor, sed hæc uerborũ contumeliosa irritatio finem non capit. Cogor me excusare, ob Berengarij causã, stet firmũ sicut hodie dixi Pontificem Nicolaum plus nimio fecisse.

Doctor Eckius concessit plantã posse in aliã partem trahi, exceptionẽ eius nullo alio dicto probat scripturã, adhuc igitur eius sermo eo tendit, ei aliqđ addi posse. Id nempe illic a Pon-

F

COLLATIO III.

tifice positū, scriptura non habet. Cum Arrio secus est, q̄ scri-
pturis est deuiētus, quæ scripturæ etiā si mihi adducant, ob-
strepere non tentabo. Profecto necessariū non æstimo oim
Pontificū scripta cōfirmare, nā ego ipse bullā uidi, in qua fue-
rant excōmunicati oēs, qui aduersus Venetos arma cape pos-
tuissent, & nō acceperūt, hij si in Pontificali excōmunicatiōe
fuerint, ea de re tm̄ quis teneat, quantū salutī animæ suæ utile
& bonū arbitrat̄, nos apud uerbū Dei sumus perseueraturi.

Secundo quod dixerim nō esse articulum fidei, adhuc di-
co. Augustinū quoq; in allegato loco uolenter accepto, non
est enim contra me. Ratione sacrificij suo tempore respon-
debit̄. Augustinus quoq; & in alijs mihi est deseruiturus.

De allegato festo corporis dñi constat esse nouū, plus ha-
bens deuotiōis gentiliū, quā Christianorū. Verū ad deuotiō-
nem deseruit. Quid ibi est cernere, multā externā pompam,
& alia quæ obticeo. Ibiq; met ipse doctor Eckius se læsit, plus
ad Christi corpus dirigens, quā ad memoriā passionis, & alia
quoq; bona opera. Hic ne dum Iohānis dictū enodauit, alio
scripturæ dicto, qđ illi incubuisset continuo scripturas a me
exposcens quas etiā datas ipse non absoluit.

Ad hæc Lutherū mihi obiicit cæterosq; Lutheranus nūq;
fui, at Lutherus si quid boni dixerit gratū accepi. Eckius equi-
dem si quid Christiani dixerit, etiā acceptum habebō.

Ratione Birckhaimeri, talem edidit libellum, quem etiam
doctorem Eckium non reor in omnibus probaturum.

Illud tamen de idolatria & nostrorū peccatorū causa dictū
firmādo, non ex plano cōfessus sum idolatras saluari, additū
est nāq; tales hoc suo errore cōplacentiā nullā habere. Iuxta
quod & de uestri cordis pietate præsumēs eos, uos neq; dam-
naturū, sed Dei iudicio cōmittendos, procul absit, ob id me
gētibus eos adnumerare. Quum semel Ihesum Christū dñm
nostrū, & iustitiā nostrā fide cognouerint Dei misericordiæ
fidentes. Fidei tamen eorū ratione, spero non ex toto apud
illos

CONCLUSIO PRIMA.

illos extinctā fuisse, quod prolixiorē disputationē requirit. Ad hoc t̄m dico posse idolatriā censerī, quæ tamen peccatum mortale non sit, fide tamen præcedēte & uolūtate nō ex toto adficiente, uti nobis hodierna demonstrant exempla, alios autē in ualidos sermones demissos facio, ad materiā rediens.

Dilecti Christiani, me cū ecclesia tenere, ecclesiāq; mecū dixisse me cōprobabo. Semper usui fuit panem dñi (non simpliciter nomino pistoriū panem) sacramentū corporis Christi nominatū, id quod oēs uos fatemini, nunc autē si huius uerbi sacramentū continentia ponderet, cōperto habebitur uerborū domini declaratio cenæ dñi, quum dicunt Euangelistæ, Hoc est corpus meū, recte exponentur. Sacramentū est corporis mei. Tota enim Christiana ecclesia sacramētū æstimat, at sacramentū aliud est, ab eo quod signat. Sic panis dñi per essentiā corpus non erit, panis inq; signū est. Hic queso amici boni, ne ferat̄ ego animo, sacramenti me uerba inducere, quod in eo intellectu in scripturis non reperit, Christiana ecclesia usa est. Verbis autē (ut Quintilianus ait) utendum est ut denario, quum solus usualis ualeat. Verborū causā cū nemine certabo, ubi iuxta alienus nō inducit̄ sensus. Utamur nūc hoc uerbo sacramentū, ut fateat̄ ecclesia. Sacramentū sacrū dici signū Augustinus lib. iij. de trinitate cōparat hęc tria, uerba, scripturā, sacramētū, cū oīa hęc tria noscere quid doceāt. Indubitatū habeo ex uobis plurimos esse, qui etiā crebro audiuerūt, quum in missa sacramēta eleuant̄ sub cōtione, dictū fuisse ne surgāt, nempe qđ apud uerba reperiāt, quod apud sacramentū. Sæpius quoq; audistis, grauiter peccare, negligenter uerbū dñi audientē, nec minus illo cui sacramēta irreuerēter deciderūt in terrā. Quare ecclesiæ nō tā est peregrina sacramentorū p̄doctio. At mea uel alterius nihil interest, hūc sensum nō apđ oēs haberi. Multa em̄ est priscorū doctōrū, de eorū in docēdo negligētia accusatio. Ad hūc intellectū & alio qđ loco Aug. loquit̄ in lib. iij. de doct. Christiana his uerbis

COLLATIO V.

ubi ex intentione de sacramentis tractat. Hæc misera est animæ captiuitas, signa pro rebus accipi signatis, animus quoque hominis humilis est & decliuis, oculū mentis eleuare non potest in æternæ lucis cognitionem. Videre ne satis clare dictū esse, non idem signatū ac signū habendū. Hic nulla erit fuga, in alijs causis sic dici posset, in sacramento autē nequaquā. Non longe enim post allegata uerba, eiusdem loci sacramenti corporis Christi, tria ponit signa. Iudæorum quos excusat, eo quod in lege signa pro signatis rebus habuere, & quod in his place-ri credebant. Alia sunt (inquit) Gentilium signa, ex toto inutilia, ut eorum erant & idola & festa. Tertia sunt ecclesiæ signa, de quorum numero baptismus, & laudatio corporis & sanguinis Christi, de quibus signis docet illa Christiana libertate intellectus, & nulla stolidæ carnalique seruitute honoranda. Docetque libertatē Christianā, ut is habeat intellectus ne in signis hæreamus, sed ad signata per ea deducamur, expresse dicens, necessariam illic esse figuratā loquutionem, & literis non sequendum. Hæc ideo dico, ne quis me uel certe alium putet primos excogitasse, hoc ex ecclesiæ parte dictum est, quæ sacramenti nomen in usu habet.

DOCTOR ECCKIVS.

IN nomine tuo dulcis dñe Ihesū Christe. Vt aliquos sermones (tedij uitandæ causā) breuibus percurram, primū dico Berengarium nil nimio fecisse ut ante hac dictum est.

Quod uero doctor dicit Arriū hæreticū scripturis deuictū ego hunc tam audaculū uidere cuperem, qui scripturis doceret uerbulum hoc omulsion. Iuxtaque dicit doctor, si ut Arrius scripturis uinceretur, se libenter crediturum. Ego uero, ut se hæctenus ostendit, cōpertū habeo, ut Arrius eum facturum, qui cum in concilio Niceno iamque deuictus erat, uincitamen nihilominus recusabat pertinax usque in mortem perdurans. Sic itaque neque doctor, neque Zwinglius multiphariā informatis scripturis per eos etiā, quorum in Christo fratres sunt, & Euāgelij

CONCLUSIO PRIMA.

gelij cōministri, nouiq; antistites, ut sunt Lutherus, Buggenhagius, Urbanus Regius, Milltanus, Birckhaimerus, cum Prentzio ex Hallis Sueuiæ, cum omnibus suis in Christo fratribus, uinci se sunt confessuri.

De Venetiarum bulla iam illud finitū est bellum, neq; hic de bullis disputamus, sed de uenerabili sacramento.

At de festo corporis Christi, quod tā immaniter dominus meus doctor illud oppugnat & adgreditur, horrendū auditu. Audio inq; si Dauid regem cum cythara, ante archam ad Dei laudem uideret saltantem cum Micol, uana muliere, illū esset irrisurus. Nihil itaq; hoc noui, constat enim & ante eum etiam Vigilantium hæreticum festis illufisse.

At qui adhuc nobis ueterē decantant cantilenā, Iohannis dictū nondū solutū, dicente dño, Nisi ego abiero &c. quum neq; ipse, nec certe quiuis alter Christianus, hunc intellectum denegare possit, Fatuitatem in me tentat, utpote me in armis & possessione cum ecclesia Christiana fundatū, corpus Christi esse in uenerabili sacramento, illud a me probandū exposcens. Ipse cum Zwinglio, si Christianā ecclesiā errare contendat, ab nostra nos possessione depellat. Totum non reor mundum duobus ipsis uel tribus nudis uerbis crediturum.

De Lutheri & Birckhaimeris libellis, qui ex toto non mihi sunt placituri, nil mirum, quippe quod semper cum ecclesia Christiana, & sanctis concilijs firmata uoluntate permansi. De parte uero aduersa ualde mirandū in tam breui tempore, tot in fide sectas, diuisiones, & schismata induxisse, ut pauper & simplex quid sit crediturus ignoret. Exsurrexere nāq; hic uarij spiritus, hoies uulgo Schwurmgeister dicti, illic imaginum expugnatores, & alijs in locis rebaptisatores, quib; etiā superuenit turma hæc pistorij panis, ex qua credendi inconstantia, cor quodlibet probum merito redire debet, ad firmā petram, supra quam fundata est ecclesia Christiana.

Ultimo iterū excusare tentat solo colore, probos maiores

nostros, eos scilicet idolatriæ errorem non damnasse, quippe quod in hoc errore, sibi non cõplacere. Quis hic est sermo, qui hæc in tam ardua caussa exportatur. Aestimatur ne usq; in terris fuisse mortalem, qui in cognito errore cõplacentiã habuerit. Omni est naturæ aduersum, quantumuis homo foret peruersus. At si de incognito loquatur errore, indubitatum est nostros maiores probos homines ex corde sibi complacuisse in uenerabili sacramento. Ideoq; si donini mei doctoris & Zwinglij doctrina uera esset, non uenirent unquam excusandi maiores nostri, quam ut damnati eent, quod nulla uia assentimur, id potius eligendum doctorem cum Zwinglio, cæterisq; sibi similibus errare, & in cribro girari.

Ad causam principalẽ, hoc esse uerũ capit charitas uestra ex argumenti sui principio, quo longo circumitu uenerabile hoc sacramentũ debellaturus adgreditur. Crux enim sancta sacramentũ deijcere nõ uult, quẽadmodũ lunæ elapsa dñs me⁹ doctor simplicib⁹ proposuit. Breuibus ob oculos ponã, quã inepte dñs meus doctor hoc argumẽto ut cæcer retrogradit. Oẽs em̃ expectabamus, qñ nam scripturis, uerboq; Dei esset hoc uenerabile sacramentũ euersurus, sacro sancti corporis Ihesu Christi, quum retrogradiẽs exordit a ritu ecclesiastico solis uerbis, tandẽ in scripturas repẽs. Huius me offero, si dñs meus doctor, una cum fratribus suis in ecclesiæ ritu sinẽpermanfuri, ad hoc idem me obligabo indubie hũc articulũ hoc die obtenturus. Secũdo iterũ me obligo hic in præsentia oĩm dñorũ meorũ aliorũq; hic existentũ, ut hæc mihi arguẽdi forma admittat ex tunc hoc unico argumẽto, contra oẽs nouos Christianos, quotquot exurgere poterũt, omne defendã ac manu tenebo, quicquid in hac nostra indubitata fide delere, atq; reijcere tentabũt. Tertio expẽdite queso, quã ruinosum argumentũ & fundamẽtũ dñs meus doctor adportat, in hac tam ardua caussa incipiens. Semper in ecclesia panem dñi nominatũ sacramentũ, quum frater eius in Christo Zwinglius
nos

CONCLUSIO PRIMA.

nos probos Christianos iri^{de}at, quippe quod nouo nomine illud nominemus, Sophistis hoc impingens, corrigens eos, quod illud nominarint corpus & sanguinē Christi, & si etiā Zwinglius ipse Christianis ipsis inferat iniuriā. Non est em̄ hoc uerbū sacramentū nouū, nec solū Augustini & Ambrosij temporib⁹ in usu fuisse constat, sed etiā tempore martirū, p̄ ut in Cypriano & Tertuliano reperitur. Voleat Deus spiritus sanctus meo dño doctori fidē daret, in ritū ecclesiæ sanctæ, & alijs quoq; in reb⁹, quēadmodū & nūc de hoc uerbulō sacramentū credit ecclesiæ sine ullis literis. Quūq; dñs me⁹ doctor hunc errorē cōfirmare conct̄, quo & Zwinglius implicat̄ ex eo fundamento quod ipse Zwinglius reijcit, ante oīa rogatū eum uolui, ut hij duo primū inter se cōcordarent, anteq; nos hoc pretioso thesaurō priuare tentarēt. Quāuis igit̄ & iustis de causis cuiq; prudenti clareat dñi mei doctoris inefficax & inutile argumētū esse, nec ut proferat dignū, ut in tam ardua causa fidei in harenam deducatur. Nihilominus

Hic ad cœnam surrexerunt, crastino die
Eckius sermonem suū prosequutus est.

D. ECKIUS.

IN nomine tuo dulcis dñe Ihesu Christe. Dilectus mihi dñs doctor hesternō uesperī sit est argumentatus. Ritum esse ecclesiæ, panē dñi sacramētū nominari, ideoq; & uerba Christi, Hoc est corpus meū, Hic est sanguis meus, sic accipi dñt, hoc est sacramentū corporis mei. Sacramentū uero nihil est aliud quā sacrū signū, uti Augustinū in iij. libro de doctrina christiana induxit. Hoc argumētū nullā habere cōsequentia ex facili ppendit̄. Quū ps aduersa in uerbo Dei se fundet, est certe hoc equū post currū alligare, dñm meū doctorē conari uerba Christi declarare (obtenebrare dico) de ritu loquēdo ecclesiastico. Christiani⁹ hoc esset oēs nos ecclesiasticū ritū ex uerbis Christi firmare. Nūc apta sunt uerba Christi clare atq; dilucida, q̄d q; frater ei⁹ in Christo Zwingli⁹ fateē, nō scilicet dñm

COLLATIO V.

dñm Ihesum clarius, succinctiusq; loq potuisse. Igit̃ hec apta uerba Christi, Hoc est corpus meū, ppetuo tenere debemus.

Insuper bene stāt simul ut sacramētū sit, sitq; nihilominus ibi uerū Christi corpus. Nouit equidem pars aduersa, quid omnes probi dicunt Christiani, in sacramento duo esse, unū exterius uidelicet signū, aliud quod per illud signatur. Hæc sunt enim species exteriores panis & uini pro uno, corpusq; Christi & sanctus eius sanguis pro altero, ob id bene loquit̃ Augustinus de sacramentali signo, neq; ecclesiæ aduersatur.

Illud aut̃ a doctore inductū, perdoctū fuisse sub contione non assurgendū ad sacramēti eleuationē, ad hoc doctrinam allegans, quæ est Augustini, i. q. i. cano. interrogo, ob id Augustinū forte subticēs, quod nominet illud quod est, corpus scilicet Christi, ob id nihil est uenerabili sacramēto detractū, quod sedendo uerbo dñi auscultatur, cordeq; corpus Christi ueneretur. Augustini uerba de doctrina Christiana, doctōri aduersantur, Augustino ibidem intellectus paucitatem Iudæorum corripiente, eorumq; seruitutem, quippe quod in eorum sacrificio mentem non eleuarint, in subliorem contemplationem, quemadmodum nunc faciunt, cum pistorio pane, probi aut̃ Christiani altius quiddam hic considerant, quam corpus & sanguinem Christi.

Tādē in calce deducit Augustinū dixisse figuratam esse loquutionem, iniuriā facit Augustino, prout in xvi, cap. reperitur. Nam figuratū esse sermonē, Augustinus fatetur dñi dictū Iohan. vi. Nisi manducaueritis carnem meam, & non illa uerba, Hoc est corpus meum. Ex quibus omnibus clare consequitur, dñm doctorem diuo Augustino iniuriā intulisse, quod huius scilicet fuerit erroris. Nullis enim in locis in omnibus libris suis reperitur, in sacramento non esse uenerabile Christi corpus, in pluribus aut̃ locis expresse dicit illic esse præsens corpus Christi in sacramento. Quamobrem ferendum non est, ut aperta sancti Augustini sententiā alio mō-

nuatur

CONCLUSIO PRIMA.

nuat obnubilato dicto. Quum frater eius in Christo Zwinglius met ipse fateat, Augustinū dicere non ausum sententiā, in sacramento solū panē, solūq; uinū esse. Iterū dñm meū doctorē enixe rogo, oēsque suos, ut quēadmodū de uerbo Dei, diuinęque ueritate se iactitāt, illud semel in arenā educāt disputatoriā, tēpus est em̄ alioqui me noscāt illis nō crediturum.

D. OECOLAMPADIUS.

Probi uos & dilecti Christiani. Exopto seruare, meorū fauorabiliū dñorū ordinationem, & hoc semel pro semper, & nūc in particula sacramēti, eam ob caussam hoc faciens, contestando me Christianę ecclesię amatorē, etiā si mundus me ex libro uiuentiū delere affectaret, tūc ad ueritatis Deū bene fidam, me non deleri coram sua facie, id nobis ipse concedat. Ideoque neque praposterus ordo D. Ecki. Fatemini sacramentum esse ecclesię. Respondit D. Eckius, ita. Sacramentū est sacrum signum. Respondit Eckius, ita. Quodlibet signū aliū quid designat. Respondit Eckius, ita. Quod erit nunc illud signum. Respondit Eckius. Species panis & uini. Quid uos nominatis speciē panis & uini, uerū materialē panē, uel accidentiā. Respondit Eckius. Signū in sacramento esse speciē panis & uini, & certo quū substantiā panis trāsmutat, tūc sunt accidentiā, & circūstātię quę uidemus, cōtractam, gustamus.

Oecolampadius dixit. Hic uobis propter Deum supplico hoc docete unico scripturę uerbo. Eckius. Etsi doctor sicut socius suus barbatus Bouillus se iactitauit scripturę & uerbi Dei, adhuc tamen nullę scripturę emergunt, & alijs hominibus hoc oneris allegandi scripturas imponit, laus Deo adhuc apud nos in ecclesię parte scripturas quærī. Dilucidę sunt itaque scripturę, dñm Ihesum dixisse, Matth. xxvi. Cœnantibus eis, accepit Ihesus panem, benedixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens. Accipite & comedite, Hoc est corpus meū. At quum dñs Ihesus diuina ueritas, post benedictionē aiāt. Hoc est corpus meum, cui cōtra Christū credemus non esse

G

COLLATIO VI.

corpus suum. Audistis dñe doctor pro me scripturas, unicū
tamen iota adferre ex sacris literis pro uestra opinione, si nul-
las habetis illas Zwinglij accipite, quas dominis meis nūtijs
consulū laudandi fœderis Heluetiorū hesternō die huc misit,
ad quas ego sic Christiane respondebo, ut non diffidā dños
meos gratiosos, quemlibetq; probum Christianū satiandos.

Oecolampadius, D. Ecki scripturas induxistis, non hoc
firmantes, quod a uobis exposco, ubi nam habeatur acciden-
tia esse sacramentū siue signum. Scio huius uos omni scriptu-
ra carere, uester met Roffensis, ceteriq; fatentur, hoc sacris
literis non posse sufficienter probari, expresse scriptura pa-
nem nominat ante & post, nec accidentia nominat panis, qđ
hoc uerbulū hoc, uel græce tuto panem indicet. Postea enim
Paulus tertio panem nominat, uosq; substantiā panis aufer-
tis, huius scripturas exposcimus & responsionem.

D. ECKIUS.

A Dhuc nullas scripturas uerbi Dei, ex doctore habere
possum, ipse uero quia æstimat sacras literas per me ad-
ductas insufficientes ad probandū, de accidentib; panis & uini.
Primo dico textū esse clarū & apertū, Accepit Ihesus panem,
ubi proculdubio & panis accidentia adfuerunt, postea uero
dñs illud nominat corpus suū dicens, Hoc est corpus meum,
non dicit, hoc est panis quem pinsit pistor, ideoq; & ista duo
adesse oportebat, corpus Christi, & quā uidem⁹ speciē panis.

Quod de nostro Roffensi ultra deducit confiteri eum scri-
pturis probari non posse, hanc transmutationē Roffensem
dico bene, recteq; loquitū, contrapertinacem & repugna-
cem, nullas haberi expressas scripturas, affirmantes substan-
tiam panis in sacramento non manere. Illud aut̄ doctor celat
Roffensis dictū in defensione regis Anglorū, locū Euāgelicū
per me iam adductū, cuiuslibet Christiano sufficere, quū dicat,
Accepit Ihesus panē, addiditq; post hæc, Hoc est corpus meū.

Tertio, doctore uolente panē esse, & S. Paulū ter panem
nominalle

CONCLUSIO PRIMA.

nominasse. Dico peregrinū non esse uel alienū, speciē panis panem appellari. Debuisset em̄ a suo in Christo fratre Zwinglio didicisse sapius signi nomine, id quod signatū est noiari. Quāq; aut̄ Angloꝝ rex, suo in Christiano libello, in defensione sacroꝝ septē sacramētoꝝ, aduersus Lutherū ostēdat rē aliqñ nominari qđ fuit, illud scripturis probās, Exo. de uirga Moyfi uersa in colubrū, postea nihilominus uirgā appellata.

Vltimo dñs meus doctor quod inducit illud, tuto uel hoc, quid significet nihil ne angit, reuerentia namq; sua bene nouit, quo nam modo Lutherus Carolo stadiū tutauit. Simpliciter nos uerbo nostri saluatoris credimus in huius sacramenti institutione dicentis, Hoc est corpus meum. Dilecte mi dñe doctor supreme uos rogo, scripturas adportate, quum credere recusetis, uenerabile Christi corpus in sacramento esse, ut clare Christi uerba sonant.

D. OECOLAMPADIUS.

Respondere potero domine doctor, quod Christus suo iudici respondit. Interrogauero, non respondetur mihi. Respondero, non creditur mihi, neq; aliquid ualebit. Adhuc non probauit, quod ab eo petitur, nemo plures eo quærit exceptiones. Scripturæ ne sunt, quod uno in loco ter ei ostenditur, spiritum sanctum aperte per Paulum panem nominare. Nec de uirga simile est, de qua legitur, quod in serpentem sit uersa, hic enim uerbum uersionis non legitur.

Ad hæc cōmunis Theologoꝝ est regula, sine caussa miracula non ponenda, ut hoc in loco neq; necessitas urget.

Num & hoc esse dinoscitur auffugium, nihil D. Eckium angere, quid hoc uerbulum Hoc importet, quum neq; mensam significet, nec accidentia panis. Ergo oportet substantialem panem designet, alioqui dici posset, in baptismo aquā non esse aquam, quum sacramentum sit. Mi domine doctor iam queso dicite, quid hoc uerbulum Hoc importet, & postea ultra loquar.

COLLATIO VII.
DOCTOR ECCKIVS.

Dominus doctor quod dolenter ferat & conquerit, respondeo tibi non credi, sua fit culpa, quam propter scripturas, contra uniuersalem ecclesiam loquat, quis illi ergo esset crediturus.

Vltra dicit nullas me literas adduxisse, materiam tangentes, huic contradico, scriptura enim hoc probat. Et ut uerum sit, sequor intellectum ecclesiae sanctae Dei, uti hoc ipsa declarauit in sancto concilio in cap. Damnamus, de sum tri. & fi. ca. sicut met ipse dominus meus doctor intellexit, quem suo proprio teste libello de uincam, quem in monasterio ueteri Bauariae euulgauit, quoniam adhuc uir erat regularis, ad ciuilem unum in Kauffburrn bij, ubi alio in latere sic scribit. Hic panis non solum significat, met ipsum corpus domini uerbis Christi illud probans iam inductis, Matthaei xxvi.

Quod adhuc in Pauli uerbis heret, quod panem nominat, respondeo, discipulus enim in scola Christi non aduersat magistro, sicut in Lutheranitate. Ideoque quia Paulus sacramentum panem nominauit ex hoc Christo non contradicit dicenti, hoc est corpus meum. Praeterea quod aquam baptismi inducit, sic etiam aquam non esse. Non dico, quia in scripturis non reperimus aquam aliud esse quam aquam, at in hoc sacramento claras habemus scripturas, illic esse sacrum Christi corpus.

Pro ultimo aestimat dominus meus doctor se scopum attigisse in uerbulo, hoc, inculpans me quasi auffugia quaerentem. Huic ego respondeo, uniuersos sermones suos hoc die inductos, circumitus esse, principalem causam in nihilo contingentes corpus Christi in sacramento esse nec ne? Cuius ueritas ex eo datur intelligi, quum probi Christifideles cum ecclesia tenentes, substantialiter panem non manere in sacramento, nihilominus fatentur dominum Ihesum Christum illic praesentem esse, nec minus Lutherani etiam contra ecclesiam opinantes, illic panem esse substantialem, cum hoc tamen tenent sacrum Christi corpus uere in sacramento esse, quare dominus meus doctor, dominos

CONCLUSIO PRIMA.

minus fatigare non deberet, disputatione transsubstantiationis panis. Hic iam scopus nolter est, corpus Christi in sacramento esse nec ne? de quo textum Matthæi clarū audiuit.

Quia tamen interrogauit quid uerbulū Hoc indicarit dñō dicentis, Hoc est corpus meum, & si igitur apud plerōsq; antiquos Christianos doctores, tum & apud neotericos erroneos multiphariam quæsitum fuerit, & quidem diligēter de hoc uerbulo quid sit, ne igitur meam fugam uobis inculcet, quamuis ad principalem causam nihil attineat. Dico dilectū dñm nostrū hoc uerbulo Hoc dicendo, hoc est corpus meum, indicasse quod sanctis apostolis exhibuit. Ideoq; dñe doctor exportate tamen queso unicas literas pro uestra opinata doctrina, sacrum Christi corpus in sacramento non esse.

DOCTOR OECOLAMPADIUS.

Dilecti & probi Christi fideles, nihil probat aliquādo me scripsisse, neq; mihi obesse debet. Augustinus em̄ ipse retrahit, profectioris ætatis factus, etiam Paulo dicēte. Quum erā paruulus, loquæbar ut paruulus. Nam dies diesq; nobis profitendū est. In cognitione ueritatis, adhuc me promptum exhibeo, cuiq; me docere potēti (ut Christianū decet) obtemperare & perdocta amplexari, quod D. Eckius non facit.

Ratione baptismi scimus esse rationem sacramentorū, baptismum etiam dici balneum regenerationis, spiritus sancti innouationem, Ad Titum iij.

Hic D. Eckius nondū ostendit, quid tamen illud uerbulū Hoc importet, aut quid in se ponderis habeat, scolastica utitur fallatia, petitio principij dicta. Estq; persimile quum quis filium quempiā de nomine suo interroget, responderetq; hoc sibi quod suo parenti nomen esse. Iterū de parente quæsitus, quod sibi nomē esset, quod & mihi filius aīret, nihil hic certi cognosci posset, nec ante nec post. Respondit hoc esse quod exhibuerit dñs, hoc ipsum est quod interrogamus, quid hoc nam sit quod dñm exhibuisse constat. Expresse em̄ Euange

COLLATIO VIII.

gelista ponit, Accipit Ihesus panē in manus, gratias egit, fregit, deditq; discipulis, aliud nē fregit & dedit, quā in manus acceperat, discipulisq; tradiderat. Illud textui dissimile est & difforme. Tempus igitur esset domine doctor illud uos declarare, hoc namq; cupio, ut ultra procedere queamus.

D. ECKIVS.

Excusat se dominus meus doctor scripturarū suarū, quibus nec antea quidem sibi constetit Augustini exemplo, qui aliqua minus bene dicta, met ipse meliorauit in libro Retractionum. Dico excusationem hanc nullam esse. Augustinus equidē in gentiliū & hæreticorū fide educatus, & post triginta annos aetatis suæ primū baptisatus, de facili errare potuit, quæ post hac iuxta uniuersalis ecclesiæ opinionē emendauit. Dominus uero me⁹ doctor in Christiana ecclesia educatus & enutritus, ad cuius etiam mentem scripsit. Nunc autē comutat, deciditq; a suis scriptis, & ab uniuersali ecclesia. Hæsterno em̄ uesperī, ubi nā mea sit Christiana ecclesia edocui, ipse uero mihi suam non ostendit. Quod culpam arguit, me nō ut Christianū facere, trāseo. Ideoq; & si dñs meus doctor scripturas suas retractasset scripturis ductus, aut cū uniuersali ecclesia, sicut Augustinus fecit, accepta foret sua ipsius contradictio. Adhuc autē nullis scripturis progreditur, ait se profecisse aut præcessisse, ego reor meo exiguo intellectu retrocessisse, a uero Christi corpore, ad panem deciderē pistoriū.

Iterum pedem figens supra baptisami aquam, nihil aliud dicens quam esse aquam, quum Paulus ad Titum iij. illam balneum nominet regenerationis. Etsi uenerabile sacramentū baptisami, per quod Christo domino, & ecclesiæ incorporamur, merito nomen honorabilius meruisset, ab domino doctore quam ut balneum nominaret, sicut noui balneatores, & rebaptisatores fecerunt. Paulus enim iuxta latinam interpretationem, lauacrū appellat, sicut in Græco dialutru. Stat nihilominus firmum, quod dixi, quum scriptura, uerbumq;

Dei

CONCLUSIO PRIMA.

Dei me doceat, in sacramento esse uenerabile Christi corpus hoc credo, & de aqua quum me nihil aliud doceat, quã aquã esse aquam credo, uerbaq; Pauli aliud nihil significat, quam baptismum esse lauacrum, ob idq; aqua est regenerationis, quã sit sicut dominus noster Ihesus Christus, ait Iohan. iij. ex hac aqua, ut sacramentali signo, & ex spiritu sancto animam depurante & renouante.

Vltimo dñs meus doctor culpã me arguit, quod scolastica utar fallatia, petitionis scilicet principij. Ex suo aut exemplo nominationis filij plane intelligitur, hoc me non fecisse, nam sicut doctor dicit expresse euangelistam aie, dominum Ihesum panem accepisse, hoc ego illi admitto. Ideoq; credo, si etiam & dominum meum doctorem exorare possem, ut & ipse crederet, quum expresse dominus Ihesus dicat, Hoc est corpus meum, & ex illis uerbis quum dicit Euangelista. Accepit Ihesus panem & dixit, hoc est corpus meum. Quis hic uel ulla ratione aliud dicere potest, quã ibi transmutationem factam, ideoq; & recte respondi conformiter & omni rationi illud uerbulum Hoc, domino dicente, Hoc est corpus meum, indicasse illud, quod suis sanctis manibus porrexit. Ex sancto Augustino doctor meus scire debuisset, supra xxxiiij. psalmo, ubi clare dicit dominum nostrum Ihesum Christum sacrum corpus suum in manibus tulisse ferebatur &c. Et no uerunt singuli quum quid cuiq; ab altero ostenditur, dicenti, hoc est illud eum indicare quod ostendit. Hic autem quid uerbis est opus, dominus enim Ihesus ei hoc indicat quid sit. Quippe quod in manibus ostendit, dicens. Hoc est corpus meum. Quis nũc tam esse potest friuolus, ut dicat aliud esse, quã dominus noster diuina ueritas expresserit. Hoc pro nobis dictum efficax est, proq; ecclesia Dei. Quando aut dominus doctor semel pro se scripturas adducet pro sua doctrina, quam communi populo tanto tempore e suggesto prædicauit, atq; libellis expressis inuulgauit.

D. Oeco

COLLATIO IX.

D. OECOLAMPADIVS.

Domine doctor intermitto contumelias, gaudeo tamen nihilominus ex uobis me capere illud uerbulū hoc, ad corpus Christi indicādū deferuīre, hic iā uos Caroloſtadio ſociū faciſ in una parte, qui & ipſe traxit ad corpus Chriſti indicandū, cum diſcretionē tamen aſtūmo. Caroloſtadius enim dixerat Chriſti corpus uiſibile indicare, uos autē (ut reor) inuiſibile corpus, eſt ne ita?

D. ECKIVS.

Domine meus doctor, Caroloſtadio me ſotiare tentat, primo propheta noſtroꝝ temporē huius nouæ doctrinæ, cōtra uenerabile ſacramentū, & ſi in bonū meum, ab illo me ſegregandū putet. Quippe qui Chriſtū uoluit corpus ſuum uiſibile indicāſſe, ego uero inuiſibile, mentem meam atq; ſententiā huius ſcire cupiēs. Dico Caroloſtadiū ad ſuū nouū errorem firmandū, contra oīm idiomatū morem ac conditionem textū dilacerāſſe, quod cum uerbulo Hoc retro indicat, ſuper ſedentē dñm Iheſum, reliquū ſcilicet eſt corpus meum, per ſe ſtare ſinens. Nunc qm̄ doctor a me quærit meam a Caroloſtadio diſcretionem. Ego hanc acceptā non feram quam mihi depingit, unicū eſt enim corpus quod uidetur & inuiſibile, ut enim illic in cœna ſedebat, apoſtoliſ uiſibilis erat, & nunc cœlitibus ad dextrā Dei patris ſedens, erat tamen nihilominus inuiſibilis, ſub ſpeciēbus panis, ſicut illud Apoſtoliſ porrigebat, & ſemper hic in uenerabili ſacramento.

D. OECOLAMPADIVS.

Nec ego Caroloſtadianus eſſe uolo dñe doctor, neq; unq̄ cū illo tenui, ſed in expoſitiōe uerbuli huius Hoc aliqua in parte adpropinquatiſ illi eque cōtra idiomatū cōditionē ut ipſe.

Secundo, non poteſt opinio ueſtra aliqua in parte perſiſtare, quia uerbulū hoc quum indicat corpus inuiſibile, deperdetur, aut natura ſiue conditio ſacramentorū, quæ nobis in hoc uerbulo Hoc cōmendat, qua & docemur, & ſi non neſci-

amus.

CONCLUSIO PRIMA.

amus, quibus nam modis aliquando de hoc in scolis loquutū sit, inuisibilem scilicet carnem uisibilis sacramentū esse. Inducuntur uerba Prosperi, sed inepte. Nam sacramenta quum signa sint, uisibilia esse oportet, docereq; nos inuisibilia.

At qui uisibile corpus, si sacramentū esse debeat, quomodo ergo nos docebit. Moris est enim sanctis prophetis, hij qñ ex signis aliqua docuere, quo ueritati firmius crederet, ufos fuisse signis uisibilibus. Sicut Iheremias, qui quum docere ac prophetare uolebat, Iherosolymorū excidiū, arrepto testeo poculo, profectus est in Thophet apud Iherusalem, illud in partes confringens dixit, sic confringet dñs populū & ciuitatem istam. Iheremias autē si in occulto ollam confregisset, non tam efficaciter prophetaisset. Sic nāq; & hic Christus his nos uerbis docere uoluit, atq; cōmendare, & discipulis suis prædicere, quod ad generis humani redēptionē tradi eum oporteret, quod & occidendus esset, quodq; ex eius morte, uitam effemus nos consequuturi. Hoc antea sic indicarat in porrigendo & fractura materialis panis, qui panis materialis nobis sacramentū est, cœlestis panis Ihesu Christi dñi nostri, in suo corpore pro nobis morituri & mortui, tale inditiū in uerbulo hoc non reperimus, quum scilicet corpus indicet inuisibile. Ex eo tunc consequet ē diminutio meriti passionis Ihesu Christi. Sic enim adpareret Christū non in uero corpore passum, scio tamen doctorem Eckium Christianiorem, quā ut talia dicat. Ad hæc namq; illud sequeretur, quum sacramenta similitudinem eius habere debeant, quod indicant signati, aut sacramentum non nominabitur.

Præterea si doctor Eckius diceret accidentia panis, & non materialem panem, sicut cū uerbulo panis cum apostolo procedit. In eandē mentem coit, panem scilicet non illic esse materialem, sicut & corpus Christi, propterq; hanc similitudinē ad sacramētū panis nō plus habere oporteret, quā accidentia. Certum est materialem dumtaxat cibare, & non accidentia,

H

COLLATIO X.

albedo, rotunditas, gustus, ut qualitates quæ absq; materia non cibant. Ad hæc nunc consequitur, immerito dñm se panem uitæ nominasse, & quod dicit carnem suam uere esse cibum. Ideoq; dñe doctor nulla uia teneri poterit, materiã scilicet panis, aut annihilari, aut in carnem Christi conuerti, ita ut non uere sit panis, quum uere cibet, & corporaliter potet. Nec aliter apud ueteres Hyrenæo, Tertuliano, & alios est habitus, neq; ex scripturis aliter sustineri potest.

D. ECKIUS.

IN nomine tuo dulcis dñe Ihesu Christe, Amen. Quia dñs meus doctor, his armis quibus hic est depugnandũ, sacris scilicet literis uti recusat, uerbor; suor; circumitus, & sermones non necessarios, breuitatis causa, non per longum repetam, scitur quantum a Carolo stadio dissideam.

At quia dñs doctor inducit in scholis doceri, corpus Christi inuisibile sacramentum esse corporis uisibilis. Primo dico non ob id nos huc uenisse disputare, quæ in omni scola docentur. Ipse enim iuxta exhibitionẽ suam claris scripturis probare deberet, illasq; inducere, si quas habeat contra uenerabile sacramentũ. Ad hæc scolasticis doctoribus uim infert & iniuriam facit, nullus inq; eor; siue Thomas, Bonauentura, Richardus, Scotus, Gabriel &c. talia dicit, testor hic omnes doctos præsentis, præcipue dñm meum doctorem præsentem Ludouicum Berum. Forte doctor scholas perperam intellexit in eo quod de signo & re, & re & signo sacramenti loquuntur. Quare demitto, quæ tanto tedio de Iheremiã olla intraxerat, nos enim Christiani per Dei gratiam exterius signum in sacramento habemus species panis & uini.

Vltra deducit ex sacramētis homines cibari, adhuc opinatus panem esse pistoriũ, Aristotele hoc probans gentili magistro. Hæc sacra sunt literæ, quibus dñs meus doctor in tam ardua causa nostræ sacrae fidei utit, quũ tñ noui Christiani Aristotelẽ tãto habeãt euãgelio cõtrariũ & hostẽ. Breuiter ei
suisq;

CONCLUSIO PRIMA.

suisq; adhærentibus dico, in caussa fidei, neq; me naturã, nec ullũ naturalem magistrũ auditurũ, sed solũ Dei uerbũ & apd illud manere. Bouillus ex Schaffhusen tam se pompose exhibuit, & sacrarũ literarũ iactitauit, quũ post tam longã expectationẽ, qua sacras literas affectamus, & adhuc nullã emergunt. Et dñs meus doctor duos inducit doctores, Hyrenãũ atq; Tertulianũ, clare uidens se cum Augustino deuiãtum. Quamuis aut Birckhaimerus ex Norinberga palã & aperte ostẽdit Hyrenãũ sibi aduersari, adhuc tamen aliud Hyrenãĩ dictũ hic inducã quarti libri xxxij. ubi Christi præsentia testatur, & sacra missã sacrificiũ, ad eius inductionem ex eo occasionatus, quod doctor Oecolampadius Hyrenãũ quasi unũ suã opinionis confirmatorem inducit, & in harenã deduxit. Ideoq; audite, quid allegatus Hyrenãus de hoc sentiat & scribat xxxij. cap. sic. Hic panis qui ex creatura panis est, accepit hunc, gratias egit, dicens. Hoc est corpus meum. Similiter & calicem qui creatura (quemadmodũ & nos) est, cum hoc suum sanguinem testatus est, & docuit noui testamenti nouum sacrificium, quo ecclesia ab apostolis accepto sacrificat, in uniuerso orbe. Hæc uerba sunt Hyrenãĩ.

Quod ultra uero pro suo errore firmando Tertulianũ inducit, ipse Birckhaimerus etiam ei respondit superflue. Nam Tertulianus clare dicit contra Martionem de dño Ihesu. Ex pane quod acceperat, diuiseratq; discipulis suis corpus suum effecerat, aperte est hoc dictum, pro sancta ecclesie opinione. Tamen dominũ meum doctorem non longius suspendã cum Tertuliano, quem hæreticum fuisse constat. Ideoq; & doctor cum eo aduersus me nihil probare potest, sicut Iheronymus ante annos circiter mille & centum dixerat Tertulianum uirum non esse Christianæ ecclesie.

Domini præceptores, dñi præsidentes, audiuit dñatio uestra cum cæteris omnibus, quoties dñm meũ doctore enixe rogauit, & obtestatus sum, quum uenerabili sacramento ad

COLLATIO X.

uerfetur, contra uniuersalem ecclesiā, inducat queso scriptu-
ras & uerbū Dei, neq; em̄ illū scimus ulla alia uia credituri. At
quum mea tam fidelis & studiosa p̄catio apud illū locū non
reperiat, rogo uestram excellentiā, cum eo tantū agat, ut aut
scripturas, aut Dei uerbū inducat, tempus inq; est, aut a suo
errore desistat, & cum Berengario, atq; cum Carolostadio
reuoceat, redeatq; ad unionē uniuersalis Christianæ ecclesiæ.

D. OECOLAMPADIVS.

Christiani & dilecti dñi mei, omnesq; probi Christiani, nō
æstimo quenq; me iussurū contra Dei honorē, & Christianę
cōmunitatis utilitatē aliquid dicere uel obtricare, minus uene-
rabiles & strenuos dños meos p̄sidentes, Eckiana aptitudo,
bene mihi est cognita. Tentat enim me a principali articulo
abducere, quod fateri neq; sinit scriptura, nec utilitas Chris-
tiana. Ponere enim uult transubstantiationem panis ex sua
substantia, hoc aut, quia aperte pugnat cum scripturis, cōtra
p̄sicos doctores, contra rationē, contraq; fidei conditionē,
tam esse debere somniculosus & festino processu auxilio esse
ad plantandū, aut magis ad confirmandū tales errores. Scri-
pturæ sacræ, quas doct̄or Eckius ad hoc induxit, canon est.
Damnatus ex concilio Latheranensi, at ego quū primis pro-
testatus sum concilia, patresq; non aliter me accepturos, nisi
cum diuino uerbo concordarint, quod in Latheranensī con-
cilio non est factum. Nam & ipse doct̄or Eckius multiphariā
rogatus, aliquid ostendit non sufficiens ad hoc, pregnansq;.
Hic non pertrāsibit, quin oporteat ut uerū panem esse sinat.
Deus inq; neq; annihilat, neq; creaturas suas absq; causa trās-
mutat, ad hoc namq; consequeret, accidentia quæ in creatū-
ris exigua sunt, inter corporalīa fierēt nobiliora. Sic albedo,
rotunditas, & alia accidentia nobiliora fierent, quam nobile
corpus uenerandæ uirginis Mariæ, hic multæ possent induci
causæ, putat tamen Eckius aliquid acceptandū fore, sine ex-
pressis literis, uel adportet scripturas. Dñs dicit Matth. xxvi.

Ammodo

CONCLUSIO PRIMA.

Ammodo nō bibam ex hoc genimine uitis, donec bibā illud nouum &c. Hic clare adparet, dilucidis uerbis, dñm uelle ad huc uinū esse, quū illud uinū nomet ex uite generatum.

Ultra dicta doctorū cum Euangelio consonāt, ex toto eius sunt opinionis, at nusq̄ dicūt cessare, quin sit materia panis, ex integro en. in illis aduersare ē. Quum in libris gentiliū contra hæreticos, Manichæos, Martionem, cæterosq̄ scribāt, ne gantes corporales creaturas Dei non bonas esse debere, ut a legētibz clare reperit̄. Nunc uero quum talis materia panis non aduisset, neq̄ in scripturis fundatū fuisset, non bene stetitissent, ex solis accidentibus probare creaturarū bonitatē, in quo præcipue Hyrenæus lib. v. in quo ueram probat resurrectionem, iterū aperte loquitur, panem qui de terra creuit, (ideo quod præsentem materiā contingūt) e directo pro me sunt, & contra doctorē Eckiū, quō enim quis resurrectionē probare possēt, per accidentia panis. Sic igiŕ argumentandū esset, in ultimo die nostrū colorē, magnitudinē, & alias qualitates apparendas, & non corpus. Sed hæc demissum facio.

Inter alia quoq̄ dixit, quod mihi cum Augustino timeam qui mihi tamen, gratia Dei, magis est cognitus, ut quiddam cum eo mihi formidem. Assentior in plarisq̄ locis, eum corpus & sanguinem domini nominare, at quid per hoc intelligat, alijs in locis apertissime ostendit.

Dñe doctor pro illo me non intueamini, quod clara loca per obnubilata exponā, nam obnubilata per clara exponere uolo. Si epistolā eius perspexeritis ad Bonifaciū, illic bene reperietis. Peto si dñis meis præsentibus bonū uideat, & hoc quoq̄ adsignari, nominatim inquit. Accipimus sacramentū corporis Christi, Christi corpus, iuxta hoc aliquas scripturarum expositiones ponens, ad hoc deseruientes. Hodie uero doctor Eckius illud per saltū breuibus trāsijt in. lib. de doct. Chri. non necessariū ratus eiusmodi expositionē figurate acceptandā, quum tñ illius libri fideles lectores, pulchrā diuini

COLLATIO XI.

tionem ibi reperiunt. In propriā collocat partem, quæ figurate exponi deceat, illicq; sacramenta reponit, & quod materiã concernit transubstantiationis, aut transmutationis, inter alia quoq; dicit. Signum pro signato accipi non debere.

Præterea iterum se doctor Eckius Birckhaimerii iactitavit formosi libelli, debet id omne a doctore Eckio laudari. At ille ipse omnibus uis prænominatã reijcit opinionem transsubstantiationis siue transmutationis, ut somniorum opus. Ideoq; & huiusmodi libelli merito post tergarentur.

Iuxta hoc de Aristotele dictum est, nec ego Baalami asinum contemno, ueritatem edicentẽ, multo minus homines.

At nunc in hoc sacramento permanent omnes operationes naturales, scripturaq; ratione materiæ panis nobis non ostendit ullam miraculosam transmutationem, sicut in decimo capite tertij libri de trinitate Augustini.

Consequenter, quia me doctor Eckius monet ad Christianam unionem, nihil ex mea parte obstabit, semel suã transubstantiationem scripturis deducat, ut ex tunc procedi queat, aliter enim ad suos clamores surdus ero, nisi dominorum intuitu aliud fecero.

DOCTOR ECCKIVS.

ET si auditores nequaquam libenter tedio enecem, angit nihilominus doctoris Oecolampadij circumuagatio, præter materiam excurrere, quum utiq; (etiã ob omnes preces meas) procedere recuset, ubi nam literas habeat cõstipatas, quibus uenerabile sacramentum satagit euertere.

Dicit quidem honorem Dei se quærere, paruus est honor ex sacro sancto Christi corpore panem facere pistorium.

Ad hæc meam dicit conclusionem cõtra scripturas esse de transmutatione, quum tamen nullas deducat, nisi longe post unam dimidiatã & abscissam, insimulã me nullas induxisse scripturas, nisi unicũ dumtaxat conciliũ in cap. Damnamus, iniuriã mihi facit, ad clarum equidem textum Matth. xxvi.

Intel

CONCLUSIO PRIMA.

Intellectū meum probaui huius concilij, unanimi consensu, & uniuersalis ecclesiæ. Mirū auditu, ut dicere audeat se protestatum, concilia, patresq; se non accepturum, quum contiuo sine literis, & uerbo Dei eam doctrinam inducat.

Vltra unicum adportat Sophisticū argumentū ratus, si uera esset uniuersalis ecclesiæ opinio, accidētia inter omnes creaturas esse nobiliora, etiam corpore Mariæ, illud non confesqui dico, nisi in significatione, quemadmodū omēs nos pro bi Christiani, diuinam facimus adorationem uenerabili sacramento, & nulli puræ creaturæ non uiuæ.

Iam semel scripturā inducit ex Euangelio Matth. xxvi. sed dimidiatam, adeoq; incurtatam, quasi met intellectui offerat illam nihil colligare. Dominus namq; dicit, A modo non bibam ex hoc genimine uitis &c. ex illo elitiens dominū Ihesum de materiali uino loquutum, ita scripturas decet dilacerare, ut error firmetur. Si de materiali uino dominus loquatur, quid sequitur, perpēdite donec in diem illum dum illud bibam nouum in regno patris mei. Consequeretur enim dilectum dominum nostrum iam primum in cœlo cum Apostolis materiale uinum bibiturum, sicut Mahumet Thurca, cum cæteris epicuræam faciunt beatitudinem. Ideoq; & longe alijs est sensus, dominū Ihesum non illic loquutum de materiali uino, sed de fidelium potius cōmunionē, quemadmodum & alio in loco, beatitudinem per parabolam cœnæ dominus Ihesus ostendit, quamuis & aliæ expositiones per diuinos doctores dentur, quæ breuitatis causā intermitto.

Quod aut ultra dominus meus doctor multa de doctoribus dicit, qualiter ueram Christi humanitatem probēt. Dico multos prodigere sermones de pane pistorio, nos oporteret ut illis probaretur dominū Ihesum ueram carnem, uerumq; sanguinem habere, iterum in suam opinionem antiquū doctorē Hyrenæū trahens in v. libro, uim illi faciēs atq; iniuriā. Hic est originale ubi contra hæreticos Hyrenæus clare dicit.

Si Chri

COLLATIO XI.

Si Christus ueram carnem non habet, non esset calix sacramenti eucharistiae communio sui sanguinis, neque panis communicatio sui sacri corporis.

Neque is uideri uult qui Augustino obstrepat, breuibus ad haec dico. In omnibus Augustini libris, nusquam ostendet sacrum Christi corpus in sacramento non esse, hoc non inueniet, sed aperte ei ostendat in Augustino, non solum in psalterio, xxxiiij. sed & in eo quoque libro, cuius iam meminit de trinitate, ibi namque Augustinus dicit, in celebratione sacramentorum quum offertur, datur, dicitur praecipua auctoritate, cuius corpus & sanguis sit, aliud non credent quam totaliter in specie dominum apparere oculis mortaliu, & ex hoc latere percussum humorem totaliter effluxisse. Tertio sunt haec uerba lib. x. cap. Nam & haec clara sunt uerba, neminem aliter dicere posse, nisi Augustinum esse ex parte ecclesiae, quod & Zwinglium offendit uel ledit. Ideoque & dominus meus doctor Oecolampadius non se iactare debet, de suis locis obnubilatis & tenebrosis, quum illis hodie potenter respondi ipsum doctorem Augustino iniuriam intulisse. In lib. iij. de doct. Christ. xvi. cap. ubi figuratum sermonem nominat, non uerba Christi, Matth. xxvi. Hoc est corpus meum, sed Iohan. vi. Similiter dilucide ostendi uerba v. capituli sibi esse contraria, de quo hodierna testatur scriptura.

Sed dilecti domini audite, & discite a doctore Oecolampadio quoniam modo Augustinus sit intelligendus, educit Augustinum triplicia sacramenta docuisse gentilium &c. Quis haec audiuit unquam Thurcas & gentiles etiam sacramenta habere, met ipse dixit, sacramentum significare sacrum signum, scire cupere, quae sacramenta dominus doctor apud gentiles & Thurcas quaereret, quum nos Christianos teter nostris nos sacris priuare in sacramento. Non sic loquitur Augustinus, de signis enim in communi loquitur, neque id abnegamus, habemus & nos exteriora signa in sacramento.

Denique dominus meus doctor dominis meis praesidentibus offert, si Augustini uerba in praelegato libro & epistola ad Bonifacium

cium

CONCLUSIO PRIMA.

cium scriptis notari uelint, alleget uerba, ut ad illa responde
repossimus, aut forte si totum uelit librū in hoc haberi.

De Birckhaimero qui contra doctoris errores scripsit, &
ut erroneum reiecit, dicit dominus meus doctor librū illum
me laudasse, quod non comperietur, facitq; mihi iniuriam,
de quo me ad acta remitto. Hoc aut uerū est, quum antiquo
doctori Hyrenæo uim intulerat, illic ostendi ei se sciturum,
Hyrenæum sibi aduersum per Birckhaimerum.

Ad calcem se dñs meus doctor humiliat, se a Baalamis asis
no disciturū. Mirum auditu, quod non a Luthero, Prentzio,
alijsq; fratribus suis in Christo, quorū habet notitiā, Christia
na eos corda habere doceri non uult, & ab suo errore desiste
re. Adhuc dico in causis fidei, Aristotelem nolo habere gen
tilem. Scripturæ allegentur, huc adportet uerbū Dei, quæ
solæ uos iuuare poterunt in uenerabilis sacramēti euerfione.
Nihil prodest doctorem dicere omnes naturales operationes
in sacramento manere, & in illo nullum est admissurus mira
culum. Docet nāq; Euangelista claris & dilucidis scripturis,
docet unū miraculū, quod est fundamentū consequutionis.
Ne hoc miraculū est, accepisse scilicet dñm Ihesum panem in
manus suas, & per omnipotentiā suā dixisse, Hoc est corpus
meum. Quumq; uniuersus mundus miraculis scateat & ex
undet de uenabili sacramento. Iuxtaq; dñs meus doctor mi
raculum legit apud Cyprianū, & apud Ambrosium, de suo
fratre Sathyro, quæ breuitatis causa demitto.

Hoc uniuersus mundus nouit, ante noningentos annos
mulierem sacramentū sumere uolentem a sancto Gregorio,
quæ & ipsa erat in hac infidelitate panem esse pistorium, illic
per diui Gregorij preces digitum apparuisse uisibiliter.

Quumq; mea conclusio concors sit cum uniuersali Chris
ti ecclesia, quæ in armis & possessione est suæ fidei, necessa
rium nō duco, multas ad hoc scripturas inducere. Dñs uero
doctor Oecolampadius cum suis adherentibus contra uni

COLLATIO XI.

uerſum orbem hoc ipſum euertere conatur. Iterum uos rogo
 fauorabiles dñi praſidentes, & hoc illū monere uelitis, ut feri-
 pturas exportet, ſicut ſemper promittit, & tamen cum illis ap-
 parere recuſat, ſine enim literis non ſumus ei credituri.

D. OECOLAMPADIVS.

Deus miſereatur noſtri, illuminetq; faciem ſuā ſuper nos,
 quo in terris uiam eius diſcamus, Amen. Dilecti Chriſto
 fideles, heſterno die iterum ſermones coſtumeliarum & irri-
 ſionuſ. praeciſerunt, quibus finem exopto.

Ad unicū me reſpondere oportet, quod ex meis uerbis eſt
 excerptū mihi ad ignominia, quod ſcilicet nominari ſacra-
 menta etiam gentiliū, quaſi Chriſtiana ſacra etiam gentibus
 eſſem praſtiturus, at putabā nos uerborū contentiones uitae
 re debere, alterq; alteri non ſic iniuriari. Sed legatur libri di-
 ctionarij, reperit ibi ſacramentū cōmune nomen eſſe, lateq;
 extendi, permittitur tamen gentibus ipſis, ut deos habere di-
 cantur, quum non neſciat eorū deos, deos non eſſe. Quid er-
 go hic rixae opus eſt, etiā ſi apud gentes ſacramenta eſſe dican-
 tur, ſed falſa & inutilia, quemadmodū & ego ipſe dixi.

Apud principalem cauſſam probari debuit, materia panis
 ibi deſinere, & ſola illic accidentia permanere, allegatū eſt di-
 ctum Euangelistarū, Hoc eſt corpus meum, hoc uero dictū
 ex toto nihil pbat, quō eū ſic exponi poteſt, Hoc eſt corpus
 meū, id eſt, materia panis tranſmutata eſt, neq; ibi magis eſt
 panis, ceſſatio materiae panis in his uerbis nō reperit. Ideoq;
 & neceſſitas hic urgetur aliud inducere dictū. Ego illā exco-
 gitatā opinionē ſcripturis impugnaui, ex Matthaei Euange-
 lio, cum quo & caeteri Euangelista concordāt, dño dicente,
 Ammodo nō bibā ex hoc genimine uitis uſq; in diem illum,
 donec bibā illud nouū in regno patris mei. Hoc dictū doctor
 Eckius uult eſſe parabolā, ſed hic nulla patet fuga, articulus
 namq; graecus, ec tutu tu genumatos tis ampelu, id eſt ex hac
 generatione uitis. Hoc uerbulū, hac, cum circūloquutione
 quod

CONCLUSIO PRIMA.

quod uinum nominat uitis generationem, clare dat intelligi, præcise de hoc præfenti uino dictū esse, ob id formidandū nō est, me mahumeticū cœlū, quod in cibo potuq; constat, erecturū aut confessurū, ad hoc nempe illud non consequit̄, hoc uerbū nouum tm̄ importat, quasi nouo modo, & est huius dicti talis expositio. Vult namq; eis dñs dicere, iam ultra uobiscū nō sum permanfurus, hocq; dat per hæc uerba intelligi. Ammodo non bibā hanc uitis generationē. Quū autē dñs passurus sit, sed & discipuli dñi, uerū & nos om̄es qui deifice uis uere cupimus, sine tristitia non erimus, præbet benignus dñs consolatoriā spem dicens, usq; in diem illū, profecto laudatū diem, in quo iudicare uenturus est, eruntq; ei obuū sui in nubibus, illic nobiscū bibiturus est nouum potum, hoc est, gaudiosius habiturus est conuiuū, quod non in corporali cibo, potuq; perstabit, sed in æternæ ueritatis contemplatione, ex qua etiā & ipsum corpus de hoc gaudio participabit, quanq; de antiquis sanctis Papia & Hyrenæo, quod etiā corporale gaudiū huius terræ expectarūt legitur, licet ob hunc errorē, non tam inimice a posteris, Iheronymo & Augustino, in eos fuerit inuectum. Inter eos enim charitas uigebat, quæ hanc temeritatem non patiebatur, & in nobis quoq; dñs charitatē accendat, sic & nos ad ueritatem perueniemus.

Fuit iuxta hoc a me interrogatū, quid Augustinus ad Bonifaciū dicat, audite illud. Interrogatus Augustinus quō cōpatres in paruulorū baptismo respondere possent, & dicere credo uel abrenūtio, quū nesciāt puerulos credituros uel abrenūtiaturos in hoc seculo. Adhæc respōdit illis hanc mentē uerbula cōpatrū seu cōmatrū dicentiū se credere & abrenūtiare loco pueruli sacramēta esse. Ipse quoq; & si in eo loco fide puerulis nō p̄beat, adhibebit̄ nihilominus eis sacramentū fidei, eritq; eo in loco cōfessio fidei cū nomine fidei, quæ nihil omin⁹ nō p̄sens fides nominat̄. Sic etiā dicit signū sacramēti corporis Christi nos nominare corpus Christi, ex quo clarescit

COLLATIO XI.

quo nam modo antiqui doctores utuntur nomine corporis Christi, ubi in eorū scriptis pro Sacramento ponunt. Si ergo similitudo Augustini, ubi sacramentū corporis comparat sacramēto confessionis fidei, in paruulorū baptismo similis esse debeat, quū prius dixerat, paruulorū fidē nondū esse præsens-tem, ita etiā aptabit̄ oportet in sacramento corporis.

Ultra etiā magna exclamatione contra me deductū est, ex libro de trinitate, quum tamen hoc dictū, totumq; illud capē- tulum pro me sit, & contra eos, illic equidē ostendit, nouem significationū & signorū modos. Tandē & ultimo sacramen- tum ostēdit. Nunc hęc mens eius est, aliquando uiderunt fi-lij Israhelis supra Sinay montem, maiestatem Dei in nubibus & igne per angelorū ministeriū parata, hominibus incogni- tum, angelis tamen non incognitū, fuerant & aliqui tam incogitantes, quum uocē audissent domini. Ego sum dñs deus tuus ignis consumens, qui ex intellectu & contemplationis paucitate, humilitateq; deum ignem esse crediderāt, sicut & postea talis error apud plerosq; gentes succreuerat, adhęc ul- tra dicit sic in nostris sacramentis, ubi pueruli essent, qui eius- cemodi panem & uinū nunq; uidissent, & apud missarū cele- brationes nunq; fuissent, & quid illis fieret ignorarent, audi- rentq; præstati uoce hęc uerba, cuius corpus esset, sic & ipsi- talem simplicem intellectū, ex eo ubi formarent, quasi & hoc ipsum corpus esset, hic quoq; humor esset sanguinis, qui ex Christi latere defluxit. Sed ipse ultra dicit, memores nos esse debere, ne nostra infirmitas plus merito augeat. Vbi plane dat intelligi, sacerdotes scire debere, qd in hac sit tractatione, sicut & angelos. At qui in eo capite bene ostendit, panis illic esse substantiā, & nihil ultra hominis intellectū, ut ibi est acci- pere, quum signorū ordo cōparat̄. Fatetur & illic nullā esse miraculosam & supernaturalē operationem, quare hoc ma- gnum miraculum transsubstantiationis poni non debet.

Quia tamen doctor Eckius ultra deducit de miraculis sub
Gregorio

CONCLUSIO PRIMA.

Gregorio factis, non est ad propositū, nam de his miraculis omnino loquimur, quæ aliquñ infidelitatē sequuntur hominū, siue uere fiant, siue apparenter, & fantasmata, quum hæc miracula non sint uniformia, de sola interiori operatione loquimur, quæ in pane fieri dicif, de transmutatione dico, de hac scripturas nos non habere, ideoq; & acceptare nescimus.

Vltimo ex parte dicti Augustini super xxxiij. psal. Si illud dictū integrū sineret, iterū seipsum exponeret. Dicit enim suā humilitatem in sacramēto, & cōmendasse & se didicisse, hoc illic comperiet, quæ dicta uestræ charitati plane ostendunt, meam erga uerā Christianā ecclesiam, obedientiā, absq; hoc quod ueteres fuerim aspernatus, aut illos qui non tam excel- lens habuere ingenium. Idcirco illa dicta libenter acceptauī, quia uero doctōrū inductio, tempora nostra consumūt, sine ullo speciali fructu, & ego quoq; in doctōrū atq; concilioꝝ dicta nō aliter assentior, quā in Dei uerbo fundata sint, ultra in uerbo Dei fatiabor, doctōrē Eckiū rogans hoc ipsum face- re. Nam si iuste possideat, uti proponit, æstimās stultitiā esse, & ab eo dedecore exposci suoꝝ dictōꝝ iuxta scripturā causā, quum ipse ut famatus Theologus, pro honore illud ha- bere deberet. Aestimasset in huius dicti, Hoc est corpus meū possessione esse, at in eius expositiōe totū deperdemus sacra- mentū. Non enim illud uerbulū hoc panem uult indicare, neq; uult ultra uerum & materialē panem manere. Ex quo tandē consequet quod heri deduxeram, Christū non uere passum, quod Christianis aurib⁹ intelligentib⁹, intolerabilissimū est.

D. ECKIUS.

IN nomine tuo dulcis Ihesu Christe. Breuitatis causa, deci- dere patiar noua gentiliū sacramēta, quia in Aug. nō sunt.

Quia tamen doctōr excogitatā asserit opinionem esse, pa- nis transmutationē, hic illū aīo Christo Ihesu, spirituiq; san- cto rebellare, quū em scripturas exposcit, illas induxi Matth. xxvi. ubi primo nominat panem, quod in manus acceperat,

I iij

COLLATIO XII.

post hac dicēs. Hoc est corpus meum, quumq; prius corpus non erat, iam uero corpus sit Christi, necessario illis trāsmutatio cōsequit̄, quem intellectū spiritus sanctus expressit ecclesia in quatuor concilijs, ut supra dictum est. Similiter & hūc Euangelijs sensum per sanctū martyrem Cyprianū expressit. Dicit em̄, hic panis quem dñs suis discipulis porrexit, transmutauit (nota transmutauit) non in specie, sed in natura, per omnipotentia uerbi factus est caro. Hic iam audimus, quam hanc scripturā ecclesia bene intelligat. Transeo Ambrosium Augustinū, Athanasinū, Theophilactū, quem & ipse doctor Oecolampadius ex græco in latinū traduxit eloquiū, qui & ipse clare in hunc sensum Euangelistas intelligit, Matthæum & Lucam, iuxta met doctoris expositionem.

Dictum suum Matthæi, Ammodo non bibam &c. libenter obnubilaret hoc græco uerbulō, tuto, at ego illi reddo in sequentibus uerbis hoc uerbum græcū, affito, quum uelit eum etiā non loqui de materiali uino, mens hesternō die scripturarum datus intellectus rectus est, quem & sanctus dat Ambrosius super Lucam, ubi dicit. Bibite & comedite nobis mercedis loco non promitti, sed cōmunio cœlestis gratiæ & doctrinæ, quo neq; Chrysostomi, nec aliorū opinionem (ut est heri dictum) uult delere. Quum meus dñs doctor Euangelium recte sumit in manus, inueniet hæc uerba, Christū dixisse ante sacramenti institutionem, Lucæ xxij. de quo & Augustinus in epistola ad Bonifaciū, quod cuilibet simplici probo Christiano est quā cognitissimū, in cōmuni sermone nos eo uerbo sacramentū aliquādo pro exteriori specie uti, quādoq; uero pro sacro Christi corpore, ut cum quis se dicat dñm nostrum in missa uidisse, quum exteriora dumtaxat signa accidentium panis, sub quibus dilectus dñs noster est, uiderit.

Eodem modo dñs meus doctor uim facit uerbis Augustini, in tertio libro de trinitate, Augustino impingens, quod dicat, nihil in sacramento esse supra nostrū intellectū, quum
illie

CONCLUSIO PRIMA.

illic fratres clare moneat fragilitatis intellectus, quippe quod capere nequeant mentis augmento, etiam cum expositione & confidentia intellectus iussione Dei, ex occulta regni sui maiestate. At non est nouū, nostros nouos Christianos uita defunctos sanctos, uelle contra ipsorum sensum in suas partes trahere, quum hoc eodem & uiuentibus faciant, sicut in uno li bello, eruditum & uere doctum Erasmus Roterodamum, falsitate insinularūt, ut se literis erga uos gratiosos dominos meos laudandi fœderis Helueticorum, purgare cogeretur, proculdubio si Augustinus, Hyrenæus, Tertulianus, adhuc in his terris degerent, etiam & eos literis erga uos purgatuos, & excusatuos.

Quare obsecro dominus meus doctor dicere audeat, miraculum Gregorij ad propositum non esse, quum non ignoret uniuersa ecclesia, hoc ideo factum esse, quia hæc mulier eam habuit infidelitatem, quam & nunc noui habent Christiani, panem dumtaxat esse pistorium.

Tandem scripturarum ratione, quas ego induxeram pro mea, totiusq; ecclesiæ possessione, uerba scilicet Christi, bonæ mihi sunt literæ, domini passione firmatæ, diuinoq; illius ore prædicatæ, quum dicit, Hoc est corpus meum.

Quia tamen doctor dicit ex mea conclusione sequi Christum neq; passum uere, neq; mortuum, hoc obsecro scripturis probe, & manus principali causæ adponat, ut eo possint uniuersi uidere, qui ueri sint Euangelici.

D. OECOLAMPADIUS.

Causa in his uerbis perstat. Hoc est corpus meum, per quæ doctor Eckius probare nititur, materialem panem ibi non esse. Hæc autem uerba, illam non patiuntur expositionem, & certus ego sum, me non pugnare aduersus spiritum sanctum, quum met ipse spiritus sanctus scripturas exponat in dicto Matth. Ammodo non bibam &c. sed & tertio apud Paulum panem nominat.

Expositio

COLLATIO XIII.

Expositio doctoris Eckij, panem exteriora signa nomina
ri sicut accidētia, quo nam modo illud uult probare, Paulus
dicit de pane &c. de pane edere materiam exposcit. Vniuersa
scriptura nobis duo dumtaxat ostendit edulia, spirituale car-
nis domini nostri Ihesu, & corporale panis scilicet & alterius
corporalis cibi, uesci uero accidentibus a substantia nudatis,
litera sacra non docent.

Neq; doctor Eckius satisfecit, neq; Matthæi dictum xxvi,
capite enodauit. Ammodo non bibam de hoc genimine uis-
tis &c. utcumq; enim se res habeat de promissione sequenti,
oportet ut præcedēs uerbum respiciat atq; referatur ad illud
de quo eo tempore tractabatur, neq; decet aliter exponi quā
alijs scripturis, quas adhuc expecto.

D. ECKIUS.

IN nomine tuo dulcis dñe Ihesu Christe. Contra conclusio-
nem meam de præsentia sacri corporis Christi, adhuc ob-
luctatur dñs meus doctor, aduersus panis transmutationem
inducens Paulū ter panem nominare, quod intelligi neque-
at de accidentibus panis. Et quum diuus Paulus de manduca-
tione loquit, non potest nisi materialis panis māducari, quū
in scripturis non nisi duplex manducatio reperiat. Ego ue-
ro, & si ad illa responderim ex mente regis Anglorū, illamq;
scripturis probauerim, nihilominus ei clarius enumerabo, &
dico in diuo Paulo ad Corinth. per panē non intelligi pisto-
rium panem, sed sacrum Christi corpus sub specie panis, hic est
proboꝝ Christianoꝝ panis. Hoc aut ut uerū sit, neq; illud ul-
lus Christianoꝝ negare possit, testor per os Christi diuinum
dicens Iohan. vi. Et panis quē ego dabo caro mea est, auscul-
tate probi fideles, quid Christianus sit panis, caro nāq; Chri-
sti est. Hæc Dei uerba poterunt neq; cœlum, neq; terra, neq;
inferorum portæ euertere.

Iuxta illud ultra notandum, Christum panem hunc pro-
misisse se pro mundi uita daturum. Si hunc Christus, qui &
ipsa

CONCLUSIO PRIMA.

ipsa ueritas est, promiserit. Ad ergo promissa adimpleuit.

Et propter superabundantiam, panem non intelligere de pane pistorio, se ipsum clare expōit, ubi eo in loco dicit. Quis cūq; manducat hūc panem & biberit calicem dñi indigne, reus erit corporis & sanguinis dñi. Ibi perpendite quem panem diuus Paulus intelligat, Christianorū diuinū panem sacruū corpus dñi, cuius reus erit, quicūq; indigne manducat. At iam ita est, quum quis māducationis reus sit, sit reus eius quod manducat. Quare hic efficaciter Paulus stat pro ecclesia Christiana, aduersus omnes illos uenerabile sacramentū ab ecclesia auferre satagētes. Merito dñs meus doctor in Paulo legere debuisset, quo nā modo Christi uerba enumerasset, Hoc est corpus meū quod p uobis tradit uel frangit, ex hoc mox uidisset, qualis nam panis in ecclesia fuisset Christiana.

Secundo inducit dñs meus doctor hesternā atq; hodiernā cantilenā ex uerbis Christi, Matth. xxvi. non cōtentus quod ipse uerba Christi (sicut diui Ambrosij Chrysostomus) intelligo, ex me scripturas exposcēs, met ipse ordinem quo me ligare tentat non obseruans. Ego enim uerba Christi accepto, ipse uero quem uelit ex priscis doctoribus eligat Chrysostomum, Ambrosium, Lynam, Hugonem &c. neminem, reperiēt, contra sacramentū uerba Christi exponentem. Ut aut omnes uideant, catholicā ecclesiam ueram fidem, uerumq; Euangelium habere, inducam ei scripturas uerba Christi in Matthæo allegata, de nostro sacramento intelligi non posse, scripturæ supra memoratæ sunt Lucæ xxij. cap. quō in loco dilucide Euangelista tradit in esu agni pascalis Iudæorū dñm Ihesum dixisse. Desyderio desyderauī hoc pasca manducare uobiscum anteq; patiar. Dico enim uobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice, gratias egit & dixit. Accipite & diuidite inter uos. Dico enim uobis, quod non bibam de generatione uitis, donec regnum Dei ueniat. Post hæc tandē Euangelista cōminiscit

K

COLLATIO XIII.

institutionis huius sacramenti, Ex quo clarescit quum uerba hæc dominus dixerit in cœna agni pascalis Iudæorū, & post hæc primum hoc uenerabile instituit sacramentum, non debent ita præcedentia uerba in præiudiciū sacramenti illo modo uiolentari. Ideoq; & dñe doctor adferre claras scripturas, doctrinæ uestræ nouæ, quam Basileæ & scripsistis & docuistis, aut apud ecclesiam catholicam durate.

D. OECOLAMPADIUS.

Dilecti probiq; Christiani indifferentes opus est, & patientes aures habere, qui habet aures audiendi audiat, principio operæ pretiū duco genuinum ac uerum intellectū dictorum ex sacris literis proponere. Doctrinæ uero & scriptis Anglorum regis, breuitatis causa, & ob dñorū meorū gratiosorum decretum, me nihil implicabo, neq; opus esset toties ecclesiæ nomen auribus meis inculcare. Cupio inq; cum ea audire uocem ueri pastoris & sponsi Christi. Omnia allegata doctoris Eckij dicta, adhuc non probant desinere panis materiam, sed neq; suam conclusionem firmant, quæ ita sonat. Verum Christi corpus & sanguis eius presentia sunt in sacramento altaris, quam illum sic intelligere reor eque in pane ac in cœlo esse, & si inuisibiliter ita ne est.

D. ECKIUS.

A Domino meo doctore de conclusionis meæ intellectu interrogatus, ualde mihi peregrinū adparet nostrā conclusionem iam in quartū diem disputari, & iam primū queri, qualiter ego eā intelligā. At breuiter, si Christi corpus quod in cœlo est, opiner in sacramento esse. Dico quum nisi unicū Christus corpus habeat, unum est corpus ex uirgine natum, mortuum, in cœlo sedens, & in sacramento existens.

D. OECOLAMPADIUS.

Primo inductum est dictum Iohan. vi. cap. eius tenoris. Panis quem ego dabo caro mea est, quem daturus sum pro mundi uita, hoc dictum talem in se habet intellectum, ipsum
met

CONCLUSIO PRIMA.

met Christum panem esse uiuum, quemadmodū paulo ante dicit. Ego sum panis uiuus qui de cœlo uenit, qui manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum, & panis quem ego dabo &c. Non hic mens est doceri de ceremonijs siue signis sacramentalibus, quorum signorum totum neq; meminit capitulum. sed de hoc quod per sacramentum significatur, nominatim de domino nostro Ihesu nobis profuturas præbet doctrinas, scitur materialem panem, aut sacramentale signum de cœlo non descendisse, sed uerbum Dei, unigenitum Dei filium propter nos de cœlo descendisse, ut in eum credens, uitam habeat æternam, sicut paulo ante hac scriptum est. Cum hoc neq; ignoratū est sacramenta in ceremoniâ exerceri, huc non deseruit, quum uitam non præstet. Prius enim uel iuxta dat Christus, uel cum exercentur. Tantum ergo nobis Euangelista dicit, carnem Christi eatenus cibum nostrū esse, quatenus fidem in illum suscipimus, ac totam complacentiā atq; fidutiā quum in cruce moritur & patitur, satisfaciens pro mundi peccato. Hic iterum exhibitionis meæ seruo præcepta me scilicet Christi honorem in cruce quærere. Hic scripturarum usus est, illud edere nominās siue manducare quod placitum est, etiam & panem appellans, quod hominem cibatur atq; fortificat, aut in uita sustentat, prout Esaiæ tertio capite inuenitur. Et Iheremiæ xv. Illic nempe habetur, Inuenti sunt sermones tui & comedi eos, hoc est dulces mihi erant, mihiq; complacita. Ita dominus noster Ihesus Christus in cruce dilectior nobis amicitiorq; erit, quod ex eius in pane præsentia experimur. Id quum ita esset, diminutio esset meriti passionis Christi, uehemēter enim mihi opus censeo, quod & uos libenter audituros opinor, quoniam modo Christus, noster sit panis, nobisq; dilectior, hic homini pernecessaria fuerit, sui ipsius cognitio, & quam ad infidelitatem pronus. Ecce quam bene nos Deus, cœlum terramq; creauit, nihilominus experimur infidelitatem, etiā post multa suscepta beneficia.

COLLATIO XIII.

Promissiones nobis dedit Deus per prophetas in mirabilibus per seipsum iurando, adhuc factus infidelis est homo. Terre equidem peccatis suis, ne ad Deum (ut patrem) diuertat, quam obrem misericors Deus unigenitum suum in mortem tradidit, quo sufficenter securi illic fides increfcit, quum ibi peccata remittantur, ut ad Coloss. ij. habet, affigens chyrographum cruci, quod erat contrarium nobis, tamen ibi cibus inuenit spiritualis, ubi peccata remittuntur. Hoc Christus in allegato dicto uult dicere. Caro mea quam pro mundi uita datur, hic est panis quem ego dabo, hunc panem omnitempore, & non in sola missa manducare debemus, quam passionis Christi beneficentia, semper corda nostra excitare debeat, ad fidendum & credendum in Deum. At in coena uel missa cum gratiarum actione protestari & testificari debet coram proximo, Christum uere nostrum esse panem uiuificantem, & nostra fides si iusta est, erimus procul dubio Christianam uitam agentes, & hoc ad primum dictum, sint dicta.

Secundo, dictum allegauit ex diuo Paulo Corinth. xi. his uerbis, qui indigne ex hoc pane manducat, aut de calice domini bibit, reus est corporis & sanguinis domini, ex quo dicto sua conclusionem se aestimat firmare, ita dicens. Qui ex aliquo cibo manducat, in eandem peccat, & quam illic habeat, qui indigne manducat hunc panem, hic reus erit corporis & sanguinis Christi, ad quod consequitur, corpus Christi hunc esse cibum. Ad quam respondeo non solum in aliquem peccari cibum, quum indigne manducat, sed etiam in illum huius cibi nostri datorem. Ut est, quum rex aliquis simplici homini cibum transmittit communem, qui hunc dedignanter & erga regem ingratitude cibum suscipit, num & iste reus erit, uti contemptor regiae maiestatis, neque ob id hic cibus maiestas est regia. Aut uel clarius exemplum, audite Sceptrum potestatem indicat superiorum, quum alioqui baculus sit ut ceteri, nunc quum quis propria malitia ductus hoc sceptrum rumperet, num erit & hic iniuriam inferens potestati.

CONCLUSIO PRIMA.

potestati aut superiori. Tale hic est, panis dñi naturalis est panis, & si datus permissusq; & in sacramentū institutus, ut ibi memoria habeat passionis suæ. Nā dicit, hoc facite in mei memoriā. Iamq; Christi passio, quum tam sit prætiosa, merito quisq; crucifixor & proditor Christi æstimatur hæc sacramenta dehonestans, hæc mens est Pauli, quam alio sequenti uerbo declarat dicens, qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus dñi, sibi dijudicare corpus hoc importat, ne de Christo quis non aliter sentiat, quam simplici rustico & peccatore. Cordi nobis esse debet innocentem Christum filium esse Dei, qui & nos, cælum, terramq; creauit, qui & propter nos amaram mortem passus est, ita se homo probet, hoc namq; cor illius, atq; conscientiam quietabit, hoc de Paulo dictum sit.

Ad uerba Lucæ Euāgelistæ, quæ ante uerba institutionis sacramentorū stant, & apud alios Euangelistas, Matthæū & Marcum sequuntur, opinat̃ doctor Eckius de alio quā sacramentali cibo dictū. Hic miror eum a proprio sermone diuertisse, priusq; noluisse fateri per uerba generationis uitis corporale intelligi potuisse, quod iam apud Euangelistā Lucam acceptat, quum apud omnes Euangelistas de cœna scribentes horū uerborū causa una sit mens. Et quod unus Euāgelistarū præponit, alter postponit, nulla est negligentia neq; scripturarū cōtrarietas, ex hoc em̃ discere deberemus, propter externa signa non tanto sollicitari, quin potius iugiter progredi in mentis eleuatione ad spiritalia, ad uerū dico uiuūq; panē cœlestem Christi Ihesu. Itaq; nihil a D. Eckio hæcenus adductū est, trāssubstātionē eius firmās, aut conclusionē suā pbans.

Sed & quod Christus dixit, Hoc est corpus meum, ad suæ conclusionis confirmationem non deseruiet ei, adhuc ab eo petens ut panem hunc uerum panem esse sinat.

Hyrenæum trāssubstātionis diuinitatē causa induxi, prout in allegato loco reperiē. Nam aliarū capitaliū caussarū

COLLATIO XV.

ratione, adhuc nihil dictū est, quū nullū etiā ego scribentē ac
ceptabo uerbo Dei contrariū, quum adhuc nihil obtentū sit.
Neq; me alicui iudici subieci, uerbū inq; Dei iudicare debet.

D. ECKIUS.

Quum non ego sed doctor Oecolampadius Hyrenæum
induxit, quasi nobis contrarium, & iam quum clarum
sit, eum apud ecclesiæ sententiā permanere, doctorq;
a proprijs armis fugiat, quæ ipse secum attulit, ad sacras litem
ras, nisi quod ab eo sacra scripturæ extorqueri nequeant.

D. OECOLAMPADIUS.

Gratiosi dilecti domini, credo hodiernā datam sententiā
firmā permanfurā, ut honorem demus uerbo Dei. Alioqui
possem & ipse iuxta in disputationis prolongationem, excep
tiones superiores quærere, quod uoluntatis meæ non est,
cum hoc rogans particulas tentas duarum conclusionum rati
one, in sententiā non pronuciare.

D. ECKIUS.

In nomine tuo dulcis dñe Ihesu Christe. Quemadmodum
nobis ambobus a dñis nostris propositū est, adhuc fugit dñs
meus doctor, scopū attingere nolens. Dicit me scripturis nō
obtinuisse, panis definire substantiā in sacramēto, met nesci
ens unde argute. Nempe contra meā conclusiōnē adduxit
sanctū Paulū hoc sacramentū panem appellare. Ex quo pro
bare sategit panē esse oportere materialē & pistoriū, & nō sa
crū Christi corpus, aduersus quod ego in scripturis illi osten
di eum nō recte sentire, nam in ea clare corpus Christi panis
nominat, iuxta etiā doctoris ad sensum, quē excursione facta
scripturarū prolixius probauit. Quare neq; nouit, neq; pos
test etiā iuxta propria uerba & expositionē, hoc uerbulo pa
ne apud Paulū contra me decertare. Ideoq; operæ precii est,
ut causam aliter adgrediat atq; contractet serio scripturifq;
si uenerabile sacramentū in ecclesia uelit euertere. Ipse quoq;
& si me sophisticè interrogarit, quis nam sit cōclusionis meæ
intellectus

CONCLUSIO PRIMA.

intellectus, cuius socij sui prope cathedram suam in magnam
spem erigebant, & ego quum illi Christiane respondissem,
neq; datā responsionē minimo attigit uerbo. Quamobrē hic
missam facio prolixā illius prædicationē, cuius antea consue-
uerat, & breuiter ad scripturas, quod enim totum Iohan. vi.
capitulū ad finem usq; cū illo disputare cupiā, superabundan-
tia est. Vnicū uero argumentū quod se cōtra nos habere æsti-
mat, oportet ut soluā. Ita nempe panis, de quo Iohan. vi. no-
ster esse nequit sacramentalis panis, quum accidētia panis de
cœlo non descenderint, & dicat Ihesus, Hic est panis qui de
cœlo descendit. Dñs meus doctor, si ita uelit euangeliū infle-
ctere, necesse oporteret & Christi uerba claudicare. Sicut
namq; panis accidentia de cœlo non descendunt, sic neq; ca-
ro Christi de cœlo descendit, sicut ex fide edocti sumus, natū
esse ex Mariā uirgine, satis mihi fuerit obtinuisse sacrū Chris-
ti corpus in scripturis panē nominari, ideoq; demitto de esu
& pane, Esaia ij. Ihere. xv. prolixo sermone deducta. Crux
enim, fides, passioq; Christi sacramento non sunt contraria.
Mirabile adparet dominū meum doctorem opinari dominū
Ihesum, & eius amaram passionē probo Christiano affectio-
rem, per panem pistorium, quam per proprium eius & tene-
rum corpus. In uerbis Pauli hunc esse intellectū, dicit dñs me-
us doctor, & diui Pauli mentem, quasi suā deberemus expo-
sitioni credere, audire recusanti uerba sacrorū concilioꝝ, san-
ctorumq; doctoz, eius mentem non aduertimus. Paulum
audimus pro ecclesia & sacramento stantem, sicut a me indu-
ctus est, breuitatis causa iudicibus me submitto.

At ubi uerba inuertit dico peccantē. In deū peccare, scdm
scripturas, sed in peccato reus fit q̄s una in re, alter in altera.
Paulus inquit, reus erit corporis dñi, nō ait in pane pistorio.

Exemplū hoc de regijs dapibus, creaturæ impossibile est.
Dapes enim, quum quis regum emittit, uere dicere non po-
test. Hoc est corpus meum, quod dixit dominus Ihesus.

Exemplū

COLLATIO XV.

Exemplū sceptri a doctore datum, suo imaginū oppugnatōri Zwingliō, non reor placūrum. Nam si iniuria centetur regi sceptrum frangere, quo maior est iniuria Ihesu crucifixo suæ crucis imaginem frangere, pedibus conculcare, & exurere, quæ neq; Thurcam opinor facturum.

Sed & Pauli uerba demitto, quæ dilectus dominus meus doctor præueniēdo induxit dicens. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicās corpus domini. Plane se notę non dedit, quam illum præmat dure hoc dictum Pauli, non sicut nos dijudicantes panem pistorium, sed Christi corpus, unicum dominus meus doctor ex scripturis uel dictum efferat suæ opinioni deferuēs, sicut iam per quatuor dies efflagito, neq; adhuc factum, libenter illum audiemus, atq; cum Deo & ueritate respondebimus, quæ cognitioni siue sententiæ commendo.

Ultimo, ex dicto Matthæi xxvi. mihi adscribit, me inuertisse mentem meam, quod nunq; comperietur, quum dumtaxat contra illum probarim, hæc Christi uerba de sacramento nō fuisse dicta, quod & ipse iam admittit, cogiturq; admittere, quia adfunt uerba Lucæ ex sacris literis allegata. At qui iam conclusio mea uniuersalis ecclesiæ Christi de uenerabili sacramento, iam quatuor diebus illæsa permanferit, confirmataq; uerbo Christi, Hoc est corpus meū, & ipse D. Oecolampadius ad multipharias preces meas, sed & dñorū iussiones, nullis literis eam attingere uelit, sed omnes nōs circūloquutionibus suis suspendit. Si literas sacras in manus non acceperit, iuxta eius exhibitionē in Christiana & fraterna charitate, cogor, impelloq; oēs dños meos simul inuocare, & obnixè rogare, ut in hoc articulo Christiane concludant.

D. OECOLAMPADIVS.

Strenui uenerabiles dilectiq; dñi, quemadmodū doctor supplicauit conclusionis caussa, quasi iudicandū fuerit, bonum spei, ut firma durēt quib⁹ ab initio credidimus. Hic nāq;
sumus.

CONCLUSIO PRIMA.

sumus ut scripturā scripturę cōparemus, si ita esse possit, adiuuante me Deo facturus sum quā mihi uidentī pfutura, & bona ad ueritatis inuētionē, pluraq; alia facturus ad ei⁹ elucidationē. Illud autē si esse negret, hoc in mea cōsciētia inuenio, me ultra non immittere, rogās super hoc gratiosum responsum.

Obiequar dominis meis, iuxta gaudens nondum probatum panis materiā mutari, quumq; uere panem habeamus, habemus quoq; sacramentum.

Deus optimus hodie & omni tempore, omnibus & singulis populo suo gratiā tuam concedat, Amen. Exacto die doctor Eckius dictum Iohan. vi. non admisit, intelligi de ceremoniali & materiali pane, eo contentus Christū panem nominari. Ideoq; & ad suę transsubstantiationis confirmationem illud non deseruit. Nam si sacramentū esse debeat, oportet illic panem esse uerum, internum panem significantem.

Secundo neq; enodauit, quod Christi passionis memoriā concernebat, ipsam precipue animas hominū cibare, ob idq; materialem panem in sacramentū assumptum. Necessesse est ut probet corpoream præsentiā in pane animam cibare.

Sed & in duobus exemplis siue similibus super dicto Pauli, si quis manducat indigne, reus erit corporis & c. In primo simili de regis dapibus, impossibile dixit regem ex suis dapibus facere corpus suum, quod libenter admitto. Sed iuxta probare tenetur hoc domini dictum præcepti esse, quod ex scripturis nunq; probabit, memoriā enim dominus præcepit, quod regum quilibet facere potest.

In alia sceptri similitudine illa cōcessit, diuertitq; in imaginum expugnatores, quod ad aliam conclusionē deseruit.

Ultimo, iuxta hoc uerbulū non dijudicans corpus, talem adportauit expositionem, quod illic non habeatur non dijudicās panē, sed hic doctori Eckio expendendū fuerat, quod is qui corpus Christi, quēadmodū pro nobis est passum dijudicat ad id statim deueniet, ne se temere in cōmunicationem

COLLATIO XVI.

immittat sacramentorū, fides namq̄, qua pleriq̄ corpus in pane esse credūt, frugiferam non adfert probationem, ut est quotidie oculis cernere. Sed impossibile est hominem ex toto suo corde credere mortem dñi nostri pro nobis, & uitā suā non meliorem facere, hoc ad eius est responsionem dictum.

At nunc ad illius multiplicatā petitionē, ut meā scilicet doctrinā probem, uoluntati suæ acquiescā, & si nulla hoc necessitas sic palam in clamitandi exposcat, tres inq̄ fidei articulos ei ostendi, qui multis in locis scripturæ fundati sunt ab omnibus crediti, contra quos sua conclusio pugnat. Sed & ultra dictum Iohānis allegaui, Nisi abierit paracletus non ueniet, & solutionem quamuis dederit, responsionē tamen eius scripturis non probauit. Sed & omni uia aduersus illū pugnabit dictū Iohan. vi. Carnem nihil prodesse. Sed & ei cōtrarium est dictū Matth. xxiii. Si dixerint hic uel illic esse Christum, non credatis. Præcipue quum primo petam dictū, in quo se fundat, Hoc est corpus meum, eum non habere sensum, quē ipse proponit, qđ sequēter diuino auxilio clarius pbandū est.

D. ECKIUS.

IN nomine tuo domine Ihesu Christe. Hesternam demitto domini mei doctoris iactantiam dicentis, se obtinuisse materialem panem manere in uenerabili sacramēto, gratia nāq̄ Dei, hætenus sufficienter omnes illius obiectiones soluta sunt, remittens me ad notariorū scripta.

Hodie proponit admisisse me uerba Christi Iosian. vi. de sacramēto non loqui, quod ex meis cōscriptis & notatis uerbis nūq̄ reperietur, quumq̄ dicit, oportere in sacramento materialem panem esse, id ei nos de uniuersali ecclesia non sumus credituri, nisi concludentes adducat scripturas.

Ad hæc negat uenerabile Christi corpus animæ cibū esse posse, sicut nos ecclesiæ filij dicimus, sed memoriā passionis Christi cibum adserit animæ. Respondeo ei, ipse una cum sua parte quum proponit memoriā mortis Christi apud panem pistorium

CONCLUSIO PRIMA.

pistoriū cibū esse anime, si non, etiā eadē memoria, cum sacro Christi corpore, cibus sit animæ, nēpe homo quispiā minimi intellectns, ratiōis quoq; nō exps, credere ne posset panē pistoriū i memoria plus animā cibare, quā uerū sacrūq; Christi corpus, nobilis thesaurus, in quē oēs electi intueri cupiūt.

Quod hesternō uesperis suis duobus exēplis ex fundamento satisfeci. Primū cum rex dapes suas alicui transmittit, dixi, & uerū est, regem his dapibus dicere non posse, Hoc est corpus meum, sicut Christus dixit. Huic obijciēdo dicit doctor, huius nos præceptū nullū habere, sed magis nobis præceptū esse, hoc nos facere debere in sui memoriā. Dico in scripturis clare haberi, hoc faciendū ex præcepto, Accipite (inquit Ihesus) apud tres Euāgelistas & Paulū, & comedite, Hoc est corpus meum. Et apud Lucā, Hoc facite in mei memoriā, ubi clare duo sunt præcepta, unū de cōmunicatione sacri corporis sui. Scdm, ut hæc fiant in eius memoriā. Quia tamen doctor sua uerba declarat, deū nobis nō præcepisse, panē trāsmutare in corpus suū. Nimirū deū nobis non præcipere, quod factu nobis est impossibile. Ipse uero met, hoc sua facit omnipotentia, dicentibus & faciētibus hoc sacerdotibus quod ipse cōmisit.

Cum sceptro dicit dñs meus doctor hoc me admisisse exemplum, quod in notariorū scriptis non inuenietur. Primū inq; exemplū de regijs dapibus quum oppugnaui, quippe quod regis corpus non sint, quis tam est hebes qui sceptrum, regis esse corpus credat, notanter cuperet aperta & dilucida diuini Pauli uerba, de uenerabili sacramento obtenebrare, ubi arguit indigne sumētes hoc sacramentū, quod sibi met iudiciū manducant, non dijudicantes corpus Christi. Aduertite dilecti Christiani Paulū nō dicere non dijudicātes panē pistoriū. Quumq; hoc dictū fidē ecclesiæ Christianæ tam clare ostendat, ut nullus possit homo quauis ratione oblectari, claritatē nihilominus eius exponā ex met Pauli uerbis. Quum em̄ de huius uenerabilis sacramēti institutiōe loquitur, fuerat sequit̄

L ij

COLLATIO XVI.

Quicumq; manducat hunc panem, & bibit calicem dñi indigne (ut sciat quid per hæc Paulus intelligat) subiungit, reus erit corporis & sanguinis dñi. Huiusq; rationē reddit, quare reus erit, quia dijudicando non cognoscit corpus dñi, quæadmodum hi faciunt, qui hoc sacramentū a quouis alio cōmuni pane non discernūt, aut certe non dijudicant. Ad hæc est impossibile sensum manere doctoris cum uerbis Pauli, quippe quod uelit trahere dijudicationē uel discretionē ad fidem in Christū & eius passionem, hi enim qui non credunt, panem pro pane habent, non manducantes panem dñi, ideoq; oportet ut diuus Paulus de Christianis loquat, quorū aliqui digne sumunt, aliqui uero & si in Christū Ihesum & eius passionem credant, adhuc tamen se non probant neq; parant, ut altiore & deuotione & dijudicatione a cōmuni cibo sumerent, exto quoq; non sufficit dominū doctorē dicere ad fidei probationē, quia fides sine bono opere mortua est, Iacobo dicente, estq; corpori inanimato persimilis.

Ex corde gaudeo post longam suspensionem, iam dilectū dñm meum doctorem scripturas in manus sumere, quatuor argumenta inducens, quæ & Zwinglius gratiosis dñis meis nuntijs senatorijs duodecim cantonū misit, ob idq; mihi chariora sunt, fideliterq; cōmendata habebo. Primū hi dno proponunt, si præsens esset dñs Ihesus in sacramento, necesse esset deleri tres fidei articulos, illosq; perire. Quos dñs meus doctor (ut reor) non enumerauit, sed dumtaxat mentionem de his fecit, fundari eos in sacris literis. At Zwinglius enumerat Ascendit ad cœlos, sedet ad dexterā dei patris omnipotentis. Inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos, uterq; ergo dñi mei opinant, si in cœlo Christus est, in sacramento ergo non est, quum unum corpus in duobus locis esse non potest. Alio qui hiberet Zwinglius in Baden disputaret, sic tamen ut nihilominus in Thurego maneret. Respōdeo ambos dños meos non bene ponderasse omnipotentiam Dei, & id quod Luca scribente

CONCLUSIO PRIMA.

scribente, angelus Mariæ respondit. Quia non erit impossibile apud Deum omne uerbū. Et si igitur Zwinglius ipse multiplicariā se obtulit omnia sua scripturis probare, hic nihilominus scripturis est uacuuus. Sicq; & dilectus dñs meus doctor nullatenus attulit scripturas Deo impossibile esse, ut unum sit corpus in duobus locis. Quamuis autē scripturas proponere obligarent, si nostrā sanctā cuperēt fidem euertere de sacramento, ex superabundanti tamen probabo, ad nostrā fidei confirmationē, hoc possibile esse ex scripturis, & hoc plus in naturalibus. Scriptura namq; (ut dicunt) habet, Sedet ad dexteram dei patris, donec iudicaturus ueniat, sicut Zwinglius ducit Matth. xxvi. uerū est, literæ tradunt, omnesq; nos Christiani hoc credimus. Quamuis & iuxta Lucas scribat in libro Act. apostolorū cap. ix. Quod Paulus tūc Saulus, quum ex Hierosolymis in Damascū adequitarer, prostratus dixerit. Quis es dñe? Responditq; dñs, Ego sum Ihesus quē tu persequeris. Hic intueamini dilecti christiani dñm ante Damascū fuisse apud Paulū, nec minus sedisse ad dexterā patris sui. Simile in plerisq; alijs scriptis fide dignis legimus dñi apparitionē.

Illud natura potest, ut res una in diuersis sit locis, quod in anima est exere. Homo enim quum unicā habeat, & indiuisibilem animā, quia anima spiritus est, partes non habens, nihilominus eadem anima, quæ in mea dextera manu est, eadem ipsa anima est & in sinistra manu mea. Illud igitur de anima si naturaliter possibile est, quis ergo Dei potentiā coartare dignabit, & ad ulnā mensurare, nempe quod illud corpore nequeat facere. Ideoq; quum dñs apud Iohannem dixerit, Nisi ego abiero &c. ex eo nō sequit, dñs Ihesus abiit, ideoq; in sacramento esse non potest, unū enim corpus in cælo est, & in sacramento supra terrā per Dei omnipotentiam. Hæc sancta est fides, qua (Paulo inquirente) nostrū intellectu implicare debemus in seruitutem fidei, quā perpetuo Deus est remuneraturus. Quo sunt uniuersa & iacet in fundo, sextū, octauū, &

COLLATIO XVI.

nonum Zwinglij argumēta, graciosis dñis meis præsentata.
 Ultra dilectus dñs meus doctor alias adfert scripturas, uerba Christi Iohan. vi. Caro non prodest quicquid. Hæc longa est Zwinglij lancea & cuspis, qua a Thurego huc dimicat, utriusque autem domini mei, si rem melius cogitarent atque se ipsos, eiusmodi dicta aduersus ecclesiam & sacramentum, non inducerent. Caro namque Christi (ut ipsi intelligunt) si nihil prodesse debet, esset profecto melior eorum panis pistorius corpore Christi, in quo passus, mortuus, mundumque redemit. Quis hæc Christianus audire posset, absque graui animi sui molestia. Ad quam abominationem uitandam merito considerare deberent, esse non posse rectum & uerum intellectum, quem ipsi proponunt. Quare breuibus uerum sensum declarabo & intellectum. Dominus quum dicit, Caro non prodest quicquid, de suo sacro non loquitur corpore, in quo operaturus erat hominum salutem, ideo quia ante dixerat, Caro mea uere est cibus, iam dominus Ihesus hoc uerbum intermittit & absolute dicit, Caro nihil prodest, hoc est, carnalis intellectus nihil prodest, quia spiritus est qui uiuificat. Et ut uerus sit iste intellectus, scripturis probo eodem loco, aliisque locis, nam Capharnaitæ grossum habebant intellectum uerborum Ihesu, quasi crudam essent Christi carnem manducaturi, sicut ex macellis caro defertur, ideoque dicebant hunc durum esse sermonem, quis hunc audire potest, cui falso intellectui mox respondit dominus, Caro non prodest quicquid. Sed & ex aliis locis sacrarum literarum probatum est, carnem accipi pro carnali intellectu, uti Paulus ad Roma. viij. dicit. Prudentia carnis mors est, Sapientia carnis inimica est Deo, eodem etiam modo dilectus dominus noster hoc uerbum caro intellexit Matthæi xvi. quando Petro dixerat. Beatus es Simon bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus cœlestis. Omnibus notum dominum Ihesum uoluisse Petri confessionem, non ex carnali intellectu haberi, sed

CONCLUSIO PRIMA.

sed ex diuina reuelatiōe. Hic iam uident gratiosi domini mei nuntij Senatorij, primam euūlgatam Zwinglij probationē, nullius momenti & inutilem esse.

Ad hęc dilectus dominus meus doctor iduxit literas Matthæi xxiij. & eadem Zwinglius Marci xiiij. Si quis uobis dixerit, hic est Christus, uel illic, nolite credere. Hic Zwinglius exclamat. Si dixerint Eckius uel Faber Christum hic esse in sacramento, nolite illis credere, scripturis dumtaxat, secundum emortuas literas contra nos utuntur, sensum uero spiritus sancti, quem met Deus ipse ostendit in præcedentibus & sequentibus uerbis non ponderantes. Id namq; si facerent, procul dubio una cū hoc dicto domi delitescerent, neq; nobis thesaurum sacramenti uenerabilis abriperent. Quod ut uerum sit, etiam ex met ipso euāgelio probo, ubi Christus prophetauit grauissimam tribulationem nouissimoꝝ temporum, quando talis exurget tribulatio, qualis non fuit ab initio mundi, ad quam monitionem mox sequitur. Si quis uobis dixerit, hic est Christus, uel illic est Christus, nolite credere, non hic sensus est, quem dominus meus doctor & magister Ulrichus Zwinglius proponunt, ut per uerbulum Christus, sacrum Christi corpus intelligatur, sicut Zwinglius in torquet, sed ibi debet intelligi, per Christum regnum suum fidei. Et hoc ut uerum sit, ex illo datur accipi, quod dominus dicat, & erit in nouissimis temporibus, quemadmodū & Petrus & Iudas in suis epistolis prophetarunt. Nunc autem uerum est, quod dicitur Christum in sacramento esse, nec primum in nouissimis aduenit temporibus, sed uniuersalis ecclesia, ab Apostolorum temporibus, usq; ad hęc nostra tempora, & adhuc clarius illud ostendunt sequentia uerba. Christus inq; Ihesus seruator nobis non promisit, quod primo nouissimis & ultimis temporibus, de sub scamno extrahetur sanctum Euangelium, sicut & dominus doctor Lutherus & sibi adherentes aiunt. Sed ita dicit. Exurgent pseudo Christi & pseudo

COLLATIO XVI.

pseudopropheta, apud Marcū & Matthæū, & multi falsi propheta surgent, & multos seducant, quia superabundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum. Quis hic non uideret dñm loqui de regno Christi fidei suæ, & non de sacramento, Ideoq; & contra Zwingliū, rogo gratiosos dños meos, & superiores laudandi fœderis Heluetiorum, quum Lutherus scribere audierint Christi fidem apud se esse, & Zwinglium quod apud se fuerit, rebaptisatores apud se haberi, quatenus ex Christi mentione, domini mei nulli credant, sed fidem solummodo quærant, apud sponsam Christi uersalem ecclesiam, Hic iam Zwinglius suo quarto argumento deicit & obtinuit, ne uos domini mei illi credatis.

Ultimo offert se dñs meus doctor probaturum, quod hæc uerba Dei, accipite & manducate, Hoc est corpus meum, sacramentū pro ecclesia non probent, adhuc non credo nisi uidero. Ideoq; & ab eo libenter hoc sum auditurus.

D. OECOLAMPADIUS.

Gratia & pax a Deo, Amen. Ex uarijs sermonibus hodie factis, ob fugā obiectorum argumentorum non est necesse ad primum respondere. Sed quod in fine petitū est, magis erit fructiferū, ut eo disputatio cepta, foelicius progrediatur. Primo inq; necessariū erit, haberi naturalē & uerū intellectū uerborum dñi nostri, in eo quod dicit, Hoc est corpus meum. Nam sequenter in omnibus solutionibus D. Eckius exportat hoc dictum, quasi ex eo possit suam conclusionē firmare. Negari non potest, quin sint dñi uerba, sed hic respiciat, ut uerus nō deperdat intellectus. At nūc Apostolus ad Ro. xij. ait. Qui prophetiā habet, hoc est scripturarū expositionē, habeat illā atq; ea utat scdm rationē fidei. Omni enim modo inutile erit solū mortuis literis, sicut hodie dictū est a D. Eckio adherere, aut peregrinū sensum, qui neq; hic neq; in alijs locis fundat, inducere atq; intrahere. Recte se habet ad uerbū Dei uos trahens, id quod mihi placet, iuxta hoc ergo peto considerari intellectū

CONCLUSIO PRIMA.

intellectū uerborū. Alio qui parum esset scripturas inducere, quod & malignus spiritus sciret.

Compertum est equidem uerba multis differentijs & discretionibus dici. Aliqua enim merē sunt historica, in quibus nihil præcipitur, neq; aliquid præcedens exponunt.

Alia sunt uerba, in quibus reperitur præceptū ut aliquid fiat, ut sunt quibus dñs dixerat respice. Vbi autē scriptura præceptum siue mandatū Dei proponit, illic nemo dubitet quin fiat. Hoc inq; esset contradicere diuinæ omnipotentiæ, si quis æstimet ad hæc Dei præcipientia uerba nihil sequi, sicut Psal mista ait. Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. His enim uerbis uoluntas Dei cognoscit, qui semper potens est, sibiq; nihil resistit. Hæc autē uerba dñi, Hoc est corpus meum, in se nullū mandatū continent, non em̄ dicit dñs panis fiat corpus meū, ut quū dixerat fiat lux & facta est lux, Gen. i. Quum & præcedētia uerba tale mandatū non ostēdant, uerba equidē si considerent, nihilq; peregrinū adponat (ut descet tractare scripturas) solum em̄ hic dicit de pane materiali, quem dñs in manus acceperat, gratias agens, fregerat, dederatq; discipulis. Neq; em̄ illic aliquod habet mandatū ex uerbis illis datū, quasi id uerba efficerent, quēadmodū hodie doctor Eckius se notandū præbuit, hæc uerbis collatā potestātē seu uirtutē per Dei omnipotentiā, quomodo illud probabit. Eque minus poterunt sacerdotes ex illis uerbis sine additamento (illis non concessio) eis, ex his uerbis potestātē creare. Quum itaq; doctor Eckius eo fundamētum suum reponat, necesse oportet ut prius firmet.

Tertio sunt exponentia uerba præcedentiū ceremoniarū siue in alijs locis parabolæ alicuius siue similitudinis, qualia uerba etiā hic inueniunt, nos si paulisper dociles essemus, lumen hic ueri intellectus recte manifestaret. Neq; ullæ totius Bibliæ scripturæ, quorūcunq; locoq; huic se opponent, ut fit in expositiōibus doctoris Eckij. Quomodo em̄ ex his uerbis

M

COLLATIO XVI.

Hoc est corpus meum, quis capere potest, hoc est materia panis mutabitur in carnem siue corpus, autue panis essentialiter corpus est Christi, siue sub accidentibus signis est & continetur corpus Christi. Sed compertum habetur ex uere fidei enumeratione, quam in Christum Ihesum habemus crucifixum, ut apte concordant præcedentia & sequentia uerba, hæc uerba esse expositoria earum rerum, quæ ante hac dominus exterioribus signis discipulis significarat, ac si quis dominum interroget. Domine Christe, quid uis eo sic in manus panem accipiendo, sic frangendo discipulis sic dando, tunc sic responderet his uerbis. Hic panis hac ceremoniali forma, necesse oportet hoc uerbulum hic terminari, trahiq; ad prius dictum est corpus meum, uos docet, ostendit, significat figuram, sacramentum uobis est. Hoc namq; uerbulum eius est naturæ in ceremoniarum & similitudinum expositione. Quam obrem & Euangelista Lucas, atq; Paulus Apostolus, ad uulterioremy mysterij huius declarationem discipulis proposuit, alia ad hæc addendo uerba domini, quod pro uobis tradetur uel frangitur. Videat cor Christianum, si nam alium aptum deferent sensum, dicere ne uellemus panem esse corpus essentialiale, etiam tum sequeretur panem pro nobis crucifixum, si dixerimus, per uerbulum hoc intelligi corpus, trahereq; uellemus uerbum hoc ad sequentia, tantum esset, meum corpus est meum corpus. Hoc uerbulum inuisibile, seu inuisibile corpus ex nullis scripturis adportari poterit, quare compelli non poterimus ad hunc sensum, absq; scripturis. Id omne clarum fiet & apertum, si alioqui in scripturas introierimus, & uiderimus literarum ritum & modum. Dominus quando Exodi xij, instituit agni pascalis ritum, qui figura est domini nostri Ihesu Christi, & nostris Christianis ceremonijs concors ceremonia, dixit dominus quia transitus est seu phase domini. Ultra quoq; dicit. Quumq; interrogauerint uos filij uestri, quæ nam hæc fuerit religio, responderent illis carnificetiam esse.

CONCLUSIO PRIMA.

esse, seu transitum siue phasē. Scriptura inquam agno pascali
tale nomē dat, & hoc quid est aliud quam dici institutionem
esse ceremoniæ. Est enim memoria qualiter occisus sit agnus
pascalis, quod clarius in uerbis cœnæ apud Euangelistā Lu-
cam exprimitur, quum dicit, Hoc poculum siue potus no-
uum est testamentū in meo sanguine, quod pro uobis effun-
detur. Qui ergo nouit, quid nouum sit testamentum siue no-
uum fœdus, quod cum Deo pepigimus, quod scilicet eius as-
securati simus, iam tūm deueniet ad genuinum istorum uer-
borum sensum. Noltrum namq; cum Deo testamentum in
cruce est, per testatoris mortem, & per sanguinis effusionem
ueri, unici, & immaculati sacrificij Christi in cœna confirma-
ti. At hic rememoratio est, & talis nobilissimi testamenti an-
nuntiatio. Nunc uero, quum in uerbis calicis, necessario &
merito talis acceptatur expositio, etiam se aptabit in expositi-
one horum uerborum, Hoc est corpus meum, & aliæ expo-
sitiones, ut peregrinæ reputandæ sunt, neq; huc deseruien-
tes. Quum met ipse Christus nobis hanc det expositionem,
neq; a nobis excogitata est, quum illis adiungat, Hoc facite
in mei memoriã, quasi dicturus hic uobis usus in mea absen-
tia uale sit ultimum & signi memoratiuum. Hic est naturalis
horum uerborum intellectus.

D. ECKIUS.

Dilecti amici de uobis mihi adparet, quasi parum in sco-
lis fueritis, ob idq; formido, quia prolixos & tediosos
doctoris sermones non intellexeritis, hæc mens eius est. Ego
quum pro uenerabili sacramento uerba Christi induxi. Hoc
est corpus meū, uelimeq; illa cum ecclesia intelligere in simpli-
ci sensu ut sonāt, utq; intellecta fuere iam ferme mille & quin-
gentis annis. Contra hoc doctor meus depugnat, uerba sic
non debere intelligi, sed figuratū esse & tropicū sermonem,
sitq; hic sensus, Hoc est corpus meū, intellige hoc significat

M ij

COLLATIO XVII.

uel est figura corporis mei. Ad eius uero inductionē breuiter dico, nos Christianos herere debere apud simplicē Christianum intellectū, nam is scripturis eueri non poterit, neq̄ credendū est dñm nostrū Ihesum ultimū suum uale, & ardua ac salutaria sacramenta, ita uoluisse obtenebratis & obscuris uerbis instituire, quo simplices nos tanto tempore oberrassemus. Nunc ad doctoris uerba. Quis hæc Christi uerba crederet figurate fuisse dicta, quum omēs hij tres Euangelistæ, Matthæus, Marcus, Lucas, sed & Paulus ipse, qui omēs quatuor horū uerborū cōminiscunt, nullus tamen eorū doctoris ostēdit tropicū uel figuratū sermonē. Breuitatis tamen causa dicit contra nos doctor, dñm Ihesum non dixisse, sicut de lumine in libro Gen. panis ut fiat corpus meum, contra quod dico pro nobis fortius esse, quod suo omnipotēti uerbo dixerit, Hoc est corpus meum, est em̄ enūtiatio simplicior. Neq̄ dñs Ihesus quiddā ad doctoris opinionem expressit, figuram esse corporis sui. Vterq̄ tamen nostrū equi boni essemus stulti conari nos Dei sapientiam discere loqui.

Dilectus dñs meus doctor mihi impingit hodie me dixisse Christū his uerbis cōsecrationē cōmendasse. Non dico ego, Apostolis mandauit, ut in assistēte sibi, Dei gratia his uerbis facerent, quemadmodū & Iacobus apostolus, hunc uerborū sensum habuit, missamq̄ celebrauit, quāuis iam sacerdos nō recte faciat, q̄ cōtra Christianæ ecclesiæ ordinationē (ut reor) parapside panis pleno, & poculo uini missam celebret.

Ultra dicit, quis uerba hæc, Hoc est corpus meū, ita intelligere posset, hæc materia panis mutat in corpus Christi, dico sibi ante oculos depingit quē uult intellectū. Hunc namq̄ ex me non audiuit, accipio inq̄ simplicē intellectū, Hoc est corpus meū, ut corpus ipsum sit. Deus em̄ mētiri nō potest, & si uerū sit ex pane fieri corpus Christi, nō absq̄ trāsmutatione.

Quia tamen doctor ultra ostendit suū figuratū & tropicū sermonē, præcedētia & sequētia uerba cōfirmare. Dico non,
hoc,

CONCLUSIO PRIMA.

hoc equidem quod precedit, Accipite scilicet & comedite, si gura nō est, id quod sequit̄, Hōc facite in mei memoriā, eque nulla est figura, sed notanter dictū, ut admirer dilectū meum dñm doctore audere corā tot hominibus tropū seu figuratū sermonem ex eo facere. Quare ei absq; scripturis non credo, quæ de pane inducit, quum in sacramento corpus sit Christi, & non panis pistorius.

Iterū in uerbulo hoc hoccat, quum quarto ante hac die audiverit hoc uerbulū hoc panem non indicare, sed nec sequēs indicat, sed corpus Christi, quod sub panis specie in suis manibus tenebat, & erit prædicatio idemptica.

Quia tamen dñs meus doctor ex adiūcto apud Lucam & Paulū, Hoc est corpus meū quod pro uobis tradet̄, sic arguatur. Si panis hic corpus Christi esset, fuisset hic panis p nobis crucifixus. Dico ego hoc argumentū apud nos Christianos nihil ualere, quum in sacramento panem manere non dicamus. At eat ipse ad suos in Christo fratres, Lutherū, Buggenhagiū & c. ibi ualet. Hic tamen inuincibile habemus testimoniū doctoris intellectū nō procedere. Nam si sensus esset, Hoc est signū corporis mei, ex eo consequeret̄, hoc signū fuisse crucifixū, quare non nos Christiani, sed pars aduersa panem nō crucifigere, quodq; hoc uerbū est (uti dicit) figurate accipi non possit. Hoc est corpus meū, tm̄ significet, hoc significat corpus meum, impossibile sit, quia & in calice sic accipi oporteret, Luca dicente, Hic est calix & c. Idem dicere oporteret, non esse calicem. Sed hoc calicem significare, quū non nesciat mundus certissimo calicem esse.

Quare om̄is prolixus ab eo inductus sermo non ligat, donec tandē duas induxit scripturas, hoc mihi placeret si scripturas induceret. Prima est Exo. xij. cap. Agnū scilicet pascalem esse transitū dñi, ibi est pro non est, sed pro significat accipit̄. Ad quod respondendo nulla uia ei admitto, sed potius ut literarum peritis bene notū est, pefah hebraice, quod nos pasca

COLLATIO XVII.

nominamus, festum & celebrem pasce diem significare, etiamque agnum significat cum festo cuius plenae sunt scripturae. Satiabor tamen ego textu primi libri Paralip. xxxv. cap. ubi pro sacrificio reperimus in praefato capitulo sacrificium esse pesah ad Deum. Quia uero doctor pro sacrificio seu oblatione siue uictima, germane interpretatus est iuxta Zwinglianam conditionem carnificentiam uel mactationem mihi non placet, estque contra hebraici sermonis naturam, sed nec apud usum ludaeum sic reperiet. Ab illo enim uerbulo zebah quod hebraice sacrificium appellatur, & non carnificentia, uenit hoc uerbulum misbeah, quod altare significat, & non macelli scamnum, ut Gen. viij. habetur, ubi quum Noe altare edificasset, supra illud offerens postque Abraham &c.

Alia litera quibus probare se credit, est significare dicit, Luca scribente. Hic est calix noui testamenti &c. sic arguitur. Calix non est noui testamenti, sed noui testamenti confirmatio est, sicque per sanguinem significatus. Dico ego spiritum sanctum se met exponere, qualiter sanguis noui sit testamenti, ideoque ei credimus, uerba enim Lucae per Mattheum & Marcum declarant, quum dicunt. Hic sanguis meus est noui testamenti. Quia uerba Lucae & Pauli secundum illorum tenorem intelligi debent, quemadmodum ipse met Paulus se exponit in epistola ad Hebr. ix. cap. Sicut & doctores scolasticum inquit, sanguinem esse nouum testamentum confirmatiue. Quamobrem clara Christi uerba, non sinemus obtenebrare cum tropo doctoris & illius figurato sermone, nihil reputantes quod dicat Christum sic intellexisse. Christi equidem ecclesia & sponsa, nobis ostendit alium, & longe meliorem intellectum. Quae multo melius mentem nouit sui sponsi Christi, quam dominus meus doctor. Ideoque & apud ecclesiam permanebimus quae nos non fallat.

D. OECOLAMPADIVS.

Deus pater nobis omnibus concedat ueram cognitionem filij sui Ihesu Christi, fundamentalemque expositionem uerborum
dñi

CONCLUSIO PRIMA.

dñi dicentis. Hoc est corpus meum. Debiliter per doctorem Eckium reluctatū est, primo ad Christianā ecclesiā intellectum ostendentem, eius tamen ego certus sum, Christianā ecclesiā nullū intellectū acceptare uoluisse nec uelle ad Christi honorē fidei & charitatis ædificationē non ducentem, & si multis milibus uerus intellectus sit incognitus, nihilominus quū inueniunt omni tempore in ecclesiā Christiana, qui eius modi intellectū habent, & si ob id mundo contempti habentur, dici non debet ideo errare ecclesiā, quare quā securissime eius moneat, ut met uox audiat pastoris, & doctrina unicum magistri nostri, qui in cœlo est, quū quilibet in suo corde intimioris ueritatis, quæ & ipsa Deus est, illustrabitur.

Secundo indicat D. Eckius ad simplicem fidem, bene quidem, ubi recte oīa intelligerent, quō aut illud uenit quod in expositione uerborū Matth. xxiii. ubi habet. Quum uobis dicit, ibi est Christus, uel illic est Christus, ne credatis, ibi habere uult ut in mentē eamus & intellectū ueritatis, nunc si ibi rectū est, quare hic iniustū uel iniquū. Is nō est simplex intellectus, cōtra quē pugnat scriptura, precedētia & sequētia uerba, & qd minus est etiā hūana ratio. At nostra responsio non tales est passura cōtrarietates, sed nos ad Christū ducit, p nobis crucifixū, quā fidē theologj eruditi simplicē appellāt fidē.

Tertio illi non cōcedo, quod clarum per obtenebratū exponat, sed magis contrariū obtenebratū per clarū, qd cōmuniter scribētes posteriores sacrarū literarū manifeste scribūt. Prophetæ em Moise sunt clariores, & q in nouo testamento dilucidiores, is q ueteris testamēti fuere, Mattheus & Marcus primi sunt inter euāgelistas, q in uerbis cœnæ non tā sunt clari, & scripturarū cōditio, iuxta naturā hebraici sermonis, apud eos aliquo modo tenebrosior est. Hic necesse nō fuit ex meis uerbis excerpere, quasi spiritū sanctū docere psumerē, quū scripturas scripturis cōparē, sicuti habemus i. Cor. ij. cap. Sed & hoc licite facio ex uerborū circūstātia, primo equidem obseruatus

obseruatus

COLLATIO XVII.

observatus fuit usus veteris testamenti, usus agni pascalis, ex quo discipuli plane intelligebat, quid tenere illos oportebat, de usu quem dñs instituebat. Similitudinē inq̄ do, quum ali cui prius monetam donassem, cum Neronis imagine, quam Neronem appellarem, post uero alteram illi monetā darem, cum imagine Caroli, postq̄ dicerem. Hoc accipe hoc est Carolus, ubi hic simplex & sanus intellectus habere ē, ob id dicturus non esset Carolum in moneta esse substantialiter.

Quarto apud differentiā uerborū dñi, adhuc non probauit in uerbis domini, ullum discipulis datum fuisse mandatū, uel in uerbis, uel sane post, Christum præceptoris uerbis panis dixisse, quod transmutetur.

Ratione apostoli Iacobi bene nouit apocriphū esse, eū scilicet specialem ordinasse missam, at si missam celebrarit, conformiter se cum cæteris apostolis habuit. Paulus ad Corinth. ait. Ego em̄ accepī a dño, quod & tradidi uobis, nos ordinat docet tenere uerū usum cœnæ dñi. Hoc loco non opinor D. Eckiū, uel certe quempiā aliū, cū adiunctis oibus ceremonijs cū tpe ad missam multiplicatis me correcturū, quū qd̄ melius est faciamus, & id quidē qd̄ directo scd̄m mandatū Dei est.

Sequenter dictū est, quid præcedētia & sequentia uerba figurati sermonis, quem ipse tropum appellat, faciant. Nunc aut̄ non dixi edere, gratias agere, bibere, frangere, & porrigere figurate accipi debere, & si uerū, spirituales homines se bene regere scire, in hoc & alijs exterioribus reb̄s intelligibiliter dictis, in spiritualia & alia altiora. Sed ex usu agni pascalis ducimur ibi in intellectū uerborū nostri sacramēti, & in his uerbis, hoc facite in mei memoriā, sufficienter nobis dñs indicat signū rememoratiuū, hoc etiam Paulus ultra exponit his uerbis. Quoties hunc panem manducabitis, & calicem hunc bibetis, mortem dñi nunciabitis donec ueniat, hæc uerba sufficiens sunt declaratio uerborū præcedentium. Iuxtaq̄ hæc uerbula, tradit & frangit, conatus est reiicere hoc uerbulum.

CONCLUSIO PRIMA.

bulum hoc uel est, super panem deseruiat materialem, nam ex hoc inuincibile sequit̃ testimoniū, sicut contra Lutherum dixit panem fuisse crucifixū, sicq; me remittēs ad Lutherum, cuius & libellis & scriptis hesterno die satis usus est. Sed ibi D. Eckius non cogitauit similes cōsequētias, etiā & in ipsum deducendas. Necessario inq; si sequerē, quum dicitur. Hic panis est corpus, quod ob id panis esset crucifixus, necessario etiam cōtra eum sequerē corpus Christi inuisibile crucifixū fuisse, si per hoc corpus uelit inuisibile intelligere. Sed & hoc contra eum est, quod de calice mihi obiecit, nam per calicis nomen intelligendus esset sanguis inuisibilis, si per uerbulū hoc intelligi oporteret corpus Christi inuisibile.

Nec cum uerbulo pesah consulto dixit, quum pro maiori misterio dictum reperiāt agnū pascalem sic dictū, indicando supra nostrū immaculatū agnū Ihesum Christū. Estq; certū in libro Paralippomenon haberi, mactauerūt pesah, hoc est agnum pascalem, non enim nescit̃ diem pasce non mactari, etiam quod in uerbo carnificentia me capere uoluit, nullitas est, quodq; ibi ex Zebah facere nititur simplicē oblationem, uel sacrificiū, quū agni pascales non supra altaria offerebant, sed cū gratiarū actione pro Aegyptiaca liberatiōe in domib; edebant. Et hoc uerbulū Zebah in lib. i. Reg. xxiii. ibi habet̃ occidit & mactauit om̃es sacerdotes, ideoq; in scripturis non simplicē oblationē, sed uictimas significat seu oblationes mactandas. Sicq; adhuc erecta stat fundamentalis expositio.

D. ECKIUS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Breuitatis causā nō replicabo causam intellectus hesterno die datā. Quod aut̃ dñs meus doctor dicit, semper in ecclesia aliquos fuisse, q̃ hac uerba Christi, Hoc est corpus meum, intellexerūt, sicut ipse exponit, uerū quidem, iuxta hoc tamen semper damnati fuere, & ab ecclesia reiecti. Sicut est cernere in concilijs Verzellis, sub Pont. Max. Leone Thuronis, & sub Papa Victore

N

COLLATIO XVIII.

Romæ. Sub papa Nicolao, & in Concilio Latheranensi, ac tandem in liberalissimo sancto Concilio Constantiensi.

Illud quod inducit de Theologis doctis, quid per simplicem fidem intelligūt, nihil me angit, sed me iudice reor dñm meum doctorem bene & recte scripsisse cap. iiii. in suo libro de sacramento, ideoq; simpliciter credere debemus, sine omni dubio hic præfens esse & contineri uerum corpus & c. Hæc sua de simplici fide scripta plus mihi placēt, quam nouiter ab eo scripta. Et quum hic uerba Christi in simplici intellectu accepto dicit, quur illud heri non fecerim Matth. xxiii. respondeo scripturas me illic aliter docere sicut dixit.

Vltra dicit dominus meus doctor, scripturas noui testamenti esse clariores scripturis prophetarum & Moisi. Id si uerum est, quare ergo ipse clara uult uerba trium Euangelistarum & Pauli exponere per uerba Moisi Exo. xij.

Similitudinē eius de duobus denarijs, quæ ex sacris literis non est demitto, in terris namque huius non habemus sufficientem similitudinem.

Deducit deum etiam panem non præcepisse. Respondeo dei dicta præcepta esse. Ideoque per omnipotentiam uerbi sui hoc grande habemus miraculum.

De sancti Iacobi missa dicit dñs meus doctor, me scire apocriphum esse, ad quod ego respondeo non, oppositum enim scio, quum grande hoc & sanctum Concilium, Sinodus uero mihi illud ostēdit, Iacobus frater dñi & c. de con. dis. prima cap. Iacobi.

Quia tamen dñs meus doctor opinatur additam missis uenerationem, & diuini cultus coniunctos honores per ecclesiam posse per suos sacerdotes absque peccato intermitteri, quum aliquid melius faciant ecclesiam ædificantes. Respondeo de dominis hic existentibus nihil scio, sed apud meos uicinos & accolas Bavarie in uniuersa terra nihil melius uideri.

Vehementer contendit hæc uerba apud Lucam, Hoc facite in meam commemorationem, suum figuratum sermonem confirmare, sed clare per Paulum ei respondeo, nunquam eum probaturum

CONCLUSIO PRIMA.

baturum hanc consequentiam. Hoc facite in mei memoriã, ergo corpus Christi non est in sacramẽto, quippe ut sæpe dictum est maiore deuotione nos habere posse Christi passionem cum suo sacro corpore quam cum pane pistorio.

At qui dñs meus doctor, quæ de inuincibili deducit argumentõ contra Lutherum, neq; laudauit neq; uituperauit, sed Luthero missi, de quo me ad notarios remitto, quãq; uerum sit, quod per hoc uerbũ, quod pro uobis tradetur, deiecerim seu uicerim, hoc uerbulũ corpus non posse figurate accipi.

Quum autẽ inducit argumentũ de inuisibili corpore Christi, respõdeo mea æstimatione dñm doctorẽ errare, qã nobis imponere uult, quasi speciale corpus inuisibile poneremus, quod non est, unicũ est em̃ corpus, qđ uidef̃ uno loco & non in alijs. Vnũ erat corpus, quod Apostoli uiderũt in cœna sedens, & hoc idem corpus non uiderunt in sacramento.

Vltimo dicit dñs me⁹ doctor, me cum uerbulo pesah nihil consulto dixisse, quippe quod accipi possit pro festo pasce, & huic contradicendo induxit Paralip. & maçtauerũt agnum pascalem, festũ autẽ maçtari non potest. Respondeo heri me recte dixisse pesah & agnum pascalem & festum significare, pro cuius euidentia induxi xxxv. cap. lib. ij. Paralip. ubi hoc uerbulo inde hes textus utitur in utraq; significatione. Et quod festum significet ex his uerbis datur intelligi, & non fuit Phase simile huic in Israel a diebus Samuelis prophetae, ubi de solemnitate loquitur festiuitatis.

Ad hæc mihi non placet doctorem ad Zwinglij mentem, ubi de oblatione scribitur agni pascalis ita maçtanter in germanum interpretari eloquiũ, maçtare, uictimare, seu percutere, nam in præfato capitulo, ubi hebreum dicit ne schahatu ha pesah, septuaginta interpretati sunt, græce phase ke chise te co phase, & latine immolate phase, quod offerre significat. Sicut in cõ sinagoga agnũ obrulit pascalem, sic & ecclesia hodie in missa offert agnum pascalem Christum.

COLLATIO XVIII.

Vltimo cum uerbulo Zebah adhuc colorare nititur, red-
ditum germanū maclare seu carnificare inducens iij. Regū.
Dico me benescire Zebah maclare significare, nominatim
in sex locis scripturæ. Nihilominus ecōtrario hoc uerbulo cō-
muniter utimur pro oblatione, sicut Gen. xiiij. Exo. vi. viij.
xxij. xxiiij. & i. Reg. i. Et immolauit Helchana, & iij. Psalm.
Sacrificate sacrificiū iustitiæ, ubi possibile non est pro macla-
tione intelligi. Quod aut̄ dñs meus doctor̄ mihi imponit Ze-
bah me pro simplici sacrificio intellexisse, ad hoc respondeo
non, longe enim ante hac mihi de sacrificiorū diuersitate con-
stetit, Leuit. v. vi. viij. cap. & hoc diuersis & differētibus nō-
minibus Zebah, olah, muncha, zatas, azam. Sator tandem
doctor̄ em admittere Zebah sacrificiū esse, sicut heri propo-
sueram, meritoq; desistat ab sua maclatiōis interpretatione.
Omne hoc domini præceptores dicere uolui, non ea causa,
quasi latinus uel germanus sermo non sit sufficiens ad nostrā
sanctā Christianamq; fidem, sed eo solo indicare uolui quod
literæ hebraicæ nobis non sint contrariæ.

D. OECOLAMPADIVS.

Dilecti, multis uerbis D. Eckius pauca expeditit ad causā
sam pertinentia, adhuc me ad Concilia remittit, quū certū sit
illa sæpius errasse, qđ sancti Athanasius, Chrysostomus, alijq;
sancti in eorū exilio, uti hī, qđ anati fuerūt, bñ experti iunt.

Libelli mei ratione, prius mentem meam dixi, & si bene re-
corder, in eodem haberi (tantum mihi intellectus ēo tempo-
re Deus ipse contulerat) utilius esse nos in cœlum cordibus
nostris ascendere, quam Christum in pane quærere.

Quod uero D. Eckius sæpe proposuit memoriā passionis
Christi maiorem esse, atq; plus fructiferam per suam in pane
præsentiam, quam si absens esset, non est primo assumptum
eius de præsentia Christi probatum.

Secundo, utilius nobis est, plusq; nos letificat in cordibus
nostris, quum in gloria tam magna Christum cōminiscimur
totius

CONCLUSIO PRIMA.

totius orbis dñm, uirtute diuina regentem ecclesiã suã Christianam, sedentẽ a dextris Dei patrĩs, sicq; nihilominus idem ipse, qui pro nobis talem dolorosam pertulit mortem, quam quod eum inuisibiliter in pane esse contemplaremur. Ibi em̃ non apparet honor Christi Ihesu, quod in his locis etiã dico sapius a ministris indignis tractare. Verum nempe & fidele cor, suum Christũ habere uult in supremo honore, quem admodũ Paulus ad Philippenses scribit, Factus est obediens usq; ad mortem, mortem autẽ crucis. Propter quod & dedit illi deus nomen, quod est super om̃e nomen, ut in nomine Ihesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestriũ, & infernoꝝ, & omnis lingua confiteatur, quia Christus sedet ad dexteram Dei patrĩs. At nunc requirit æquitas, ut & ipsum Christi corpus propter suã humilitatem in supremo & uenerabilissimo loco sit, quod tamen hic non fit. Quumq; scriptura non nisi duplicẽ dñi aduentũ in carne sciat humiliẽ, & dominantem, hic se nullũ illoꝝ ultra adaptabit, quia in humili nõ plus uenturus est, & hic non est aduentus in claritate.

Ultra dictũ, Hoc facite in meam cõmemorationẽ, plus absentiam indicat quam presentia, quare ob id clare Paulus adiungit, donec ueniat. Ad hoc etiã respõdere debeo, quod dicit, ex mea expositione sequi Christũ figuratũ corpus habuisse, quod pro nobis passum, quum dico hoc est corpus, id est, hoc est figura corporis, ad quod sequit, quod pro uobis tradetur. Nunc eius sermo nihil cogit, quemadmodũ in una similitudine uobis dicere possem. Si dixero hic est Christus, qui pro uobis mortuus est, & in expositione dicerem. Hoc est imago Christi, ad hoc quippe non cõsequit imaginẽ pro nobis mortuã, sed nec uerbulũ expositoriũ supra corpus cadit, sed supra panem, qd̃ scilicet panis figura sit, nõ Christus.

Vltimo, quod ex ueteri lege expositionem eduxi, illi non aduersatur, quod Euangelistæ declarant, quum enim ibi de claritate loquimur, siue de luciditate, loquimur de manifesta

COLLATIO XVII.

tionem mysterij in ueteri lege obtenebrata, nihilominus tamē in antiqua lege aliqua sunt conditiones sermonū (quod doctor Eckius met ipse fatetur) ad hoc deferuētes, per quas nouum testamentum non inepte potest exponi.

Interpretationis causa in nomine mactatio, prout ibi habetur, uerbumque pati possit, non aestimo esse nominā inhonestā, eo plus quam de cōsuetudine loquimur ueteris legis, Septuaginta interpretū ratione notissimū est illic ad uerum fontem recurri debere, tantum ad hoc responsum sit. Nunc si doctori Eckio placeat, etiam & alias obiectiones dissoluam.

Ad meas prius obiectas auctoritates, ex sacris literis acceptas, doctor Eckius eiusmodi inductione est usus, quod Zwinglij sint, ego uero eas dico Christi esse, utatur illis quis uolet. Primo ad tres fidei articulos, quod Christus in cœlo sedeat, illic ad dexterā, inde uenturus sit iudicare, ad hoc ipse respondere uult, eo quod unū corpus in cœlo sit & inuisibile corpus in sacramento, suum tamen fundamentum nondum probauit, quum etiam & domini uerba, Hoc est corpus meum, ea non important, unum sermonem induxit de omnipotentia Dei, quam omni uita profitemur. At non sequitur hoc Deus facere potest, ideoque & facit, ubi tamen audiremus uerbum ad hoc aliquod deferuere, illud se facere uelle Christianum non esset dicere Deum hoc non fecisse, sicut hic uerbum ad hoc non sufficit, neque ad id dictum est.

Item dixit etiā naturaliter possibile esse, quod in physica ad huc ego nō legi usque huc dictū fuit super naturale esse. Argumentū suū ad hoc inutile est, quod aut animā dicit totā esse in ambabus manibus, deberet tamen spiritū & animā ad res spirituales cōparare, & corporale ad corporale. Hoc aperte & bene dictū est, filiū Dei scdm deitatē in cordibus oīm fidelij suum templū habere, necessariū igitur nobis est, ut unum panem māducemus, at corporis sui ratiōe in uno loco est, neque dicit scriptura quod in pluribus locis reperiri possit.

Ad hæc

CONCLUSIO PRIMA.

Ad hæc de Paulo, qui Christum uidisse dicitur in corpore apud Damascum, mihi non est probatum. Nam Actuum ix. scribitur, quod eum circumfulserit lux de cælo, quodq; uocem audiuerit, sicut etiam post xxij. habetur, sed ibi non stat, quod ibi eum in corpore uiderit, quanq; aut ex eo sequitur uocem dixisse. Ego sum Ihesus quem tu persequeris, nihil tamen concludit, eam lucem Christi corpus fuisse. Plane uerū est, quod Christū in carne uiderit, sicut ad Corinth. ait. At sicut Steffanus Christū in cælo uidit, sic & Paulus super terrā. Hoc confirmat quod in primo capitulo Actuum dicitur, angelos dixisse, Hic Ihesus qui assumptus est a uobis in cælū sic ueniet. Hæc uerba dñs per suam omnipotētiam suis uiribus non destituet, simplex fides fidei articulis adheret.

Aliud firmū dictū ex vi. cap. Iohan. etiam nobis sinet intantum, dño dicēte. Caro nihil prodest. Inspiciat namq; totius capituli cōtinētia, uult omni modo carnē Christi non dari hoc modo, sicut corporalis dat cibus, siue corporalis sit siue spiritalis, dñs nos docet fidem & fidutiā in se collocare, ex tunc ex fide habebimus spiritualem cibū uitæ aternæ, dicens, caro nihil prodest, ibi de sua carne nihil loquitur, ea mente, quasi Christi incarnatio, & seruitia suo corpori exhibita, cooperante eius sancta uoluntate & spiritu sancto nihil profint, a quo dicēdo Deus nos custodiat & præseruet. Caro enim Christi nobilissima est caro, propter carnis unionē, cū deo in unitate personæ, licq; uiuificat, ut p eū credētes quasi fratres sibi etiā & uitā possideamus. Nunc si caro Christi essentialiter in pane esset corporalis fieret cibus, quæ corporalis manducatio p dñm dicitur prodesse nihil. At spiritalis per fidē in eius promissionem hæc uitā confert, Lutherana glossa, quæ etiā apud alia reperitur, hoc de carnali intellectu intelligi debere, quod nomen carnis quandoq; pro intellectu carnali habeatur, hic non satisfacit, quæ si etiā acceptaret, uestræ conclusioni repugnaret, carnalis enim sensus est, & grossus dicere corpus
in pane

COLLATIO XIX.

in pane essentialiter esse, & præcedentia uerba ad hoc cogit, quod nos aliter intelligamus. Nam dñs dixit. Si uos hoc scandalisat, quid si uidebitis filium hominis ascendentem, ubi prius fuerat, spiritus est qui uiuificat, caro nihil prodest. Hic docemur, quia dñs in cœlum ascendit, quod spiritualiter eum, ex sua diuina uirtute in cognitionem suæ maximæ clementiæ in incarnatione eius ducamur, & cibari debemus.

Ultimo, dictū Math. xxiiij. ubi habet. Si quis uobis dixerit, ibi est Christus uel illic, credere non debetis, ibi dixit neq; Zwinglio, neq; Luthero credendū, adūgere potuisset, neq; Oecolampadio, neq; Eckio, neq; Pontifici Romano, sed uerbo Dei, a quocunq; dicatur. Et quum bene dixerit illic doceri regnū Christi in fide, uellem nos Christi regnū in fide bene intelligere unanimiter, sicq; intellectus diuersitas statim cessaret, regnū Dei in nobis est. Sed notissimū est, cum quanta iactura homines hactenus spem suā collocarint in exteriora. Et quod ibi de falsis prophetis dicit, in ultimis diebus exsurretis, sciunt omnes scripturarū experti, quod cōmuniter per ultima tempora intelligit tēpus, ab Apostolis usq; ad aduentum dñi. A temporibus equidē Iohannis, multi fuerunt antē christi, & usq; nunc semper aliqui falsi inuenti. Qui autē falsos a ueris prophetis nititur discernere, perspiciat, qui in sua doctrina diligenter inquirat honorem Dei patris, plus supra se dem & charitatē tendat, pluris reputet diuina mandata, quā humana. Hī autē merito inter falsos doctores censentur, qui hæc non faciunt. Etiam in dicto habet aduentus domini nostri in extremo die, per quod monemur aduentum eius corporalem in magno die iudicij expectare. Velit Deus, quod tunc illi cum gaudio obuiam ueniamus; Amen.

D. ECKIUS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe. Quum D. Oecolampadius extra scripturas induxit, semper in ecclesia fuisse aliquos suæ opinionis, necesse mihi fuit ostendere, quō per Concilia fuerint

CONCLUSIO PRIMA.

fuerint reiecti, ipse uero quia ad concilioꝝ contemptū, de eis dicit quod aberrarint, sicut in Chrysostomo & Athanasio est uidere. Breuiter dico Concilia uniuersaliter, & ordinate congregata nunq̄ errauerūt in causa fidei, sed hoc extra nostrū articulū est, post hæc libēter per me tenendū contra doctōrē pro speciali articulo. Hæc enim non fuerunt Concilia, quæ Athanasium & Chrysostomum auersati sunt, sed acephalæ congregationes & conuenticula.

Libellum suum demitto.

Quia tamen proponit præsentia sacri corporis Christi, in contemplatione deuotionem non augere. Breuiter dico, ut sepius audistis, nullo Christiano suadebit, corpus Christi præsens non plus incitare ad maiorē deuotionē, quā panis pistorius, & quum nos cōtemplamur eius diuinū honorem & maiestatem quam habet gloriā dico patris uerum est, eam gloriā sub sacramēto nobis non apparere, & si Christiano sufficiat ut simul contempletur, gloriā Christi in cœlo, & humilitatem ac misericordiā Christi in sacramento, quippe quod se in cibum dederit sacramentalem.

Arguit ultra in scripturis dūtaxat duos nos legere corporales dñi aduentus. Dico si hoc modo diceret dñs meus doctor duos legimus uisibiles aduentus dñi, acceptari hoc posset aliq̄ in sensu, aliq̄ id non sumus admissuri nisi sacras adducat lites.

Quia tamen post hæc Christi uerba, Hoc facite in meam cōmemorationem, uult ut figuratū probent sermonē, quum memoria rei sit absentis. Hoc argumentū soluere me docuit doctor, quum dixit Paulum hæc uerba clarius exposuisse, memorari esse in nuntiatione mortis Christi, at nunc Christus in sacramēto non moritur. Quamobrem nos cum præsentis sacro corpore adhuc memoriā habemus præcedentis mortis & passionis Christi.

Quia tamen ostendit figuratū sermonē supra panē extēdi, & non supra corpus. Dico in his uerbis, Hoc est corpus meū,

○

COLLATIO XIX.

(recte si eius uerba intellexi & scripta) uerbulū hoc corpus si gurate accipi, cuiq; prudētī censendū offert, quid consequatur ex sequentibus uerbis, quod pro uobis tradetur.

Ultimo maētationis ratione opinatā suā interpretationem adhuc tollerandā, quippe quod cōmune sit nomen, bene autē diuinitatis in sacris literis zebah sacrificare siue offerre significare, nec cōmune est nomen pro maētatione, de quo me remitto ad uerba notariorū, quumq; græcus sermo ad sacrificandum seu offerendū indicet, uult ipse uerū fontem inspicere, quasi septuaginta interpretes in hebraica lingua nati, maternā linguam non intellexerint, satis nobis est, hebræū, græcū, & latinum, sed & uetus germanū pro oblatiōe seu sacrificio exponere. Quare oēs intelligere possunt Zwingliū immerito & inique ac cæca pōpa corā oībus sacerdotib; linguarū ignariis illo abducere eos sic uel sic in hebræo aut græco haberi.

Post hæc omnia contra conditionem & usum disputantiū D. Oecolampadius post inductionē opinati figurati sermonis iterum in manus assumpsit argumenta, hesternō die mane facta principio dicens, argumenta esse Christi, non Zwinglij. Ad quod ego dico Christū nulla unq; argumenta fecisse cōtra uenerabile sacramentū, sed Zwingliū ex uerbis Christi male intellectis. Et ego quum ad primū Christum, scilicet in cælo sedere responderim, & eum in cælo esse, & nihilominus in præsentia, sicut & ipse met doctor in suo libello docuit, in illo nos non curiosos esse debere, iuxtaq; dicit me non probasse responsionem meam. Dico oppositū inueniri apud notariorum scripta.

Ratione omnipotentiae dicit nullam habere consequentiam, deum hoc posse, ergo hoc facit uerū quidem, sed & hæc hīsq; similia argumenta apud Christianos non audiuit. Hoc autē cogit Deus hoc facere potest, & ipse uerax hoc dicit, ergo hoc facit, sicut & dominus Ihesus dixit, Hoc est corpus meū. Ipse autē & si prius dixerit, me non probare mea, conat tamen

CONCLUSIO PRIMA.

nihilominus mea probata refutare, primam de anima secundum naturalem intellectū. Primo dicit in phisica se nō legisse hanc similitudinem, satis mihi est diuinos doctores hanc similitudinem inducere, melius fortasse intellexisset de speculo similitudinem, quam in suo libello posuit, ubi unicus homo in multis speculis multipliciter uidetur, ego autem rem manere sino apud antiquorum doctorum similitudinem.

Nūtitur quoque meam similitudinem inaudito sermone reijcere, corporalia dicens in corporaliū similitudinem inducenda, & spiritalia in spiritaliū, hæc pulchra res esset, necesse ob id esset interire maiorem partem prædicationum domini nostri Ihesu, quum dominus contra hanc nouam regulam doctoris regnum cœlorum terrenis rebus compararit, sicut Matth. xxvi. sicut & in alijs notum est, quare adhuc mea similitudo in suo robore perstat.

Alteram probationē meā, dñm Ihesum una fuisse in cœlo & apud Paulū in Damasco, hanc doctor reijcit dicens quidē Ihesum cum Paulo loquutū, sed Paulus Corinthijs scribens, non aliter eum uidit, quā ut Steffanus in cœlo Actu. vii. si ad horum ueritatē scripturas doctor adportaret, crederemus ei, quia aut ex proprio capite loquit, si namus sua dicta sermonē esse. Nunc quod a me exposcit probationē, mea dicta probabo. Paulus Corinthijs scribit, dñm Ihesum uisum post suā resurrectionem Petro, undecim Apostolis, & plus quā quingentis fratribus, & Iacobo, & ultimo sibi, at nūc notū est priores, de quibus Paulus loquit, dñm præsentem uidisse, sed & Paulus de sua uisione, absq; ulla loquitur differentia, ideoque oportet quod & ipsum præsentē sit intuitus. Hoc nāq; clara uolunt uerba Pauli & Lucæ, nullus enim cōminiscit eum in cœlum suspexisse, textus in q̄ dicit, eos qui apud se erāt coadiutores nihil uidisse, sed & Paulum nihil magis uidisse. Si igit cum eo loquutus est, & Paulus eum uiderit, subinfert sermonis conditio & natura in lumine Paulum Ihesum uidisse.

COLLATIO XIX.

Secundo, nulla urgente causa adhuc uerba Christi, Caro nihil prodest, uult de Christi sacro corpore intelligere, quam uis non credā id illum corde moliri, ut benedictū Christi corpus quicquid nihil profit. Ad iam datā glossam, sua glossa quā addit uerbo Dei, ex suo proprio est capite & etiā Zwinglij, contra quod omnes suæ partis & met ipse clamant, uerbo dei neque addendū neque adimendū. Vnicū oportet ut dicam, quū doctor ipse, sed & Zwinglius tam firmū suum fundamentū in hæc uerba statuāt, quod & eorū opinione impossibile censent perstare. Hoc enim irrefragabile est, quod significatur seu figuratur, utilius esse figura hoc figurante. Quumque (ut ipsi dicunt) panis eorū dñi, utilis est in ecclesia, & figura est sacri corporis Christi, oportet ut ex eo sequatur, uel uniuersa rumpantur, ut sacrū Christi corpus significatū etiam utile sit, quomodo ergo uel possunt uel sciunt hæc uerba, Caro non prodest quicquid, de sacro Christi corpore intelligere, sed ut uideatur suam deductionē meam responsionē non infringere. Dico ad primū, quum inducit sacrū Christi corpus non esse corporalem cibū, ita dico, non esse cibū corporalē, scdm intellectū Capharnaitarū, qualis est ex maccellis caro, & sicut dicitur gentes esse quosdā homines manducantes, sed sacramentalis est cibus, & ut ille cibus sit utilis, necesse est ut & spiritaliter manducet, sicut de hoc cibo omnes doctores communiter loquunt. Quia tamen dñs meus doctor aliam adportat glossam, hanc ego non accepto nisi sacrarū literarū testimonio sultam. Quod aut uerbis curiose irrepit, meā responsionem dicens scdm Lutheranā glossam esse, quasi D. Eckius illam ex Luthero didicerit. Non, non, hoc errorū omnium magistro non egeo, intellectū meū sacris literis firmaui, in quo huius damnati hæretici Lutheri mihi opus non erat, apud iniquum Chrysostomū ceterosque doctores hæc bene reperi, qui & causam reddit quare Christus dixerit. Quum uideritis filiū hominis ascendentem &c. Judæi namque in duobus scandalisabant.

Primo

CONCLUSIO PRIMA.

Primo quia dixerat, quod de caelis descendisset. Secundo quia dixerat de carnis suae manducatione, quae ambo duo scandala breuibus semouit, eo quod sua ascensionem ostendit in caelum, reijciens carnalem intellectum, & non sanctum corpus suum.

Vltimo circumire tentat meam responsionem datam ex Matth. xxiiij. dicens, credi non debere Zwinglio, Oecolampadio, D. Eckio, nec Pont. Romano, sed uerbo Dei dumtaxat, ad haec ex mea parte respondeo, ubi a me Deus suam gratiam retraheret (quod ne fiat, deum rogo per suam misericordiam) quidam loquerer uel scriberem, contra sanctam catholicam ecclesiam, quemadmodum & Zwinglius, & dominus meus doctor faciunt, tunc mihi non credendum censeo. Quam diu autem illud dixerim, quod mecum dicit catholica ecclesia, tunc mihi credi non debet, sed ecclesiae. Illud autem, cuius meminit semper fuisse pseudo prophetas. Ita dico, sed quanto plus adpropinquat tempus antichristi, tanto illorum plures fiunt & exurgunt. Quo omnino christiano iam spero cognitissimum est, obiectis suis me satis fecisse conclusionem quoque meam, secundum catholicam ecclesiae opinionem de uenerabili sacramento, adhuc erectam persistere, apud haec rem manere sinens.

D. OECOLAMPADIUS.

Dilecti Christiani, causa fini adpropinquat, opusque uideo breuioribus uerbis, cuius me diligentem exhibebo, nihil ego dixi in Concilio contemptum, sed ad uerbi Dei promotionem, & illud ubi non cognoscitur, in suspectum abeunt uniuersa concilia, posuntque & reprobis & malis dicere se in spiritu sancto congregatos.

Secundo, adhuc non admitto nudam corporis praesentiam, praecipue inuisibilem augere posse deuotionem, fundas me in dicto Christi, utile uobis (inquit) est si abiero. Nisi enim abiero, paracletus non ueniet, uera & interior deuotio, oportet ut sit ex spiritu sancto, uisibilia tamen necessario nos monent, & in exterioribus incitant. Sicut & exterius uerbum ac sacramenta nos incitant, quasi spiritus deuotionem operaretur, prout uult.

O iij

COLLATIO XIX.

Tertio doctor postulauit duplicē aduentū intelligi debere de uisibili corpore, alioqui sic admittat. Hic neq; ego nego Christum in sacramētorū susceptione sua gratia sese suis non insinuare, hoc bonū esset mediū ad pacem promouendā, de suo inuisibili corpore in pane adhuc nihil mihi probauit, de quo me remitto ad tres articulos fidei, quare meo capiti non adnitor, nam caro & sanguis illa me non docent.

Quod de septuaginta interpretib⁹ dicit^r quasi illos paruifacerē per hoc, huius dicti nulla sibi fuit necessitas. In pluribus em locis scripturarū reperimus apud euāgelistas qb⁹ carēt septuaginta interpretēs, sicut est. Ex Aegypto uocauit filiū meū.

Mei libelli ratione, quem prius scripseram, si hunc doctor Eckius ad manum habere poterit, etiam si exurat, ob hoc in iram me non cōmouebit. Nam & doctorē Eckium aliquando fuisse puerulū non ambigo, neq; scisse omnia.

De omnipotentia Dei adhuc probatum non est, illud dictum, Hoc est corpus meum, hæc probare.

Item similitudo animæ & corporis inepta est, quia locus a maiori affirmatiue non claudit, non sequitur. Rex potest de bellare castrū, ergo & quilibet rusticus hoc potest. Sed neq; sequitur. Anima undiq; potest esse, aut in duobus locis corporis, ergo corpus in duobus locis esse potest.

Utraq; dico de Euangelicæ parabola, in eō loco, in quo illa similitudo desumpta est, semper aliquid reperiri, quod utrisq; partibus assimiletur, & simili & cuius est similitudo, hic autem non est sic.

Præterea de uisione sancti Pauli, persto in articulo fidei, Inde uenturus est iudicare. In secunda epistola ad Corinth. xij. dicit Paulus, quod raptus fuerit in tertium coelum, quod etiam & si ita esset per specialem dispēstationem, nihilominus hoc non probat inuisibile corpus.

Iam nunc ad alia argumenta deuenio Iohan. vi. & meā expositionem cōfirmat totum capitulū, Scriptura nusq; loquitur de esu

CONCLUSIO PRIMA.

de usu carnis Christi, nisi per solem fidem, hodie notū factum est, quam nobilis & utilis nobis est Christi caro, quum legimus Marci iij. Christū matrem sui corporis uirginem Mariā aliquo modo non cognouisse dicens, hæc mater mea est, & frater meus, qui Dei fecerit uoluntatem &c. ubi nos non ad carnē ducit, ideoq; & grossus & crassus intellectus erit, etiā si caro ibi sit inuisibiliter. Hic iam omnia demitto, fortasse Deus ipse, & alijs quoq; uerbū dabit de hoc efficacius loq. Hic etiā dico, ob id solū me hęc esse id me affirmaturū, quod ad ueritatis manifestationē deseruit, subiiciens me soli & unico Dei uerbo, & honorī Dei cœlestis patris cōtra quē nō est Christiana ecclesia, ubi etiā nullus reperit error, neq; est sacramentorū contemptus, sed uera & recta reuerentio. Neq; hic probata est transsubstantiatio, & potestas transmutationis per uerba Christi, bonæ sum spei, si qui Christū diligunt, neq; me neq; alios fratres meos, qui & ubi fuerint, nihilominus habebunt pro ueris mēbris Christi. Quū & nos ex fraterna moti charitate, nullū unq; (etiā in cognito errore existentē) temere iudicauimus. Honor dñi laudet & augeat omni tempore, Amen.

D. ECKIUS.

Breuitatis causa omnia alia demitto, usq; ad uerba Christi Iohan. x. Dico uobis utile esse ut abea. Respondeo, oib; notū esse, dñm in cœna loqui de habitu suo per mortē & ascensionē in cœlū, sed hoc quid uenerabili sacramēto aduersatur. Quod uero dicit me nihil pbasse uerba & sermonē esse sino, satis est ecclesiæ mētē & sensum obtinuisse diuino adiutorio.

Ad hæc doctor Oecolampadius interloquutus est, hoc se negare ultra doctor Eckius procedens.

Et quod scriptura sacramēto non cōtrariet. De exemplo animæ adfert scolasticū dictionē, de quo illū multo alit̄ informare uellē, sed breuitatis causa dico, me nō argumētātū a maiori ad min⁹, quē admodū & doctor illud scolastice depinxit, sed magis ecōtrario sic. Si id natura potest, ut sit in ambabus manibus

COLLATIO XX.

manibus meis anima mea & in singulis manibus, quāto plus potest hoc Deus, qui maior est natura, sacrum Ihesu Christi corpus facere, ut sit in duobus locis, & in singulis locis totum.

De sancto Paulo, si Christus cū eo sit locutus, ipseque uidit illū, fuit ergo p̄sens. Raptus Pauli in tertium cœlū, solū s̄c̄dm̄ spiritū factus est, & s̄c̄dm̄ imaginationē uel intellectū. Nam ut textus dicit, iacens ibi manebat supra terrā, donec surgebat.

Ad uerbū Iohānis non uult doctor illic in scripturis mentionem haberi de esu carnis, quā tñ audierimus uerba Christi, Caro mea uere est cib⁹, accipite & māducate, Hoc est corpus meū, ex quo necessario sequit̄ trāsmutatio, ut supra dictū est.

Ideoq; & dñi praeceptores & dilecti amici, conclusio mea posita s̄c̄dm̄ cōsuetudinē & opinionē catholicę & uniuersalis ecclesię, uerū Christi corpus & eius sanguis presentia sunt in sacramento altaris. Hęc quū uerbo Dei sigillata & obsignata sit, & usq; ad fines orbis per uniuersam Christianā ecclesiā, a tempore mortis Christi fere mille quingētis annis, & per sanctos martires, qui suū sanguinē fuderunt, ob Christi & fidei amorē, per diuinos Christianos doctores nostros p̄bos maiores credita est. Et nūc quoq; ap̄ scripturas & catholicā Christi ecclesiā maneamus. Subijciēs me oibus illis, q̄ officiorū aut dignitatū causā, in hoc negotio cognoscere h̄r̄dēt humiliter, etiā uobis dñis meis. Et uos D. Iohannes Oecolampadi, quū aduersus me nullā malā habeatis uolūtātē, sed neq; ego cōtra uos nostrarū personarū ratiōe, sed doctrinæ dūtātaxat. Ideoq; & uos p̄pter Deū & Christianā rogo charitatē, quatenus uos dedatis in sp̄m̄ hūilitatis, & plus credere uelitis uniuersę Christianę ecclesię quā uobis, & sic in tā p̄cipuo & sup̄mo articulo, n̄r̄e sacre fidei de sacramento uos nō segregetis ab uniuersali ecclesia, neq; alios abducatis. Hoc dei cōcernet honorē, uestręq; aię salutē, & uestrorū utilitatē amen, hoc uelit deus.

Doctor Oecolampadius ultimo subiunxit,

Ego commendo scripturis.

SECVN

CONCLUSIO PRIMA.

SECUNDVS ARGVENS MAGISTER
IACOBVS IMELI.

In nomine dñi Ihesu Christi gratiosi redemptoris nostri,
throni gratiæ, & unici mediatoris, Amen. Dñs mittat gra-
tiam suam, ad manifestationē & cognitionē ueritatis, Amen.
Malem ego cum meo dilecto dño doctore alia in specie ami-
ce conuersari, quā in hoc tam arduo negotio aduersus eum
disputare. At quū in hunc mundū dñs noster Ihesus Christus
uenerit, quod propter sui uerbi mandatū & ordinatiōnē se-
gregandi sunt filius a patre, a matre filia, discipulus a suo ma-
gistro &c. Ideoq; & me oportet in negotio dñi nostri Ihesu
Christi segregari a dilecto magistro meo, licet extra hoc ne-
gotium me exhibeam in omni seruitute & obediētia, uolun-
tati suæ obsecundaturū & famulaturū. Quare breuiter iuxta
disputantiū morem cupio cum dño meo doctore disputare,
semotis non necessarijs & causis non deseruientibus sermo-
nibus Conclusio dñi mei doctoris sonat, In sacramento alta-
ris &c. Hic a dño meo doctore interrogo quid suū sacra-
mentum altaris accipiat. Si uel sit panis dñi, uel certe accidētia pa-
nis dñi, uel corpus Christi met ad hæc uelim respondeat.

Eckius. In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Ex toto
nō fuit necessaria excusatio quondā mei dilecti discipuli, hæc
enim noua doctrina multos a me segregauit, unū penitus in
Thuregū in turrim captiuitatis Wellenberg dictum. Prolo-
quium suū, quo hæc in Christum reijcit, ego acceptū non
fero, plus credens fecisse inimicū hominem de quo dominus
loquitur, qui nocte ueniens lappas, lolium, & zizaniā triti-
co iniecit & inseminauit. Ad suam ergo quæstionē quid per
sacramentū altaris intelligam. Dico me intelligere sensibilia
signa uini & panis post sacerdotis consecrationem in missæ
officio, ubi tunc uere est corpus & sanguis Christi.

Imeli. Sacramēta uestra si sint sensibilia signa panis & uini
dñi, cōseqt illa ipsa sensibilia signa accidētia esse panis & uini

P

COLLATIO XXI.

uel corpis Christi, hoc enim nisi esset, impossibile est esse signa.
Eckius. Quum quærit si exteriora signa accidant panis uel uino
uel si accidant corpori uel sanguini Christi, dico nulli ex hijs.

Imeli. Si accidentia sensibilia signa nulli ex his accidant, sicut
quæsitum est, necesse ergo est ut sint & non sint. Oportet ut sint,
si sacramentum esse debeant, & non erunt eam ob causam, quod dominus
meus doctor esse eorum essentiale ab eis auferat & negat.

Eckius. Probus hic homo consequi dicit sacramentalia signa
oportere & esse & non esse, quippe quod ipse negem, & ab illis
auferam esse eorum essentiale, iam principio mihi iniuriam facit, nam
eorum esse essentiale ab eis non denego, in sacramento enim uidentur.

Imeli. Quia dominus meus doctor dicit quod suo sacramento
non abneget eorum esse essentiale, tunc aut illa esse oportet uel
substantiam uel accidentia, quod autem sint substantia transmuta-
ta, abesse eorum accidentali non potest dicere dominus meus
doctor, nisi hoc factum esse scripturis firmet.

Eckius. Bene uidet me illud non fecisse, quo me culpa uo-
cat, in diuersum abiens quærit, si sacramentalia signa substantia
sint transmutata ab eorum accidentali essentia & natura, & illud
si ita sit, debeam ego illud scripturis firmare. Dico substantiam
non esse, neque ad id firmandum scripturis opus est.

Imeli. Sacramenta si non sunt substantia, consequitur aliquid acci-
dentiū esse, omne enim quod est, aut est substantia aut accidens.

Eckius. Quis hoc dicit.

Imeli. Natura est, & si sacramenta etiam uel miraculosa ef-
sent in seipsis non substantia, uel etiam non accidentia. Con-
sequitur ex uerbis domini, ea esse corpus & sanguinem Chris-
ti, hanc consequentiam sic proba. Dixit dominus meus doctor illud
uerbulum hoc in uerbis domini, Hoc est corpus meum, indica-
re hoc quod dominus discipulis suis porrexerat, nunc domi-
nus discipulis suis sacramenta porrexit, hoc est sensibilia signa,
ex hoc sequitur illa signa corpus esse Christi.

Eckius. Breuiter bonus hic homo me non intellexit, hester
no enim

CONCLUSIO PRIMA.

no enim die & ueneris, dixi illud uerbulum hoc indicare factum Christi corpus sub specie panis, ideoque & falsum fundamentum proponit & assumit.

Imeli. Omne quod dñs ad manducandum dedit discipulis suis, corpus est Christi. Sacramentū aut illis dedit ad manducandum, ex quo sequitur sacramenta esse corpus Christi.

Eckius. Breuitatis causa nude dicit & uacue absque ullis literis non respondeo illi, propositiones enim quas assumit, ambæ sunt falsæ. Ego si recte intellexi, mens est dominorum meorum nunciorum consulum, prædicantes nouæ doctrinæ, qui se Euangelicos nominant, iam scripturis contiones eorum probare & firmare debent, & nulla Sophistica garrulitate seu cauillatione honestorum hominum aures grauare. Sed si magistro Iacobo placet, & extra Euangelium scolasticè cupiat audiri, quod ad præsentem causam non attinet, alios habeo scolares, melius quam ipse educatos, illi respondebunt ei latine inter doctos, ergo hic nullam nobis pariat confusionem, in nostra fidei disputatione.

Imeli. In nomine dñi nostri Ihesu Christi, Amen. Proximo dñs meus doctor meum propositū argumentū corā Christiana hæc congregatione irrisit, sed non soluit, neque ad illud respondit, quæ argumenta mea ostendebāt, sancta sacramenta oportere ut aut habeant essentialē substantiā, aut sint accidentia, aut miraculose ab omnipotēti Deo aliter creari, nam is ordo creaturæ a Deo creatus est. Ultimū aut si esse debeat, dño meo doctori incumbet illud aliquo sacre scripturæ dicto firmare. Nam rem aliquam sic ponere supra naturā sine literis sacris non est licitum, tantū de hesterno dictū sit.

Eckius. In nomine dñe Ihesu Christe, Amen. Adportat hesternā Sophisticā cantilenā, tam temerarius ut dicere audeat sua sophismata me non soluisse, quum ei ad omnia uerba responderim, de quo me remitto ad notarij scripta. Nocte tamen ista aliquid didicit, quum enim hesterno die ex gentili

COLLATIO XXI.

magistro, duo dumtaxat membra attulerat. Omne aut substantiam esse aut accidens, hodie uidet possibile qualitatem esse, quae nulla sit substantia, sed & nulli adpendeat uel accidat, & ipse si hic in missa fuisset, sicut ad nullam Christianam missam uenit, uidisset & ipse. Iterum a me exposcens illud quum sit supra naturam ordinem, ut ad hoc probandum scripturas adportem, Dico utique esse supra naturam, ideoque & nos credere oportere, Scripturas quas petit, induxi contra D. Oecolampadium, quae nunc breuitatis causa intermitto, libenter auditurus, quid ex sacris literis noui adportabit, Equidem si Euangelij loco dumtaxat ridiculosa adportabit sophismata, merito irridebitur.

Imeli. Quum ad mea petita, dominus meus doctor non probat sanctum sacramentum esse supernaturalem qualitatem, nitar ego ex sacris literis contra secundam partem conclusionis suae aliquid exportare auxilio dei. Iohan. vi. cap. habemus dominum dicentem, Quicumque manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet uitam aeternam, at nunc ubi secundum conclusionem suam in sacramento altaris essentialiter esset caro Christi, consequeretur omnes sanctum sacramentum suscipientes uitam habere aeternam, tenore uerborum Christi, notum autem est Iudam, & omnes mortaliter peccantes, etiam si sancta sacramenta susceperint, uel suscepissent, non uitam sed iudicium sibi sumpsisse, quare corpus Christi in sacramento essentialiter esse non potest.

Eckius. Principio mihi impingit dixisse me sacramentalia signa supernaturales esse qualitates, quod non est, nunquam cogitavi, iterum (ut scripturis) ita meis uerbis facit. Hoc autem uerum est nos Christianos dicere albedinem, quae in sacramento uidetur, & alias qualitates naturales esse, sed in sacramento non esse naturali modo, non enim adpendet substantiae panis, ut alioqui naturale esset. Nunc ad scripturas uenit Iohan. vi. argumentum faciens, omnino nullam apparentiam habens, Christum dicere, Quicumque manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, habet uitam aeternam. Iudas autem, & multi mali Christiani.

CONCLUSIO PRIMA.

Christiani sacramentū sumpserunt ad mortem. Dico plane audiri adhuc eum esse in annis discipulatus. Nam Lutherus, Zwinglius, & hijs similes noui Christiani omnes, hanc dant regulā, quā proculdubio legit, etiā si illam apud Augustinū in libro Christianā doctrinā non uiderit, unum scripturæ locum alio loco declarandū & expendendū, id si Imeli fecisset, inuenisset utiq; ubi dixerat Christus sacramentū sumētes, habere uitā æternā, quēadmodū Paulus hoc discreuit ad Cor. hoc ita intelligi debere de his qui illud digne sumunt, qui em̄ illud sumit indigne, iuditiū sibi manducat. Ideoq; & hæc uerba nihil cōtra sacramentū faciunt. Quū & ipsi in uestro pane pistorio aliq; dicatis illum digne sumere, aliq; indigne, oportet ut fortiora scripta inducatis ad uestras cōtiones pbādas.

Imeli. Conquerit dñs meus doctor se a me culpatū, dixisse eum sancta sacramēta esse supernaturales qualitates, quum principio respōsionis suæ audiueritis, ego si hodie officio missæ interfuissem, uidissem, quod neq; substantia esset, neq; accidens, sed supernaturalis qualitas, sicut hac nocte didici, in quo mea opinione, quū dñs meus doctor in sua respōsione ad meum propositū argumentū ex scripturis se notandū præbet, ut par est, ut scripturæ scripturis cōparentur, mihiq; impingit, quod fecerim. Nam ego si scripta Pauli ad Cor. xi. legissem, notum mihi fuisset, quo nam modo uerba hic induta fuissent intelligenda, nominatim. Qui digne manducat corpus Christi &c. Dico S. Paulū in prælegato loco his non usum uerbis, qui māducat digne corpus dñi uel indigne &c. sed dicit. Qui hunc panem manducat, & biberit hūc calicem indigne &c. sed non est idem panē domini indigne manducare, & corpus Christi manducare. Corpus enim Christi soli iusti in fide manducare possunt, at iniusti domini panem indigne manducare possunt, adhuc non probauit diuinis literis corpus Christi in sacramento essentialiter manducari.

Eckius. Ratione supernaturalis qualitatis, ueritatem non

COLLATIO XXI.

loquit, de quo me ad notarios remitto. Quod aut uerba Pauli ad Corinth. non deferuire ait ad uerba Iohan. vi. ego illud nego. Sicut enim dñs uitam promittit aternā his qui sumunt eius carnem & sanguinem, sic Paulus dicit indigne hoc sacramentum suscipiētes, reos esse corporis & sanguinis Christi. Ipse uero quod hunc sensum excludere nititur, quia Paulus de pane domini loquat, & non dicat de corpore Christi, debisset magister Iacobus Paulum notasse, quod hoc uerbulo panis ~~non~~ non eorū intelligit panem pistoriū, quum mox in precedenti capitulo illud exposuit dicens. Calix benedictionis cui benedicimus, nunquid cōmunicatio sanguinis Christi est, & panis quem frangimus nonne participatio corporis domini est. Ideoq; quum se Paulus met exponat quid per panem domini intelligat, necessarium non duco nouis inuentionibus peruersorū capitū aliam suscipere expositionem, & ab ecclesia descissere. Proponit, sed præter ueritatē me conclusionem meā scripturis nō probasse, quū oibus uobis dñis meis oppositū cōstet, & illud quū magister Iacobus nō credit cū ecclesia Christiana, adportet suæ opinatæ fidei scripturas.

Imeli. Aestimāt dñs meus doctor uerba Pauli ad Corinth. Quicumq; indigne manducat & c. ad corpus dñi trahēda per sequentia uerba, Reus erit corporis & sanguinis dñi. Sed ad sufficientiā audiuit hæc Christiana congregatio, per dñm meum doctorem, & dilectū confratrem Iohannem Oecolampadiū exemplū regaliū dapū & sceptri, quod & signorū aliquis fit reus, sicut hoc scriptū est, ita illud demitto. Quia aut dñs meus doctor hoc Pauli dictū ad Christi corpus deferuire ens alio dicto probare tentat Corinth. x. ita sonante. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cōmunicatio sanguinis Christi est, Et panis quē frangimus nōne participatio corpis dñi est, eo probare conat panē & potū dñi, qd corpus & sanguis Christi sit. Dico alicuius rei comunione nō esse id cuius est comunio, p̄bans hoc atq; cōtestās p̄ sequētia Pauli uerba,
ubi,

CONCLUSIO PRIMA.

ubi dicit. Nā multi nos unus panis uel corp⁹ sumus, q̄ ostēdit
comunione corpis & sanguinis Christi, fidelium esse cōgregati
onē, nō ibi de corpe Christi loq̄ns, illud scilicet esse panē dñi.

Eckius. Sup̄ id om̄e quod cōtra D. Oecolampadiū pbauit,
S. Paulū loq̄ de sacro Christi corpe, aliū diuī Pauli textū in-
duxi, qui ex toto clare & dilucide nostrā conclusionē ostēdit.
Hūc magister Iacobus scđm Lutheranū morē conat̄ dilacera-
re, dicit comunione non esse eius rei, cuius est cōmunio. Re-
spōdeo ei, quū grace & latine Paulus dicat. Panis quē frangi-
mus (hoc in sacramētū fit) cōmunio est siue participatio cor-
poris Christi, non dicit cōmunis est diuisio panis pistoriū, ut
cuilibet ps eueniat. Ideoq; i sancta ecclesia antiquus & hodie
hoc uenerabile sacramētū cōmunio nominat̄. Estq; mirabi-
le auditu, audere dicere magistrū Iacobū cōtra oēm rationē
alicui⁹ rei comunione nō esse rē cui⁹ est cōmunio, sicq; esset,
quū mercatores in pecunia cōmunicarēt, nō esse pecuniā, cō-
municarēt in pāno, ideo non esse pannū. In summa hoc utiq;
dictū est, cōtra oēm humanā rationē. Et quū suū erroneū in-
tellectū ex uerbis Pauli uult defendere, dimidiat illa, partem
magis necessariā in calamo sinens absconditā. Ita nāq; Pauli
uerba sonāt, etiā scđm Lutheranā expositionē, nam nos mul-
ti unus sumus panis uel corpus, quum de uno pane participa-
mus &c. Ex quid⁹ integris Pauli uerbis, qlibet rationis com-
pos facile intelligit oēs nos pbos Christianos spirituale Chri-
sti corpus esse, quū unum uerū Christi corpus sumimus, &
apud nouos Christianos non unus est panis, unus em̄ panem
accipit mellitū, alter placenta, tertius alterius formæ atq; figu-
ra. At probi Christiani per uniuersum orbē non sumunt nisi
unum cœlestē panem, sacro sanctū corpus Christi Ihesu.

Imeli. Quod me inculpat dñs meus doctor in expositione
dicti diuī Pauli, me cōtra oēm rationē naturalem fecisse, illud
exēplis deducens, pecuniā siue societate pecuniæ, in qua mer-
catores cōmunicāt pecuniā esse. Dico pecuniæ cōmunio seu
societas

COLLATIO XXI.

focietas, & si in se pecunia sit, ipsa tamen nō est hoc quorū est
 focietas nominatim mercatorū. Sic etiam cōmunio quam ha-
 bent Christo fideles in pane dñi, quum illud secundū institū-
 tionem Christi cum gratiarū actione & recordatione mortis
 & effusionis sanguinis Christi simul manducāt, est panis do-
 mini, sed non id cuius est cōmunio, Christiana dico cōgres-
 gatio. Sic equidē habemus panem quem frangimus in cœna
 dñi, cōmunionē esse corporis Christi, ob id tamen non sequi-
 tur esse corpus Christi essentialē. Panis autē quod sit fidelium
 cōmunio, hoc est, quod Christiana congregatio in fractione
 panis se insinuat, testificaturq; omnes nos cōmunionē habi-
 turos in merito mortis & effusionis sanguinis Christi, sequēs
 textus testis est, in quo etiā & Paulus ostēdit idolatras cōmu-
 nionem habere in mensa, hoc est in cibo potuq; idolorū ita di-
 cens, non potestis bibere potū dñi, & potū dæmoniorū, non
 potestis esse participes mensæ dñi, & mensæ dæmoniorū. In
 quibus uerbis dilucide ostēdit idolatras cōmunionē habere
 in mensa dæmoniorū, nihilominus non sunt hoc, in quo cō-
 munionem habent. Ita etiam omnes nos Christiani cōmuni-
 onem habemus in mensa panis domini, sed mensa nō sumus
 domini. Sic & mensa domini nō est cōmunio corporis & san-
 guinis Christi. Hæc mensa est panis dñi & uini, quod nostra
 cōmunio non est corpus & sanguis Christi.

Eckius. Quia magister Iacobus exemplū meū tam manife-
 stum negare non potest, conatur illud intricatis sermionibus
 coram simplicibus obnebulare, sed hoc eum iuuare non po-
 test, in cōmunionē namq; seu societate duæ sunt res, una qui
 societate habent, ut sunt mercatores, alia quæ cōmunis habe-
 tur, ut sunt pecunia & pannus. At iam magister Iacob⁹ inq̃t,
 pecuniā non esse mercatores, quasi hoc ignoraremus, sinet
 tamen nihilominus pecuniā esse pecuniā. Nunc in manus su-
 mimus uerba Pauli. Panis quē frangimus, cōmunio est siue
 cōmunis cuiq; diuisio corporis Christi, sicut igitur pecunia nō
 est

CONCLUSIO PRIMA.

est mercatores, ita & uerum Christi corpus non est homines Christiani. Est tamē nihilominus corpus Christi hoc, in quo comunicamus siue participamus, sicut pecunia est pecunia, in qua mercatores societatem habent, quare mihi non debet magister Iacobus sacras literas dilacerare, quumq; dilectus dñs noster Ihesus Christus dederit sui corporis comunicationem, illam paruipendere non debet in comunicatione particulae suae rapae, aut panis pistorii. Sequentia uerba ei non deseruiūt, quemadmodū illa per crines intraxit ad suum falsum intellectū. Sed hæc mens est, Paulus ecclesiam instruere uoluit, ut cum ueneratione susciperet uenerabile sacramentū incipiens a figuris ueteris testamenti Iudæorū, hoc noui figura erat, per id uolens, quod iam ueritate Christi oriente, tenebras Iudæorū figuræ cecidissent, post hoc Christianos retrahere conatus a cōmuni sacrificio idolorū & ciborū, ne quis se illis participē faciat. At in scripturis nusq; reperit, sed nec in Paulo, ut dicat cibū idolatrarū esse cōmunionē corporis idoli, sicut de nostro loquitur sacramento, quod cōmunis sit cuiq; diuino corporis Christi. Ideoq; & dictū firmiter perstat & inuincibiliter, quod & Lutherus ipse fatef securim esse tonitruum, in eorū collaminans, qui uenerabile negant sacramentum.

Imeli. Dicitur neus doctor quum multis uerbis inducit mercatores societate esse pecuniā, in qua sunt socij, admitto pecuniam esse societate siue cōmunionem mercatores, ob id tamen non sequitur pecuniā mercatores esse, sicut etiam in præsentidictō Pauli, panis est cōmuniō corporis, ideoq; etiā & non sequit, hic panis est corpus. Sequit cōmuniō est panis, sicut sequit societas mercatores est pecunia. Sic habemus qualiter cōmunionē habeamus in esu potuq; panis dñi secundū suam institutionē in corpore & sanguine Christi, sic etiā & mercatores cōmunionē habēt cōtractus sui ratione in pecunia.

Eckius. Nihil aliud quā clamor est, lupo inquit, reperta luscina. Adhuc se magister Iacobus intricat in cōmunionē

Q

COLLATIO XXI.

siue societate mercatores pecuniæ comparās, sicut & panem corpori Christi, in quo aberrat, ideoq; & a suo falso intellectu desistere non uult, nam cōmunionē pecuniæ ad mercatores, qui in ea comunicant, oportet ut ad Christianos compareret, qui in Christi corpore participant, & non ad panem. Et hoc ut uerum sit, sicut dicit Paulus, Panis quem frangimus, cōmuniō corporis Christi est, sic de mercatorib; dici non potest, eos cōmunionē esse, habēt quidem cōmunionē, & sunt fortij, at pecunia cōmuniō est, in qua cōmunicāt. Sicut & Paulus clare & dilucide, panē esse cōmunicationē corporis Christi, in quo omēs cōmunicamus fideles, quia cōmunionē habemus, ideoq; & spirituale corpus Christi erimus. Ideoq; est impossibile magistrū Iacobum hāc tonitruorū securim a suo collo abducere, nisi cum catholica Christiana ecclesia credat in uenerabile sacramētum.

Imeli. Sicut ante hac dixi ita & nunc dico, duos esse similes sermones, panis est cōmunicatio corporis, & pecunia est cōmunicatio mercatorū, ob id non mox sequerēt, quum panis cōmunicatio sit corporis, ideo corpus est, tunc etiā sequerēt quum pecunia est cōmunicatio mercatorū, ergo esset mercatores, in quo rem omnem residere sino atq; demitto.

Eckius. Magister Iacobus quum hac atq; illē in cōmunicatione hereat, sicut ridiculus fidicen, unicā dumtaxat fidem tangens. Breuiter dico omēs homines scire nullā esse dicendi formā, pecunia cōmuniō est mercatorū, & panis quem frangimus cōmunicatio est corporis Christi. Primū enim dictū, hunc habet intellectū apud omnes homines, pecunia est cōmuniō mercatorū, ut in ea partē quisq; habeat. At panis quē frangimus, cōmunicatio est corporis Christi, hunc intellectum habere non potest, Christi corpus partem in pane habere, nisi noui Christiani etiam & Christum in societate habere uellent, sibiq; partem panis dare in lucrū mercaturæ.

Imeli. Ante hac dñs meus doctor dixit ut scripturæ scripturis

CONCLUSIO PRIMA.

ris cōparent. Dicitū igit̄ habet Matth. xxvi. Hoc est corpus meū, hoc dicitū si scdm suā expositionē intelligi debeat, alio eiusdē capituli dicto aduersat, ubi dñs dicit, me aut̄ non semper habebitis, hoc dicitum intelligi nequit de deitate & gratia Christi, ideoq; & necessario intelligi debet de corpore Christi, quod est contra expositionem dicti dñi mei doctoris.

Eckius. Ego q̄a cū Christiana ecclesia me in uerbis Christi fundo, Matth. xxvi. Hoc est corpus meū, æstimat magister Iacobus hunc intellectum per stare non posse, propter aliud eiusdem capituli uerbu, me aut̄ nō semper habebitis. Ad hoc dico Zwingliū istud pro tertio argumento dñis meis gratiosus nuntijs consulū huc misisse, sed in simili erroneo & lacero intellectu, sicut magister Iacobus. Verū est ibi dñm loqui de suo sacro corpore, sed hoc addāt oportet, quod de suo mortali & passibili corpore loquat̄. Et hoc ut uerū sit probop clara præcedentia & sequētia uerba. Mulier inq; quū præciosum ungentū super caput Christi effuderat, apostolicq; indignabant, quod uendi debuisset & pauperibus erogari, præcipue contra hoc Judas murmurabat, quēadmodū multi iam noui Christiani faciūt, & sub pallio quod tam sint in pauperes clementes & proni, contra om̄e in clamitāt, quod ad diuinū cultum & honore erogāt, & si iuxta hoc ipsi pauperibus parum succurrant, bene adparet in quē usum ecclesiastica bona uertant, argenteis imaginibus hostes sunt, illasq; odiunt, uerum dum in ecclesijs stāt, at quum in eorū cistas peruenerint, adiētis arisq; relictis, ex tunc ab eis diligunt̄. Sicus argenteus Sebastianus in Waldtshūt, ibi dñs dicit, Nam semper pauperes habebitis uobiscū, me aut̄ non semper habebitis, subaudi in mortali corpore, nam sequitur. Mulier hæc ungentū hoc mittens in corpus meum ad sepeliendū me fecit. Quare Christus ob hanc suam corporalem præsentia nihil sacramēto abnegauit, sed quod eum in mortali corpore non essent habituri, iam non est necesse ungentū fundi super caput eius.

Q ij

COLLATIO XXI.

Imeli. Quod dñs hoc dictū non solum supra corpus suum mortale indicarit, sed & supra corpus suum impassibile uerbis in Christi proba Iohan. xvi. ubi dicit. Exiui a patre & ueni in mundum, iterum relinquo mundum & uado ad patrem. Christus igitur si mundū reliquit, ergo in mundo plus non est corporaliter. Ita ergo consequitur dominum non solum de suo mortali corpore loquutum.

Eckius. Hic iā adpropinquat Zwinglij quartū argumentum Iohan. xvi. ubi Christus dixit. Exiui a patre & c. Respondeo uerba Christi uera manere in æternum, sed Zwinglij & aliorū intellectus falsus est & erroneus, uerū est Christū mundum reliquisse humana & exteriori conuersatione, quod & apostolis indicauit post cœnā, iam tempus adesse, quare nullis scripturis quisq; probare potest. Christū non esse in sacramento sacramentaliter. Nam sicut dixit reliquisse se mundū, sic etiam se reuersurū testatus est, apostolos ad se recepturus, Iohan. xiii. Ideoq; hoc dictum non est contra sacramentum.

Imeli. Quum dñs meus doctor hoc dictū, relinquo mundum, alio dicto præcedenti ad discipulos, uado scilicet & reuertar ad uos, sic exponendū uelit, sicut eo in loco dñs dixit discipulis suis, de suo in mortē abitu, redituq; per gratiosam eius resurrectionē, ita etiā & hic dixisse fertur mundū relinquere, intelligendo solū in mortali corpore. Dico uerba dñi hic ad discipulos fuisse dicta, ante eius ascensionem, quod in illa relicturus sit mundū, quibus sic concludo, quū dñs mundum reliquerit, & hoc post eius corporalē conuersationē, nō est amplius corpus suū essentialiter in mundo, ideo neq; in sacramēto, sperās per huiusmodi sacre scripturæ dicta sufficientem (cū alijs prius per uenerabilē doctore Oecolampadiū inductis) meæ doctrinæ rationē dedisse, subscribēs me his, quæ ante me doctor Oecolampadius, plixiore sermone ostēdit.

Eckius. Breuiter de Christi reditu per resurrectionē, non dixi eius est cōmentū, quia tamē pertinax ait Christū mundū reliquisse

CONCLUSIO PRIMA.

reliquisse. Dico sicut prius, secundū humanā conuersationē, ibi namq; ostēdere uoluit mortē suā & ascensionē, quod oēs credimus. Si autē ipse, uel certe aliquis alter uelit Christū non esse inuisibiliter in sacramēto, illud oportet ut probetur literis sacris, quod nondū est factum, ideoq; & apud Christianā ecclesiā manebō, & apud uerbū Dei, Hoc est corpus meum. Ipse uero quū se fundet i argumētis doctoris Oecolampadij, ego apud meas sibi datas respōsiones sum mansurus similē faciēs ad eū sicut ad Oecolampadiū mentionē, quū utiq; doleā me uidere quondā discipulū meū, per errorē deficere ab opīnionē catholicæ ecclesiæ. Deus oīm nostrū misereat.

HAEC SEQVENS ORDINATIO dominorum confœderatorum publice in ecclesia lecta est XXVIII. Maij.

Sicut hesternō die & hodie secundo declaratū est & exlatū, sic est & mens seriā dñorū nostrorū gratiosorū Helueticorū xij. cantonū laudādi fœderis nuntiorū consulū & sententia. Si quis hic præsens esset, præcipue ex missis, qui prædicasset, opinaret, uel teneret, Christianæ doctrinæ non consonam, neq; conformē, doctoris Iohannis Eckij primā conclusionem, ~~dominatim~~ uerū Christi corpus & eius sanguinē præsentia esse in sacramento altaris, huc accedat, & eandem conclusionē sacris & diuinis literis impugnet, ut suum fundamentū & eius opinio audiat ac intelligat, anteaq; aliæ conclusiones disputari ceperint. Ex missis uero si quis nihil ad hoc diceret, neq; impugnaret, eius silentiū non aliter acceptabitur, quam ut cum primā conclusione consentiat, & eam ut Christianam doctrinam teneat, & ita pariformiter in sequētibus, cum alijs doctoris Eckij conclusionibus seruabitur. Qui uero aliquam conclusionum conabitur impugnare, illud faciat prætermisissis inutilibus sermonū circumitibus, & alijs sacris literis quam ab eo uel alijs prius inductis.

Q iij

COLLATIO XXII.
TERTIVS ARGVENS

Vlrichus Studer.

In nomine sanctæ Trinitatis, Amen. Ut breuibus me explicem. Primo induco uerba Pauli ad Corinth. xi. Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur. Dilecti probr̄q; Christiani, horum uerborum intellectum triplicem inuenio. Primus intellectus & expositio hæc est, quod altaris sacramentum uerum sit sanguis & caro Christi, sub utraq; specie panis & uini, nominatim quod substantia panis transmutetur in substantiam Christi, & post hac uini substantia transmutetur in substantiam sanguinis Christi. Hæc expositio primo manauit, & deriuata est a doctrina Thomæ, & ita acceptata est a Christo fidelibus. Secundus intellectus est, sacramentum altaris panem esse & uinum, & cum his nihilominus sanguis & caro Christi, at nunc istarum duarum opinionum origo omnibus nota est. Ideoque tertium intellectum in manus accipio, quem inuenio in sequentibus uerbis Pauli prioris allegati loci ita sonantis. Quotiescunq; manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem domini nuntiabitis donec ueniat, sub quo intellectu secure docere præsumpsi probos Christianos inspectis uerbis Pauli quæ ad Galathas scribit v. cap. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Post hæc Prouerb. xxx. Verbum Dei ut aurum clarum est, quod septies purgat per ignem. Dilecti probr̄q; Christiani, ex his uerbis iam propositis singuli percipere possunt meliorem intellectum & expositionem præallegatorum uerborum Pauli, Hoc est corpus meum, ita sonauit.

D. ECKIVS.

In nomine tuo domine Ihesu Christe. Dominus Vlrichus (ut opinor) in uia triplicem opinionem collegit de uenerabili sacramento, quarum infortunatorem acceptauit. Sua tamen excellens doctrina, facile in primo congressu notat, quum proponens ecclesiæ Christianæ opinionem de uenerabili sacramento dicit illam ex sancto Thoma de Aquino originem sumpsisse. Potuisset

CONCLUSIO PRIMA.

Potuiſſet tamen bonus ille dñs ſi antiquos eccleſiæ doctores, Cyprianū &c. non legiſſet, percunctaſſe, quis tamen præceptor fuiſſet diuini Thomæ. Albertus dico magnus, quomodo ergo tam audaculus corā hac præſenti congregatione temere non ueret, huius opinionis originem diuino Thomæ adſcribere. Dilecte dñe Vlriche, in quē cōmentarios edidit libros S. Thomas, credo uos non ignorare, in Petrū Longobardū magiſtrū ſententiārū, qui & ipſe ante Thomā Aquināſē hāc opinionē tenuit. Si ueſtris ſubditis ita predicatiſtis ſicut iam dicitis, maniſeſtū eſt quod præter ueritatē eos ſeducere uoluistiſtis, quā illis præfigurare uolebatiſtis opinionē uenerabilis ſacramenti recentē eſſe, & iā primū in tricētis annis eripuiffe, quū in hoc non ſit uerū. Nā a tempib⁹ apoſtolorū elapſi dies in teſtimoniū producti ſunt doctorū, quæ uerbū dei eo modo intellexerunt, & quatuor antiqua concilia ante Thomā ueſtrū errorē damnauerūt. Ideoq; & recte quidē de fermēto in harenā deduxiſtiſtis, quo catholicā corrūpitiſtis eccleſiā, etiāq; bene dicitiſtis quod præſumpſeritiſtis, ſed memorate præſumptionē nunq; bene feciſſe. Veſtrā opinionē expiſcare tentatiſtis ex uerbis Pauli quod facere nō poteſtiſtis, quemadmodū ſæpius probatū eſt. Paulus enim uero panē non nominat piſtorū, ſed ſicut dñs Iheſus dixerat. Hoc eſt corpus meum. Aſſimatiſtis fortāſſe Chriſtianos nuntiare nō poſſe mortē dñi noſtro ſacramēto donec ueniat in extremo iudicio. Vltima ſella ſupra hūc equulū nō ptinet.

VLRICHVS STVDER.

D'Omne doctor, multa adportatiſtis non neceſſaria uerba, & ad meū propoſitū non pertinentia, irrideorq; & contemnora uobis, quaſi meorū uerborū neq; exordia nec fundamentū neq; ſinem. Primo didici a doctore Wimpina ante annos xx. in uniuerſitate Liptzenſi, quæ nobis propoſuit Thomā in libro quē de ſacramēto altaris nomināt, in x. prædicamēta Ariſt. diuiſo, ſic incipiēs. Memoriā fecit dñs mirabiliū ſuorū &c. In quō pulchre maniſeſtat opinionē intellectus & uerborū Pauli

COLLATIO XXIII.

Pauli ad Corinthios præallegato loco, sed quia hæc res meo proposito non deseruiunt, breuitatis causa demitto. Nominatum mihi dñe doctor scripturis propono exponere præallegata uerba, semota omni expositione doctorum, & affectu omnium hoim, nihil aliud quã unum uolens articulũ per alterũ ad intelligendũ præbere. Ideoq; præallegata uerba a singulis tam obnubilata sunt credita, & in tali diuersa expositione possibile non est ueritatẽ cognoscere. Breuiter igitur hoc uerbum, Hoc est corpus meũ, necesse est intelligi claro & intelligibili dicto ex Dei uerbo. Quare Paulus ex inspiratione omnipotentis Dei nobis exponit, quomodo præposita uerba capere & intelligere debeamus, in qua forma uerbũ Dei interpretari & exponere securior est forma & species. Iuxta hoc petens ut se dñs doctor moderet ab inductione omnium doctorum & intellectu humanorum & expositionũ, propter quod mihi propono hæc uerba hoc & alijs dictis exponere.

D. ECKIUS.

Probe noui diuum Thomam sicut & cæteros Christianos eius opinionis fuisse, quod autem dñs Vlrichus falso ad seducendos simplices, huius opinionis originẽ adscribere tentauit diuo Thomæ, hoc me oportuit enumerare nõ ita esse, induxiq; doctores non ad meam conclusionẽ firmandã, sed ut omnes Christiani scirent, hanc de sacramẽto opinionẽ esse pius mille annis uetustiorẽ, quam probus hic dñs proposuerat. Id quod refert unum locũ per alium exponendũ dico uerũ esse. Bonus tamen dñs ille non nouit, quoniam modo equum curui inaptare debeat, locus unus scripturæ obnubilatus per alium locum clarum exponere deet, cuius ipse hic oppositũ facit, uolens hæc clara uerba, Hoc est corpus meum, obcæcare obnubilatis uerbis, in quibus neq; adhuc ostẽdit, quomodo suam opinionẽ firmet. Clarũ dedi horum uerborum intellectu, si contra hoc scripturas habeat, adportet ergo. Monitionis suæ opus non erat, quod nullos doctores uel scribentes inducere debeant.

CONCLUSIO PRIMA.

debeã plane credo, si libellos fratris sui in Christo Zwinglij non legisset, non tam profunde euangelio implicaret, ut hæc nouam doctrinã in arenã deduceret. Nunc uero scripturas huc adferre, alioqui omnia alia sciat nihil ualitura.

VLRICHVS STVDER.

Christiani prohi, spiritus uester bene intelligere potest, quam clara hæc sint uerba, Hoc est corpus meũ &c. quã seriosissime Christianã fidem contingãt. Paulus em̃ ad Iudæos ita explanat xi. capitulo dicens. Fides est substantia rerum sperandarũ argumentũ non apparentiũ. Quare predicta uerba non sufficienter clara sunt atq; dilucida, sed magis exposcunt declarationem lucidiorũ uerborũ. Sequenter quia pro uerbo Dei habent, ideo nõ est noua doctrina, sed instructio ab æterno deitatis usq; præsens, sicut Iohan. xv. scribit. Quicquid a patre audiui, uobis manifestauĩ. Tandẽ ultimo dñe doctor a uobis cuperẽ ex uerbo dei intellectũ audire, si male dicere uerba prius allegata ita sonãtia. Quotiescunq; manducabimus panem hũc &c. non possint declarare superiora uerba ita sonantia, Hoc est corpus meum. Quotiescunq; manducabitis hunc panem &c.

D. ECKIUS.

Dñs Vlrichus ut sermonem abbreviẽm, tale uult facere argumentũ. Fides (ut Paulus inquit) est argumentũ rerũ non apparentiũ, nũc quum hæc uerba, Hoc est corpus meũ, fidẽ attingãt, necessaria est illoꝝ declaratio alio claro & dilucido dicto. Respondeo, uerũ est, fidem esse de rebus absconditis, & nobis non apparẽtibus, nẽpe quod uidemus scimus, neq; necesse est iam primũ credi. Iuxta tamen hæc uerba fidei clara esse possunt. Quid inq; magis est absconditũ, quam unum esse Deum in essentia, & tamen trinũ in personis, uerba quicquid clara sunt atq; dilucida, sed quod per illa significatur,

R

COLLATIO XXV.

difficile nobis est ad intelligendum, dicit se aliter nescire quā
ut sequentia Pauli uerba, ita uerba exponant, Hoc est corpus
meum. Dico non, & dominus Vlrichus si his diebus præ
sens fuisset, a suo in Christo fratre doctore Oecolampadio,
didicisset hæc Christi uerba, hoc facite in meam commemo
rationem, hic per sanctum Paulum exponi, quomodo me
morari debeat, & nuntiari mors domini, breuitatis tamen
caussa me remitto ad uerba notariorum.

VLRICHVS STYDER.

GRatiofi & dilecti domini, ad hæc dicta me resoluo respō
sionis datæ, me accepturum de hoc uenerabili sacramen
to, quicquid decerneretur, & per uerbum Dei declarabitur,
cum illo permanens, iuxta tenorem mandati meorum sub
ditorū, quod est nihil aliud docere & proponere, quam cla
rum Dei uerbum, per amissionem præbendæ meæ.

D. ECKIUS.

Verbum Dei nemo est qui illud domino Vlricho interdix
cat, illud autem si male peruerteret, & in peruerso intellectu
subditis suis prædicaret, non solum amitteret præbendam,
sed & animam suam, perditurus quoque seipsum & ca
teros. Ideoque & eum rogo propter Deum, quin
non sit sublimioris intellectus, ne se a catho
lica & Christianæ fidei unione segre
get, credatque id quod credidere
priores sui probi & honesti
homines, terræ & can
tonis Glarijs,
quo una cum suis sub
ditis uitam æternam
promerebitur.

Conclusio

CONCLUSIO SECUNDA.

CONCLUSIO II.

Quæ & uere offeruntur in officio missæ,
pro uiuis & defunctis.

TRICESIMA DIE MAI BERCHTOLDUS
Haller prædicans in Berna, quartus arguens.

Gratia & pax a deo nostro cœlesti patre, obueniât nobis
oibus, Amen. Quû attrahar nominatim a D. Tregario
puintiali, doctrinæ meæ causâ, quâ disseminarim in missæ sa-
crificiû, breuit̃ eius fundamentû ostēdā ex scripturis, post pte
staturus illis diuinis literis me submissurû, notant̃ in epist. ad
Heb. ix. cap. ubi habet̃ quô Christus introierit in sancta san-
ctoꝝ non manu factû imaginibus tabernaculû, sed in ipsum
cœlû, ut appareat nûc uultui Dei pro nobis, non ut sæpe offe-
rat semetipsum, quẽadmodû Põtifex intrat in sancta p singu-
los annos in sanguine alieno, aliogn oportebat eum frequen-
ter pati ab origine mundi. Nunc aut̃ semel in cõsumatione se-
culor̃ ad destitutionē peccati, p hostiã suã apparuit. Et quẽ-
admodû statutû est hoib⁹ semel mori, post hoc aut̃ iuditiû, sic
& Christus semel oblat⁹ est, ad multor̃ exhauriēda peccata,
secundo sine peccato apparebit omnibus expectantibus se in
salutem. Põntifex hæc decimo capite etiã in hanc mentem, quod
sanctificati simus per oblationē corporis Christi Ihesu semel.
Et om̃is quidem sacerdos præsto est, quotidie ministrans &
easde sæpe offerēs hostiã, quæ nõ possunt auferre peccata.
Hic aut̃ unã pro peccatis offerēs hostiã in sempiternû sedet in
dextera dei, de cætero expectās donec ponant̃ inimici ei⁹ sca-
bellû pedû eius. Vna em̃ oblatione cõsumauit, in sempiternû
sanctificatos. Ex quo scripturaz̃ testimonio clare & dilucide
ostendit̃ Christû Ihesum semel passum, mortuû, & ita oblatû,
quo unico sacrificio omnes consumauit electos. Quumq; fi-
lius Dei perfecte semel consumauit & perfecit, non potest
hoc per nos meliorari, sed dũtaxat denuo reiterari per diuitē

R ij

COLLATIO XXVI.

gratiarum actionis memoriam, sicuti fieri iussit dominus in
sua cœna, Hoc facite in meam commemorationem.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Ad inductionē
duoꝝ dictoꝝ ex epistola Pauli ad Heb. contra missam breui
ter respondeo. Scripturas scire, non est scire literas, sed rectū
& uerū intellectū, quē ut plane accipiamus, sciendū duplex
esse Christi sacrificiū. Vnum per mortē eius super altare san-
ctæ crucis, & hoc non est sacramentū, sed per hoc omnia sa-
cramenta, sed & ipsa missa efficaciam habent & uirtutē redem-
ptionem mundi, & cœloꝝ apertionē, sicq; uerū est, non nisi
semel oblatū Christū, sic & Paulus loquit̃. Secunda oblatio
spiritualis est, in qua Deo patri prima oblatio seu sacrificium
primū denuo representat̃ cum uenerabili sacramento in offi-
cio missæ. Quum aut̃ pars aduersa maiore partem fundamen-
ti in hanc epistolā locet, in qua adhuc plura dicta consimilis
tenoris reperiunt̃, scripturis probabo datā responsionē esse
ueram. Antiqua est regula tractandi scripturas, uerboꝝ in-
tellectū acceptandū ex causa dictoꝝ. Lectores igit̃ huius epi-
stolæ, si hoc fecissent, hic contra missam error non exsurrexit̃.
Paulus inq; hanc epistolam contra Iudæos scripsit ex hac
caussa, quod eos in uera fide instrueret, ideoq; ab initio
ponit Ihesum uerū esse Messiam, filiū dei in lege promissum,
omnes creaturas excellentem. Sequenter in vij. cap. & alijs
sequentibus declarat Paulus nouū testamentū, legem, sacer-
dotium, & sacrificiū in Christo Ihesu esse finita, quare ex toto
mens non fuit, quemadmodū prædicans Bernensis intellexit
Paulū ibi loqui de sacramentis & ceremonijs Christianæ ec-
clesiæ, loquutus enim est dumtaxat de triplici eiusdem eccle-
siæ renouatione, & uero fundamēto, in quo fides nostra sta-
bilit̃. Hæc aut̃ Christus sunt & eius officiū sacerdotale in cru-
ce, a quo sacramenta suā accipiunt efficaciam & uirtutem. Et si
igit̃ diuus Augustinus etiā & hanc responsionē expresse de-
derit,

Scopus epistole ad Hebræos

CONCLUSIO SECVNDA.

derit, & fortasse pars aduersa eius non acceptet, eam respon-
sionē adhuc firmiter scripturis probabo. In scripturis namq;
differēter & cum discretione nominat oblatio siue sacrificiū
morte factū, hebraice zebah, quod interpretari posset sacrifi-
cium occisum seu uictima, oblatio uero sine morte facta in
scripturis muncha appellat hebraice, & quod huiusmodi ob-
latio sine morte iugit in ecclesia futura sit & esse debeat, usq;
ad antichristi tempora, spiritus sanctus ecclesie sancte Dei
manifestauit per Danielem xij. capite, ubi sic dicit. Et impij
agent impie, neq; intelligent omnes impij. Porro docti intel-
ligent, & a tempore cum ablatū fuerit iuge sacrificiū, & depo-
sita fuerit desolatio, in abhominatiōe dies mille ducenti no-
naginta. Ex his uerbis clarū est, iuge (quod hebraice tamid
interpretat) sacrificiū in ecclesia esse, quod totidē diebus in
temporibus antichristi cessabit, quare ex hoc notū est, omnes
missam abrogare uolētes, sed & sacrificiū esse negantes scdm
Danielis uerba, præcursores sunt, parantes uia antichristo,
sicut & imaginū expugnatores ex his uerbis. Nam ecclesie in
quibus residē abominatio antichristi desolabuntur, quod
fit per imaginū ablationes, diuinorū officiorū, & aliorū quæ
ad decorem sunt in ecclesia. Quumq; Pauli spiritus Danielis
spiritui non transferetur, unicus est enim spiritus sanctus, nec-
cessario Pauli uerba sic erunt (ut dixi) intelligenda.

PRÆDICANS BERNEN.

Quia principio D. Eckius suum sermonē inducit non suf-
ficere literas scripturarū scire, sed rectū intellectū & ue-
rum earundē unā adportans distinctionē de duplici
sacrificio Christi, unā quæ in cruce per mortem cōpleta est,
altera spiritualis est, quum Deo patri primū sacrificiū denuo
reiterat & representat, atq; sacramento significat. Hunc sa-
crificandi modū (sicut sacrificio utit scriptura) quum Christi
sacrificiū inducit, adhuc probatū non intellexi. Vbi enim de
sacrificio corporis Christi in epistola ad Hebr. mentio fit, est

R iij

*Sacrificij
men.
dupli-
citer
distri-*

COLLATIO XXVII.

sacrificiū pati, mori. Ex quo unum consequitur, si Christus de
 nouo ueniret sacrificandus (sicut hoc uerbo sacrificiū utimur,
 in Christi sacrificio) necessario eum toties mori oporteret,
 quoties missæ officiū frequentat uel celebrat, quod ueritati
 aduersat. At memoriā unici iam cōpleti sacrificij & passionis
 & mortis Christus instituit in usu sacramēti & non denuo sa-
 crificare. Post hæc D. Eckius inducit summarium epistolæ ad
 Hebræos, quomodo principio in illa ostendatur Christū ue-
 rum esse Messiam in lege promissum, & sequenter in viij. ca-
 pite & sequentibus doceatur antiquū testamentū, lex, sacer-
 dotiū, & sacrificiū in Christo Ihesu cōpleta esse, & ibi nihil lo-
 quatur Paulus de sacramento & ceremonijs, hoc pro me est,
 quum in Christi corpore nullū sacrificiū teneamus, sed sacra-
 mentū dūtaxat sumimus in sacrificij prioris memoriā. Ultra
 quum inducit sacrificiū discretionē & differenter semel cum
 morte accipi alio modo sine morte hebraica uerba inducens,
 ad hæc responderi uolo ab huius linguæ peritis. Hic uero scri-
 pturis nondū probatū est Christū offerri seu sacrificari nisi p
 passionē & mortē, cuius memoria & nuntiatio & non sacrifi-
 cium in comunitate Dei in ecclesia manere debet donec ad iu-
 dicandū dñs uenerit. Sic nāq; ad Cor. docet huius sacramēti
 usum esse debere in mādicatione eiusdē, in memoriā & nun-
 ciatione mortis Christi, teneri & consistere, usq; ad scdm dñi
 aduentū. Ultra qd dñs meus doctor dictū inducit ex prophe-
 ta Daniele de iuge sacrificio, adhuc nō est ostēsū illud opor-
 tere intelligi de sacrificio corporis Christi in missa, sed diuus
 Paulus ostēdit ad Ro. xij. qd iuge sacrificiū sit Christianorū,
 nēpe quod corpora nostra exhibeamus hostiā uiuā, sanctā,
 Deo acceptabilē, & rationabile obsequiū Dei. Sic etiā sacrifi-
 cium laudis omnibus Christianis cōmissum est. Quia aut ul-
 tra inducit oēs missam abrogare uolentes, uel eam sacrificiū
 esse negantes, præcursores esse nuntios antichristi, mitto su-
 um esse sermonē, mihi & cuiq; Christiano incumbit uti sacra-
 mento

CONCLUSIO SECVNDA.

mento scđm lucidū & clarū Dei mandatū, nominatim ad me-
moriā perfecti consumatiq; sermō facti & exhibiti sacrificij.

D. E C K I V S.

Missos facio eius proloquios sermones. Ego uero quum
dixi diuū Paulū in epistola ad Hebr. non loqui de sacramen-
to, hoc pro se esse dicit, mirabile auditu. Paulus equidē si ni-
hil ibidē de sacramētis loquat, quomodo ergo predicās Ber-
nensis cū tota sua parte possunt cū illa epistola sacramēti sacri-
ficiū delere, quod cuiq; prudēti ad iudicandū prebeo. Simile
etiam facit fundamen.ū tale, Missa rememoratio est sacrificij
Christi in cruce, ideoq; & non est sacrificiū. Libenter eum in
terrogarē in qua nam scola sic argumentari didicisset, in sco-
la namq; Christi & scripturarū non inueniet. Oblationes in-
censæ & agnus pascalis, figura erant futuri sacrificij Christi,
erant tamen nihilominus sacrificia seu oblationes, sic etiā hic,
quāq; in missa sit memoria prioris sacrificij Christi, est tamen
nihilominus met sacrificiū sicut incēsum, neq; mens est in uer-
bis Christi, Hoc facite in meā cōmemorationē, quod solā me-
moriā mandarit, sed ibi mandauit apostolis & eorū successo-
ribus, ut id facerent quod & ipse fecit, in finem tamen & men-
tem suæ memoriæ. Nūc autē Christiana uult ecclesia hoc dñm
Ihesum fecisse sacramentū consecrasse, sacrificasse, apostolis
diuisione ad manducandū, hoc idem apostoli & sacerdotes fa-
cere deberent. Ultimo impugnat Danielis prophetiā, quasi
missæ sacrificiū non cōfirmet, & ex ea non sequat missarū im-
pugnatores, præcursores esse antichristi. Dico Danielis pro-
phetiam esse certam, & ore Dei confirmatam, Matth. xxiiij.
ubi ex nomine Danielis prophetiæ mentionē facit, monetq;
Christus, ut omnes eam audientes, intelligant. Quumq; an-
tichristi tempore, iuge sacrificium cessabit in ecclesia, possi-
bile non est, aliud ibi sacrificiū indicari seu significari, quam
quoddianū missæ sacrificium. Quod enim dominus meus
predicans hæc uerba iuge sacrificij inflectere & circūtrahere
ad inter

COLLATIO XXVIII.

ad internū sacrificiū, de quo Paulus ad Ro. xij. scribit, quomodo Christiani exhibere debent corpora sua hostiā uiuam, sanctā, Deo placentē, hoc nō patiunt & litera & uerba Christi ulla uia. Nam eiusmodi spirituales oblationes nunquā cessabunt usq; ad extremū diem, & tanta tunc erit tribulatio tempore antichristi, quod probi fugient in deserta, & quāto maior erit tunc tribulatio, tanto deuotiores in oratione, & feruentiores erunt in charitate, tunc probi dicēt, sicut in psalmo Dauid dixerat. Ad dñm cum tribularer clamaui & exaudiuit me. Psal. cxvij. Sic & met Christus dixerat, quod ppter electos abbreviabunt dies illi, quū dixit. Et nisi abbreviati fuerint dies illi, non fieret salua omnis caro. Ideo quia spirituale sacrificiū proborū Christianorū, non cessabit in temporibus antichristi, oportet ut det aliud externū sacrificiū, quod destruet antichristus ex ecclesia in praefato tempore, quum templa missis imaginib⁹ & diuinis ornatibus euacuabunt. Sicut & S. Iohānes in spiritu uidit Apoc. xij. ubi de ecclesia loquēs sub parabola mulieris, dicens. Et datae sunt mulieri alae duae aquilae magnae, ut uolaret in desertū in locū suū, ubi aliter per tempus intellige annū unū, & tempora intellige duos annos, & dimidiū temporis, hoc est medius annus. Quare notū est qd' ablatio iugis sacrificij tempibus antichristi per uniuersum orbē erit, & durabit trib⁹ annis cū medio, sicut & nūc in priuatis ciuitatib⁹ incipit. Quāobrē ex pphetia Danielis p Christū euāgelisata, clare et dilucide notat nullam esse iugē sacrificiū.

PRAEDICANS BERNEN.

Primo dñs meus doctor Eckius exportat Paulū in epistola ad Hebr. non loqui de sacramento, sicut ego cum alijs intelligimus ad impugnandū per eandem epistolā sacrificiū corporis Christi. Respondeo quod ex claris huius epistolae uerbis prius ostensis, deduco nullū aliud corporis Christi sacrificiū esse, quam id quod per suā passionē & mortem semel perfecit, & eo consumauit in perpetuū sanctificatos. Secūdo miratur,

CONCLUSIO SECVNDA.

miratur de me dñs meus doctor, in qua nam scola hoc argu-
mentū didicerim. Missa memoria est semel exhibiti sacrificij,
ideoq; & sacrificiū esse non potest, inducēs similitudinem ex
ueteri testamēto, de incenso & agno pascale, quæ figuræ sunt
& significarint futurū Christi sacrificiū, & tamen nihilomi-
nus sint & ipsa sacrificia, sic & cum missa sit, quæ memoria est
sacrificij præcedentis, & cum hoc sacrificiū, dicto Christi, hoc
probans, Hoc facite in meā cōmemorationē, quod non solū
memoriā, sed & apostolis & eorū successoribus hoc faciendū
mandarit, quod fecerit ipse. Breuiter dico uerba Christi, hoc
facite, se ipsa lucide declarant ex uerbis præcedētibus, his scilicet.
Accipite & manducate, Hoc est corpus meū quod pro
uobis frangit, hoc facite in meā cōmemorationē, & hic nul-
la de sacrificio fit mentio ipsis demandato. Similiter & ultra
dicit, Hoc poculū est nouū testamētū in meo sanguine, hoc
facite quotienscunq; bibetis in meā cōmemorationē. Ex quo
quilibet Christianus capere potest clare & dilucide, Christū
suis apostolis duo demandare, sumere scilicet sacramētū, &
hoc in sui memoriā. Ideoq; me inducta ueteris testamenti fi-
gura non ligabit, nisi dñs meus doctor alterā partem scilicet
missam esse quotidianū sacrificiū noui testamenti, cum clari
scripturis præbet. Tandem iterū inducit prophetiā Danielis,
quod sit certa, quod neq; ego nego, sed eius intellectus de iu-
ge sacrificio, de quo Daniel loquit, quod missæ sit sacrificiū,
pero illius intellectus eius claras scripturas noui testamenti,
quæ ostēdant iuge sacrificiū corporis Christi. Etiam ex Pau-
lo declaro, & ex Psalmo, quale sit Christianū & quotidianū
sacrificiū, Deo placēs, & a nobis omnibus exoptulatū. Illud
aut quod prolixo sermone de temporibus antichristi inducit
& euangelio confirmat, dimitto, ad nostrū namq; propositū
non deseruit. Quantū uero inculpat omnes missam sacrificij
um esse negātes nuntios esse præcursorios antichristi. Iohan-
nes in sua epistola prima iij. capite dicit. Et omnis spiritus qui

S

COLLATIO XXIX.

soluit Ihesum ex Deo non est, & hic est antichristus de quo
audistis, quonia uenit, & nuc iam in mundo est. Ex quo ma-
nifestu est, quum missa cum omnibus suis ceremonijs, prout
iam est in usu, eo tempore non sic inuenit instituta, ideo Da-
nielis dictu dimitto in suo ualore, & in sua relinquo ueritate
manere. At intellectu iugis sacrificij, quod illud nihil aliud sit
quam missa, quum dictum sit ueteris testamenti, requirit cla-
rius & lucidius dictu noui testamēti ad hoc clare firmadum.

D. ECKIUS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe Amen. Quia praedicans
Bernensis ultimo cōtemptibiliter dixit me nō esse uirū talem
amice demitto ut uerba sint, nossem em̄ & ego eiusmodi ser-
uo & sibi cōpetentē uestem adaptare, Ad rem aut̄. Hodie au-
ditus est uerus Pauli intellectus in epistola ad Hebr. quumq̄
dñs Berchtoldus unicū dumtaxat modū nouit sacrificandi cū
morte uidelicet eum informari, & adhuc aliam esse offerēdi
formā absq̄ sanguinis effusione. Nullā aliā dicit Christi obla-
tionem esse quam cum morte, scđm Pauli doctrinā, quod in
Paulo nunq̄ reperiet. Dicit me opinionē meā probasse uer-
bo Christi, Hoc facite in meā cōmemorationē, quod non sic
est factum. Ideoq̄ non recte cōcepit, quod ea uerba ad illud
ponderandū adsumpserim. Quum aut̄ aduersus spiritū sanc-
ctum illud uerbū hoc &c. ita uult cogere, ut facite dumtaxat
tendať ad manducare, quod claro textui contrariat̄, peto ab
eo scire, quia ab apostolorū temporibus in catholica Christia-
na ecclesia in usu fuit cōsecratio uenerabilis sacramēti. Ipseq̄
nolit dilectū dñm nostrum Ihesum, tale quid mandasse in his
uerbis, Hoc facite &c. quod illam mihi in scripturis ostēdat,
uel certe secundū suam opinionē, quum in scripturis non sit,
necessario sequitur fictum & excogitatum fuisse.

PRÆDICANS BERNEN.

IN nomine Ihesu Christi, Amen. Sicut principio dñs meus
D. Eckius meos temerarios sermones deducit, dimitto ut
tantum

CONCLUSIO SECVNDA.

tantum sua ualeat deductio, quantum ipse meum sermonem ualere patitur. Consequenter inducit, quomodo breuibus uerbis auditis sit uerus intellectus diuini Pauli in epistola ad Hebr. & quum ipse nisi unicam sciam offerendi formam, cum passione scilicet & morte me informarit, adhuc alteram esse formam sine sanguine offerendi. Respondeo concedens & affirmans sacrificium laudis & crucis sufficiens fundamentum ex scripturis habere. At uero Christi corpus in alia forma & specie offerri, quam cum passione & morte in epistola ad Hebr. nondum est ostensum, potest fortasse bene intelligi spirituale sacrificium ostendi, & in sacramento representari, sed nondum clare ostensum est. Nam utique textus euangelistae, Lucae & Pauli ostendunt usum sacramenti consistere in manducatione, memoria, & nuntiatione acceptorum beneficiorum, & de sacrificando nihil. Haec uerba tam sunt clara ut nullis ualeant literis annullari. Vltra dominus meus doctor presumpsit in hoc uerbo, Hoc facite &c., se ostensurum Christum apostolis non solum memoriam habendam demandasse, sed ut facerent quod ipse fecisset. Respondeo his uerbis, Hoc facite &c. Christum mandasse suum sequi praecipuum in usu sacramenti. Nam si cuique sacerdoti hoc faciendum esset, quod Christus fecisset, necessario consequeretur nullum sacerdotem solum hoc sacramentum sumere in missa, sed & alijs diuidendo porrigere deberet, nam Christus hoc fecit. Secundo oporteret ut sacerdos ipse post diuisionem sacramenti singulis factam, etiam in mortem crucis ire deberet, quum Christus illud fecerit. Ex quibus omnibus adparet uerba Christi, Hoc facite &c. uelle ut praecipuum & mandatum usus huius sacramenti exequamur. Nunc quia dominus meus doctor ultra me cogit quaerendo, quum ab apostolorum temporibus sacramenti consecratio in ecclesia durarit, ubi illa ostendatur, ipse ad hoc respondeat, quia primum eius articulum tangit, de quo me non intromissurum hodie protestatus sum, & adhuc in illo conijcio, quod contra gratiosorum

COLLATIO XXIX.

dñorū nostrorū nuntiorū consulu xij. cantonū, respōsionem me peruestigare tentat, & quārendo sciscitari, super quo illi non assentiar, ea potillimū caussa, quod dicta doctrinā meā firmantia, adhuc erecta stare conspiciā, sperans meorū gratiosorū dñorū Bernensiu mandato me satisfecisse, illo me scripturis cōmendans iam inductis, & adhuc inducendis, subscribens me illis, qui aduersus doctorem Eckium in hoc articulo se subscriperunt. Ad hoc me cogit doctoris Eckij irritatio quam supra & contra meorū gratiosorū dominorū mandatū non sum expectaturus, sed hoc uolo modo conclusisse.

D. ECKIUS.

In quo Christus mandarit discipulis faciendū quod ipse fecit, hodie est enumeratū, bene in cōscit illis non mandasse sic in pedib⁹ ambulare supra mare. Quod autē bonus ille dñs respōsionis suæ caussam in meā rejicit irritationē, sciunt omnes qui hodie interfuerūt non ita esse, sed cum missæ articulus ei fuerat ppositus, fugere tentauit, quod de hoc articulo in specie nihil prædicasset, quo ad uenerabilis dñs doctor Conradus prouincialis exurgeret sibi cōtradicens, quippe quod ab eo met audiuerit contra missam eum prædicasse, & quū dñs prædicās dñi doctoris propositū sermonē sustinere noluerit, obtulit se dñs meus doctor prouincialis multis in minibus testib⁹ se probaturū, tunc primū prædicās ad disputandū ascendit, quare meæ irritationi nullam potest culpam impingere. Et dñs meus prædicās quum procul dubio extra mandatū meorū gratiosorū dñorū xij. cantonū dixerit mandatū Christi Hoc facite dumtaxat extēdī ad sumptionē facit disputationis conditio & natura, ut scisciter ab eo, quum manere recuset apud intellectū catholicæ ecclesiæ, ut ostendat ubi consecratio huius uenerabilis sacramēti a Christo demādata sit. Illud namq; si ostendere nequeat in scripturis alicubi, stabitur in intellectu ecclesiæ, & decidet uiolentatio huius uerbi, hoc facite. Quare adhuc respōsionem ab eo peto, si in hoc uerbo
consecra

CONCLUSIO SECVNDA.

consecrationem uult intellectam haberi, aut certe ubi consecrationis mandatum sit datum. Rationem inquam reddere cuilibet petenti Petrus nobis mandat.

PRAEDICANS BERNEN.

Quod ad priuata negotia attinet personae meae causa, nihil ad doctorem Eckium, sicut nec ad me pertinent sua negotia. Quod autem uerbum Christi concernit, Hoc facite &c. Hodie ostendi ex Paulo claris suis uerbis, quae adhuc manent immota. Quum autem hoc disputationis naturae doctor Eckius tribuit ad scrutandum, in quibus uerbis consecratio fundata est, quae praecipue suum primum articulum tangit, nihil illa me grauabo iuxta tenorem, dictum & responsionem communium confederatorum mihi datam. Quod autem Christus in sacramento altaris offeratur, adhuc ex claris scripturis non intellexi, maneo apud prius datam responsionem.

D. ECKIUS.

In Paulo praedicans non reperiet suam nouam glossam, haec scilicet uerba, Hoc facite &c. ad summptionem solum indicare, illud uerbulum solum non ibi stat. Ideoque non recte loquitur quod nudus sit Pauli textus, in quo casu me subijcio uobis gratiosis dominis meis nuntijs consulum xij. cantonum, & quatuor praesidentibus. Et quia ad intelligendum praebet, quasi sciscitatio mea non esset secundum naturam disputationis, quare ergo fratres sui in Christo doctor Oecolampadius & Imeli ea lege & conditione contra me sunt usi, & ego illis respondi. Questio mea non est contra mandatum dominorum meorum nuntiorum consulum, neque primum articulum praemanibus habeo. Sed quia ipse uerba Christi, Hoc facite, declinare uoluit & uiolentare, quod ad missam non indicent, ex eo nunc scire uellem, si ad consecrationem indicarent. Neque credo dominos meos Bernenses, qui per dei gratiam in unionem uere & recte fidei peruenerunt, sibi hoc in mandatis dedisse contra diuini Petri mandatum. Quare domine praedicans rationem uestrae spei & fidei reddite, is enim optet debile

COLLATIO XXXI.

fidem habeat, qui corā hac tam Christiana & excellenti congregacione fidem suam profiteri nō audet, si autem hoc non feceritis, decedet super uos prædicans iudicium Dei. Qui male agit, odit lucem, & ad lucem non peruenit, ne arguantur opera eius, Iohan in.

PRAEDICANS BERNEN.

Sicut me D. Eckius inducit horum uerborū ratione, Hoc facite &c. quod illa solū ad sumptionē seu manducationē extenderim, aliter apud notarios reperiet. Ultra uero quā inducit de D. Oecolampadio & Imeli, sino ut ipsi ad hæc respondeant, quū ambo hic sint præsentēs. Tertio inducit me uerba Christi inflectere & uiolentare uoluisse, ne supra missam indicerent, id de me adhuc non audiuit. Et quū me uerbis multis premat interrogādo, quo me a scdo articulo in primū abducatur, satis prius dixi, ipse em̄ respondens est. Quūq; super me iudiciū dei inducit, q̄ male agit ambulat in tenebris, adhuc ipse nō ostēdit me in tenebris ambulare, doctrinæ namq; meæ ad deum spero, & ad suū uerbū sufficientem dedi rationem.

D. ECKIUS.

Domini præceptores præsidētes, quia se prædicans remittit ad notarios, quod hæc uerba, Hoc facite &c. non solū indiciant ad manducationē, rogo uerba notariis ostendi, & iterum Christianæ congregacioni manifestari. Et quū dñs meus prædicans mihi respondere nō uult. Rogo uos nobilis fauorabilis & strenue dñe Caspar de Mülinen, uelit uestra strenuitas dñis uestris & superioribus hoc intimare, ut illo considerēt se a diuisione nouorū prædicantiū præcauere. In nomine dñi, quia ad meā quæstionē respondere non uult, rogo eū saltē respōdeat quale sacrificiū in antichristi temporibus tribus annis cū medio cessabit extra missam, quā de interiori sacrificio & oblatione laudis hodie ostēsum est, quod ipsum nō cessabit. Et quia hoc Daniel lucide & clare ostēdit, non sunt necessaria alia literæ noui testamenti, etiam fratre suo in Christo Zwinglio,

CONCLUSIO SECVNDA.

Zwinglio regulam præscribens, quod in nouo testamento clarum non est, eatur in uetus. Nunc quia hæc prophetia sufficienter iam audita in Euangelio & nouo testamento, a Christo confirmata sit. Neque illi prodest, quod ex Iohanne prædicans adportauit de antichristo, nam quod ibi uenisse scribit, non de eius persona est dictum, sed illius membris omnibus hæreticis & contrariis nobis Christianis, quorum caput est antichristus. Dicatis dñe prædicans breuiter quale sacrificium cessabit medio quarto anno in uniuerso orbe.

PRAEDICANS BERNEN.

Quia iterum D. Eckius inducit Danielis prophetiam de iuge sacrificio, illud declarans nullum aliud esse quam missam. Hodie pro hoc eius intellectu scripturas & declarationem ex nouo testamento postulauit, quam iuxta eius proposita missa sacrificium esse debeat noui testamenti, eiusmodi scripturas nondum audiui, sed ostendi iuge sacrificium crucis & laudis ab omnibus Christianis exposci. Nunc autem maior laus dei non est quam credere & amare, quam ex corde diligere poposcit, timeat, & in eum fidat, futurum ut huic sacrificio multa deerunt, sicut Christus docet Luc. xvij. Quum uenerit filius hominis, etiam ne fides in terra inueniet. Post hoc Matth. xxiiij. Christo de ultimis temporibus inuente, dicit superabundantiam iniquitatem multorum cum refrigerante charitate. Circa hæc ostendit cessatio diuini cultus, & sacrificij laudis, quæ lex & prophetæ precipiunt. His ostendi primo mihi carere claras scripturas doctoris Eckij. Secundo cessationem recti & ueri cultus diuini, recti & ueri honoris Dei & laudis in ultimis temporibus.

D. ECKIUS.

Breuiter bene scit ex Christo antichristi temporibus paucos probos futuros, erit & cessatio fidei & charitatis plus medio & tribus annis. Daniel clare & dilucide loquitur iuge sacrificium cessare per annos tres cum medio, quod etiam tempus Iohannes meminit in nouo testamento. Ideoque oportet
dñm

COLLATIO XXXIII.

dñm prædicantem ostendere, quale sacrificiũ cessabit annis
tribus cum medio, aut missã sacrificium esse sinet.

QVINTVS ARGVENS
OECOLAMPADIVS.

PAter omnis misericordiã gratiosã nos inducat, per spiri
tum filij sui in omnem ueritatẽ, Amen. Secundus articu
lus doctoris Eckij, hoc uerboꝝ tenore cõprehenditur. Quæ
(intelligo corpus & sanguinẽ Christi) &c. Dñe doctor quia
uos iactatis ecclesiã Christianã, bene uobis notũ est, sicut &
Paulus ad Corinth. scribit, nos non habere consuetudinem,
neq; ecclesiã Dei, ut cõtendamus seu litigemus. Et ad Timo.
scribit seruũ dñi nõ esse debere litigiosum, sed mansuetũ, doc
cibilem, qui etiã & malos sufferre possit, & his diebus multa
præcesserunt, quæ intermissã melius fuisset. Peto quo possit
esse magis pacifice, patienter a nobis ambobus rem geri, de
primo articulo protestãs me in eo nolle cõprehẽdi, sed is iam
sepositus sit atq; finitus. Querẽs hic a D. Eckio, a quo offerri
debeat corp⁹ & sanguis Christi, a sacerdote uel a Christo, aut
ab eis oibus, sed nullũ illoꝝ apud eum scripturis aptabitur.

D. ECKIUS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. ~~A~~ quaestionem
dñi doctoris quis in missa offerat. Respondeo sacerdotes qui
missas celebrant a tempore ascensionis dñi nostri Ihesu Chris
ti per uniuersum orbem sacrificarũt seu obtulerunt, sicut mi
nistri Christianã ecclesiã, non excluso uero offerendi magis
stro Ihesu Christo. Quanq; aut nos in ecclesia in uera simus
possessione, fere mille quingentis annis, sic ut nulla probati
one egeamus, propter superabundantiã tamen, ut probi in
telligant Christiani etiã & scripturas pro nobis esse, pro sacer
dotibus induco textũ Malach. iij. ubi de aduentu Christi lo
quit & sequit. Et sedebit conflans & emundans argentũ, &
purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurũ, & q̃si argentũ,
& erunt

CONCLUSIO SECVNDA.

& erunt dño offerentes sacrificia in iustitia. Et placebit dño sacrificiũ Juda, & Iherusalem sicut dies seculi, & sicut anni antiqui. Hic clarũ est & lucidũ Christũ in nouo testamento sacerdotes purgasse ut offerant. Quare ecclesia ex spiritu sancto edacta aliqua horũ uerborũ in canonem immiscuit.

OE COLAMPADIVS.

TRia quæsiui a D. Eckio, primũ nondũ mihi admisit, totam scilicet Christianã cõmunitatẽ talem oblationẽ facere, fortasse post non negaturus. Namq; bonæ sum sp̃ei cõmunes bonos probos Christianos propter eorũ fidem & donatã dominicæ passionis memoriã, huius rei causã non leuiore reputari, excepto tamen ordine in ceremoniarũ porrectiõẽ, quod non cuiq; incumbit ad Galat. v. sed uos om̃es unũ estis in Christo Ihesu, quare in tam sublimi dignitate, nõ inuenio alios quosq; Christianos excludendos, hæc iam demitto. Respondit tamen sacerdotũ esse munus, sed adhuc nõ probauit literis nouæ legis, in qua hoc sacrificiũ institutũ esse dicẽ, sed probare tentauit ex propheta Malachia, sed suæ causæ non deseruit. Iuxtaq; Christum recognouit ut supremũ offerẽdũ magistrũ, quod uerbũ neq; ego sufficiẽter intellexi, si de unico loquatur sacrificio, semel in cruce perfecto, aut certe si uel Christus quod die adhuc se met offerat, sacerdotũ ratiõẽ causam ostẽdit impossibilem. Omnis em̃ sacrificans altior est & sublimior, illo quod ab eo offert, nunc si corpus & sanguinẽ Christi offerrent, sublimiores reputarent oblationis causã, quã corpus & sanguis Christi, quæ utiq; a deitate non sunt segregata, quod nimiũ esset etiam cogitare. Quod uero ait hoc fieri in representando, hoc nihil aliud esset quã rememorari, in quo (credo) nemo sibi aduersabit, hic namq; propter uerba congregati non sumus. At eiusmodi rememoratio eã uim non habet, ut uiuis mortuisq; profit, quum illa per Christum sint cõpleta & expedita. Ultra dictũ Malachiæ pro me est rescripte uisum intellectumq;. In fine namq; ut inducit; sicut dies

T

COLLATIO XXXIII.

seculi & anni antiqui. Hæc uerba tñ important, quod Aero-
nicū sacerdotiū & legale sacrificiū finē sunt habitura, & sacer-
dotiū Melchisedeq, quod multo est antiquius, iterū incipi de-
beat, & firmari debet, fœdus Leui, hic necesse erit cognoscere
fœdus Leui, & qui ueri sint filij Leui, sicut clare in ij. ga. ante
hac ostenditur, ubi de ceremonijs deus loquit̃, dicens. Ecce
ego projiciā uobis brachiū, & dispergā super uultū uestrum
stercus solemnitatū uestrarū, & assumet uos secum. Et scietis
quā nisi ad uos mandatū istud, ut esset pactū meū cum Leui,
dicit dñs exercitū. Pactum meum fuit cum eo uita & pacis,
& dedi ei timorem & timuit me, & a facie nominis mei pau-
ebat. Lex ueritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta
in labijs eius, in pace & æquitate ambulauit mecū, & multos
auertit ab iniquitate. Labia enim sacerdotis custodiunt scien-
tiam, & legem requirunt ex ore eius. Hic reperimus sacer-
dotes coram deo, de quo postea dicitur secundū doctoris Eckij
inductionē, quod oblaturi sint sacrificia, in iustitia non esse
cōmunem turmam iam nominatorū sacerdotū, quorū aliqui
non multum diuinæ legis obliti sunt, exteriori unctiōe con-
tenti, & uestibus ac aliquibus præculis, quæ omnia apud pro-
phetam, ubi deest scientia Dei, stercus nominat̃. Quare hic
necesse erit clarius sacrificiū inducere, & speciale sacerdoti-
um iuxta hoc, nam hæc scriptura omnibus Christofidelibus
dicta est, sicut accipi potest ex prima epistola Petri, quæ pro-
culdubio omnibus Christofidelibus scripta est, & Christiani
eo loco nominantur electū genus, & regale sacerdotiū gens
sancta & c. Ultimo ratione supremi magistrī offerēdi scilicet
Christi. Respondeo sicut Paulus ad Hebr. viij. Si adhuc sur-
pra terram esset, net ipse sacerdos esset. Et sicut ix. cap. habe-
tur, nulla eget representatione, dicit met eum cœlum ingres-
sum, quod ibi appareat conspectui Dei pro nobis, sicut & in
epistola Iohan. ij. dicit̃, noster est aduocatus. In summa dictū
per dñm Berchtoldū inductū firmū stat atq; immotum.

D. Eckius

CONCLUSIO SECVNDA.

D. ECKIVS.

Nos Christiani qui in possessione sumus missæ, æstimabamus doctorem quum missæ sacrificiū conatur annihilare, scripturis hoc facere deberet, & tamen nullas nouas adportauit contra missæ sacrificiū dumtaxat se fundauit supra Pauli uerba, per prædicantem Bernensem inducta. Quis aut̄ eis crederet contra claras scripturas cum eorū nouo testamento, in illa equidem, quum a post Christi ascensionem semper pro sacrificio est habita, etiam & sancti martires, qui pro Christo sanguinem suum fuderunt, missa sic usi sunt, sed & omnes diuini doctores, & oēs sancti dilecti, sicut sanctus Dionisius, Ignatius, Cyprianus, martyres sancti, Athanasius, Basilus, Chrysostomus, Ambrosius, Iheronymus, Augustinus, & in cōmuni oēs sancti doctores, sæpe atq; sæpe sacrificiū in missa cōfirmarunt. Quis iā inter uos crediturus esset sanctos patres & martyres tot centenis annis epistolā ad Heb. non intellexisse, sed potius credere debemus sanctos spiritu sancto repletos, & in Christiana sancta eorū uita nos rectū & uerū intellectū uerborū Pauli docuisse. Ideoq; & uerba Pauli contra missam inefficacia sunt, quæadmodū simplicib; libèter inculcarēt. Breuitatis causa mihi imponit me nō declarasse, si etiā cōmunis ecclesia offerat. Respondeo uerba mea esse clara, sacerdotē ut ecclesie ministrū offerre, ibi plane intelligit me uelle cōmunē & catholicā ecclesiā offerre, quod & clare in canone reperit. Ad dictū meū Malachiæ indicat, quasi nihil uel parū ualeat, & quod ex nouo testamēto unū ei adducā, dico dñe doctor, num? & finetis uetus testamētum etiā scripturas esse, dñs tū Ihesus scripturas esse pmisit. Præceptū mihi est scripturis rem agere, dñi mei gratiosi ad nouū testamētū me nō adegerūt. Ipse aut̄ hodie si ob reuerentiā uenerabilis sacramēti in ecclesia fuisset in cōtione audiuisset missam sacerdotibus demandatā p uerba Lucae xxij. Hoc facite in meā cōmemorationē, sicut heri cōsecrare, offerre, & māducare. Contra me argumentū

T ij

CONCLUSIO SECVNDA.

oportet esse externū quoddā sacerdotiū, sicut & in ueteri lege erat, in genere Leui. Attendite pauperē bestias pascentē, qualis est sacerdos talis est & rex, quorū tamen regū multi uadunt mendicatū. Ideoq; dictū Malachia. iij. capite inductum una cum possessione, in qua est Christiana ecclesia, potenter probant sacrificiū sanctæ missæ. Quare uos probi Christiani non uos sinatis ab hoc sancto & prætioso sacrificio per nouiter intellectā doctrinā abducere ulla uia. Hoc namq; missæ sacrificiū tam est clarum & lucidū per scripturas manifestatū, sicut heri duo & hodie duo dicta induxi, quod etiam ecclesiæ aduersarij (hæreticos uolo) in plerisq; locis hoc non negant, sicut Bohemi scismatici, & qui etiā longius ab ecclesia distant Picarditæ. Si quis autē nondū ad satietatē quietaret, scripturis adhuc clari⁹ idem propheta Malachias illud ostēdit, qui inter eos ultimus fuit, & certos articulos nostræ sanctæ fidei per spiritū sanctū manifestauit ita dicēs. In abiectiōne sacrificiorū ludæorū, & acceptatione Christianorū sacrificiorū. Non est mihi (inquit) uoluntas in uobis, dicit dñs exercituū, & munus non suscipiā de manu uestra, ab ortu em̄ solis usq; ad occasum, magnū est nomen meū in gentibus, & in omni loco sacrificat, & offerri nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meū in gentibus. Hoc dictū semper ecclesia cōtra ludæos induxit, pro nostro Christiano sacrificio, sicut diuus Augustinus, Alphonsus, Samuel, Paulus Burgensis, & alij ostendunt, si igiṛ hoc dictū iam ferme mille quingentis annis cōtra ludæos fuit efficax, quare inefficax esset aduersus illos qui nobiscū in sancta ecclesia fidē susceperunt. Quūq; ecclesia sit in possessione, oēsq; Christiani ante nos hoc crediderūt, & scripta hoc clare docēt, celebraritq; diuus Iacobus apostolus missam, stat mea cōclusio uerbo dei illæsa in perpetuum.

D. OECOLAMPADIVS.

Gratia & pax a dño nostro Ihesu Christo omnibus nobis concedant, Amen. Ad meam hesternā responsionem

T iij

COLLATIO XXXV.

doctor Eckius iterum induxit suam longi temporis possessionem, sed nos hic congregati sumus in libro terræ noui & antiqui testamenti, ad inuestigandum si se possit possessionis iactare, & ne causa prolongetur, unū ab doctore Eckio peto, quatenus iuxta consuetudinem omnium doctorū Theologorum admittat, quod in sacris literis locus ab auctoritate negatiue &c. Hoc est, si quid in scripturis fundatum non sit, acceptari non debeat. Ideoque frustra contra nos clamauit in prima, sed & in ista conclusione, Affirmatiua tamen ostendi debet esse efficax & uera.

D. ECKIUS.

In nomine tuo domine Ihesu Christe, Amen. Causa petitionis dicit doctor Oecolampadius per uideri debere librum terræ nouum & uetus testamentum ita dico, sed sicut frater eius in Christo Zwinglius scribit ad Valentinum Kumber de Vrania, antiquiores uiros terræ melius & perfectius cognoscere terræ librum quam moderniores, sic & heri antiquos doctores induximus, quod terræ librum & epistolam Pauli ad Hebræos melius norint quā Lutherus, prædicans Bernen, & doctor &c. Quumq; iugiter expecto, quibus scripturis sacrificium missæ impugnetur. Quærit si locus ab auctoritate negatiue &c. hoc est, quum aliquid in scripturis non reperitur, etiam ualeat responsonem petens. Dico quicquid me docet ecclesia, iubetq; hoc ego credo, siue scriptum sit siue non, sicut est perpetua Mariæ uirginitas dies dominica præcepta, quæ in scripturis ferianda non inuenitur. Si aut doctor Oecolampadius mihi credere recusaret, Zwinglio saltem credat de rebaptisatione, contra doctorem Balthasarum, rebaptisatores enim suum fundamentū in hoc locarunt, quod puerulos baptisare in scripturis non sit præceptum. Domine doctor sinite queso peregrina decidere, & contra missam scripturas aportate.

Oecolamp

CONCLUSIO SECVNDA.

D. OECOLAMPADIVS.

Causa libri possessionis terræ, huic maior fides habetur, qui scripturas cum scripturis melius comparat, siue iuuenis sit siue senex. Secundo ecclesia audit uocem pastoris, neque certa est fides ubi se quis non fundat in uerbo Dei in epistola ad Ro. iij. ubi Paulus ait, Abraham credidit Deo & reputatum est illi ad iustitiã, in quo discimus propositã Theologorum regulã. Attamen ad circumitus uitandos, decidere patiar. Ad hæc dico nos probasse nostra scripturis, & ipsæ extor-
to nihil. Respiciant uerba quid significat unicum sacrificiũ, quid significat semel, quid significat consumauit, quid significat iam sanctificatos. Item ubi est peccatorum remissio, ibi nullum est magis sacrificiũ pro peccatis Hebr. x. Aut Christi sacrificium non est perfectũ seu consumatũ ad remouenda peccata, aut si est perfectũ, nihil tunc facit nostrorum sacerdotum sacrificium ad peccata remouenda. Possessionis ratione etiam non est tam certa causa, sicut illam doctor Eckius proponit, hoc ei tamen libenter sum admissurus, rememorationẽ passionis Christi Ihesu, nominatum esse sacrificiũ, sicut & antiqui doctores nominarunt, sed hoc est gratiarum actionis sacrificiũ pro iam accepto munere. Et si iuxta hoc, quũ hoc modo sunt grati, etiam diuinæ gratiæ augeantur. Volumus hic possessionem contempnari, sicut fuit ab initio, eatur ad dominicã cœnam, ibi eĩ discit quid datũ sit, quidue non datũ. Certũ est cum tpe multa missæ fuisse addita, quæ ad uerã possessionem non pertinent, sicut a Christo instituta est. Scit nempe quid Pontifices addiderint in sequentibus annis, Introitum, Kyrie eleison, Alleluia, Credo, Prefationẽ, & in Canone hinc & inde, quæ tamen ideo nõ ex toto uolo reiecisse, ubi ad emendationem deseruirent, ego taceo de alijs rebus exterioribus, ante annos quadringentos non media pars fuit sacerdotum, sicut iam in plerisque ciuitatibus episcopaliter resident, sicut etiã in Neocesariensi concilio decretũ est, cõtenti quandoque
fuerit

COLLATIO XXXVI.

fuere septem habere personas in uno monasterio, sicut in Palestina & Aegypto, fuerunt nihilominus contenti duobus aut tribus sacerdotibus, iam autem omnis res euerfa est. Huius etiam testimoniū præbet, quod in cathedralibus ecclesijs ex antiquo canonici nouerunt se ad missas dicendas non obligatos. Vicarij namque longo post tempore fundati sunt, iam ubi missa in tanto esset ualore, tantaque possessione, fuissent nostri maiores ualde infidi erga suos amicos. Quare possessio ut incerta hic nobis obesse non debet per Pauli uerbū tā efficaciter ostensum, a quo ex magnis causis nobis abire non licet. Ultra dicta a D. Eckio inducta, ex toto suo proposito non deseruiūt, ut cum inflectere uult hoc uerbū, Hoc facite in meā cōmemorationem, quod Paulus, ut sibi est dictū, sufficiēter declarauit. Etiam dicta ueteris legis ex se tenebrosa, per dictū noui testamenti clarum exponi deberent, quod nondū factū est, & sibi eiusmodi dicta sufficiēter fuerunt soluta, usque ad primū dictū Malachia cap. i. Ad quod & ego postea responsurus sum, reiecit, sed absque causa unum argumentū, ubi dixi, Omnem offerentem maiorem esse illo quod offertur, petijtque illud scripturis probari, quum luce clarius sit, oporteret & tandem illi probare, decem, quinque plura esse, in seipso compertum habetur, qui aliquid eleuat & adducit, plus est eo quod adducitur uel offertur, plus inquam sacerdos est ueteris legis oue, quam offert in ueteri lege. Sue de Christo exceptiones contra me non sunt, ipse enim duas habuit naturas, & corpus suum siue humana natura, oblata per sanctum suum spiritum, uel deitatem minus est. Sicut & Ysaac, ut filius minus est Abraham patre suo. Postea hoc suam causam facit deteriorem, quod dicit sacerdotē ut ministrū ecclesie offerre, quanto enim inferior minister est, tanto minus reputabit hoc quod offertur. De Malachia post sum responsurus.

D. ECKIUS.

Domini præceptores ad hesternā & hodiernā monitionē
secundum

CONCLUSIO SECUNDA.

secundum iussionē uestrā sufficiēter intelligitis nullas cōtra missam scripturas prae manibus esse, quā ut adhuc hæreat in uerbis Pauli, tam multipliciter respondēdo solutis. Dicit ut etiā & hoc aliqd esse sinā, quod ei uetus quidā & piger canonicus dixerat, non scilicet obligari eos ad missas legendas. Si collegiatae seu cathedrales ecclesiae monasteria mansissent, sicut adhuc maior pars in Anglia manet, bene ad hoc prior esset ut missas legerent. Sed ut breuib⁹ sua uerba percurrā, profecto nouerunt & antiq⁹ qui scripturas concordare. Quod autē Abraham deo credidit, nihil probat nos ecclesiae credere non debere. Ecclesiae credo, quod & oēs probi Christiani facere debēt. Dicit me nihil probasse, quū Danielis prophetia de iuge sacrificio adhuc manet non soluta. Iterū cum Paulo redit, quem prædicās Bernēn. attulerat semel oblatus &c. Auditū est quō illud de mortali oblatione in cruce intelligat, quod semel factū est. Ipsi uero oēs in Paulo nō inueniēt, neq⁹ in ullis alijs scripturis, Christū sacramentaliter nō saepe offerri, Lutherani inducit argumentū. Si in missa etiā Christus offerret, crucis oblatio tūc sufficiēs non esset, quū tamen Paulus dicat consumauit &c. sanctificatos &c. Respondeo uerū esse mortale sacrificiū Christi esse sufficientissimū cōsumatissimū in se ipso, sed per sacramēta & bona opera eiusdē sacrificij & meriti erimus participes, sicut quū quis agrotat, quū sufficiēs est medicina apotecaria, eum nihilominus non iuuat, nisi eiusdē fiat particeps. Et hoc ut uerū sit illud probo. Quāuis em̄ Christi sacrificiū sufficiens sit & sanctificat, adhuc tñ puer ille non est sanctus nisi baptiset, per quod meritū Christi sibi comunicatur. Et sicut met Lutherani aiūt. Etsi Christus pro peccatis oim̄ satisfecit hominū, oportet nihilominus iuxta eorū opinionem, ut se homo participē faciat per fidem. Sic & nos hīc dicimus quod per missæ sacrificiū, sicut & per alia sacramenta nos participes facimus passionis & oblationis in cruce exhibitis. Præterea quasi hac forma arguta. Missa rememoratio est

COLLATIO XXXVI.

oblationis, ideoq; & non est oblatio. Dico non esse nudā rememorationē sicut depingit uel in spectaculo præsentat, uel sicut die parasceues prædicat, sed cū hoc sacramentale est sacrificiū, oblatio munda, sicut dicit Malachias, & iuge sacrificium, sicut dicit Daniel. Quare dñs meus doctor sanctos doctores & martyres, non ita uiolēter inflectere deberet in suā partem cōtra eorū clara & expressa uerba, inducit Pontifices multa missæ adiunxisse, Introitū &c. Dñe doctor heæ uestra sunt litæ, quibus missam expugnando euertitis, quod prohibi patres ad hominū deuotionē augendā, & ad laudē dei aliquid addiderūt, quis hoc increpare potest, quū etiā & Lutherus cum sua nihil missa his reb⁹ carere nequeat. Ultra scripturarum loco sacerdotes libenter redderet odiosos laicis, quod plus fatis sint eorū, quū tñ hesternō die adhuc plures ipse fecerat, qñ oēs rusticos Herciniæ syluæ in sacerdotes cōsecerat, Nihil hic ad causam ista deseruiunt, sed unicū dicitur sum, quod in monasterio sancti Galli antiquus plures fuerunt monachi, quā nunc sint presbyteri in quarta parte omnis ditionis confœderatorū. Tandē ad mea uerba deflectit, uolens dñm Christū per hoc uerbum, Hoc facite, non præcepisse offerre quippe quod Paulus declararit. Respondeo ei Paulū exposuisse ad Corinth. rememorationē quæ stat in nuntiatione mortis Christi. Quod aut in hisce uerbis clare ostendat missæ sacrificiū, ex eo liquet & notū est, Euāgelistæ nāq; lucide ostendunt, quō finitus sit agnus pascalis ueteris legis, & institutus agnus pascalis ecclesiæ, necesse em̄, inquit textus, erat occidi pasca. Nunc aut scriptura habet Exo. xij. agnū pascale primū offerri, & post hoc manducari, quēadmodū die dñico cū uerbulo zebah obtentū est. Quūq; Christus, quæritus est agnus pascalis, sicut dicit Paulus, post uetus nouū instituerat, dixit, Hoc facite in meā cōmemorationē. Quid igit aliud illis mandauit, quā ut illud nouo facerent agno pascale, quod antiquiores fecissent in ueteri, id est, offerret & ederent, sicut etiam
procul

CONCLUSIO SECVNDA.

procul dubio dñs scđm ordinē Melchisedeq illic fecerat. Et propter superabundantiā ostēdo scripturis hoc uerbulū face re etiā pro offerre accipi posse, Leuit. xxiij. Facietisq; & hircum, ubi hoc uerbulū Hebraice, Chaldaice, Græce & latine æque sonās. Et quū Poetæ tam libēter nouā fidē amplectantē etiā in optima latinitate reperiēt hoc uerbulū facite, p offerre accipi, Vergilio dicente. Cum faciā uitula, pro frugibus ipse uenito. Quod aut huiusmodi intellectus ab Apostolis fuerit acceptatus, testat Lucas in Actis xij. Apostolor; xij. cap. Ieiunantib; Christianis & offerētib; uel missam celebrantib;, dixit spiritus sanctus &c. Lucas em Græce scribens, liturgun don dicit, & cognitū est per omēs terras Græciæ usq; in præ sentē diē missa ab eis nominatē liturgia tis pisteos, sicut & ego eor; græcā missam habeo scriptā, Græciq; mihi eor; ceremo nias ostēderunt. Iterū absq; literis in harenā doctor deportat suū Sophisticū argumentū, offerentē esse meliorē illo quod offerit, & quū nullas habeat scripturas, libēter mihi persuade ret, qui rem aliquā leuat & adportat, meliorē esse eo qđ por tatur, hoc pulchrū esset, tūc Mariā puerulū in templū portās, melior fuisset dño Ihesu, Luc. ij. etiā & asinus qui eū in Aegy ptum detulit, melior esset ambobus, aut certe diabolus qui ac cepto dño, eum duxit in montē exeelsam. Meā exceptionem libenter solueret si sciret, cū Christo ratione duplicis naturæ breuiter dico, quū Esaias dicit, Oblatus est quia uoluit, non solū uoluit diuina uoluntate, sed & humana, qua se scđm ra tionem conformē fecit uoluntati diuinæ, sicut met ipse apud Iohannē dicit, quod faciat sicut a patre sibi fuerat demādatū. Libenter uerbis exciperet etiā cum Abraham, quia Isaac ut fi lius minus erat. Dico quis hoc ignorat, patrē plus esse filio in patria potestate, & tamen nihilominus in naturali substantia pater nō melior est filio, quū æqualiter sint homines. Ideoq; dilecte dñe doctor, quum tam probarim clare, sicut sol in die adparet uerba Pauli non impugnare missam, sicut Bernensis

COLLATIO XXXVII.

prædicans induxerat. Igitur peto ut secundum gratiosorum dominorum nos-
 strorum mandatum scripturas inducatis contra missam, quas si non
 adportabitis, neque ego respondebo uobis, sicut ei qui in harenam
 dimicaturus non est dispositus. At si dumtaxat manere uolueris
 eritis erga prædicatis Bernensium inductionem, in nomine domini, cir-
 ca sua inducta ego conclusi, potestis & uos ibi permanere.

D. OECOLAMPADIVS.

Quum Dominus Eckij dicta soluentem, adhuc perstat dictum ad He-
 braeos, super quo non heremus proterue, sed cum timore
 domini inducimur. De iuge sacrificio Danielis iuxta pri-
 mas literas completum est sub Machabæis, quoniam Antiochus tantam
 persecutionem prius suscitauerat, quoniam Antiochus figura erat anti-
 christi, sicut & iuge sacrificium apud Iudæos figura erat spiritu-
 alis sacrificij, de quo ibi mentio facta est, quod in paruo fidelium
 numero cessare reputabitur, sed est obnubilatum dictum. Ad secundum
 ubi dixi sacrificium siue meritum Christi non essent sufficietia mihi
 respondendo sic obuius uenit, quod scilicet nos oporteat par-
 ticipes facere per sacramenta & opera, formosum exemplum du-
 cens de bonis speciebus ex apotheca. Dico nos participes fieri
 debere per fidem, in eiusmodi merito, quæ in nobis potest esse
 ut opera adferat, sed in missa cõtestamur nos habere talẽ fidẽ,
 qui enim absque tali fide sacramenta percipet, iudicium sibi mandu-
 caret & biberet, sicut Paulus dicit. Neque nos dicimus talẽ nu-
 dam memoriã passionis Christi in coena domini esse, uel in Chris-
 tiana missa, sicut in aliquo pascali spectaculo. Dominus inquit met
 per suã institutionem & usum madauit, quod in pascalibus non
 est factum spectaculis uel imaginibus, non parui æstimabimus
 quæ nobis dominus tam serio præcepit. Ultra huius dicti causa, hoc
 facite in meã cõmemorationẽ, hoc Paulus clare exposuit, &
 uerbula facite in meã cõmemorationẽ, simul pertinet uel col-
 ligant, quicquid hoc uerbulum facere oblationem significare debet,
 oporteret adhuc aliud uerbum adiungi, sicut stat Leuit. xxiiij, ibi
 adhuc unum habet uerbum, adponit sic sonans, facietis hircum
 lehatc

CONCLUSIO SECVNDA.

Iehato, hoc est oblationē pro peccato, & non tamponit solū
& nude. Neq; scđa exceptio pbata est, ubi fatef euangelistas
dicere de fine agni pascalis quondā oblatis, ideoq; & oportet
sacramentū offerri. Iuxtaq; dicit, hoc scđe die dñico obtinuisse
seu deuicisse, quod in notatis reperiet. Dico Christū in cruce
dixisse cōsumatū est, ut inde figura cessaret, cōpleuitq; Chri-
stus figurā in cruce, & non in sacramēto, ideoq; & ipse in cru-
ce etiā oblatio fuit. Circa hoc etiā uerū est esum agni pascalis,
ob memoriā Iudæis mandatū esse, quo in gratiarū actione re-
cordarent liberationis eorū a Pharaone Aegyptiorū rege, si-
cut & nos circa sacramēta deo gratias agere debemus, quod
a diabolo liberati sumus, peccato & morte, per mortem Ihesu
Christi. Quod autē Melchisedeq inducit etiā horū sacramen-
torū figurā esse eo credēs sacrificiū probare, bene quidē uerū
est, Melchisedeq Abrahæ panē & uinū ptulisse, dum a cede
reuerteret, deuictis hostib², ob id tamen non dicit obtulisse,
nouit bene D. Eckius quō in hebræo habet. At in illo sacer-
dos erat adportans Christianā oblationē, dū deū laudabat &
dixit. Benedictus Abraham deo excelfo, qui creauit cœlū &
terram. Ultimo expōtat græcū uerbulū ex Actis apostolorū
cap. xiiij. liturgundon, quod uult sacrificio deseruire, quū il-
lud antiquā translatio nō ita exponat. Tum quod huius uer-
buli uirtus nihil cogat, sed significat diligēter inseruire, sicut
& ad Ro. xiiij. secularis potestas nominatur, liturgiton quod
est frequenter siue diligēter deo seruire. Ad Philip. ij. ca. stat
hoc uerbū liturgia tis piteos, hoc est iuge dei seruitiū fidei ue-
stræ. Etiā ad Ro. xv. inuenit, quare neq; hic apte loquit. Itē
argumēti ratione ex parte offerētis, nunq; ad sophisticandū
me diligentē adhibui, nec ibi apud æquū lectorē reperiet, oīs
sermo ponderādus est, prout inducit. Nemo em̄ negat Chri-
stum nobiliorē Mariā, quæ Christū gestauit. Hoc autē sequit
corpus uirginis Mariæ fortius & aptius fuisse quā nobile cor-
pusculū Christi Ihesu, quod tunc sua diuina uirtus ostendere

COLLATIO XXXVII.

noluit. Sic & asinus cū sua fortitudine, debilitati corpis Christi, ut fortior deferuire debuit. Ad calcē uero quod de oblatione Christi Ihesu dicit, quod etiā hūana uoluntas suā carnem obtulerit, nō cōtradico, & ad hoc sequit̄ deitatē & animā nobiliorē esse corpore. Hic iam notū est me nullis uti sēphismatibus. Ad prophetiā respondendo ad dicta prophetiā Malachia ibi iij. cap. habet, adhuc meū hesternū dictū quod extendatur ad oblatiōes iustitiā, omnes tenere iubemur pro magna uenefatiōe hoc sacerdotiū, etiā si iuxta mendicaremus, a deo em̄ hic est, solisq; dei filijs concedit̄, exterius uero ministeriū ceremoniarū sacerdotij, saepe etiā reperit̄ apud damnatos homines, uel apud filios irā, quod iterū non eā ob causam loq̄t ut sacerdotes reddā odiosos, alioqui in eodē spiritus sanctus ueniret inculpādus, qui etiā multa eiusmodi dicta in sacris literis dedit non necessario dicēda. Et quod de Melchisedeq̄ illic dixerā, petit doctor ut eos esse sinā sacerdotes Melchisedeq̄, hoc illis ex corde optarim, ut uerū Melchisedeq̄ Ihesum Christū imiten̄, qui nō ex tribu Leui nasci uoluit, & nihil illis in ceremonijs a Christo mandatis peribit, si dei uerbū eos alia doceret, & ego quoq; laudarē illa. Deuenio ad dictū Malachia i. cap. ubi dicit̄ quod in omni loco offerret̄ oblatio mun-
da, & hoc dictū per Paulū expono ad Ro. xv. quū dicit̄ quod minister Christi esse debeat inter gentes ad offerendū Euangeliū dei, ut & ipsi gentes oblatio fiat deo accepta sanctificati per spiritū sanctum. Hęc uera est oblatio quā sacerdotes deo offerre debēt, si ueri fuerint sacerdotes, ut hoīes bestialiter ui-
uentes, & similes brutis & irrationabilib⁹ animalib⁹ per salu-
tiferū dei uerbū ad deū ducāt, ut oēs incēsum fierēt sacrificiū, nouāq; Christianā uitā ducerent, qd̄ etiā per panē significat, sicut ad Cor. x. habet. Nunc aut̄ ridiculū erit corā deo signis dūtaxat uti, aut in lingua non intelligibili corā populo agere, & sinere decidere uerā dei doctrinā. Hoc erat qd̄ ppheta Malachias ex praecepto Dei iudaeis exprobrarat, quod panes &
agnos

CONCLUSIO SECVNDA.

agnos offerret maculatos & oblationes cæcas, & qd' in grege
uilius erat, non qd' magnope deus curet, uel de uaccis uel uis-
tulis, ut habet Esa. i. sed in animab² hominū. Ideoq; & dicit,
qd' post in omī loco offerret oblatio munda, prius dixerat uo-
cationē Christianę cōmunitatis, quę se Christo offerri & exhi-
bet, sicut prius ipse se met obtulit, hæc p nūc respōdisse uolo.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Breuius quo fieri
ri potest, quia D. Oecolampadius dicit uerba Pauli ad Heb.
adhuc stare. Ita dico & stabunt in perpetuū, sed nouus falsus
intellectus, deo uolēte, pstratus est, de quo me ad notarioꝝ
scripta remitto. Et quū Danielis prophetiā induxerā, contra
prædicantē Berneñ. qui mihi non satisfecit, nouā dñs meus
doctor adportat solutionē, prophetiā dicēs iuxta literā intel-
ligi de iuge sacrificio Iudæoꝝ, quod sub Antiocho depositū
fuerat. Hoc est (opinor) scripturas dilacerare, hanc namq;
prophetiā dilectus dñs noster Christus inducit ut adhuc im-
plendā, quō ergo sub rege Antiocho pri^o centū annis potest
impleta fuisse. Credo equidē Christū uera dixisse, ergo & ue-
stra expositio annihilabit. Non accepto illud quum parti ad-
uersæ scripturę quædā inducunt, dicūt tenebrosas & obnu-
bilatas esse, quod aut ipsi adferunt totū & lucidū atq; clarum,
ipsi met hoc dicunt. Ultra quod fidē ait nos facere participes
oblationis Christi, diuus Iacobus dicit. Nā & demones cre-
dunt, in ecclesia melior diuisio meriti Christi est per sancta sa-
cramenta & bona opera, sed hoc aliā cōcerneret materiā iam
non expediendā. Doctor mihi admittit, quod in missa nō sit
nuda memoria, sed adhuc sacrificiū recognoscere nō uult, &
in nullas cōtra illud inducit scripturas, quā ut sanctos docto-
res abducere tentat, quod possessionis missæ incerti essemus.
Breuiter quū mihi imponit cōcludere, heri aliquos sanctos
martyres & doctores enumerauī, qui in opinione sunt catho-
licæ ecclesiæ. Et si dñs meus doctor opinaret unū uel plures
esse

COLLATIO XXXVII.

esse cōtra missæ sacrificiū, offero me ut hoc in scripta redigēs,
 corā dñis meis imponat, extra hoc colloquiū sup hoc loquū
 ruri, ob tedia & causā prolongationes uitandas, egoq; illi re
 spondebo, & (ut supra dictū est) obtinebo. Ultra quū uerba
 Lucæ, Hoc facite in meā cōmemorationē, ad oblationē scdm
 ritū Christianæ ecclesiæ traxerat, erga memoriā sinere uult,
 Christiana tamen ecclesia hoc non acceptabit, sed ut euange
 lista narrāt, quod ibi dñs fecerat, panē scilicet benedicēs, gra
 tias agēs, discipulis porrexit, omē hoc ibi conclusum, sicut
 cum agno pascali hodie dictū est ad meā probationem Leuit.
 xxiiij. Facietis hircū lehato, æstimat uerbulū non absolute &
 nude dictū. Hoc me non angit, satis mihi est sentētiam hanc
 talem esse oportere, sacrificabitis hircū pro peccato uel in ob
 lationē pro peccato. Prolixā illius inductionē de agno pasca
 li, quid circa illud Iudæi cogitarint uel recordati sint, nos non
 angit, agnū em̄ pascalē ea solū de causā inducimus, quod ob
 ferri solebat & manducari, non offerri in cruce, alio qui fuis
 set melior Iudas. Ideo oportet dñm illis missæ sacrificiū demā
 dasse. Neq; ad causā facit, quod uerba Christi inducit, cō
 sumatū est, ubi de consumatione loquit scripturarū, de sua
 passione. De zebah se doctor remittit ad post habitos sermo
 nes de hoc, ad quos & ego me remitto. Cum Melchisedeq
 benter causā coloraret, dicit me bene scire quō in Hebræo
 habeat. Ita dico quia hosiah huffil est de iacet & significat pro
 ferre, quia tñ eo uult abnegare Melchisedeq panē & uinū ob
 tulisse anteq; Abrahe dedisset, nullis hoc literis facere potest.
 Dederunt quoq; & Iudæi hunc intellectū cōtra Christianos,
 quem nunc doctoris frater in Christo Zwinglius exportat,
 Melchisedeq scilicet, Abrahe ut bellatori panē & uinū in ci
 bum protulisse, uiris em̄ bellatoribus emolimenta ciborū pro
 ferre, laicorū magis est quā sacerdotū. Et clare textus ostēdit,
 quod his Abrahā nō indigebat, quia omē spoliū obtinuerat.
 Ut quid igit Moisi opus fuit ad hoc conuiuiū cōminisci, Mel
 chisedeq

CONCLUSIO SECVNDA.

Melchisedeq fuisse sacerdotē dei altissimi. Est q̄q; & heri auditū, quū Christus sacerdos est scđm ordinē Melchisedeq, ostēdi oportere quid pariformiter obtulerint, & nihil aliter dari potest pro Melchisedeq oblatiōe, quā panis & uinū. Nihil inq; iuuat doctōrē dicere Melchisedeq esse figurā Christi, quia Abrahā & deo benedixit, hoc em̄ cōmune fuit oibus sacerdotibus ueteris testamēti, etiā & patriarchis. Hunc cōmunē intellectū in ecclesia habuere sancti & diuini doctores, sanctus martir Cyprianus in iij. epist. ij. lib. S. Hieronymus ad Euaugrium, S. Ambrosius in iij. lib. de sacramētis, Augustinus in iij. lib. de doct. Christ. Enumerat quoq; Bercherus aliquot hebraeos Rabinos, qui & ipsi eius sunt opinionis. Iam nūc cognitioni cōmendo cuiq; auditoris, si doctōri soli cū suis adherentibus sit credendū in scripturarū intellectu, uel certe mihi q̄ scripturas intelligo, scđm opinionē & mentē diuinorū doctōrū spiritu sancto illustratorū. Ultra in Apostolorū actis doctōr refert quō habeat antiqua translatiō, ministrantib⁹ illis. Mirandū est quū sui in Christo fratres nostrā antiquā ecclesiā, & usitatā interpretationē Bibliā non acceptēt, uociferantes in hebræo aliter haberi, aliter in græco &c. & iam doctōr eadē translatione utit̄ præsidiū loco. Dico hoc in textu uerbum istud pro oblatiōe interpretatū a uero docto & cōsummatissimo uiro Erasmo Roterodamo, quē dñs meus doctōr (ut par est) laudat & extollit, græci & latini sermonis uir expertissimus, qui in eodē libro sibi adiutor fuit & laudator, quare nunceum corrigere & increpare non deberet. Nec aduersor liturgiā etiā dici seruitutē, sicut per doctōrē est inductū, communis tñ usus sermonis græci liturgiā ponit promissæ sacrificiō, sicut S. Dionysius gerurgiā nominauit, ego scripturis cōmendo. Quia uero hoc uerbulū, melior, in, fortior, cōmutat, parū reputo, debilem em̄ sacerdotē esse oportet, qui in missa dñm deū eleuare non possit, sed & hoc scripturis cōmendo. Induxitq; Christū scđm deitatē & animā meliorē esse suo sa-

Erasmi encomium.

COLLATIO XXXVII.

ero corpore oblato. Respondeo haecenus me reperisse, eccle
 siamq; sic credidisse, qd' se Christus in cruce totus obtulerit,
 dixit em̄, animā meā pono pro ouib⁹ meis, Iohan. x. Et deita
 ti oblat⁹ est, sed & hoc demitto scripturis cōmendans & do
 ctrinā Christianā. Post hęc oīa dñs meus doctor responde
 retentauit ad dicta Malac. i. & iij. cap. primo propōnens sibi
 nominari cōmune sacrificiū oīm Christianorū, quod & ego
 heri met confessus sum. Sed hoc per ministros ecclesiae offeri
 q̄ sunt sacerdotes, quos ppheta Dauid nominat, filios Leui,
 procul dubio ea mente qd' speciale esse debeat sacerdotiū, &
 non solū cōmune ac spirituale, sicut & textus Exo. xix. osten
 dit cōmune sacerdotiū Iudeorū, & tñ nihilominus externū &
 speciale sacerdotiū est institutū Exo. xxviiij. Quū em̄ Daran
 Chore & Abiron, qui ad hoc cōsecrati non fuerāt, officii sa
 cerdotale sibi usurpassent a terra uiui deuorati sunt, Nu. xvi.
 Hoc clarū de oblatiōe missae dictū conat' dñs meus doctor ab
 ducere cum uerbis Pauli ad Ro. xv. ubi primo mihi adparet
 textū ab eo male expositū. Quū em̄ Paulus dicit ut accepta sit
 oblatio gentiū &c. (si recte memini) interpretatus est, ut &
 gentes oblatio sint, contra cōditionē græci & latini sermonis
 pariformit' sonantē remitto me ad scripta. In hoc tñ mihi placet
 cer dñs doctor, quia tam misere textū nō dilacerat, sicut fecit
 Zwinglius in colloquio Thūricensi episcopi Constantiensis
 respondendo, qui uerba falsificauit, & contra prophetiæ na
 turam, dictū indicari noluit ad futurū tempus. Quod autē dñs
 meus doctor id solū conat' trahere ad spirituale sacrificiū, hoc
 illi non admitto, nisi hoc literis sacris probet, non ita tñ quod
 ipse negem in Christianitate spirituales & internas oblatiōes
 & sacrificia. Sed quod & esse oporteat externū sacrificiū, pro
 pheta equidē antiqui, quod in spiritu sancto ostendissent ex
 terna Iudæorū sacrificia cessare oportere, sicut Esa. i. & ulti.
 Amos v. Iohē. i. Psal. xxxix. habet. Sicut & diuinus Paulus in
 ducit Hebr. x. Hoc Malachias ultimus clarius ostendit, quō
 deo

CONCLUSIO SECUNDA.

deo in eis nulla sit cōplacentia, sed futurū ut mundū sacrificiū gentiū ad fidē Christianā uenientiū in omni loco offerat, hoc externū indicat sacrificiū scdm cōmunē intellectu, & sanctorum doctorū, quod autē doctor in hoc intellectu mihi aduersat, hoc ego dimitto. Relinquens hoc cognitioni & censuræ cuiuslibet Christiani lectoris, & gratiosis dominis meis laudandis dixeris, ut ex illis eliciant quod eis & suis subditis profuturum & utile duxerint. Quibus cōcludo cum petitione & monitione ad dñm meū doctorē Iohannē Oecolampadiū, quod in hoc articulo se non segreget a cōmuni catholica & Christiana ecclesia &c. sicut in primo articulo rogatū fuit.

D. OECOLAMPADIUS.

Christus in cœna non dicit offeratis, Epistola ad Hebræos clara est, cui non cōtradicit ecclesia. Ad Melchisedeq respōdeo quod opus fecerit misericordiæ, Abraham namq; mirabile bellum intulerat, paucis multos deuicit. Quare autē Christus Melchisedeq nomine, legat vj. cap. Heb. Ratiōe antiquæ trāslationis libēter in ea quietor, ubi cum græca ueritate cōcordat. Externū sacerdotiū cum sacrificio ceremoniali sicut Christus instituit, nō denegauī. Malachiā prophetā expono cū uerbis præcedētibus & sequētibus. Cum his oia scripturis cōquædamus, & iudicio illorū quæ uerbum dei cognoscunt.

D. ECKIUS.

Epistolam ad Hebræos esse clarā hoc admitto, sed earū intellectus est falsus. Ad mirabilē uictoriam Abrahæ concedo, sed eo magis credēdus est Melchisedeq obtulisse, deoq; gratias egisse, & hoc sacrificiū secundū temporis usum hodie non erat cōmestum, ubi diuus Paulus ad Heb. vj. exponit, quomodo Christus sit Melchisedeq, sed suæ oblationis non fecit memoriam, quia necesse non erat. Ego sacerdotiū recognosco, prout illud Christus instituit, & sancta ecclesia ferme mille & quingentis annis usa est. Apud intellectum circa Malachiā datum permansurus concludo ut prius.

COLLATIO XXXIX.
CONCLUSIO III.

Maria & sancti inuocandi sunt ut intercessores.

D. OECOLAMPADIVS.

Gratia & pax a dño nostro Ihesu Christo omnibus nobis concedantur, Amen. Dilecti prohiq; Christiani, nemo me eum intueat uirū, quod ullā creaturā dei aspernari uelim, magis ergo dilectos sanctos dei. Solū tamen hoc meū est desiderū, deū cuius solius est honor, super omnia extolli debere, refluatq; per gratiarū actionē omne bonū in uerū fontem unde effluxit. Quare quū iterū rationem reddere debeā doctrinæ meæ causā in sanctorū intercessiōe. Confiteor ut prius me prædicauisse Christū crucifixū, mandatū nullū habeo ducēdi in sanctos, sed nihilominus me declarabo. Aliud est prædicare, aliud iudicare. Nobis dumtaxat hoc prædicare licet, quod utilius est & proximiorē uia ducit in deū, quod aperte cerimus, quū Christū unicū mediatorē cū suis promissionib; & inenarrabilibus donis cōmuni plebeculæ præfiguramus. At ubi homines iudicant damnanturq; ob unā uel alterā causam, necessaria est maior prouidentia & minor seruenitas. Ideoq; iudicij causa eorū ratione qui melius non acceptarūt, & cū Dauid dicunt. Mihi autē adherere dño deo bonū est, & spē ponere in dñm deū meū, dixi adhuc eos defectū habere in sua fide, & si non ex toto infideles ad ducendū dies diesq; in fide, & fiducia in deū extollendū. Bona sum spē hāc doctrinā magis esse Christianā, quā ut ab aliquo Christiano impugnet, sicut me ad hoc monet prima epistola ad Timoth. & pri. epist. Iohan. ij. cap. Sic huius doctrinæ meæ habet ratio, quū alio qui psonæ meæ disputare nō affectē. Sum tñ nihilominus paratus respōsionē dare si adhuc in mea doctrina aliqd deesset.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Contra meam
conclusiōem

CONCLUSIO TERTIA.

conclusionē de inuocatione reginæ cœli Mariæ, & dilectorū
 atq; electorū sanctorū proponit D. Iohannes Oecolampadi
 us declarationē suæ prædicationis, & sicut fatei, quū prædica
 rit Christū Ihesum crucifixū &c. Dico non esse prædicatōrē
 in ecclesia Christiana, qui & ipse hoc idem non faciat, quūq;
 etiā de sanctorū ueneratione & laude sanctorū finiunt & ter
 minant omnē honrē, laudē & gloriā in omniū sanctorū ca
 pite Ihesu Christo. Quare etiam ecclesia Christiana in usu ha
 bet collectas seu orationes claudere per dñm nostrū Ihesum
 Christū, sicut ad Hebr. Paulus docuit, per eum offerre debe
 mus sacrificiū laudis, quia tamen dñs meus doctor duo scri
 pturarū loca proponit contra sanctorū intercessionem. Dico
 neq; in nouo neq; in ueteri testamēto, in nullo loco reperiri
 quod sancti dei dilecti pro nobis non intercedant. Aliqua ta
 men dicta in falso intellectu iterū contra sanctos suscitantur.
 Hereticus enim quidā Vigilantius ante annos mille etiā ten
 tauit sanctorū intercessionem delere. At diuus Hieronymus
 contra eum hoc obtinuit atq; deuicit. Est itaq; sanctorū inuo
 catio per uniuersum orbem apud probos Christianos cū maz
 gna deuotione acceptata, & per dei omnipotentia honor &
 gloria Mariæ, & dilectorū sanctorū, efficaciter cum magnis
 miraculis confirmata, quod in spiritu Dauid eernens Psalm.
 cxxxviij. dixit. Nimis honorati sunt amici tui deus, nimis cō
 fortatus est principatus eorū. Breuitatis causa attingo dictū
 Pauli ad Timoth. Ipse enim est deus & mediator dei & hoim,
 homo Christus Ihesus. Ex hoc dicto arguūt nouorū Christia
 norū prædicatores. Si mediator est Christus, neq; ergo san
 ctos ut mediatores quærerē debemus ad deū, tam pulchrū in
 tellectū in Paulo inuenerunt, quem neq; Augustinus, Hie
 ronymus, Bernhardus &c. a spiritu sancto illuminati, inue
 nire potuerunt. Breuiter scripturæ sunt scripturis cōparan
 da, quumq; hic Paulus mediatorem ponit inter deū & homi
 nem, sed & nos in Paulo & alijs in locis alios etiā mediatores

Obiectio.

COLLATIO XXXIX.

inuenimus. Ideo q̄ ne sibi met̄ et spiritus sanctus contrarius sit, oportet illas scripturas adinuicem cōparare, quod sancti patres ponderantes duplex esse mediū repperunt. Vnū est redemptionis, sic unicūq̄ est mediator dñs Ihesus, qui uniuersum orbem redemit, non sanctus Petrus neq̄ Paulus. Est & alia mediatio inuocationis, ut scilicet unus pro altero intercedat, cuius non est ipse redemptor, sic multi sunt mediatores, cum alter pro altero intercedat, cuius nō est ipse redemptor, sic multi sunt mediatores in cōelo & in terra, quando nos homines ut mediatores alter pro altero intercedimus, & dilecti sancti dei sicut perfectiores & feruentiores etiā pro nobis orant. Nunc quum in scripturis duæ mediaciones sint, nouiq̄ Christiani ad unam dumtaxat respiciunt nimirū eos errare. Hanc meam responsionē scripturis confirmo, quod enim diuini Pauli sermo de medio redemptionis & non intercessionis loquitur, eius sequentia uerba ostendunt, Christus mediator &c. qui se dedit redemptionē pro omnibus, quod autē & alius sit mediator quam Christus Deute. v. ostendit. Ego sequester & mediū fui inter deum & uos in tempore illo, ut annuntia rem uobis uerba eius. Sed & Paulus mediatores quæsiuit intercessionis, sicut ad Theffaloniceñ. scribit, quod pro eorum gent. Ipse q̄ met se pro mediatore exhibet Ro. x. Volūtas cordis mei & obsecratio ad deū sit pro illis in salutē &c. Secundū dictū per dñm meū doctorē ostensum ex epistola Iohan. hoc est. Si qui peccabunt, aduocatū habemus apud patrem Ihesum Christū iustū, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris aut tantū, sed etiā pro totius mundi. Ex quo dicto dico Christianos nouæ doctrinæ non posse ulla uia elicere posse abolitionē intercessiōis sanctorū. Ex eo enim non cōsequit̄, Christus aduocatus est noster, ideoq̄ & sancti nō sunt nostri aduocati uel intercessores, plerisq̄ enim bonū est multos habere intercessores. Sancti equidē doctores hoc dictum ponderāt, ut pro sanctorū intercessione deseruiat, quū enim

CONCLUSIO TERTIA.

enim pars aduersa intercessionē admittit minorē in terra, & Christi supremi intercessionē in cælo, quare medios sanctos essent exclusuri. Et quia Christus pro nobis intercedit, qui sanctus est sanctorum, quare & alij beati pro nobis non intercederent, quū hoc facere uideāt caput eorum Christū, procul dubio nobiliora Christi membra se faciunt pariformia, sicut dicit Iohannes, sequuntur agnū quocumque ierit. Et Christus quū pro nobis roget, hoc facit & feruenti amore, quando nostræ animæ salutem sitiebat, & tamen sancti similem ad nos deferunt fraternam charitatem, qua charitate permoti, & ipsi pro nobis intercedunt. Quare hæc duo dicta in recto & Christiano sensu, sicut & sancti patres semper intellexerunt sanctorum intercessionem, & Mariæ nobilis matris dei non euertunt. Ideoque & domine doctor alias scripturas adfert contra intercessionem sanctorum.

D. OECOLAMPADIUS.

Domine doctor, adiuuante me deo respondebo, sed antea hoc facio breuius quo potero quæro. Vtrum melius sit ex tota fiducia deum per Christū solum inuocare, cum obliuione omnium aliarum creaturarum, aut cum adhesionem aliarum creaturarum. Ad hoc responde.

D. ECKIVS.

Ad doctoris quæstionē dico. Etsi unum bonū opus altero sit melius. Est nihilominus bonum, ut & minora & maiora opera bona quis faciat, præcipue in oratione bonū est interdum deum inuocare absque omni medio, aliquando cum medio, aliquando cum utroque. Deus namque me iubet aliquando per mediatores rogare, sicut Iob xliij. dixit. Ite ad seruū meū Iob & offerre holocaustū, pro nobis faciem eius suscipiā, ut non uobis imputetur stultitia, & mox sequitur. Dominusque conuersus est ad poenitentiam. Iob quum oraret ille pro amicis suis. Quare ergo intercessio Mariæ non tantum esset ualitura, sicut intercessio beati Iob. Ideoque & intercessio bona, utrum

COLLATIO XLI.

utrum uero melius sit ego ignoro. Deus enim me hoc in casu
nunquam consultorem adhibuit. hoc nempe stat in donis gratiæ
& misericordiæ diuinæ uoluntatis.

D. OECOLAMPADIUS.

Primo bonæ fidei spei neminem nos infidos æstimaturum ser
uos, si ante omnia ad deum dirigamus, & ad solum deum.
Ad suam responsionem meam postea sum daturus. Deuenio ad
sermonem priorē, quando dixerat omnes Christianos prædi
cantes Christum prædicare crucifixum, uelle esse uerum, tunc nulla
inter nos esset diuisio. Si enim unanimiter unoque sensu Chris
stum laudaremus, sanctorum causa nos abinuicem non diuides
remus. Paulus enim hoc dictum inducit, quum se quis cephæ glo
riabatur, alter Apollo, alius uero Pauli. Optime notum est in
paucis annis aliquos ordinem prædicantes ignorauisse, quum su
os sanctos in cælis extollerent, iuxtaque multum est tacitum hono
ris Christi. Potuisset & Pauli temporibus talis adferri gloria,
quum nos Pauli aut cephæ iactitaremus. Honor enim Christi
est, cuius ipsi sunt ministri. Sed ipse ad hoc ait, Nunquid &
Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli estis bap
tizzati, quasi dicturus esset, quid ex eo facitis, recordamini
beneficiorum crucis Christi, & uoti baptismatis, & in deum res
piciate. cuius uos serui estis. Secundo dico alius esse cum san
ctorum intercessione, supra terram & eorum qui in cælo sunt, pri
mum in scripturis est fundatum & mandatū, ut oremus pro in
uicem, in quo nemo doctori Eckio contradicit, alterum uero
de sanctis uita defunctis, & de hoc nullas habemus literas quod
illos inuocare debeamus. Etsi hic ego nolim negatum haberi,
quin & in cælis orent, quauis de hoc nullas habemus scriptu
ras quæ fundata sit, neque ad hoc consequitur, quod eos adorare
debeamus, & nos minus hæc docere, quia derogatiuum est fi
dutiæ in deum. Deus enim ubi hoc præcepisset, fecisset nos pu
sillanimes, ne tum ea fidutiæ ad eum diuiteremus, & quum
nos peccata nostra grauent, & ad deum uenire timeamus, gra
tiose

CONCLUSIO TERTIA.

riosse nos affecurauit, per Christū Ihesum, quo deus sanctorū
 honorem non aboleuit, sunt enim omnes huius mentis, omnē
 scilicet honorē deo dari debere. Ideo Iohan. ult. Apoc. quan
 do angelū adorare uolebat, dixit angelus ad eū, Caue ne hoc
 facias, honorē em dei p suo reputant honore. Deniq; & deus
 pro suo suorūq; sanctorū honore habet, quū fidē meditatur
 patientiā, charitatē, aliasq; Christianas uirtutes, & per eiusce
 modi exēpla ad tales uirtutes & his similes imitatur. Quod
 uerō D. Eckius, dictū unū inducit Psalterij, quā nimis hono
 rati sint amici dei, & principatus eorū cōfirmatus, ibi non doc
 cet sanctorū inuocatio, sed quod deus illis suū sanctū spiritū
 concesserit multiplici gratia, miracula faciendū, ad uerbū dñi
 nunciandū, & ad mundū deuincendū, adq; gentes cōuertēn
 das, hic eorū fuit honor, quare etiā ut principes & in ecclesia
 præcipui atq; primores nominant. Sic & se Paulus horū iacti
 tat quos docuit, quia sua sint gloria. Ideoq; & dñm D. Eckiū
 oportet clara dicta adportare. Quia uero miracula inducit in
 ualidū est argumentū, sicut & ipse met optime nouit, qd non
 omnia fiunt ad dei honorē. Nam & dæmon ipse iuxta suas de
 mentationes & fantasmata, operat aliquando, sicut in sancti
 Martini legenda legit apud cuiusdā latronis sepulchrū. In mi
 raculorū discretionē illud Christiani perpēdant, si plus ad ho
 norem dei ædificēt, quā ab eodē dehortent. Ad responsionē
 quā ipse dedit ad dictū Pauli prima ad Timoth. ij. peregrinū
 æstimans Augustinū, Hieronymū, etiā non tam strenue co
 natos ad hāc expositionē, hoc ego demitto. Sed probatio ue
 ri intellectus scripturarū in eo est, quod maior hinc fides elici
 atur, & maior honor deo tribuat, ubi em maior est in deū fi
 dutia, ibi est & maior dei honor. Quūq; per unicū mediatorē
 Ihesum Christū liberior accessus habetur, maiore fidutiā &
 iuxta prædicando de sanctorū inuocatione, debilitatio & in
 firmatio est fidei, quasi met ne quidē ad patrē uenire audere
 mus precādo, quum & Christus nos met ad patrem direxit,

COLLATIO XLI.

orare nos docēs. Pater noster qui es in cœlis, uocauit nos ad seipsum dicēs. Venite ad me oēs qui laboratis & onerati estis, ideoq; & se hoc tam amico nomine nominat, quod noster sit sponsus, quod panis uitæ, fons aquæ uiuæ, & in oēs uias nos conat ad semetipsum trahere, & per se ad patrem. Pōnit D. Eckius duplices mediatores, redemptionis scilicet & aduocationis, utraq; hæc dignitates ad Christū pertinent, quare & noster est sacerdos & pontifex, qui seipsum obtulit in nostrā redemptionē, & pro nobis orationē, quare etiā pro sua dignitate & reuerētia est exauditus. Nos autē quod hic in terris pro inuicē oramus, a deo est mandatū, ut in nobis charitas auergeat, quare non nos ut noui Christiani, sed ut prophetarū sequaces, & apostolorū imitatores, nostras orationes in deum dirigimus, eius bonā habentes experiētiā, in dulcedine spiritus (præter iactantiā dictū sit) quod utilius nobis est si soli deo adheramus. Cordis em̄ dolor nobis esse deberet, si uel momento oculi a deo optimo bono per contemplationē, & in eo delectationē diuelleremur, quā corpus & quotidiana negotia nos ad nostrā humiliationē ita abstrahūt, debet nihilominus nostra esse diligētia (quo potest fieri citius) esse ad summi boni reuersionē. Inducta de Moise exempla, quod sequester sit & mediator. Item de Paulo ipsi adhuc in terris fuerāt. Sed & ex speciali gratia deus Moisi sepulchrū neminem scire uoluit, ne populus (aliog ad idolatriā pronus) Moisen ipsum adoraret, neq; aliquis in ueteri lege defunctū Abraham, uel Moisen, aut certe alium sanctū inuocauit. Quod autē Moises mediator dictus est, ideo fuit quia per eum deus legē dare uoluit. Ad aliud dictū epistolæ Iohannis ubi Christus noster ad uocatus uocat, dixit, plerisq; prodesse ut multos habeant ad uocatos, nunc si Christus per seipsum nō sufficeret, & nostra hoc necessitas poposceret, illud si dilecti apostoli dei non uiderunt, uel nesciētia sua præterierūt nostro damno, hoc ego non ausum dicere. Præterea, quia dicit, Si deus hoīm in terris degentiū,

CONCLUSIO TERTIA.

degentiū oratiōes acceptat, & Christi in cœlo, quare sanctos excludit. At diebus uitæ meæ nunq̄ dixi deū non admittere sanctoꝝ orationes, quū ipse is sit, sine quo nec sancti unum uerbulū orare possent. Sed hæc mea doctrina est doceri oportere, quod securius & certius est, & quū illud deus non mandauerit, mihi licere hoc non uolo docere. Hoc etiā ad illud responsum sit quod dixerat Christus sanctus sanctoꝝ, & caput nostrū pro nobis orat, ergo & membra orant. Iterū non probat, ideo me non habere libertatē ad solū fontē & caput uenire, eque ab illo accepturus, a quo & ceteri acceperunt. Vltimo quādo respōderat meæ quæstioni utrū præster creaturatum obliuione ad solū deū diuertere, in diuinā reijcit uoluntatem, utrum sit melius, bene absq̄ discretione respondisset. Hoc em̄ unīcū nobis est necessariū, in quo & angelis dei erimus pariformes, q̄ absq̄ impedimēto in deo gaudent. Quod aut̄ aliqui adhuc illuc non deueniunt, eo magis diuina misericordia illis est proponēda. Si enim in hac sua dimitterent infirmitate, quādo tandē deuenirent in uerā fidutiā. De Iob amicis bene quidem uerū est mandatū eos recepisse offerēdi Iob, & si igit̄ æquū & bonū sit uiuos exorare, pro cōmuni nostra oratione seu intercessione, non tamen dixit dñs iubete ut pro uobis Iob oret, sed ita habet. Iob aut̄ seruus meus orabit pro uobis, quilibet em̄ fidelis uidentis alios conuerti, & in angustijs esse cōsciētiae suæ, ex libero spiritu alioqui eius inclinatisunt. In summa aliud est de uiuis, & aliud de mortuis.

D. ECKIVS.

In hac proluxa prædicatione circumitu longo ostēdit Christum inuocari debere, in quo ei nō aduersor. Hoc aut̄ facere debuisset scđm dñoꝝ mandatū, scripturis meā cōclusionem impugnare, quod non facit, non huc prædicare uocatus est, hoc dico. Quum cōmunis catholica & uniuersalis ecclesia ab apostoloꝝ temporib⁹, sed & om̄es diuini doctores tenuerint & docuerint dilectos uenerari sanctos & inuocare, null⁹ ex

COLLATIO XLI.

ecclesia ab eo desciscere deberet. Etsi igitur scripturæ sufficientes præ manibus sint, uellē tamen hoc ego nihilominus cum ecclesia timere, etiā si nullæ ibi essent scripturæ, quū dñs magnis miraculis sanctorū honorē confirmarit. Quod uero D. Oecolampadius ea miracula ad dæmonū trahit deceptiones & phantasmata. Proh maligne dæmon apud inferos, quod diuinæ maiestati sic detrahare uelles, quā suis impendit. Si in ueteri lege per mortuū Helisæū, qui non quædam erat beatus, sicut iam nostri sunt sancti, tam fecit grande miraculū, sicut in iij. lib. Reg. habet xiiij. cap. ubi hominē sepeliētes, latronē uiderunt, proiecerunt itaq; mortui cadauer in Helisæi sepulchrū, quod cū ossa Helisæi attigissent, reuixit homo ille, stās supra pedes suos. Dñs igitur si sibi suā omnipotentia ostēderat in Heliseo, uerecunde hic Christianus & pudeat, credere recusans eandē deū ostendere in miraculis ad honorē dilectæ matris suæ Mariæ, & electorū sanctorū suorū factis, qui sunt in perpetua felicitate. Neq; iuuat doctorē quod mecū testificari doctor tentat, quia ipse sciam argumenta miraculorū in ualida. Non, non, aliter ego sum informatus per spiritū sanctū, sicut dicit Marci xvi. Apostoli profecti prædicauerunt ubiq; dño cooperante, & sermonē confirmante sequētibus signis. Audite probi Christiani deū sanctū suū uerbū, & sanctū euāgelium confirmasse per miracula. Quare etiā & sanctorū miracula nobis non confirmaret, ut eorū honorē crederemus & adorationē, quū tot Christiana & perturbata corda per intercessionē sanctorū consolata fuere. Verū est aliquādo fieri falsa miracula, non tamen per sanctos. Paulus mirabilia opera nominat mendaciorū, quæ Lutherus (ut reor) faciet, ubi proterue scribens dixerat, & se scire miracula operari, quum tamen nullū aliud per eum factū sit, quā quod simplicē rusticitatem uarijs libellis instigarit contra spirituales & mundanas superioritates, qui quum mandatis eius obtemperabant, nequam, nebulones increpauit, deditq; dñs & nobilitati indulgentias

CONCLUSIO TERTIA.

gentias pauperes occidēdi, hoc nouum illius erat euangeliū
 dum scribebat, transfigas, percussas, macsa &c. Cauete pro
 bi Christiani, manifestū hoc est, deum nota facere miracula
 falsa, sicut cōtigit magis & incantatoribus Pharaonis contra
 Moisen Exo. ix. Et sicut met ipse doctōr, ait de latronis se
 pulchro per sanctū Martinū manifestato, unde quaq; em fal
 sa miracula in confusione abierunt, quod iam cum sanctorū
 miraculis in annis mille & quingentis non est factū. Vltra de
 ducit, quod oēm fidutiā in deū collocare debeamus, & quod
 Christus ad patrē nos miserit, quodq; nos uocarit, ut ad eum
 ueniamus, Christi intercessio sufficiens sit, alioqui Apostoli
 nos perperā docuissent. Dico utiq; ad deū ueniendū, in eum
 fidendū, sperandū, eam em ob causam sanctos inuocamus,
 ut sicut ipsi ita & nos ad deū ueniamus, estq; procul dubio no
 stra humilitas deo placens & accepta, quū nos indignos aesti
 mamus thronū accedere sanctae deitatis, sicq; per dei amicos
 petimus gratiā & misericordiā cōsequi. Noui Christiani san
ctorū non egent inuocationib⁹, tam sunt deo iuncti, quasi il
lius essent uel patruū uel affines. Magis hęc est scādaloza præ
 sumptio quā humilitas Christiana. Num & hęc pulchra est
 causa quod ad eum ueniamus, & sicut opinant eum solū in
 uocare debemus, cuius intercessio sola sufficiens est, iuxtaq;
 nihilominus admittunt ut hic pro nobis inuicē rogemus, plu
 ris reputantes foetidos sordidosq; uermiū saccos hic in terris,
 quā sanctos in coelis, nunquid est hoc contra oēm rationem.
 Quod enim pro inuicē rogamus, ex Christiana fit charitate,
 num? & sancti ad nos Christianā habent charitatem, absit ut
 hęc in cor probū perueniant, & quia sanctos inuocare recu
 sat, neq; intercessionē a proximo petere debet, ad suum inq;
 modū mox illi responderem, ego pro te non rogabo, fidas in
 deum solū, Christus solus sufficiens est, iubetq; ad se uenien
 dum pro inuocatiōe, ut quid ad me uenis. In summa, quicqd
 noui Christiani contra sanctorū inuocationes adportāt, pu

COLLATIO XLII.

gnat id omne directo, & ex diametro contra comunē Christianoꝝ intercessionē, prout sequit̃. Vnū tamen admittit, quod aliqui suæ partis non faciūt, rogare quidē sanctos non negās hoc ego accepto, si ergo deū rogant, ergo pro aliquo rogant, non pro his qui apud inferos sunt, neq; pro his qui sunt in celo, necessario cōsequit̃, ut pro nobis orēt. Ideoq; & sanctorū intercessio obtēta est ex suis met uerbis quantūq; cōtradicat. Quod de sanctorū adoratione loquit̃, nequaquā mens est proboꝝ Christianoꝝ, ut sanctū aliquē pro deo colant & sibi struant, sed congruentē exhibēt uenerationē, prout Christiana habet institutio feriandi sanctis, rogamus sanctos, honoramus, & inuocamus eos, ut a deo nobis gratiam impetrent. Sanctoꝝ ait inuocationē derogationē esse fidutiæ in deum, hoc peregrinū est & alienū, inuocatio fratrū meoꝝ in terris, ut pro me rogēt, nihil derogat fidutiæ in deum. Ego inq; nisi in dei clementiā & misericordiā fiderē, tam eum esse sanctū propitiū atq; pronū, sanctos nunq; inuocarē, ideoq; eis proposita nihil sunt. Adportat soli deo deberi oēm honorem, respondeo uerū esse supremū & finalē, honor em̄ sanctorū honor est dei. Diu nullū honorarē sanctū si deo non crederem, iuxta em̄ honorē dei concedere nos oportet etiā sanctorū honorē, nā præcepit nobis deus patrē & matrē honorare. Proculdubio & Christus suā honorat matrē Mariā, quūq; eā honorat deus, quare nos hominū idēs & uermes eā non honoramus. Vnicū mihi in doctore placet, quia sanctorū exempla sunt intacta. quū frater eius in Christo Zwinglius in suis scriptis nō solū sanctorū inuocationes abstulerit, uerū etiā contra uerba Christi libēter auferret exēpla Christianæ uitæ ipsoꝝ.

ITERVM D. ECKIUS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Etsi nullæ nouæ scripturæ per doctore inductæ sint contra conclusionē meā, uolumus tamen circumloquutionib⁹ eius ultro respondere. Quumq; ex Dauide sic argumentatus sum. Nūnis honorati sunt

CONCLUSIO TERTIA.

sunt amici tui deus, ideoq; & nos merito Mariam, dilectosq; sanctos honoramus. At quod honores enumerauit, quos etiam deus suis sanctis impendit hic in terris, quos ego admitto honores, assero tamen & hoc sicut esse honorē, quē illis deus facit in beatitudinis coronatione. Quod autē ordinū prędicantes suos sanctos laudarunt, credo quod & ipse suā sanctā Brigittā laudari in suo ordine. Nemo enumerare potest electorū gloriā, Paulo dicente, ad Corint. epist. i. cap. ij. ex uerbis Esaię. Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quę pręparauit deus his qui diligunt illū. Neq; me angit quę de Christianis prędicatoribus subinfert, & de spiritus dulcedine quę sentiūt, optime scit, qui ad pacē maxime prędicarint, beneq; se spiritus ille uideri passus est, albus nescit uelater. Illa tñ hic pacis causa demitto. Ratione duorū dictorū ad Timoth. & Iohannis potenter scripturis estēdū nouum intellectū rectū non esse. Estq; hoc die clare auditū a doctore quod iuxta Christū mediatorē, etiā alios in terris admittat intercessores. Admittit namq; & oportet quod faciat claris scripturis de uictus unū hominē hic in terris pro altero orare. Sic & nos ex sanctis alios nō facimus mediatores, quā ut pro nobis deū rogent & orent, ideo nouus ille intellectus de uno mediatore intercessionis necessario æque unū intercessorem excludit ac alterū, horū uerborū uirtute unicū solum & c. sicut dicere cōsueuerūt. Dicit dilectū dñm nostrū Ihesum, utraq; habere officia mediare & redemptione & intercessiōe, quasi hoc quisq; Christianorū unq; negasset. Si meā uelit euertere cōclusionē, necesse est probet sanctos non esse intercessores, cum eo qd' pro nobis Christus intercedit. Excusat se doctor, quia suā partem nouos appellari Christianos, dico id eorū culpa fieri, si em̄ apud antiq; manerent fidem, & ritū catholicę & Christianę ecclesię absq; inuouatione, etiā antiquo nomine nominarent. Diuo Petro adhuc uiuente in eius honore, in Saon per sanctū Sauin' onē ecclesia constructa est, quę
inpre

COLLATIO XLI.

in presentē diem ad uicū Petrū appellat. Jam mille sunt & fer-
 me quingenti anni, quū solū aliqui in fide diffidētēs sanctoꝝ
 intercessionēs reiecere, sicut Vigilantiū hæreticus, Albigen-
 ses, Picarditæ. Post hæc quum scripturis probarā Moisen ad
 deum fuisse mediatorē, mihi respōdit in legis datione media-
 torem fuisse, contra hoc illi Dauidē oppono cv. Psal. etiā &
 Moisen fuisse intercessionis mediatorē. Et dixit ut disperderet
 eos, si non Moises electus eius stetit in cōfractione in-
 conspectu eius. Et quod ibi rogarit inuenit Exo. xxxij. Bene-
 quidē de patribus ueteris testamenti loquit, certū est eo tem-
 pore eos non fuisse fœlices, quare eoꝝ intercessio nō tam co-
 munit. Quod uero facta sit liber Machabæoꝝ ostendit, quō
 belli princeps Iudas Machabæus uiderit Oniam, q̄ summus
 fuerat sacerdos, ambas manus extēdentem pro toto populo
 Israel orantem, quodq; post hæc alter aparuerit, uir ætate &
 gloria mirabili, & decore magno, de q̄ Onias dixit, iste ama-
 tor est fratrū & populi Israel qui hic est, qui multum orat pro
 populo & sancta ciuitate Iheremias propheta, ubi hic clare in-
 tercessio sanctoꝝ ueteris testamēti probatur. Neq; me angit
 doctorē, & fortasse alios hunc librū non acceptare, ego ut fili-
 lius obediēs catholicæ Christianæq; ecclesiæ, hunc librū ut sa-
 cras literas accepto, sicut Augustinus dicit, hic liber ut proba-
 tus ab ecclesia receptus est. Neq; quisq; nouoꝝ Christianoꝝ
 mihi ostēdere poterit, ubicunq; ecclesia sacras recipit literas,
 quod huius libri cū cæteris non fuerit facta mentio. Neq; nos
 Christianos mouet ludæos (ut diuus Hieronymus testatur)
 hunc librū pro sacris literis non accipere, Christiani enim sumus.
 Iterū sanctoꝝ intercessionēs cōcessit, hoc ego accepto,
 etiā si hoc non faceret sunt nihilominus claræ scripturæ Apoc-
 cal. v. & viij. Ultimo dum mihi quæstionem proponebat, res-
 pōndi me dei non esse cōsultatorē, nec scirē, sed neq; adhuc
 scio utra duarū precationū melior esset, una si pro re aliqua
 deum efflagito libere. Altera, quū rem aliquā mihi dari peto,

CONCLUSIO TERTIA.

per suam misericordiam & intercessionem laudatissimæ reginæ Mariæ, deus nouit quid eorum sibi sit acceptius. In uno tamen dñs meus doctior ostendens hanc esse orationem deo acceptiorem, quàm inuocat deus obliuione oim creaturarum, si ut ego fecisset, neq; præsumpsisset hoc scire quod nescit, spiritui sancto non contradixisset, qui per Iacob patriarcham formam dedit orationis, Gen. xlvij. ubi Iacob sic dixit, Deus &c. benedicat pueris istis, & nomen meum inuocet super eos, & nomina patrum meorum Abraham & Isaac &c. Quod autem in nostris orationibus non sint obliuiscendæ oēs creaturæ, ostendit magnus dei amicus Moyses, qui cum deo loquutus est, facie ad faciem, sicut loqui solet homo cum suo amico, & ita orauit Exo. xxxij. Recordare dñe Abraham & Isaac & Israel seruum tuum &c. Si igitur hi ueteris testamenti in eorum deuota oratione non sint oim creaturarum obliuiscendi. Quare nos probi Christiani, sicut ab initio nascētis ecclesie est factum deum non moneremus, ut nos exaudire dignaretur, & recordari suæ dilectæ genitricis Mariæ, suorum dilectorum sanctorum & electorum. Quod de Iob ait suis scilicet amicis non fuisse præceptum, Iob inuocare ut intercessorem, satis mihi est doctorem fateri deo fuisse acceptam orationem Iob pro amicis suis, quibus & hic textus etiã primũ poteter probet. Namq; misit illos deus ad Iob. Ite dicēs ad seruum meum Iob, & ipse pro uobis rogabit, quare ergo nos tam essemus contrarii, & ire recusaremus ad matrem misericordiam Mariam, ut & ipsa pro nobis oraret. Ideoque uos dñe doctior suppliciter rogo, quia conclusioni meæ, & intercessioni sanctorum aduersamini, longos sermonum circumitus uitare uelitis, & iam tandem semel ad scripturas manus extendere, sine enim uerbo dei & sacris literis non sum uos auditorus, neq; uobis respondebo, neq; credam, huc scripturas adferre, scripturas in quibus exposcimus.

D. OECOLAMPADIVS.

Dilecti Christiani conquerit D. Eckius me nullas induxisse scripturas, ita scilicet faciendum est, quum quis contempnit,

Z

COLLATIO XLII.

ideoq; & scripturas enumero. Primo inducta est epistola ad
 Timoth. ij. cap. de unico mediatore, cui adhuc nō est satisfac-
 tum, quīs em̄ pro inuicem rogamus, rogamus ut hij qui si-
 mul in eadē necessitate irriterimur hic in terris. Ignoscite que-
 so mihi grossum sum daturus exemplū. Simel̄ nequam pro
 inuicem rogarēt ante regem quempiā, si hij etiā merito inter-
 cessores nominarent & mediatores? nunc uero omēs peccā-
 tores sumus ante dñm deū, unicus tantū est iustus Christus,
 sicut & Christus ostendit in epistola Iohannis, ideoq; & illic
 nomen iusti ponit. Iohannes enim sic ait. Sed & si quis pecca-
 uerit, aduocatū habemus apud patrē, Ihesum Christū iustū,
 hoc uerbulū iustū, nō illic ponit sine causa, sancti autē in caelo
 orationes eorū hic in terris fecerunt pro cōmuni catholica ec-
 clesia, sicut ecclesiae membra, quae ipsoꝝ oratio cum eorū cha-
 ritate constans est, nulla est hic inuocatio, quantum nobis ex
 scriptura cognitū est. Tertiū dictū extractū est ex epistola ad
 Hebr. uerū & tota epistola nos illac dirigit, quod Christū ut
 nostrū pontificē cognoscamus. Quarto induxi Matthaeū vi.
 Christū orare docuisse Pater noster, circa quā orationē non
 aberrabimus. Quinto dictū induxi, Matth. xi. Venite ad me
 omnes qui laboratis. Sexto audistis Christū nos ad se uocantē
 tem, sicut ad panem uitae, ad fontem aquarū uicinarū, ad uerū
 sponsum, quod nihil aliud est quā scripturā, adhuc elamitat
 quasi uacuis essem oīm scripturarū. Adhuc tamen & alias ad-
 portabo literas, Ihere. xvij. Maledictus omnis qui carnē por-
 nit brachiū suum. Matth. iij. Dñm deum tuū adorabis & illi
 soli seruiēs. Iohan. xvi. Quumq; patrem petieritis in meo no-
 mine dabit uobis. Iohan. xiiij. Nemo ad patrem uenit nisi per
 me. Iohan. x. Ego sum hostiū, & xv. Ego sum uia ueritas &
 uita. Et quid dicā, totae enim scripturae ad Iesum nos dirigūt.
 Quid ergo aliud praedicemus. Nunc mihi neq; necessariū
 est scripturas & ratios doctoris Eckij soluere, quippe quod
 ille absq; fundamento ad suā conclusionē firmandā cōtracta
 sunt.

CONCLUSIO TERTIA.

sunt. Ecclesiæ ratione sapius nos resoluius, quod propter eius sermones ab ecclesia nō simus exclusi, duramus em̄ apud dei uerbū. De miraculis dixi, quod illa iam difficulter & cum periculo probantur, sed & dæmon ipse sua ducit fantasmata. luxtaq; differentiā ostēdi, quā non eo trahere debebat, quasi aliquid ego fuerā diuinæ maiestati & omnipotētiæ detracturus. Ipse tamen met confessus est non om̄ia miracula iusta & recta esse. Hæc enī recta sunt & uera, quæ dei honorē & suū honorē confirmāt. Quare quū deus legem per Moysen dare uolebat, magna cum eō miracula faciebat. Similiter & in datione nouæ legis dñs miraculose egerat, quā tamen eiuscemo diuirtutē sancti deo ascribebāt, sicut in scriptis apostolorū habemus iij. dixit Petrus. Quid de hoc miramini, aut qd in nos respicitis, quasi hanc nos mutationē & miraculū fecerimus. Quamuis em̄ Heliseus miracula fecerit, non tamen post eius mortē fuit inuocatus, quod hic probandū expediret. Vbi uero miracula fiunt contra dei honorē, aut aduersus uerbū suū, ex deo non sunt, quorū multa & antichristus operat, & facturus est, sicuti est quū ex eo homo in fide infirmior reddit, deū aestimans in uno loco cæteris locis clementiorē, aut quod suā uirtutē imaginibus infuderit, unde etiā multæ inutiles peregrinationes sunt ortæ, licet apud easdē multi hominū se met consolati sunt. Opus aut̄ eorū, quum ex fide non fluxerit, bonum censerī non potest. Sæpe etenim cōtingit deum ob peccata hominū permittere falsa miracula tardissime manifestari. Ultra aut̄ quod eorū cōmendat humilitatē ad sanctos confluentiū, & de nobis qui in solū Christū speramus, dicit quasi inuerecundos nos esse & præsumptuosos, nec Christiane humiles. Dico nō minus humiles esse posse, quum in solū Christum fiditur, quā si etiā alij petant̄ intercessores. Et quilibet quo plus Christū cognoscit eo fit humilior, & e contra, quanto quis humilior est, Christūq; cognoscit, cum maiore consolatione ad Christū uenit, altera uero humilitas defert secum

COLLATIO XLII.

fidei defectū. Quod autē dicit Christū nos habere pro nostro patre. Ita dico, & quare hoc non faceremus, quum nos fratres suos nominarit, patremq; cœlestē & deum nostrū patrē, hoc a fide esset descilere & a fiducia. Præterea nos pl^o sanctis tribuimus in terris quā hijs qui in cœlis sunt, tam & si non doceamus eos inuocare, pro illo enim non sunt scripturæ, multo enim maiorem habent feruentiorē charitatē, admittimus quoq; ut orent. Sed ne quid periculi sit, & ex alijs causis uilius nobis est ad deū dirigi & conuerti. Talis autē non est cura trepidatio, quum proximū rogo ut pro me oret, sicut uos dicitis, qualis est apud defunctos, hoc enim ubi esset, merito & ibi abisteret. Alterū doctoris sermonem quū dicit se etiā ad aliū diciturū proximū uade ad Christū, Christus tibi sufficit, optime scio Christianū amorē habentē hoc non diciturū, charitas equidē illū orare docebit, uno enim membro agente, alia sibi membra cōpatiuntur. Ipse uero quod ad eiusmodi inuocationē adhortat, uobis censendū relinquo, ne uilius sit ad eum dirigi, qui illud præstare potest, cuius apud nos est uoluntas, qui promisit, quam ad aliū quempiā, apud quem huiusmodi conditio non reperit. Ultra æstimat doctor Eckius hoc nō esse fidei derogatiuū apud defunctos, sed se ipsum docet, nunquid hic maiorē in suū dñm fidutiā reposuit, qui met dñm adgredit, quam is qui alios ad se seruos assumit, & si non æstimarim etiā apud ipsos imperfectiōis quidam reperiri. Inducit etiā Christū Mariā honorasse ut matrem suam uenerandā, & non fuit hoc derogatiuū diuini honoris, optime mihi placet ut bene ueneret, sed eo solo honore nobis a deo demandato, ut scilicet Christus in eius uirtutibus laudetur. Quod autē honor dei cōmuniter apud simplices postponat, eo apparet, quum pro sancti alicuius honore petitur, petiti concedit, & quum pro dei amore petitur, is non exaudit, sapius hoc sit. Recognosco tamen atq; cōfiteor sanctorū beatitudinē inenarrabilē, sed ad hoc non consequi, ut ille

CONCLUSIO TERTIA.

ille honor eis impendat, qui solius est Christi, & qui nos ad Christum ducit. Quod autem templum ædificatum fuerit in honore sancti Petri, certas non habemus historias, alioqui in uita sua se ut deum adorari non fuisset passus, sicut nec Paulus neque Barnabas hoc passi sunt. Ex ueteri lege ultra de Moise ait, quod intercelior fuerit nihil hoc probat pro defunctis. Liber Machabæorum quia dumtaxat propter martyrum exempla acceptatus est (diuo Augustino metestificante) sino eum in suo ualio remanere, quum alioqui somnium nihil probet. Etiam si pro uera uisione reputaret, potuit in hoc somnio Onias figura fuisse Christi, sicut & in alijs plerisque somnijs & uisionibus. Sed & sua æstimatione fortes & efficaces inducit scripturas ex xlvij. cap. Genesis, ubi habet iacob dixisse nomen meum inuocet super ipsos, & nomina patrum meorum Abraham & Isaac, si autem sermonis conditione cognosceret, non hæc dicta in lucem proferret. In ueteri namque lege, nomen alicuius super aliquo inuocari, tamen est, quasi eiusdem sit generatiōis, Esa. iij. cap. ibi dicunt septem mulieres quæ unum apprehenderunt uirum, panem nostrum comedemus, & ueste nostra operiemur, tamen nomen tuum super nos inuocet. Hic adparet inuocare ad orationem non pertinere, sed mens est ut is uir eius sit, & ipsa suo nomine nominetur. Sicut & Hierem. xiiij. habet. O domine in medio es nostri, & nomen tuum inuocatum est super nos, hoc tamen est quod populus dei nominatur. Sic etiam dictum Genesis intelligi oportet, non enim iacob patriarcham inuocarunt, iacob patriarcha ora pro nobis. Ultimo dicit Moisen Exo. xxxij. orare. Memento Abraham Isaac & iacob, magna est in deum confidentia, memor esse foederis & promissionis Abraham Isaac & iacob factæ, quauis adhuc non sit tam audax Moises ut dicat Abraham ora pro me. Sicut igitur hij ueteris testamenti deum ut eorum recordaretur, monuerunt per Abraham Isaac & iacob, sic & nos deum monere debemus per Christum Ihesum, in quo reconciliationem habemus ut foedus cum patre cœlesti, hoc iam ad illa responsum sit.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Ante hac quādo dño meo doctōri supplicauerā, ut noua adferret scripta, hæc scripta putarā per me non prius soluta, ibi iactāter sex scripturarū loca induxit, ad nostrā propositā causā deseruientia, quasi risu quærat, quis huc accedit. Verba Pauli renouat ad Timothæū, quæ tamen potenter scripturis declarauī & exposui, quod sanctorū intercessionēs non impugnant, ibi manere sino. Ad suū tamen grossum exemplū de nequā nebulonibus. Dico nostrā terrā morem esse, nihil cum nequā nebulonibus testificari. Ego illi per Moīsem proposui, qui pro populo orauit, & Iob pro amicis, & erant hij meliores peccatorib⁹ pro quibus orabant. Quamuis etiā scdm eius grossum exemplum, nequam unus pro altero quiddā impetrare possit, & oporteret eum nihilominus fateri intercessorem. Neq; deus semper proborū intercessionēs respicit, quum alij præ maiore malitia gratia non sunt digni, sicut dñs ad Hieremiā dicit xv. Si steterint Moīses & Samuel corā me, nō est anima mea ad populū istum, hic textus efficaciter ostēdit intercessionēs sanctorū. Quod ultra doctor dicit, etiā & beatos habere diuinum amorem, sint tamen extra angustias, ideo & illos inuocare non debemus. Hic perpendite queso probi Christiani, quale nobis hic decoquit intricatū pulmentariū. Sancti etiā in Christo membra sunt, etiā & ad nos fraternā habent charitatem, rogantq; pro nobis, uellentq; nos ab angustijs liberari, sicut & ipsi liberati sunt, & nos eos inuocare nō debemus. Nunquid hæc grossities esset siue rusticitas, & contra omnē rationē, quod amicos tam bonos, & ad seruendū nobis tam beneuolos haberemus, & nō inuocarem⁹ eos pro seruitio, hoc qui libet ponderet probus homo, quomodo hoc sibi licere putabit. Grande festū fecit nos apud dñm deum habere ad uocatū iustū Ihesum Christū, quis ei in hoc aduersatur, quis Christū pro aduocato habere recusaret, sed in qua nam scola didicerunt

CONCLUSIO TERTIA.

didicerunt. Si Christus aduocatus sit, ideo & sancti aduocati
 & intercessores esse non debent uel possunt, quum utrumq;
 simul stare potest. Ideoq; & omnes credimus Christū nostrū
 aduocatū & gratiā esse, sicut doctor inducit epistolā ad Heb.
 Ad quod firmandū addo Paulū ad Ro. v. & c. Hic aut argu-
 mentum facit ex calibe fabre factū, Matth. vi. quod orare de-
 beamus, Pater noster qui es & c. ideo & sancti non sunt inuo-
 candi. Videte quē probi fideles, quibus uos conant abstra-
 here a sanctorū inuocatione sine ullo fundamēto. Quid nam
 hoc ualere potest, Christus nos docuit orare pater noster, er-
 go orare non debemus Aue maria, adapta te forular. Quādo
 ergo adimplebit Mariæ prophetia Luca i. Ecce enim ex hoc
 beatam me dicent omnes generationes. Aliud quoq; pulchrū
 habet argumentū, Christus ad se uocat oēs oneratos Matth.
 xi. ideo sancti nō sunt inuocādi, at ego reor non multū Chri-
 sto abesse, qui ad sanctos adpropinquat. Nisi non sit uerum
 quod dñs Ihesus ait, patrē suū cœlestem precatus, ut ubi ipse
 sit, illic sit & minister eius. In summa per sanctorū intercessio-
 nes speramus atq; desideramus ad Christū uenire, permaneo
 ut prius est scriptū. Post hæc Iheremiā inducit xvij. qui ut illi
 deseruiat corā simplici uiro, incurrat & abscindit illū, ego ue-
 ro eum totū in lucem ponā, ita em̄ habet. Maledictus homo
 qui cōdidit in hōmine, & ponit carnē brachiū suum, & a dño
 recedit cor eius. Attēdite uos probi hoc nulla uia sanctorū in-
 uocationes reprobasse, sed maledicit homo cuius cor a dño
 recedit, quod tamē in nobis Christianis non est, qui ob id san-
 ctos inuocamus, ut cor nostrū cum deo uniat. Ultra inducit
 Matth. iij. Deum tuū adorabis & illi soli seruias, ideoq; non
 uult ut sanctis seruiamus. Dico dñm doctorē bene scire quas
 leibi uerbū habeatur grecū latrefsis scilicet, quod cultū sonat
 soli deo debitum, quem a Christo diabolus ipse exposcebat,
 quod a sanctis longe absit, non enim ignoramus oēs sanctos
 non esse deos, sed dei amicos, ideo & illos inuocamus tanq;
 dei

COLLATIO XLII.

dei amicos. Post hæc Iohan. xiiij. Nemo uenit ad patrem nisi per me, uerum est, sed neq̄ dilecti dei nos aliam ducēt uiam quā ad Christū, iam neq̄ hoc sanctis aduersum. Ego sum uita ueritas & uita &c. ibi Iohan. xiiij. non xv. Sic etiam Christū esse hostiū, Iohan. x. Male fidunt in sanctos, pars aduersa, timentes sanctos nos per aliud hostiū ducturos, quā per Christum. Non, non, probiores enim sunt sancti, plusq̄ nos diligunt, suntq̄ deo acceptiores, ut nos per aliud hostiū ducerēt quā per Christū, inducit uerba Christi Iohan. xvi. ut in eius nomine petamus, quasi in nomine Christi non peteremus, quū sanctos inuocamus. Pars aduersa nobis Christianis impingit, quasi omnē spem nostrā in sanctos collocatā haberemus dñm Ihesum uel negligēdo, uel certe in locū quempiam seponendo, scientes se nobis iniuriā irrogare, nouerunt inq̄ ecclesiæ consuetudinē, qualiter collectas & de sanctis orationes claudit, per dñm nostrū Ihesum Christū. Iterū uult Christum totum esse & omnia, quod illi non grauatim concedo, si & ipse confiteretur sanctos nobiliora esse Christi membra. Aegro fert animo sanctorū miracula dicens nos cognoscere debere uera miracula sola fieri ad dei & fidei honorē. Respondeo horū procul dubio multa fuisse facta per sanctos, quāuis hoc uerū non sit, miracula solū eam ob causam fieri, sed deus per suā misericordiā quandoq̄ multa facit miracula in fidelū consolationē, & gaudiū cordiū desolatorū. Hoc aut̄ licet probis cognitū sit, sciētes sanctos multis adiutorio fuisse per eorum inuocationē in maximis angustijs constitutis, exsuperabundantiam tamen & hoc scriptis probabo Act. ix. Quando Christiani & uiduæ Petrū circumstabant ostēdentes uestes quas illis Dorcas in consolationē fecerat, & in pauperū subleuamen, resuscitauit illam Petrus per suas orationes ubi beneficium Christianos non sine medio pro Dorca orauisse, sed per diuini Petri inuocationē, quamuis mendicus erat, probus tamen erat & non nequā, sicut doctoris grossum exemplum sonabat

CONCLUSIO TERTIA.

sonabat. Argumentum meum adhuc (ut petra) stat firmum. Quum miracula fiunt in sanctorum inuocatione, non potest dicere doctor omnia per demonis uersutiã & phantasmata fuisse facta, sat ergo mihi est, aliqua uera miracula fuisse facta, quæ efficaciter sanctorum ostendunt inuocationem, sicut heri ex Marco probatum est. Alioqui per suã omnipotentiam deus probos Christianos per miracula seduxisset, decepisset, quod a Christiano corde longe sit alienum cogitare, Helisæum non induxi quasi fuerit inuocatus, sed per hoc potenter obtinuit, si Helisæus iam mortuus, mortuum suscitauit non rogatus, quanto magis nobis credendum est, etiam & nostros sanctos facere miracula per nos non rogati. Vult doctor contra ordinatorem & usum totius Christiane ecclesie, quod deus uel sancti non plus in uno loco honorentur quam in alio, sicut fit in heremitorio diuæ Mariæ & in Loreta &c. Audio quidem eum dicere, sed scripturis probe intellectis nunquam hoc probabit, hoc opus ex fide uenire negat. Nunc libenter audire, uel unum qui in Aquisgranum peregre proficiscitur, uel ad heremitorium diuæ Mariæ ad uirginem gloriosam absque fide, si non credit non ibit. Plane uideat quæ Christiani noui ad ecclesias ire contendunt, Gen. xxviii. miratur Iacob de loco ubi iacuerat dicens. O quam metuendus est locus iste, hic non est aliud quam domus dei & porta celi. Exo. xxiiij. ostendit quod ter in anno celebrandum fuerat festum, Christus met ipse specialiter sapius in templum uenit, contestatus domum esse orationis, Vult ne his temporibus nulla magis haberi differentia inter ecclesiam & tabernaculum, ut non sit locus unus altero praeferentior. Apostoli ascenderunt in templum ad horam orationis nonam, & met ipse deus suam omnipotentiam in miraculorum operatione, in uno loco plus ostendit quam in reliquo. Hoc si quis negaturus pergat, necesse futurum ut uniuersus orbis illi mentiam. Dixi peccator ex humilitate ad deum ire non audens sanctos inuocat, hanc humilitatem parui pendit apud nos dominus doctor, Ego uero dico scripturas docere, quod

COLLATIO XLII.

& dicitur Paulus ad Hebræos renouat, deum scilicet esse igne
 cōsumentē, quare nō immerito nobis timemus ab hoc igne,
 ideoq; & sanctos ut mediatores inuocamus. Iterū doctor cō-
 cessit sanctos pro nobis orare, & quemadmodū nunc dicit,
 quod illud nūq; abnegarit. Libēter igitur audirē quo nam
 modo hoc simplicib; Christianis propositurus esset, sanctos
 pro nobis orare, & nos eos inuocare non debemus, nosq; in-
 gratiores sanctos pro eor; intercessione henerari non debe-
 remus. Adhuc unum scire cuperē, quū pro nobis sancti orēt,
 quare ipse cum suis nouis predicantibus in Basilea reliques-
 runt cōmunē Christianæ ecclesiæ ordinationē, & expressiōe
 inuulgarunt nouā ordinationē, in qua litaneā abrogarunt,
 qua Christiani utuntur, Sancte Petre ora pro nobis, Sancta
 Maria ora pro nobis. Illud quomodo se adaptabit dilecti pro-
 biq; Christiani, Mariam & diuū Petrum pro nobis orare, &
 in ecclesia dicere non deberemus, Sancta Maria ora pro no-
 bis deum, hoc presentibus auditoribus & futuris lectoribus
 cognoscendū relinquo. Aestimat hunc Christianū amorem
 non habere, qui proximo diceret, necesse nō habes ad me re-
 currere, ut pro te orem, met ipse Christū absq; medio depre-
 ceris. Dico & me sic uelle. Si enim potest homo peccator in
 terris ex Christiana charitate cum parua gratia pro me orare,
 quanto plus dilecti sancti, qui & ipsi membra sunt Christi,
 plusq; ad nos fraternā habent charitatē, etiā pro nobis orant;
 sicut angelus pro Iudaico populo sibi cōmissio orabat Zachari
 dicens. Dñe exercitū usq; quo tu non miseraberis Iherusalē
 & urbū Iuda. Si hoc cōmunis facit angelus pro toto suo po-
 pulo, sicut & Daniel ostendit, quare non cuiusq; hominis an-
 gelus etiā pro eo deum oraret. Nunc autē angelus beatus est;
 quare sancti beati nobis sunt proximiores, fratres etiā pro no-
 bis orant, quando eos inuocamus. Similitudinē attulit seruū
 hunc suo dño plus fidere qui met eum rogat, quā ut alium ad
 eum mittat. Dico si seruus inimicus esset dñi, reputarēt plus
 iustis

CONCLUSIO TERTIA.

iusto audacior & temerarius atq; præsumptuosus, ut merito
 dñs dicere posset, nequã quur te auides oculis meis præsentas
 re. Quare aliquñ bonũ & necessariũ est quærere mediatorem,
 dñs em̄ hos petit, & tales mediatores, quod ut uerũ sit scriptu
 ris p̄bo, Ezech, xxij. Et quæsiui de eis uirũ qui interponeret
 sepem & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem
 eam & non inueni. Hic deus mediatorẽ exoptauit ex populo
 & non inuenit eũ p̄pter eorũ iniustitiã. Nos aut̄ quia dilectos
 sanctos inuenim⁹ dei amicos, quare eos excluderemus. Qua
 liter aut̄ Maria in deo honorat, apud hesteria dicta p̄maneo.
 Quod aut̄ ueniens Picardico utit̄ argumẽto, q̄a plaricq; men
 dicis dant ob sanctorũ honorẽ, qui illis non essent daturi ob
 diuinũ amorẽ. Respondeo nullũ abusum sum ego p̄baturus.
 Non tñ credo in uniuerso orbe unum ex Christianis tam esse
 stultũ, quũ uel dat uel aliquid facit ob alicuius sancti honorẽ,
 eius non esse præcipuã mentẽ uel intentionẽ ad diuinũ hono
 rem illud impẽdisse. Qui em̄ ob sancti dat honorẽ, idem hoc
 dat ob diuinũ amorẽ & honorẽ, qui dñs est & coronator san
 ctorũ. Reuoluitq; se doctor in dicto Machabeorũ, dicens Au
 gustinũ fateri hunc librũ ab ecclesia receptũ, quippe quod in
 eodẽ aliquorũ martirũ passiones describant. Hic ego causas
 non quæro ob quas liber quisq; receptus sit. Satis mihi est ec
 clesiã hunc librũ acceptasse pro sacris literis, ideoq; & ualere
 debet. Ad hoc respondere conat̄ somniũ fuisse dicẽs, sed ego
 ei respõdeo diuinas reuelatiões ut plurimũ in somnijs factas,
 sicut cum Iacob Gen. xxvij. Sicut cum Abimelech Pharaor
 ne & c. cum Ioseph uiro Mariæ & c. Nunc aut̄ textus hic clare
 loquit̄ uisionẽ aut somniũ fuisse fide dignũ, si ergo scriptura
 fide dignũ recenset. Quare ergo quisq; Christianorũ non cre
 deret. Ultra dicite etiã si hoc ita esset, fuisset nihilomin⁹ Onias
 figura Christi. Dicite ergo dñe doctor cuius figura fuerit Ihe
 remias, supra quem Onias indicauit. De ecclesia Petri cre
 dere recusat, historia francorũ hoc ita credibiliter recenset,

Aa ij

COLLATIO XLIII.

& adhuc pro uero habet, illic ego manere sino. Optime scit Petrus noluisse deum esse, summus adorationis honor soli est deo exhibendus, sicut & angelus Iohanni dixit Apocal. xix. Sancti tamen adhuc uenerandi sunt, quauis illic attempta Iohannis sanctitate, quodque tam impense a Christo dilectus fuerat, admittere noluit ut sibi exhiberet honorem. Ultimo ad uerba Iacob. Et nomen meum inuocet super eos &c. adportat ualde peregrinum intellectum, dicens esse conditum seu naturam Hebraici sermonis. Nunquid haec est pulchra conditio scripturas sacras interpretandi, uerum dilacerandi, quid opus fuerat Iacob orare, ut duo illi pueri sui essent generis, prius enim sui generis erant, erantque filij sui filij Ioseph. Neque ullus est in toto orbe Hebraici non expers sermonis, qui eo modo id intelligat sicut doctor, quod autem intellectus eius perstare non possit, scripturis probo Num. vi. ibi de sacerdotibus deus dicit. Nomen meum inuocabunt super filios Israel, & ego benedicam eis ubi clarum est & lucidum hoc ad orationem pertinere. Sicque ad orationem & non ad genus tendunt uerba Iher. xiiij. Quod autem Esa. iij. inuocare aliter accipit, facit subiecta materia, quia ibi neque de deo sermo est, neque de oratione. Sic adhuc stat dictum orationis Moysi, Exo. xxij. firmum Moysen in oratione sua, creaturae non oblitum. Ex quibus omnibus aestimo manifestum quam efficaciter & potenter inuocatio & sanctorum intercessio, secundum ritum & usum ecclesiae in toto orbe obruta sit & probata, deo laus & omnibus electis sanctis.

D. OECOLAMPADIVS.

DEUS omnibus nobis concedat ueritatis cognitionem, Amen. Dilecti Christiani hodie audiuitis quam aspernantem sermones meos, & quam iactanter suos D. Eckius induxerit. Iam igitur peto beneuole audire dignemini meam fundamentalem & ueram excusationem. Principio ei similitudo displicuit, quum aliqui nequam pro inuicem rogant. Iuxtaque mentio facta est, cum nequam uiris nihil probari, qui me audiuerunt bene intellexerunt, neque me sanctis in uita, neque in morte iniuriam irrogasse. Nunc in
scripturis

CONCLUSIO TERTIA.

scripturis neq; alienū est neq; peregrinū, etiā de malis similitudines inducere. Christus inq; exemplū de falso iudice induxerat Luc. xvij. de usurarijs & res dñicas seu uillicitatis suae male administrantibus. Reperimus quoq; & alia exempla, sicut & apud prophetas inueniunt, nā & sancti dei se met pro peccatoribus confessi sunt. Non parua res est se uere peccatorem nominare, omnes nobiscū orarunt. Dimitte nobis debita nostra. Peccauimus iniquitatē fecimus cū patribus nostris. Et Iob ipse inductus dixerat, Omnia opera mea expauesco. Dauid autē dixit, corā te non iustificabit omnis uiuens. Quā obrem & Paulus ad Romanos concludit, uniuersum orbem peccatis subiectū, ut hinc dei misericordia cognoscat & eluceat. Secundo quod recte docuerimus ad Christū unice refugiendū, sufficientes induxi scripturas, quarū neq; D. Eckius unicā sufficienter enodauit. Deuisset em̄ efficacia dicta unū uel plura his meis dictis opposuisse, deum nobis praecepisse mortuos inuocare quod non fecit neq; facere potest, uniuersae enim scripturae ad Christū dirigūt. Christus finis est legis uniuersiq; credenti ad Romanos. Ad Heb. x. ex Psal. dicit, In capite libri scriptū est de me, ipse uero quod aestimat ad sanctos euntem, etiā ad Christū uenire. Ego autē nos ut fidos ministrorum malle (ut tenemur) proximā nos docere uisam, mox ad Christū ueniendi. Quid hoc esset, si quem ad Basileam directurus, dicerē ei uade in Bernā, post in Solodorum, tandē in Basiliā quaesiturus, quū tamen scripturis absq; ullo formidine primo ad Christū eum dirigere possum, neq; me docet scriptura ad hunc uel aliū sanctū dirigere, utiq; esset hoc circumducere. Ultra ex me scire postulauit, quare in terra degentes pro eorum intercessione rogamus, & non eos qui in caelo sunt, super quo prius respōdi, unū scilicet scripturas iubere, alterū uero non, multa de sanctorum ueneratione induxit, & quod orent, quod illi non fuerat necessariū, sufficienter enim hoc ei heri concessum est, potuisset isto totū expedisse, ut sancti suo

COLLATIO XLIII.

honore debito uenerarent. Et eo quoque expedisse potuisset
 si fundamentales scripturas induxisset defunctos sanctos in
 uocandos. Adportat quidem aliqua dicta sibi tamen non deser
 uientia, sicut Luca ij. in Magnificat Maria dixit. Beatam me
 dicent omnes generationes, interrogans quomodo hoc ad
 impleri queat. O uos dilecti Christiani, si Mariam fatebimur
 puram & uenerabilem dei genitricem, cui plus est gratia data
 quam angelis uel alijs hominibus, & hanc laudem iugiter ex
 clamauerimus, eam admiramur ut beatam, sicut uniuersa fa
 cit Christianitas, ex tunc ego prophetia aestimo adimpletam.
 Neminem nos prohibemus ne aue Maria dicat. Neque indigno
 feret animo, si pater noster orabimus, plus equidem nobis rei
 in deo reposita est quam in Maria. Dictum Hierem. xvij. cap. uult
 me infideliter exposuisse, uerum est breuitati me studuisse, id
 est nihil neglectum est, nam quod addendum fuerat. Maledictum
 scilicet hominem, in hominem fidem, & carnem ponentem
 brachium suum, cuius cor recedit a domino, etiam fit quando non
 unice in Christum sperat. Iudaei enim eo tempore iuxta sacrifici
 cia quae deo offerebant, auxilia a Babilonijs & Aegyptijs quaer
 rebant, sicut iam & iuxta Christum refugia quaeruntur aliorum
 mediatorum, inditium est hoc imperfectae fidei. Quare & pro
 pheta ultra dicit. Benedictus uir qui confidit in domino, & dominus
 erit spes eius. Ad dictum Matth. iij. quod ex libro Moysi Deu
 tero. extractum est, ut domino seruiatur, sicut me doctor Eckius
 direxit ad graeculum uerbum Iatreffis, sic & ego eum dirigo ad
 Hebraicum abad. *Distinctio haec de latia & dulia duplicium ser*
uitutum in scriptura non est fundata. Ultra certus sum apud
 omnes Christianos optime nos posse contentari, Christum
 nobis omnia esse cum quo satis agere habemus. Oportet ut
 exemplum referam toti deseruiens causa. Si sol milesies clarior
 absque ulla laesione oculorum intuentus esset, & cum magna de
 lectatione essent & multa milia paruorum candelarum, quae lu
 men a sole recipere & splendor, & praemagnitudine, cla
 ritate

CONCLUSIO TERTIA.

ritate, splendore solis huius candelulæ parum resplenderent, essem ego ob id seruus infidelis ad paruas candelulas non recurrens, sed ad lumen oim delectabilissimū. Nunc Christus dñs noster ineffabiliter delectabilior sol est, qui fideles uere illuminat, sancti quoq; Dei & si uenerabiles sint, digniq; magno honore, nihilominus Christo comparatæ, ut candelulæ sunt minores, dei enim ad creaturā est non æqua cōparatio. Quicumq; Christi inus eum uere cognoscit, de me non multum exposcet rationē. Omnia illi amara & parua reparabuntur, solusq; Christus ei magnus est atq; dulcescet. De miraculis confitetur doctor Eckius mer multa ex deo non fieri, quæ aut fiunt in fidelium consolationem, etiam ad diuinum honorem pertinent. Quum enim quisq; fidelium finalem consolationem aliter quam in deo quærit, eam facit consolationem idolū miracula, Marci ultimo confirmant uerbi ueritatem & non sanctorum inuocationem. Hoc etiam de Helisæo dictum sit, multis uerbis de templis inductū fuit, quasi discretionem non poneremus neq; differentiā inter ecclesiā & tabernas, quod nostra non est opinio. Ex euangelio namq; Iohan. iij. ubi docemur patrem adorare in spiritu & ueritate, ostenditur & tempus futurū, ubi neq; in Hierusalem, neq; in monte Samariæ inuocabit deus, quasi diuinus cultus uel tempori uel loco esset alligatus. An deum undiq; misericordē reperimus, eo tamen addito, ut recta fide ad eum deueniat, non plus est cum templo in noua lege sicut fuit in antiqua. Satis inq; S. Stephanus nobis recenset in Act. Apostolorum vij. cap. Ideo iam templa habemus ut ibi uerbum dei audiamus, & ut comunibus orationibus deo grati simus, eumq; inuocemus, utq; nos per sacramenta in Christiana charitate uniamus. Quod aut deus alio quando in uno loco plus suā omnipotentiam ostēdit quā in altero æque extra ecclesiā fit sicut intra. Quæsiuit deniq; & a me doctor Eckius quo nā modo ingratitude nos excusare possimus, & quæ dilectos sanctos tā nobis fauorabiles nō inuocamus?

Dico

COLLATIO XLIII.

Dico sanctos nos gratos habituros, quando Christo grati sumus, plusq; hoc eis placet, quam si nos cum eis impediremus alioqui deos ex se facturi. Aliā quoq; induxit quaestionē, nostrā litaneia causa, qua apud aegrotos pleriq; nostrū Basileę utimur, uellens omnes tenorē illius audisse cōpertū futurū, ut neq; Christi, neq; apostolorū, sed neq; aliorū sanctorū honorū quicq; fuerit detractū. Illæ enim ordinationes nostræ in se dei beneficia sanctis exhibita cōplectunt, quibus & nos in fide fortificamur. Certus sum aegrotos ex eo plus aedificari, quam si totū psalteriū ab eis non intellectū illic præsenter in murmurarint. Necessariū nobis est nostris eo modo prouidere, ut in extremo die respondere ualeamus. Comparent eorū antiquū obsequiale, & nostrū mox cōpertū futurū, quod illos uerbo dei plus congruat, aegrotisq; magis fuerit consolatoriū, quod utilius est facere debemus atq; docere. Præterea posthac dictū ad Hebræos induxit, deum esse ignem consummentem, quare nos peccatores liberū non habeamus ad deū accedendū aditum, & ob id necessaria sit sanctorū inuocatio. Vellem doctore Eeckū hoc nobis proposuisse mediū, quod in epistola habetur, in qua ad Christū Ihesum dirigimur, per quem liberū habemus aditū, quæ nos epistola ad defunctos sanctos non remittit neq; dirigit, neq; pro ulla præsumptione habemus aliquando nos peccasse, de quo iam doleamus, ut met dñm nostrū adgrediamur. Paterne inq; nos (ut filiū prodigum) excipiet. Ego ob doctoris exemplū pudeo deū nos ita excepturū, quæadmodū ipse dixit, at si de peccatis nostris non doleamus, neq; per sanctos quicq; impetrabimus. Ad Ezechielis dictū respōdeo non extēdi ad uita defunctos sanctos. Ultra ad librū Machabæorū illud ego pro suo ualore teneo, is em̄ qui scripsit met ipse fateat ad libri calcem. Et si quidem bene & ut historiæ competit, hoc & ipse uelim, si aut̄ minus digne concedendū est mihi. Hic clare uidet̄ hunc librum non inter diuinos & probatos libros habendū. Vbi em̄ deus loquit̄

CONCLUSIO TERTIA.

loquitur, causa in nullū dubiū reponi solet, quare hic in proxima responsione statuer. Neque ibi habet quod illic Oniam inuocant. Ad dictū Gen. xlvij. nimirū mihi D. Eckius impingit, me scripturas dilacerare, dixit sermonis conditionē hoc in se non habere, tunc concessit Esaiā iij. capite ita exponi debere. Ego scripturas per scripturas exposui, cuius mihi historia prebet testimoniū, filios Ioseph in quieta fuisse possessione, in terra promissionis Iacob quoque illis Sichem addidisse, quo Iacob dilectiores noti essent, habueruntque plus ceteris prerogatiuā, quare eo magis ceteris dicti fuerunt esse Iacob. Bene nouit D. Eckius decē tribus filiorum Iacob Israhel nominatos, & eorum rex ex tribu Efraim. Nunc autē Israhel nomen est Iacob, aliaque duarum tribuum nomen a Iuda habuere. Quod Nu. vi. inducit nihil ibi habetur de inuocatione nominum quorumcumque hominum ad deum deseruit, neque ibi ponitur uerbulum, quod in Genesi positum est. Sicque compertum habetur doctorem Eckium nullum adhuc dictum induxisse, quo abducere possit dicta in contrarium adducta. Quod in Hieremia habetur conditionale est scilicet si admitteretur, si ita esset, neque concessum neque falsum. Quibus libenter concluderim, & scripturis commississe uoluerim, nisi aliquid noui a me peratur.

D. ECKIUS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Ex hoc prolixo sermone sepius ante sic facto, perpendit charitas uestra pluresque extra ciuitatem in territorijs ueritati parcere, doctorem ad mihi contradicendum aientes non sufficenter audiri. In summa uos rogo fideliter memoriam mandandum doctorem confessum sanctorum inuocationem, quam Zwinglius, frater Stiffel, & eis similes noui Christiani negant. Simpliciter uiro proponit, nihil me scripturis probasse, omnemque rem suam iugiter apud scripta manere. Dico breuiter neminem sibi met bene sententiam dicere posse, hoc namque in isto anno non admittit, ut sui met quisque sit iudex. Unum autem faciat doctor mecum, resignet securitatem,

Bb

COLLATIO XLIII.

finatq; sententiam ferre, quis inter nos efficaciores scripturas pro sua parte habeat, ego et illi pars aduersa, etiam in poenitentia ignis. Quod autem doctoris uerba non tanti sint habenda & tenenda, eius me inconstantia mouet, nouiter enim ante annos tres, in quibus neq; puerulus fuerat, in uniuersum orbem expressione disseminauit librū Psephmata Chrysostomi dictum, in quo sanctos in celo ait in charitate ardere, non cessantes pro nobis orare, quid ergo mali futurū nos hæc fieri desiderare, quod deū uelle credimus, quod ergo hodie uel heri malū dixit, ante hæc bonū fuerat, uoluitq; hoc deus. Ad uerba illius deuenio cum grosso nequā uirorū exemplo. In nullis unquam terris audiui, tres captiuos in una turri fures, unum alterū sua intercessione liberasse. Ipse uero quod sanctos hic in terris adducit, peccatores fuisse, multis uerbis ad causæ prolongationem, hic gladius in hanc uaginā non adaptatur nec pertinet. Hunc articulū cōtra Carolostadiū in Lipzig disputauit, ipse si uelit specialiter eum in manus assumat, non fugiā sed Christiane respondebo, posset inq; simplicem in errorem ducere. Quia uero clamat festinanter & mox ad Christū. Si quis in Basiliam tendat, necesse non est ut in Bernam siue Solodorum dirigatur, nunquid hæc gratiosa est similitudo, quasi aberraret quis qui per sanctos ad Christū tenderet, & sancti extraiam essent Christi, ubi nam hoc scripturis probat. Probo illi exemplū aliud. Si quis a me in Basiliam dirigi peteret, ego uero illi Bruck & Rinfelden, ut uera suæ uiae meicia ostenderem, hoc causæ plus esset affine. Iterum adfert sanctos uiuentes, de quo ego apud scripta notarioꝝ permaneo. Quis enim Christianoꝝ tam esset fide uacuus, qui non crederet intercessionem uenerabilis genitricis dei Mariæ apud deum non præstare, quam si hic multa milia pro inuicem rogarēt, cum propheta Mariæ dicit quidem se non reijcere Aue Maria. Respondeo si sanctorum intercessionem cum dominica oratione, Pater noster noluerit abrogare, ut quid ergo sic induxit.

Nos

CONCLUSIO TERTIA.

Nos Christiani a tenera iuuentute simul orare docemur Pater noster & Aue Maria & Credo &c. orabimusq; auxiliante nos deo, usq; ad mortem. Ad Hieremiam xvij. se excusare tentat, quod ego lectori commendo. Quod uero electos dei sanctos idolatris Babylonijs & Aegyptijs cōparat, mihi non placet, longā subinfert glossam ad illud Matth. iij. Et quum hodie illum ad græcum remiserim, ipse me ad hebræū remittit. Deuter. vi. Dico si in hebræo herebit, perdet hoc uerbum soli, quod in textu non reperitur. Et cum hoc manifestū est hoc uerbum Abad si ad deum ponitur, specialem dei cultum designare & seruitutē. Exo. xx. de Dulia ad nostrā principalem causam non deseruit, esset enim uerbalis controuersia. Quia tamen Christū omnia esse dicit, oportet ut sanctos sinat nobiliora membra esse Christi. Cum exēplo illo prolixo suæ millepiciis solis sermonē esse sino, nuda enim illius uerba nihil probant neq; ualent, scripturæ nos ligabunt. De miraculis aliqua esse falsa hoc me scriptura docet. Doctor aut, ga sanctoꝝ miracula & Mariæ negare nō potest, merito credere debet sanctoꝝ inuocationē, quā deus sua maiestate confirmat. Locoꝝ ratiōe, deū scilicet in uno loco (utpote in heremitorio diuæ Mariæ & Aquisgrano) gratiosius exaudire in Mariæ peregrina uisitatione, dicit deū in omni loco æque misericordem esse, hoc si uerū est, quare ergo admittit deum in uno loco plus facere miracula quā in alio. Nihil cōtra nos est dñm dicere Iohan. iij. quod neq; in monte neq; in Hierusalem ueri adoratores essent adoraturi, sed in spiritu & ueritate, quia Iudæi uno scilicet deputato loco tenebant offerre, ideoq; & uniuersi Iudæi iam sacrificio seu oblatione carēt, nullā in templo habēt sacerdotale operationē &c. Nos uero Christiani, q dñm Ihesum adoram⁹ in spiritu & ueritate, nostrū spirituale habemus sacrificiū, sacro sanctū corpus & priusum sanguinē Christi Ihesu in toto orbe. De nostrā ingratitude sino ut hodie dictū fuerat. Quia tñ D. Occolampadius suū obsequiale.

COLLATIO XLIII.

quod una cū suis sotijs edidit melius iudicat, quā obsequiale
 (librū scilicet de usu sacramentorū) a sancta Christiana eccle-
 sia ordinato, huius quoq; certus sit, fortassis e celo auicula
 quāpiā hoc ei reuelauit, quis illud crederet, quando sic eccle-
 sia contumelia & scandalū irrogat, neq; de isto inuiti libello
 iam disputo. Sed ita meū sonat argumentū, quū S. Petrus de-
 um pro nobis orat, quare ergo cum suis sotijs litaneia ecclesie
 abrogauit, sancte Petre ora pro nobis deū, quæ tanto tempo-
 re in usū fuit. Paulus autē quia deum dixit ignem cōsumentē,
 opinat̄ doctor ob hoc eum non timendū, audenterq; ad eum
 dum. Contra quod ego ei respōdeo, quare ergo Exo. xviii,
 præcepit deus non solū ludęos ad se uenire abstinere debere,
 quin & ne montem quidē contingerēt. Exo. xx. Expauēfa-
 ctis ludęis dixerunt Moysi. Tu loquere nobis & audiemus,
 non loquat̄ nobis dñs ne moriamur. Ad epistolā Heb. hodie
 responsum est. Ad Ezechielē dicit quod de uiuis loquat̄, sæ-
 pius auditū est nouos Christianos nullū argumentū inducere
 contra sanctos beatos, quod etiā non militet contra uiuos,
 Librū Machabæorū conatur reddere dubiū scriptoris caussa.
 Dico nihil ad me de scriptore pertinere, sed de ecclesia sancta
 quæ hunc librū ut sacras literas accepit. In Bibliā enim sa-
 cras aliquot habemus literas, quorū author est nobis igno-
 ritus. De dicto Genesis xlviii. adhuc caussam refugit, sed hoc
 dictum cum illo Exo. xxxij. applicatum, bene tunc adparet,
 qui recte sentit. Sed & in eo loco Rabi Salomon uisus, secun-
 dum Hebraici sermonis cōsuetudinem. Quo me credo con-
 clusionem meam tertiam, de sanctorū intercessionē, ut Chri-
 stianam obtinuisse, rogās dominū meum doctorem, ut cum
 ecclesia Christiana, Mariam uenerandam dei genitricem &
 omnes sanctos inuocet, ut nobis gratiā a domino nostro Ihe-
 su Christo impetrent & exorent, Amen.

D. OECOLAMPADIVS.

Ego scripturis commendo.

CONCLV

CONCLUSIO QVARTA.
CONCLUSIO III.

Domini nostri Ihesu Christi & sanctorum imagines
delendæ non sunt.

SEXTVS ARGVENS HENRICVS
Linck de Ouedio.

DEus omnipotens nobis omnibus hodie & in omni tem-
pore suã misericordiã impartiat, & lumen suã irrefra-
gabilis ueritatis in cordibus nostris accēdere dignet, Amen.
Fideles & dilecti amici probiq; Christiani, in breuib; annis
duella seu cōtrouersia exortæ sunt inter doctos, præcipue in
germanica natione imaginũ caussa, quæ in ecclesijs habent.
Aliqui opinantur illas haberi posse easq; uenerari. Alij quod
penitus sint delendæ, neq; tollerandæ a Christiana cōmunis-
tate. Ex qua cōtrouersia in plarissq; locis magni tumultus ex-
surrexere, quis eius ansam & causam dederit nouit deus, in
quo tamen ego neq; aliquem temere iudicabo. Hoc autē sem-
per ita fuit rem aliquã quũ summa conscēdisset fastigia, iterũ
ad ima declinasse. Nec hic quemq; excusabo, aut eos qui ima-
gines admittant, uel certe illos qui illicito modo, absq; suorũ
superiorũ mandato, imagines ex ecclesijs eijciunt, & si ad ima-
gines delēdas nulla uia me implicuerim siue sollicitus fuerim,
quãuis iam in mediũ trahor, dicturus quem de imaginibus
intellectũ habeam, aut quid opinor. Beneuolus præsto sum,
hoc ex sacris literis ostendere. Principio quia dñs noster Ihes-
us Christus, neq; in hoc neq; in alio opere, nec in desertis ut
in specialib; locis uult adorari, sed in spiritu & ueritate. Nũc
autē quia longis temporib; exactis, maxima & immensa spes
ad exteriores imagines est habita, sicq; salus, sanitas, consola-
tio corporis quæsita est, clare ostēdimus per omnipotentem
deum, quod honorari recusat in his exterioribus imaginib;
nec iuxta aut circum illas uult quæri. Sed nobis præcipiendo

Bb iij

COLLATIO XLIII.

interdicit uenerationē, adorationē, poplitū inflectionē, inclinationē &c. sed & prohibuit omnē cōtrafacturā, & suam & sanctorū, sicuti Exo. xx. habetur, Non habebis deos alienos contra me, Non facies tibi sculptile, neq; omnē similitudinē, quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorū quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea neq; coles. Ego sum dominus deus tuus fortis zelotes. Ultra quoq; habemus in præcedenti capitulo, dñm ad Moisen dixisse, Loquere filiis Israhel, uidistis quod de cœlo loquutus sum uobis. Non facietis me in argenteū siue aureum deum. Habemus quoq; & Leuit. xxvi. ego sum dñs deus uester, Non facietis uobis idolum & sculptile, nec titulos erigētis, nec insignem lapidē ponētis in terra uestra ut adoretis eum, neq; contrafacturam nec statuam quam honoretis. Ego sum enim dominus deus uester, quasi dicat, mihi soli competit gloria. Habemus & in Deuter. v. libro Moisi vii. capite. Sic facietis gentibus, euerite aras eorū, & confringite statuas eorū, lucosq; succidite, & sculptilia cōburite, quia populus es sanctus domino deo tuo. Hæc iam sunt aliqua dicta ueteris testamenti, quorū adhuc multa sunt huic causæ deseruiētia, quæ breuitatis causa nunc demitto. Habemus & dicta noui testamenti, nominatim Iohannis prima capit. v. ubi dicit, filioli custodite uos ab imaginibus, adhuc quoq; & alia quæ iam intermittere uolo. Ultra qualiter & deus eis loquitur qui imagines faciūt. Deuter. xxvij. præcepit Moises ex mandato domini leuitis pronunciabunt leuitæ, dicentq; ad omnes uiros Israhel excelsa uoce. Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem domini opus manuum artificū, ponitq; illud in abscondito, & respondebit omnis populus, Amen. Hic etiā & prohibet occultas imagines, quos quilibet in sua domo habere possit. Ex his dictis sufficienter consequit̃ in Christiana congregatione nullas imagines habendas, quum sciat quisq; eiusmodi expensas plus profuturas, meliusq; esse ut in uiuorū

huius

CONCLUSIO QVARTA.

huius seculi sanctos expendantur aut conuertantur. At quia eiusmodi expense longis temporibus in imagines fuerunt conuersae, detractaeque a uiuis dei templis, me iudice melius censeo, æstimoque deo gratius futurum, si in tales uiuas imagines uisissent conuersae, quas post se deus reliquerat, in pauperes uolo, timens nos neque deo neque sanctis in hoc bene complacuisse, sed in iram magis incitasse, quemadmodum & in ueteri testamento tales imagines uenerari sapientius prohibuerit. Quanto plus in nos irasci deus ipse posset qui de his nihil nobis præcepit, & si uellit per dei doctrinam, qua nos monet scrutari scripturas doceri, qua sufficenter informamur quæ sit dei uoluntas. Induxissemusque communem Christianorum turmam populi dei per scripturas in ueram cognitionem suæ gratiosæ uoluntatis, etiã in suorum beneficiorum misericordie eius, & oim quæ ex diuina gratia nobis obuenerunt, etiã ubi nã eum adorare & quærere deberemus. Ad instar huius etiã doceri potuissemus, ex sufficenti uerbi annũciatione quod in suis electis deus fuisset opatus, sufficissetque nobis quicquid fidei & charitatis Christi illis impẽdisset.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Decidere patiar fidẽ inutilem causæ non deseruentẽ, ante & post inductã, ad scripturas deueniens, quæ bene doctus dominus ex germanicis & Anglicis libellis & colloquijs induxit, quomodo Christus dixerit ueros adoratores in spiritu & ueritate adorare. Opinatur suo paruo intellectu ex hoc imagines non habendas impossibile ratus, si quem imago moneat & facit recordantem, non æque in spiritu deum adorare posse, quid enim impedit imago. Et dñi Henrici argumentum si bonum esset, nullus posset Christianorum orare, ois enim qui ad deũ & ad crucifixum dñm Ihesum orationem facit, ipse in suo corde Christi sibi fingit imaginem, quomodo alioqui Christum adoraret. In scolis docemur intelligentem oportere fantasmata speculari. Nunc queso audite ad uetus peruenit testamentum Exo. xx.

Si quis

COLLATIO XLIII.

Si quis literas aut dñi sui mandatū falsarit, iniuste ageret, quāto maioris iniuriæ dñs Henricus obnoxius est, qui in tanta uirorum doctorum congregatione, uerbum dei falsificat. Sed noua fides oportet ut sibi nouas fingat scripturas, ut hinc eius error firmet. Verba de imaginibus sic in germanicū est interpretatus, ante eas ne quis se inclinēt, flectat, ne quis eas honoret, adoret, quod in scripturis nusq̄ cōperiet, Hebraicis, Chaldaicis, Græcis siue Latinis, apud fratrem uero suum in Christo Zwingliū hoc reperiet. Ut aut̄ breuitati studeam, huic dicto breuiter respōdeo, unicū ibi esse præceptū, in quo se deus uenerari præcipit, adorari, & idolatriā interdici. Ideoq̄ quum imagines interdicit, exponit quare fieri non debeant, in hūc scilicet finem, ne adorent, exhibeaturq̄ illis diuina reuerentia. Hoc aut̄ ut uerū sit in scripturis reperiet, Leui. xxvi. quas met ipse dñs Henricus induxit, & identidem falsauit. Non facietis uobis idola &c. ut adoretis ea, quis tam uelit esse stultus ut Iudæos credat nullas habuisse imagines uel fecisse, habuerunt enim propriā monetā, sicut siclos, supra quas imagines urnæ & mannae cuderant & uirgam Aaronis, sed & monetā habebant peregrinā, super qua dño ostenderant imaginem Cæsaris in Matthæo. Ex quo clare apparet error Zwinglij, qui duo hic præcepta facere nitit̄, ne scilicet imagines faciant, & quod non adorent. Quum enim ter mille artis non nisi decem præcepta fuerint dei, Moisi tradita, tam est Zwinglius ingenio acuto, ut ex decem undecim faciat. Ut aut̄ dñs Henricus se errasse uideat, in manus assumat dictū iam allegatum Leuit. xxvi. ibi nāq̄ præcepit deus ne qua statua aut insignis aliquis lapis erigat̄, quum tamē unū Iosue sub quercu erexit, Iosue xxiiij. Sed & probus Sāmel, pri. lib. Reg. viij. cap. lapidē erexit, & hunc nominauit lapidē adiutorij, qui tamen non iniuste egerūt. Hoc nempe factum non fuerat, ut iuxta idolorum cultū adoraret, imagines pro se ipsis non adoramus. Nullus inq̄ tam est simplex quin lapides, ligna, argentū &c. cognoscat.

CONCLUSIO QVARTA.

cognoscat, sed ut ecclesia docet, oratio nostra tendit in id quod imaginatur seu figuratur. Nunc ultra iterum scripturas falsificat, Exo xx. Non me facietis, hoc me per Zwinglium est additum, ubi hic contra domini faciunt preceptum Deut. & Apoc. Nihil ad detis, hoc tamen ipsi uerbum addunt, quod totam sententiam falsificat, nihil enim ibi aliud interdicit, ne deos sibi faciant argenteos siue aureos, sed hi idola sunt. Tertio introducit Deute. vij. quod altaria & imagines gentium destruerent, bene erat & rectum, idola namque fuerant. Vult igitur dominus Henricus ex se suisque progenitoribus, ex omnibus denique probis Christianis ferme mille quingentorum annorum facere idolatras. Tam se doctum reputat & eruditum, ut credere ausit tot annis tot doctos, tot sanctos Christianos scripturas non bene intellexisse, sed ipse intelligat, magna in eo esset presumptio & audentia, a qua merito abstinere deberet. Dicit quoque multa eiusmodi in ueteri testamento esse, uerum dico contra idolorum imagines. At ibi in omnibus & totis scripturis nusquam reperit uel iota unicum prohibens imagines memoratiuas & monitorias, siue doctrinales Christianorum, procul dubio hoc si in scripturis fuisset uctum, probi Christiani apostolorum tempore & martyres non fuissent ausi, quum tamen diuus Athanasius scribat imaginem crucifixi domini, a S. Nicodemo uenerit, quam Iudei transixerunt, effluxeritque miraculosus sanguis in ciuitate Beripto undecima die Nouembris. Hic queso notate imagines a sanctis originem habuisse, sanctosque illis usi fuisse, a dei omnipotentia ueneratas a beatissimo patre Athanasio scriptis perditum, multique Iudeorum ob hoc ad Christi fidem conuersos, quomodo ergo quis dicere potest nostrae causae, hoc non deseruire, quum Christi imago tam efficaciter confirmat. Ultra epistolam Iohan. inducit quasi imagines prohibentem, iterum scripturas falsificat, nam graece & latine idola prohibet, ideoque & falsis scripturis expugnare non potest ueras dei & sanctorum imagines. Quod autem neque imagines faciendae sint adducit Deut. xxvij. preceptum

CONCLUSIO QVARTA.

fuisse leuitis, quod alta uoce pronunciant, hunc maledictū esse hominē qui imagines faceret, & has in locū secretū reponeret. Dico dñe Henrice quomodo hic deciditis a fratre uestro in Christo Sebastiano curiæ magisterulo, qui in Thuriensi colloquio præsidens admiserat quēq̄ domi se secreto habere posse imaginē crucifixi, sed ad textū redeo, iterū sibi de idolis loquit, quod ut uerū sit, textus se specificat, quas prohibeat imagines, quas scilicet faciunt artifices, & abominatio erāt apud deū, alioqui pictores non fuissent, neq̄ xij. leones Salomon ipse fecisset ad thronū suū, Paralip. ix. Neq̄ fuisset ausus aurifaber quisq̄ auiculā ad poculū aliquod fabrefacere neq̄ insignia quæpiā depingere. Aestimā se domi prædicare argumentū iudæ, contra Magdalēnā adferens, ut hæc tam præciosa in pauperes expendant. Respondeo quid iuuat pauperes parrochū in Gās tabulā illam tam nobiliter & sumptuose depictā, flammis exussisse. Tam ne est dñs noster mundo parcus, ut tantæ non supersint diuitiæ huic orbi, multa sunt olim in diuinū cultū profusa, cum quibus nihilominus & pauperibus est erogatū. Immensas diuitias Salomon in templum prodegit, in quo tamen nihil aliud quam simplex cœlestis fuerat panis, sicut iij. Reg. habet vi. & vij. capitibus. Omne em̄ ex auro erat & lignis præciosis, quanto plus nos tenaces esse debemus erga deum in templis Christianorū, in quibus uiuus est panis cœlestis, sacro sanctum corpus Christi Ihesu. Vetus extat prouerbū, unum facere, & aliud non omittere. Dñs uero Henricus si utiq̄ in pauperū subuentionē prædicare uelit, docebo eum ut homines moneat egentibus erogare, deo nō ob id parcī neq̄ tenaces, sed neq̄ templis, doceat aut̄ exuestiū superfluitate, uoracitate & gula cibi potusq̄, & eius modi pessimis rebus pauperibus subuenire, ex eo dupliciter benefacturi, a malo scilicet abstinentes, & nihilominus quæ dei sunt deo dātes. Non est bonū dñm Henricū opinari, quale opus præstet seu melius sit, hoc inq̄ deus nouit. Audite rāmen

CONCLUSIO QVARTA.

men eius temerariū sermonē, audens dicere deum in nostris imaginibus Christianis nullā habere cōplacentiā, quis hoc ei retulit, sacræ literæ non contradicunt, & profecto (ut reor) nullas e cœlo literas super ea re excepit. Ad unū indicat argumentū deum non præcepisse ut imaginēs fiant, ideo non sunt faciendæ. Hoc pro cornuto & forti semper argumēto est habitum apud novos Christianos, usq; ad rebaptisatorū aduentum, ibi illis perspecta est hanc arguendi formā nihil ualere. Quare dñs Henricus hac forma uti nō debet, ubi enim Christus præcepit puerulos seu infantes baptisandos, adhuc tamē baptisantur. Vbi præcepit diem dñicum feriari, & tamen feriatur. Quod aut dominus Henricus Christum inducit Iohannem quinto dicentem, Scrutamini scripturas, nihil ad suū deseruit propositū. Ibi enim Christus ad uetus indicauit testamentum quod de se testimoniū præbeat. Ideoq; dilectæ mi domine Henrice, æque potest uerbū dei in ecclesia induci, in qua sunt imaginēs, ac in uacua inani & in deuota Iudaica ecclesia, in qua tamen plures fuere imaginēs quam nunc sunt in uorū Christianorum ecclesia.

HENRICVS LINCK.

Primo inducit doctor Eckius, quod plerūq; inducam ad causam nō deseruiētia, sufficiētē induxi, & si putet ipse ea duraxat contra idola esse ueteris testamenti. Dico hæc uerba Idolum, Simulachrū posse in Germanicum interpretari pro imaginibus. Longo enim tempore uidimus imaginēs nunc apud nos in magna reuerentiā haberi, quippe quod illis inclinatum fuerat, fueruntq; inuocata & adorata, quasi una imago plus gratiam conferat quam altera, quod iam oculis est cernere, multa bona illic deportata, ubi aliquando miraculum factum est. Ibi enim creditum est, eum sanctū quem illic uenerandū extulerunt, hanc habere uirtutem & gratiā, ut operatis nostris subuenire possit. Quinq; deus omnipotens idolatriam prohibuerit in ueteri lege, etiā & apud nos hūc

Cc ij

COLLATIO XLV.

recurso, eam spem & consolationem ad sanctos defunctos prohibuit. Ultra induxit imagines monere nos illuc recurrere ubi imago stat. Dico deum sufficenter nos docuisse, ubi nã suã passionis & mortis imago quæri debeat. Scriptura enim est quæ nos ad Christũ dirigit dñm nostrũ. Ideoq; non ostendit sibi ad honorem externã fieri imaginẽ, sed neq; alicui sancto hoc fieri præcepit. Etsi de serpente æneo legamus quem erexit Moyses in deserto, positus enim erat in signũ ut omnes qui in eum crederent, salui fierent ab omni re noxia, quod figura fuit Christi. Quanc; ad tempus pependit, quãprimũ aut cepta est uenerari aliter quam deus præceperat, destruxit illam rex Zedechias, ibi manifeste audis deum hoc mãdasse, mox enim ut aliter illo usi sunt & honorarunt deleri eum admissum est. Nunc de imaginib; nullũ dei habemus mandatu sed magis eos prohibet uenerari illas & adorare. Quia tamẽ dñs meus doctor Eckius opinat quod haberi possint, ego in hoc non aduersor ei ut quis illas in sua domo depingat, eo tamen addito ne ueneret neq; adoret. Quũ aut tale hæcenus factũ sit, adhucq; fiat, ut ante imagines procidamus, adoramus, illic auxiliũ quæsaturi, idolatria censenda est. Secundo quum quilibet Christianus sacrarũ non expert literarũ, nullam gerit ad externas imagines reputationẽ, sũnt tamẽ iuxta infirmor; & modice fidei tantus numerus ut illic currunt, credentes se iuari, ubi nulla sunt auxilia, ideoq; præstaret tales imagines tolli. Quod uero D. Eckius Salomonẽ inducit, quia exornatũ templũ ædificarit, illud quoq; decorarit, ex diuino mandato factũ est. Iuxtaq; inducit etiã & gentes, imagines in annulos sculpsisse, sicut sibi Salomon leones fieri fecit, sed illos non adorauit, sicut nunc fit sanctis. Quod etiã aurifabri non ausint ad poculũ uolucrem sculperẽ, cõtra hoc non sum, sed sanctos in ecclesia uenerari & adorare prohibitũ est. Ultra inducit me Iudæ fecisse argumentũ contra Magdalena ut tam prætiosa in pauperes expendant, dico deum in his ex-

ternis

CONCLUSIO QVARTA.

ternis ornatis imaginū nullā habere cōplacentiā, sed magis ut hæc uiuis sanctis condiciant. Ego tamen optime perpendo ubi nos calceus urget, imagines facere habitum est pro re deo placita, ideoq; & nos sic inducti sumus, quasi cū his deo bene seruiamus, quum nobis hæc res bene deleuiat. Quod aut̄ subinfert etiam & pauperes cibari posse, quod deus ipse præcepit, iuxtaq; & pro decore & ornatu imagines haberi ad uenerationē. Respondeo breuiter quū manifestā habeamus prohibitionē per scripturas inductā, ne imagines ad uenerationem & adorationē habeamus, cōcedo quidē ut prius eos haberi posse, ne tamen uenerent, & in ecclesijs adorent, illic publice erectæ cōmunitati auxilia inde petituri, plus hoc infirmis destructionis quā ædificationis adportaret, tales in cōp̄ uerbo dei ad Christū dirigendi sunt & in eius diuinā cognitionem. Sicq; conclusum esse uolo his scripturarū dictis inductis, imagines scilicet tales nec inuocandas, neq; ab eis quicq; impetrari posse, nec in eas sperādas. Melius tamen esset si etiam doctor Eckius opinaretur non adorandas, neq; inclinandum esse illis, neq; flectendū, sicut & merito nō debet, quod omnino & ex toto tollerentur.

D. ECKIUS.

In hoc proluxo uerborū delirio, dñs Henricus totus est scripturā uacua, & totus misericors disputator, præcipuū em̄ responsionis meæ in hoc sitū erat, quod scripturas cōtra imagines inductas falsificarit, qđ ne uerbo quidē defendit neq; extersit, sed neq; defendere nouit, hoc em̄ presenti libro eum conuincā. Ipse tamen quia fatef̄ ingenuē, se neq; græcū neq; hebraicū nosse, optime ei licuisset apud latinū textū permanere, nullūq; falsē induxisse, dicit idolū & simulachrū pro imaginibus germanice interpretari, si græcū sciret, ad Suidā illū dirigerē, ibi namq; reperiet idolū esse imaginē dei falsi, quūq; græcū non nouit, potuisset apud illa manere, quæ puerulus in scholis didicisset, idolum dei falsi imaginem. Quæ aut̄ simus

Cc iij

COLLATIO XLV.

lachra prohibeanē, docet. Dauid imagines gentiū quæ sunt
 dæmonia. In hoc se fundat & e imagines uenerent, sciunt ta-
 men omnes Christiani Basilij regulā, imaginū uenerationē
 eo extendi in id quod imaginat, uel per imaginē significatur.
 Valde inclamitat in peregrinationes sanctorū pro auxilio suo
 per quo heri efficaciter respondēdo obtentū fuit in uisio loco,
 sicut in heremitorio diuæ Mariæ & c. deum suam omnipoten-
 tiam plus manifestare quam in altero, irrogatq; nobis Chris-
 tianis iniuriā, quippe quod sancti uirtute credamus miracu-
 lum aliquod fieri, sed diuina uirtute & sancti intercessione, si-
 cut de sancto Petro docet, Act. iij. Viri Israelitæ quid mira-
 mini, aut nos quid intuemini, quasi nostra uirtute aut pote-
 state fecerimus hunc ambulare. Ideoq; & demitto quæ præ-
 ter necessitatē inducit de sanctorū intercessione. Prudentem
 se æstimat aiens scripturas nos sufficienter monere, & ad deū
 ducere, sed quomodo illi eueniet q̄ legere nouit. Qui uis cū
 per campū equitans, si crucifixū uiderit, passionis & mortis
 Christi Ihesu monebit, ut scilicet illā unico pater n̄r ueneret,
 ubi alioqui si crucem non uiderit, nunq̄ recordaret. Præter
 necessitatem serpentem inducit, quum sit hoc contra eum. Is
 namq; serpens, sicut a Moise admissus fuerat, usq; ad tempus
 Ezechie sexcentis plus annis, donec ex eo Iudæi idola fe-
 cerant. Sicq; merito dñs Henricus nobis imagines sine, quā
 diu illas pro idolis nō habeamus. Non est enim ferendū eum
 omnes nostros maiores & suos, omnesq; Christianos audere
 insimulare huius blasphemie, idolatriæ scilicet in imaginib;
 exercuisse. Ex illo enim consequeret omnes damnatos fuisse,
 primū & præcipuū dei mandatū non obseruantes. Admittit
 quidem imagines fieri sed non uenerari, quemadmodū de le-
 onibus & aurifabro induxi. Respondeo quare ergo ipse spe-
 cialiter tandem induxit textū Deute. xxvij. contra imagines
 manufactas artificū, quare frater eius in Christo Zwinglius
 utrumq; reiecit, & facere imagines & uenerari. Quia uero
 Salomon

CONCLUSIO QVARTA.

Salomon tam ædificarat templū sumptuose, dicit hoc deum illi præcepisse, ibi permaneat. Si ergo deus præcepit, ergo res bona fuit. Et sicut Paulus dicit, Quæcunq; scripta sunt ad nostram doctrinā scripta sunt & salutem. Quare ex Salomone dñs Henricus bene didicisset ecclesiarū expensas, per diuites factas deo placitas. Ad argumentū Iudæ proditoris, responderet deum in rebus externis nullā habere cōplacentiam, dico nunquid & Magdalenæ ungentū etiā res erat externa, nunquid ecclesiæ sacramenta externa sunt res, omnis nostra elemosinarū largitio, nunquid externa res erat, uel hæc res deo non placet. Ridicule me inducit nos scire ubi nos calceus urgeat, imagines habere nobis deseruire, me fortasse pro pictore, uel imaginū artifice intuens, quare mihi imagines deseruiunt, certe uictū ex eis non habeo. Sed in ueritate bene Christianis imagines deseruiunt, ut inde docti moneantur, docent enim monentq;. Adhuc in sua perstat temeritate, sine literis dicens deum in imaginibus nullā habere cōplacentiā, eiusce modi dicti literas nō habēs. In summa scripturas adferat non falsatas neq; dilaceratas, alioqui non respondebo, apud laudabilem ritū totius uniuersalis ecclesiæ permanens.

SEPTIMVS ARGVENS, IOHANNES

Hess de Appenzell, cuius argumenta post hanc responsionē Eckij habes.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Iam unius horæ spatio Iohannes Hess loquutus est cōtra imagines Christi & sanctorū, & quū eum audiui, iā mirari cesso Zwingliū irasci dñs Heluetijs cōfederatis, q̄ ante aliquot annos hos gigantes passim nō sunt disputare. Quod in deū credit nihil est satis, quod omne bonū ex deo sperat, optime facit, sic equidem in deum est sperandū, quod deus etiā dilectissimos amicos suos sanctos uolo exaudit in eorū intercessiōe. Quia uero David inducit Matthæū, Iacobū, quod deū rogare ac petere debeamus, Dilecte Hess quis aliter dixit, illo non debes tempus inutiliter

COLLATIO XLVI.

inutiliter perdere, Christiani sumus, hæc omnia nouimus, sed in uerbis Iacobi intermisisti hæc uerba in fide, qui petit nihil hesitet in fide, iactitat se ueteris testamēti, ubi dicit imagines prohiberi, hodie auditū est omnes textus loqui de idolis. At uerecundē is in corde suo, qui unicus uult esse probus, uniuersam Christianitatē tot annis, tot hominū milia, audet idolatriæ insimulare & condemnare. Vnicū dictū contra imagines inducit Deut. iij, sed in fine dicti suā habet solutionē, ubi prohiberi imagines idolorū, ubi dicitur ne forte errore decepti adores ea, & diuino cultū seruias eis. Si quis a probo Christiano sciscitet, adoras ne imaginem hanc lignēā diuæ Mariæ, procul dubio respondebit imaginē quidem ueneror, nolens ei ullā irreuerentiā fieri, sicut eas imaginū expugnatores exurunt, sicut nec ego paterer, si quis meis imaginib⁹ aut armis uel insignijs dñorū meorū iniuriā & contumeliā inferret, sed lignum ego non adoro, inclino, flecto, non ligni causa, sed Mariæ, quæ per hanc figurā significat, estq; probo Christiano homini cum imagine non aliter quā si quis per conspiciat uetur, uisus enim nō in speculū dirigit, sed penetrat in aliud quod uidere cupit. Sic & probi Christiani mens in imagine Ihesu & sanctorū non hæret, sed in cœlū penetrat, ubi dñs est Ihesus cum suis sanctis, sic etiam ecclesia Iohānes Hærs docere debuisset, mansissetq; sic dñs Iohannes Hærs. Ut autē ipse cum suo socio discat qualiter scripturæ sint in manus assumendæ, neq; sic crude uorandæ. Inducā contra eum scdm̄ intellectū diuini Damasceni textū, qui uolente deo, suam erroneā mentē euerter, Moyses ait. Non uidistis aliquā similitudinem in die in qua locutus est uobis dñs in Oreb, ne forte decepti faciatis uobis imaginē &c. Nunc autē per oppositū sequit̄ ex eo, quā uidimus (hoc est ecclesia uidit) deum nobis loquutū in humana imagine, sicut Paulus ad Philip. ait, Assumpsit formā seruī in similitudinē hominū factus, & habitu inuētus ut homo. At nunc si deus in corporali imagine uisus est, quare ergo in ea effigie

CONCLUSIO QVARTA.

ea effigie non depingeret, quumq; probus aliquis Christianus intueret sui dei creatoris & redemptoris imaginē, quomodo tam esset frigidus & ingratus, quod in imaginis huius representatione, dñi non recordaret, eumq; laudaret. Scio neq; Zwingliū, neq; Hessum bono animo laturos si eorū imagines exurerent, sicut Zwinglio est factum, & hoc ipse conquerit. Video em̄ oportere dñm Ihesum his domi cellis acturum gratias, quia ejus imaginē & uenerandæ uirginis Marię combusserint. Bonus ille Hesso plenus est literarū, & dicens adhuc plurimas habere scripturas contra imagines, ego non credo, si quas aut̄ habeat, educat, confidēter ei respondebo. Quinq; causas suæ seductoriæ doctrinæ inducit ad imaginū expugnationē, quod ad hoc rithmice consonat, sicut consonare faciunt in rithmis pueruli ecclesiæ turrim & balneū siue æstuariū. Primo dicit deum nostrū esse deum, uerū est, ergo propter hoc nullam habebimus imaginē, deus etiā eorū erat deus, quibus facere præcepit imaginē Cherubin in templo, & Iudæi ex diuino præcepto imagines in templo habuere, & hij noui Christiani sine dei præcepto, imagines euertere uolunt. Secūdo inquit deū solū adorandū, sed & hoc nunquid ego facere poterō, quum per dei uel crucifixi imaginē ad hoc moneor. Tertio deo dicit solo seruiendū. Dico scdm̄ eius intellectū nullū rāsticū hercinia syluæ seruū retēturū, deo inq; unico seruiendū est diuino cultu & honore. Quarto ait deū solū uenerandū seu honorandū, quare ergo diuus Paulus ad Ro. xiiij. ait. Reddite ergo omnibus debita, cui tributū tributum, cui uectigal uectigal, cui timorē timorē, cui honorem honorem. Sed & ego reor, quū adhuc sacerdos erat Hesso, & ipsum quoq; a subditis terræ suæ, nomine dñi Iohannis salutatū hoc libenter habuisse. Dicitū Esaiæ allegatū non inteligit. Deus ait honorē meū (hoc est diuinū honorē) alteri nō dabo, neq; hoc ullus facit Christianorū. Quinto deum ait ex operibus cognosci Ro. i. Dico uerū esse, sed quum opera illa

Dd

COLLATIO XLVI.

nobis quotidiana sunt atq; cōmunia minus hinc admiratiōnis habemus Christū ex aquā uinum fecisse mirandū erat, & quum (ut Augustinus ait) quottannis ex aqua in uite uinum facit, nemo miratur, Omnes arbores, lapides, ligna, opera sunt dei. Futurū ut Hesso mille pertranseat arbores ut ceteri, neq; dñi Ihesu recordaret, ubi tamen ad crucifixi imaginem peruenerit, eam uidet, oportet ut eius recordet. Ideoq; non Christianū sed Thureicū est dñi imagines ita auferre & dele-
re. Hic se iactitat quomodo post suā falsam doctrinā prædica-
tam, populū fuerit adhortatus, pro uero intellectu exorare, uerum si id prius fecisset, quæsissetq; uerum intellectū apud deum & ecclesiā, & non in libellis Zwīnglij. Multa de alicuius ecclesiæ audiētia interfatus, si quid cum imaginibus præsumperint a spiritu sancto illustrati. Ego uero dico, si non essent hī falsi prædicatores, maneret optime pacatus qui uis de cōmunitate, neq; temerarent tales innouationes facere infide. Sed nunquid ita debent hī indocti sacerdotes probis istis hominibus in uillis & ciuitatibus persuadere, se in fide talem habere facultatē, ordinandi, statuendi, destituendi, id si ita fuerit faciendū, tot habebimus fides quot habemus uillulas, sed & omni anno nouā fidem, & profecto citius quod deus auertat, una est ecclesia, etiā & Paulo dicente, unus est deus, una fides, unum baptisma. Ad hoc quod Hesus imagines se ueneratū fuisse, & per eas orarit, spondet se ultro hoc non facturū. Verū & hoc plerisq; alijs interdiciē, qui libētius uel in Aquisgranū uel Romam peregrinarent. Sed propter deum eum rogo, recordet uniuersalē Christi ecclesiā meliorē nosse intellectu uerbi dei, plusq; illustret spiritu sancto, quam ipse unica persona. Non se ut lucifer extollat, sed in humilitate desistat a suo errore, teneatq; cum uniuersali & catholica Christi ecclesia, neq; cōtra imagines depugnet, sed suos subditos doceat, qualiter imaginibus utendū sit, caueantq; abusus ut eo in sacerdotali dignitate, quam ad tempus fuit aspērnatus,
cum eis

CONCLUSIO QVARTA.

cum eis uitam æternam mereatur, Amen.

Sequens argumentatio errore, Eckij
responsioni postposita est.

IOHANNES HESS DE APPENZELL.

Pater cœlestis per Ihesum Christum, nobis omnibus concedat suam diuinā pacem & benedictionē, Amen. Quia exposcor fidei meæ rationē reddere & doctrinā. Præcipue articuli ratione de imaginibus, sum ego, iuuāte me deo, hoc quam potero, breuissime facturus, posteaq; passurus responsionem dari ab eruditissimo doctore Eckio, nihilominus & ego mansurus apud scripturas, patiarq; fieri deinde quod iustum est. In nomine dñi primo credo in deum, didiciq; in deū credere, sperare & fidere, eumq; solum adorare, inuocare, & ab eo omne bonū prætolari. Per Dauidem deus loquitur xlix. Psal. Et inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Mat. xxi. dicit in epistola sua iacobus. Si quis aut uestrū indiget sapientia, postulet a deo &c. Postulet aut in fide, nihil hesitans. Qui enim hesitat, non æstimet homo ille quod accipiat aliquid a dño. Mens & opinio mea imaginum ratione est, oēs imagines quæ aliquo modo honorant, ubicūq; sint, tolli debere, ea de causa, quod eiusmodi deus claris uerbis prohibeat, plæriscq; in locis ueteris testamēti. Et in nouo testamento nullum sit præceptum illas fieri uel haberi, eo ut supra dictum est modo. Hodie aliqua ueteris testamēti dicta allegata fuere, nominatim Exo. xx. Deut. iiii. dicit dñs. Non uidistis aliquā similitudinē in die qua locutus est uobis dominus in Oreb de medio ignis, ne forte decepti faciatis uobis sculptā similitudinē, aut imaginem masculi uel fœminæ, similitudinē omniū iumentorū quæ sunt supra terrā, uel auū sub cœlo uolantiū, atq; reptiliū quæ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra morātur in aquis, ne forte eleuatis oculis ad cœlum uideas solem & lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus, adores ea & colas, quæ creauit dominus

Dd ij

COLLATIO XLVI.

deus tuus, in ministeriū cunctis gentibus, quæ sub cœlo sunt
&c. Dicitū præallegatū Exo. xx. una cum isto iam adducto,
cum plerisque alijs, me instruunt, imagines ueneratas tollera-
ri non posse. Occasionē quoque mihi præstant aliqua sacrarū
literarū dicta, causas ostendentia, quam ob rem deus imagi-
nes interdixerit. Primo quod noster sit deus, ideoque dixit Exo.
xx. Ego sum dñs deus tuus, quæ te duxit ex Aegypto seruitutis
domo. Est quoque & unicus deus noster, & præter eum non
est alius. Esa. xliiij. altera est causa, quippe quod a nobis so-
lus deus adorari uelit & inuocari, uti habemus Deutero. vi.
Matth. iij. Tertio, uult deus ut illi soli seruiat lib. i. Reg. viij.
cap. Matth. iij. Quarto uult deus ut omnis ei honor tribuat,
Esa. xliij. & xlvij. ubi dicit honorem meum alteri non dabo.
Quinto, plus uult ex operibus suis deus cognosci, ex suis cre-
aturis, quā uel ex nostris operibus aut rebus, quæ ipsi facimus,
sicut nos Paulus docet ad Ro. i. Eiuscemodi textus ego aliqui
ut dictū est, populo prædicauī, iuxta tamen nihilominus sæ-
pissime dixi, ut domū abeant, deum fideliter imploraturi pro
uero intellectu. Ad quæ sic ego dico, si qua parochialis audi-
entia, comunitasue, a deo per eius uerbū illuminata, in seipsis
experti, cum imaginibus fecisse sese easque ex simplicitate ado-
rasse, inuocasse, consolationē & auxiliū ab eis quæsisse, plus
quā hoc diuinū uerbū pati queat. Sicque omnes cōmuniter con-
cordes auferre eiusmodi imagines in quibus se lesissent, ut
exinceps nulla fragilitate & imaginū præsentia, nō denuo in-
prios errores inciderent, non credo ego tales peccasse. Et si
iuxta hæc nolim ego quenquam scandalizare, sed unicuique iudi-
candū permittere suæ consciētiae, quō in corde suo imagines
habeat. Huius autē me reū dedo, plus me cōsolatiōis & auxiliij
ante certa tpa, ex incogitantia apud imagines quæsisse, easque
honore impedisse quā ex scripturis probare potuerim, spero tamen
me ultro nō facturū. Ex quibus quod uerbis ego cū scripturis pma-
neo hodie & nūc adportatis, & si quæ meliores adduci poterūt.

Octauus

CONCLUSIO QVARTA.

OCTAVVS ARGVENS LVDIMA

gister de sancto Gallo, Dominicus Zyli.

Gratia dñi nostri Ihesu Christi cōdiuidat nobis iam & in
omni tempore, Amen. Aliqua scripturarū adducta fue
re, de imaginibus clare sonantia, non tollerandas eas imagi
nes, quæ uenerant & honorant. Quū autē cōsidero dñm me
um D. Eckiū uenerationē hominibus admittere, consentire
non possum quæ scripturis defendi nequeūt. Clare ante hac
D. Eckius dixit imaginibus esse flectendū, & quod uenerari
debeant. Deus autē dicit. Non facias imagines neq; colas, nec
adores, quod fieri non debeāt, caussa est ut Sapien. xiiij. scri
bitur, qm̄ creaturæ in odiū dei factæ sunt, & in temptacionē
animæ hominū, & in miscipulā pedib⁹ insipientiū, sicut heu
nostræ imagines multos simplices deceperunt, adeo ut illas
gratiosas dicant. Et sicut scribit Esaias, ad nihilū ualent. Idolū
ibi scribit quod imaginē oportet significare, q̄a artificē cum
artificio illic describit. Breuitatis caussa ad nouū deuenio te
stamentū, unicū solum dictum adducens, Act. xvij. ibi dicit
Lucas, Paulus quū eos Athenis expectaret, accēdebat in eo
spiritus eius, quando ciuitatē uidebat seruituti imaginū dedi
tam, in cuius feruoris sui testimonio in medio fori stans dice
bat, uiri Athenienses, per omnia quasi superstitiosos uos ui
deo. Præteriens enim & uidens simulachra uestra, inueni &
aram, in qua scriptū erat, ignoto deo. Quod ergo ignorātes
colitis, hoc ego annuncio uobis. Deus qui fecit mundū, &
om̄ia quæ in eo sunt, hic cœli & terræ cum sit dñs, non in ma
nufactis templis habitat, nec manib⁹ humanis colit, indigens
aliquo quum ipse det om̄ibus uitā & inspirationē & oīa &c.
& mox sequit. In ipso enim uiuimus & mouemur & sumus,
sicut quidā uestroꝝ poetarū dixerunt. Ipsius enim & genus
sumus. Genus ergo quum simus dei, non debemus æstimare
auro & argento aut lapidi sculpturæ artis & cogitationis ho
minis. Hæc ergo notent Paulū externū diuinū cultum, hunc

Dd iij

COLLATIO XLVII.

dico qui manib⁹ sit hominū, sed & deum nostrū eundē apud Athenienses destituisse. uultq; ut cognoscant, quo ad deus illis uitam præstat & omne, ne sibi manibus seruiant humanis, neq; eum imaginibus adsimilent. Nunc autē dñs meus doctor has scripturas omnes ad idola uult trahere hæc in locō, sed in primordio nascētis ecclesiæ Christianæ, & æque illic eis Christum prædicabat crucifixū, uult Paulus ne deo altare faciant, neq; ei manibus omnīū seruiant, neq; cuiq; adsimilent, quoniam nō habitat in templis manu factis, sicut Steffanus ipse testat, sic ego intelligo ut concludā deum lapidea templa corporales oblationes non exposcere, sed animas nostras in templa & misericordiā ad oblationem, & alia id generis quæ me ad interrogandum mouent, Amen.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Ludi magister & euangelicus prædicator, qui primo admissurus erat, monitorias, & memoratorias imagines in unius horæ spacio turpiter peruersus est, & sic effectus melior, ut non solum imagines expugnare nitatur, sed & altaria dilacerare, & ecclesias destruere, se in Thurcorū consiliū adaptans, & si nos Christiani hoc non faciamus. Aduersatur uenerationi imaginum, quemadmodū nos illas ueneramus, propter eas res, quæ per ipsas imaginantur, seu representantur dictū adducens, Exo. xx. de quo heri sufficienter dictum est, quod ibi prohibetur imaginum adoratio & ueneratio, scilicet idolorū more, quod neq; nos probi Christiani facimus, sicuti & heri de exemplo conspiciorū declaratū est. Hoc autem ut uerum sit, debet scire ludi magister naturam & conditionem tractandi scripturas, quum adeo sit friuolus ut carū uelit scripturarū lector esse, quas ne quidem didicerit, & si in ecclesia pulsatis campanis surgere ad dei uerbum annunciandum apud nostrates sit prædicare. Hæc autem est scripturarū natura, Augustinus docente, ut intellectus sumatur præcedentium & sequentium uerborum

CONCLUSIO QVARTA.

uerborum, hic autem præcedit. Ego sum deus tuus, non habebis deos alienos coram me &c. & ad hæc prohibet imagines adorare, ubi certum & clarum est eum prohibere alienorum idolorum imagines, hæc autem non sunt Christianorum imagines. Quum etiam & Lutherus ipse nouorum Christianorum caput, fatetur Christianorum imagines laudabiles esse & honorabiles, quare ergo eius discipulus audet diuæ Mariæ imaginem in monasterio sancti Galli turpiter uaccam mulcendam appellare. Ultra multos dicit homines seductos per imagines cui ego contradico, potius credens eum cum suo Iuffle, plus seduxisse homines, quam omnes crucifixi imagines in uniuerso orbe. Valde mouetur Christianos ex deuotione aliquas imagines gratiosas appellare. Hoc ne ad Christianum docentem spectat proximū suū male iudicare, sed in meliorem partem interpretari & docere deberet, procul dubio enim probi Christiani hæc dicentes eo non opinantur, gratiam uel in lapide uel in ligno esse, sed quia deus hominibus in eum locum confluentibus plus largiatur gratiarum, quam in alium quempiam locum peregrinantibus. Salomon tertio Regum libro, nono capite orauit de templo dei. Domine aperti sint oculi tui super domum, hanc die & nocte, ut exaudias orationem serui tui & populi tui Israel, & quod hoc in loco orauerint exaudias hoc in celo &c. Hæc Salomon ultra & ultra prosequitur, & noui nostri prophetæ homines diiudicant, qui procul quarunt sancta loca, quemadmodum hesternum die parrochus in Gâs pulchrū facinus induxerat, quia destituisset peregrinationem. Si enim ipse cum cæteris bene & recte Salomonis præceptū intellexissent, ubi ait peregrinus quoque si a remotis uenerit propter nomen tuum, & orabit in loco isto exaudiet eum &c. Et hoc ex scripturis docemur, creaturis aliquando in sano & bono intellectu tribui, quod alioqui soli Deo tribuendum esset, ludicum iij. Suscitauit eis saluatorem Othonielem, & si solus deus omnipotens saluator sit, nihilominus illic

COLLATIO XLVII.

illic homini tribuit in bono intellectu, sic scdm scripturas, & ipse Iudi magister facere debuisset, sicq; Christianos non iudicasset, qui dixerunt aliquas imagines esse gratiosas. Inducit Esa. xliiij. quod nihil est, clare em̄ ibidē de idolatria loquitur, artifices idoli nihil sunt, sicut clare post sequit̄. Reliquū aut̄ eius deū fecit, & adorat illud & obsecras dicens, libera me quia deus meus es tu. Ideoq; necq; Iudi magister expiscare debet uerbulū unū sine recto intellectu cōtra ecclesiā, diuo Augustinū dicente, coloratus error sub Christiano titulo exurgere non potest, sed ex scripturis male intellectis. Ultimo induxit Act. xvij. ubi primū imagines ex toto reijcit, eos manere non sinens, ut tamen faciunt sotiij sui. Magnū est quū doceat Paulus in nomine Ihesu om̄e genua flectendū, & id si ad uocem facimus quā audimus, quare ergo gentia nostra non flecteremus ad imaginē Christi quam uidemus. Christus inq; dixit Matth. xxiij. Tūc apparebit signū filij hominis in celo, quod fortasse & ipsi imaginū expugnatores auferre tentabunt. At quia Christus externū suum signū in celo facturū sit, quare non etiā probi Christiani illud in terris non essent facturū. Nunc ad Paulū breuiter dico eum ibi de idolis loqui, toti enim mundo cognitū est, quā & Iudi magister a suo preceptore Vadiano audiuit, quam fuerit Athenis multipharia idolatria. Breuibus tamen hīc notū faciā, quāliter scripturas dilacerarit. Perpetuo dolendū tenerā & sine culpa iuuentutē famatā sancti Galli ciuitatis eam falsam doctrinā, hocq; uenenum ita imbibere. Principio germanicā interpretatus est, Paulū ciuitatē uidisse uenerari imagines, falsificatū est, quod & ipsius Lutherus sic uertit in alemannū, quumq; uidisset ciuitatem sic idolathicā. Sic & Zwinglius ipse ad simplicium deceptionē ubi in scripturis habet̄ idolū, sicut Corinth. x. prima Iohan. v. uertit, peruertendo imagines posuit, quum ex græco, latino ueteri germanorū, & noua Lutheranorū interpretatione, ubi de idolatria dumtaxat textus loquat̄. Secūdo dilacerauit

CONCLUSIO QVARTA.

dilacerauit scripturas in intellectu, quum Pauli uerba, Dñs non habitat in templis manufactis. Hoc namq; inflectere uoluit cōtra templa, quia notū est deum in omī loco esse per suā omnipotentā, & diuinā essentiā, sicut per prophetā loquit, Cœlum & terram ego adimpleo. Et Dauid cxxxviii. Psal. Si ascendero in cœlum tu illic es &c. Ideoq; & intellectus falsus est, neq; Christianus, quem Iudi magister hic extraxit, deum non esse in templis. Sed uerus intellectus deū non esse in templis, & idolorū imaginibus secundū gentiliū opinio. Ter ti o scripturas dilacerauit, quia Pauli uerba uiolentaui cōtra sacrificiū quod manibus fit, forte pedib⁹ ei seruiturus. Se met Paulus exponit, quod aliquorū deus egeat, quo dat̄ intelligi quia auferre uoluit falsum gentiliū intellectu, qui suis idolis sacrificabant, quasi his egerent. Nos aut̄ Christiani ex Esaia, Dauide edocti, scimus deum nō egere sacrificijs nostris, sicut neq; eget orationib⁹ nostris, sed nos eo egem⁹. Sicut & quārto dilacerat Pauli uerba, ubi gentes instruxerat cōtra eorū falsos deos & idola falsa, deitatē neq; adsimilari argēto neq; aurorū sculpto neq; incisso uocat̄ Onnon simile. Non docet dñm Ihesum non imaginari. Ideoq; & uos Iudi magister imagines non euertite, & si unus doctis credere recusatis, credite tamē S. Gregorio, quobis procul dubio maioris fuit intellectus, doctis credite Græcis, qui in duob⁹ cōcilijs, in Nicea & Constantinopoli imaginū expugnatores, ut hæreticos damnauerunt. Latinis credite doctis, qui in tribus concilijs Romæ habitis, similiter fecerūt, probis & antiquis credite germanis, qui hanc Felicianorū hæresim in Concilio Franckfordensi damnarunt sub Carolo magno Cæsare. Hic Carolus magnus ciuitatis Thuricensis ædificator, qui & contra eandem heresim libros aliquot scripsit, docuitq; qualiter imagines in ecclesia retinendæ sint. His credere debetis, & non ita inniti proprio capiti & fidutiæ propriæ sapiētiae, ut docet sapiens, ac ita cum cōmuni Christiana ecclesia imagines in ecclesia permittere,

Ec

COLLATIO XLVIII.

perque eas ut signa & memorias deum laudare sanctos quoque
uenerari. Hoc uobis animæ corporique uestris utile erit.

LVDI MAGISTER S. GALLI.

Loquitur dominus meus doctor aduersus me, primo me admittisse, memorias imaginum haberi posse, breuiter (ut scitur respondi) ex scripturis non esse tollerandas imagines, quæ uel adorantur uel uenerantur, quare nihil immutauimus, imagines ego nunquam oppugnaui, quod mea nouit superioritas, altaria nunquam dilacerauimus, sed altare uerum & iustum docui Christum, in quo altari fidelibus est sacrificandum seu offerendum. De ecclesiæ usu docui ut ea dumtaxat causa congregationis fidelium teneantur, ad ministrandum sacramentorum ratione. At qui dominus meus doctor frivolum me lectorum inculpat, non ego me in gessimus, sed rogatus ad hoc ueni, iuxtaque scripturarum mandatum primæ Corin. xiiii. Prophetæ autem duo aut tres dicant, & ceteri diiudicent, quod si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat, potestis enim omnia prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant. Quia autem ultra scripturas dicit intelligi de alienis dijs solam esse non potest. Quum Paulus dicat, quod nescientes colitis hoc ego uobis prædico, clare intelligit Paulum illis prohibere altaria & imagines ueri dei iamque altare erexerant. Dicit dominus meus doctor Lutherum caput esse nostrum, quod non est, solus enim Christus caput est nostrum, nosque discipuli eius. Pro me loquor ego, neque me Lutheri, neque Zwinglij, sed Christi libros legere. Dilecte domine doctor, non recte uobis propositum est, Mariam matrem dominicam me uaccam mulcendam appellauisse, sicut probare uolo. Ego & Iussle ad Christum duximus, sicut in nostra communitate partim apparet. Imagines gratiosas dicere est imaginibus seruire, contra dei uerbum. Ideoque & hæc idolatria iudicari potest ut alia carnis opera. Quia autem dominus meus doctor loca quædam specificat, cum templo Salomonis illud probans in nouo testamento, solutum est. In Actis de Stefano scriptum est, prædicasse scilicet eum Ihesum crucifixum, qui leuaturum

CONCLUSIO QUARTA.

turus erat atq; soluturus Iudæorū & ritū & morem, propter quod & lapidatus fuit. Dñs enim clare loquitur iam esse tempus ubi neq; in monte hoc neq; in Iherusalem adorabitur, sed in spiritu & ueritate. Etiam dicit dñs meus doctor creaturis tribui, quod soli deo tribuendum est, sermo est neq; sibi confans. Nam si ad solum deum pertinet, creaturis tribui non potest. Dicitis etiam Esaia me scripta dilacerasse, quod uere non est. Dicitis illi scribi artificem non esse utilem, quum ibi stet imaginē non esse utilem, quare ego non falsificandi. Illud aut quod dicitis, in nomine Ihesu omne genu flectendū, qui contra hoc est non esse Christianū, sed ad imagines genua flectere, prohibitū est. De signo quod in cælo uisibile apparebit, ad imagines non deseruit. Neq; nos arguere aut insinulare debetis, quasi illud essemus deposituri. Ultra qd̄ doctorem Vadianū allegatis, quia meus fuerit præceptor, legi quidem libros illius, sed in Theologia nusq; ab eo didici. Ex parte scholariū nihil eos mi dñe doctor, dū ludi magistri officio fungebar, informauī quā simplex dei uerbum. Dicitis quoq; me scripturas falsificasse in uerbo superstitiosos uel idolatras quod non est, nam sicut dñs meus doctor met confessus est, gentes imaginibus deseruierunt, quare & imaginū serui appellantur, ideoq; & ob id simplices non seducuntur, si interpretetur imaginū serui quare non sic arguedi sumus. Quod uero Paulus Petrus & Iohānes loquunt, pro nobis est, quia imaginū uenerationē prohibent, & Petrus illud abominabile appellat. Secundo scripturas falsificasse dicor in uerbis ubi ait, Non habitat in templis hominū manib⁹ factis, ego tamen nudas scripturas legi, neq; adhuc alit̄ intelligere possum quā cælū esse sedem eius, & terrā scabellū eius, nominiq; eius magno domū non ædificabimus. Dico itaq; sicut dñs meus doctor, deū esse ubiq; locorū, quis hoc esset negaturus. Tertio scripturas dilacerasse dicor, in qua dicit deo hominū manib⁹ serui nō posse, neq; adhuc aliter intelligere possum, quam

Ee ij

COLLATIO XLVIII.

deum corporalia seruitia nolle, & utiq; se Paulus met exposnit, quum dicit quasi aliquo egeat. Sicut & Psal. ait. carnem uel manducabo, aut sanguinem bibiturus sum, sicut & cum nostris candelis, argento, auro, & ueste, quorū omnium non eget, sed misericordia eget, & iudicij ad proximum. Et utiq; sacrificium manet laudis & orationis, quod indefinenter deo facere debemus, sicq; deo egemus, ut sine eo nihil simus. Quarto iterū scripturas dilacero, in eo quod Paulus dicit, aestimare non debemus deū simile esse argento & auro, intelligi hoc oportere de idolis, ut prius dico Paulū de nostro deo loqui, quum illi iamq; ædificarāt, quemq; illis iam iam prædicabat. Ideoq; & scriptura adhuc manet firma, prohibetq; nobis imāginum seruitia & dei cultū, altaribus, templis, & imaginibus. Sed econtrario nos docet dei cultū in ueritate & in spiritu & in charitate. Ultimo, quia me fideliter monetis Gregorio & concilijs obtemperare, libenter faciam si mihi uerbū dei indicant, nam & ego hæreses abhorreo, neq; proprio capiti fide re ac credere uolo, sed me subijcere Christianæ ecclesiæ, quæ a Christo & eius apostolis initiū sumpsit, & adhuc præfenter scripta est in diuinis scripturis. Rogo uos mi dñe doctor ab illa me non segregetis. Scio inq; conscientiam meam esse puram coram deo, tantum dixisse uolo.

D. ECKIUS.

Abseq; ullo ordine & disputandi natura acritu. Iudi magister suā responsionē implicauit inuoluitq; tandē in calce manifestā & inauditā dei blasphemiam subintulit, cum hoc sermone suum manifesto mendatio & falsitate cōclufit. Breuiter ad causam, dicit se imagines non oppugnasse, quis ergo est in causa, circū sanctū Gallū (ut audio) imaginū statuarū euacuatarū sunt. Sequēter de templo, ubi se magno circumitu excusat, quod a suis ad legendū uocatus sit. Per Pauli dictū, scire uellem ut se hic lector notū faceret, si uel unus esset ex prophetis, aut q; ei deus specialiter apparuit, quorū neutrum ego credo

CONCLUSIO QVARTA.

credo. Eius ergo electio procul dubio est facta in usitato more, plus ut Paulus ostendit pri. ad Thim. iij. facta. Venit enim tempus, quum sanam doctrinam non sustentabunt, sed coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus. Bene scit qualiter Lutherus uouit & damnati euangelij caput est. Quia uero probaturum se offert dominam nostram diuam Mariam abbatissam uacantem mulcendam non appellasse, ad illos remitto, qui hoc de eo loquuti sunt, sed simplex est iurista, quia negatiuam probare uult. Quod ipse cum iussu ad Christum direxerint duxerintque, ego autem dico novos Christianos tantum nos ducere cum eorum fide (quum apud eos fides sufficiat) si eos imitemur, essemus tandem nihil credituri. De Salomonis templo, dicit per Steffanum Act. vii. Abolita esse precepta legis, uerum est de ceremonialibus, quod autem templum manere debeat, non solum quia illic populus uerbum dei est auditurus, sed quod & illic orandum sit & deo seruiendum, dominus ostendit Matth. xxi. quando mercatores eiecit &c. cum Esaiam dicens. Domus mea domus orationis uocabitur. Noster uero lector deum aestimat nimis esse magnum, ut ei domus edificari debeat, quod scripturis contrarium est, Deu. xij. Ne putetis per chara lector maiorem nunc esse deum factum, quam illis temporibus. Dauid ad quem loquutus est iij. lib. Reg. viij. cap. Ait dominus ad patrem meum. Quod cogitasti in corde tuo edificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans, illud autem quod deus rectum & bonum dicit, nihil uult esse lector. Ad dictum Iohan. iij. domino die responsum est, sed hic populus oportet ut scripturas dilaceret, nam ista uerba (& nunc est) dominus non dixit de hora ne adoret in monte &c. sicut lector proposuit. Ipse me docere uult quod sermone contrario, & neque sibi constanti usus sum, ubi dixi in scripturis aliquando, quod ad solum deum pertinet, creaturae tribui in bono intellectu probauitque illud Iudic. iij. ubi si non quietabit, reperiet & hoc ipsum Neemiae ix. ad quas scripturas nihil respondit. At bonus ille lector adhuc scripturis uti nescit, in quibus reperiet

Ee iij

COLLATIO XLVIII.

non solum dei cōditiones creaturis tribui, sed & deum ipsum
 i Dauidē dicēte Psal. lxxxi. Ego dixi dii estis & filij excelsi oēs,
 quod dictū dñs Ihesus approbavit Iohan. x. Nunc si hæc uer-
 ba tam dure interpretaremur, sicut noui Christiani deuotiorū
 hominū sermones de imaginibus, in peiori ut possunt sensu
 interpretant, nō posset neq; Christus, neq; Dauid perstare,
 Excusare se conatus est quod scripturas Esaia. xliiij. & apud
 Paulū Petrum Iohannem non falsificarit. Ego autē dico, nun-
 quid & Archinequitia est, idolum & idolatra quam diu stetit
 germana tellus in Christi fide semper interpretatū fuisse idol-
 lum pro falso deo, & falsi dei cultore, usq; ad tempora oppu-
 gnatorū imaginum, qui iam primum in quatuor uel quinque
 annis id pro imaginibus interpretantur. Quod autē ipse Esa-
 iam dilacerarit, & ego prius ueritatem indicarim, libro pro-
 bo, in quo hebraice habet iōzre pesel, quod sonat formator
 idoli, græce gliffendes, qui sunt imaginū sculptores, & latine
 plaste idoli, formatores idoli, ide oq; & recte induxi, & ex se-
 quentibus uerbis clare ostēdi eum ibi de idolo loqui, quum
 ad eum dicit tu es deus meus. Argumentū meū quod nos ad
 nomē Ihesu flectamus, quum hoc uel audimus uel uidemus,
 & ob id etiam ad eius imaginem nondū solutū est, de quo me
 ad intelligētes remitto, neq; argumētū de signo in cœlo, ideo
 breuitatis causa circa illa pmaneo. Quia ad dictū redit Act.
 xvij. egoq; respondi de idolis eum loqui, iam plape est osten-
 sum, qualiter cum sua noua interpretatione scripturas dilace-
 rint. In principio uero sermonis sui dixit, scripturas non lo-
 qui de dijs alienis siue peregrinis, quemadmodum ego pro-
 posui, etiam & ipse mea uerba inflexit, de dijs enim alienis in-
 duxi ad dictum Exo. xx. per eum inductum, ibi expresse ha-
 betur. Sed Actuum xvij. Paulus mentionē facit, quod altare
 uiderit dei ignoti, utiq; de Christo nihil sciebant & uero deo,
 prout titulus denotabat. Ideoq; & diuus Hieronymus alio-
 rem habuit intellectū nostro lectore, ostēdens diuum Paulū
 ex hoc

CONCLUSIO QVARTA.

ex hoc titulo ignoti dei causam & ansam accepisse, Christū
prædicandi, & non est quemadmodū proponit lector, docu-
isse Paulum altaria & imagines Christi delere, quum dicat,
uidens simulachra uestra inueni altare ignoti dei, ex quo no-
tate Paulum altaria multa idolorū reperisse iuxta ritum gen-
tilium, a quibus eos retrahere uoluit in sequentibus uerbis,
quare hic sermo totus contra idolatriam deseruit, & idolorū
imagines, & non contra Christianorū imagines. Dicit se nu-
das induxisse scripturas. Ego uero ad hoc dico nō, bonas scri-
pturas falso induxit intellectu. Paulum exponit deum corpo-
ralia nolle sacrificia, quod ibi non dicitur, sed quod horū non
egeat, proq; nouo Christianorū more incedens, ait candelis
non egere, uestibus, sacrificijs &c. Verum est, quia his non
egret, nec eguit unq; habere nihilominus uoluit ut sacrifici-
um Abelis, uestes sacerdotis Aaronis, sacrificiū eorum &c.
O quam ledit eum in oculis candelas ante sacramentū arde-
re cernēs, quum bene doctus doctor Iohannes Oecolamp-
dius in suo nouo obsequiali Basileæ scripserit apud baptismū
duas candelas esse oportere. Hoc autē scandalosum est, deum
misericordia egere & iudicio, quæ pximo impēdimus quod
nunq; comperiet deū scilicet misericordia egere, nos miseri-
cordia egemus dei, deus autē non eget, & si uerū sit misericor-
des erga proximū misericordiā cōsequuturos, hoc firmū per-
seuerat, Dauide Psal. xv. dicente. Ego dixi dño deus meus es
tu bonorū meorū non eges. Ultimo concilijs tantū est fidei ha-
biturus, quantū scripturis probant Concilia. Gregoriumq;
ideo induxi, quippe quod ludi magistrū, ut adhuc iuuenem
& dispositum uirum credere oporteat, tot doctos & sanctos
scripturas melius ipso intellexisse. Ipse autē adhuc primus in
toto orbe est, qui suam nouit cōscientiā mundam esse coram
deo, contra sapientem, contraq; Paulum & Iohannem. Pau-
lus ad Corinth. inquit. Nihil mihi conscius sum, sed in hoc
non sum iustificatus. Dauid ait. Ab occultis meis munda me.
Sapiens.

COLLATIO XLIX.

Sapiens dicit. Nemo nouit si gratia aut odio dei dignus sit. Iohannes dicit. Si dixerimus nos sine peccato esse, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Rogat me Iudi magister ne ipsum ab ecclesia separē, ego uero dico seipsum hoc facere propter ipso doleo, uelut deus uoluntate eius inuerti, sineretque imagines permanere, quemadmodum uniuersalis facit ecclesia, per uniuersum Christianū orbem. Adhuc rogo ut prius.

D. OECOLAMPADIVS.

Christus nobiscum habitat, Amen. Dilecti Christiani, quāuis imaginū oppugnatio mihi nunquam placuerit, quā ipse nollem mihi aut certe alteri ex temeritate aliquid alienari, & ob id plus alicui cōmunitati, speciali mandato non interueniente, & si mea persona, gratia dei, neque imagines nec alium ceremonialē usum ab hominibus erroneam inducūt, adhuc tamen mihi licere non uideo quartae cōclusioni doctoris Eckij subscribere. Primo tum quod ipsa sit obscura, & ut sonat incerta, si uel de omnibus sanctorum imaginibus extendat, & in omne tempus, & in omnes conditiones uel non, hoc si appositum esset, magis esset securū respondere. Partim bene mihi placet, imagines pro laicorum scripturis teneri, si sic res ipsa sterneret. Certū tamen est potius euangelico libro eos carituros quā aliqua imagine. Illud etiā, & si se ita haberet, secundo mihi licere non uideo hic subscribere, quā D. Eckius facis literis nihil probarit hoc confirmando, praecepta enim dei de Cherubin, de aeneo serpente. Salomonis templo nihil probat hoc doceri. Nam deus etiā Abrahamae mandauit filiū suum offerendum, mihi tamen propterea non licet hoc docere. De cornuto dixit argumēto, quum ab eo scriptura exposcat, per quod ianua aperiret multarū circumstantiū doctrinam: si illud non ualeret. Iuxta hoc mentio facta est rebaptisationis dñicae diei, nunc autē alia species est in omnibus his cōclusionibus, quarū dicta habemus contraria, quae non habent rebaptisatores. De die dñica magnum habemus fundamentū pri. Corinth. xvi.

Hic

CONCLUSIO QVARTA.

Hic aut̄ imaginū ratione dicta sunt contradicentia, ut proclamata sunt ab his qui ante me loquuti sunt, qui ut boni patres familias testimonia adportarunt, uetera & noua de uero Bibliae theusauro, quāuis illa parui habitū fuerint. Dictū Exo. xx. correctū est, quasi in duobus locis falso inductū. Primō quod ex uno praecepto duo facta sint, nunc aut̄ bonus ille dñs admiserat alterā partē expositioni deseruire, quāuis legebat illud iuxta naturalē expositionē textus ubi habet̄, non adora bis ea, neq; seruiēs illis, ipse legebat non flectas, uel inclinēs coram eis &c. hic uerbū habetur hebraū his tahauē, quod ex eius originali expositione non mox tendit uel seruit ad uenerationē deo debitā, sed significat uenerabilē inclinationem. Gen. xvij. ubi clare in uno uersu hoc uerbū bis habetur. Item Esa. ij. eius habet̄ radix. Item i. Paralip. xxi. pri. Reg. xxv. & in alijs locis. Sed & græci cōmuniter exponunt illud p hoc uerbum proskynisi, quod etiā apud eos & in presentem diem in cōmuni lingua proskynier appellat̄, & denotat reuerentiā exhiberi in inclinatione & flexione, ideoq; & textus in seipso non infideliter allegatus fuit. Nunc ultra ostēdendū est eum ad nostrū propositū deseruire, deus omnipotēs qui misertus est humano generi, quod in profunda cognitione per casum Adā nouit restituendū, uoluitq; illud sui nobilis originis memoriam facere, hominē non minus esse cæteris creaturis, noluit illū habere declinū, ut sit per imagines quādo uenerant̄. Item quod praeedit, non habebis deos alienos, hoc uerbulū alienos late extendit̄. In quo etiā docemur nihil iuxta deum collocare, cōmuniter enim ante dñj sunt, quādo ad creaturas potius refugit̄ quam ad deum, & post error ille firmatur per imaginū erectionem. Neq; illud excusatio est, quum dicitur nos bene scire lapides & ligna non esse sanctos, hanc etiam glossam & Iudæi & Gentes etiam bene nouerunt. Iudæi cōmuniter stellis & angelis attribuerūt, deum per eos operari, & ob id opinati sunt sese deo honorē impendere, si illis ima-

Ff

COLLATIO XLIX.

gines erigerēt, sed hæc gentiū erat imitatio. Paulus in epistola ad Ro. i. cap. quater ostendit cor sapiētes cognouisse deū, sed in imaginū factura peruerterunt ueritatē in mendacia, & uenerati sunt, seruięuntq; creaturæ iuxta creatorē. Stat propositio para quod iuxta est & non supra deum, quod etiā & nos ultra cogit, ideoq; in nostris prædicationibus non ad imagines dirigimus, sed magis abducimus, uelutq; deus & etiā interiores imagines, per quas a deo retrahimur seu impedimur, nostris cordibus deciderent, sicut Hieremias ait, Laua a malitia cor tuum, & præcipue iij. capite. Si abstuleris ab hominationem a facie mea, hoc est ne uideam, non cōmoueris. Esa. ij. Zacha. xij. inuenimus in Christi aduentu solū Christum exaltandū, & omnis idolorū factura penitus peribit, hoc in nouissimo die completa perficitur. At nunc qui uerus Christianus esse uolet, omniū imaginū uerecundabitur, quod non purius suo deo deseruiat. Doctor Eckius proposuit ex Damasceno Christo nondum incarnato, imagines fuisse prohibitas, sed post incarnationē hoc utile sit. Hoc primo non quadrat, quia & Christus etiā suam naturalem carnem in cœlum assumpsit, illo discipulis ostendens, hanc hic non prodesse. Secundo ueteris testamenti homines grossioris intellectus, nihilominus æque Christi aduentū expectarunt, quod scilicet uenturus sit, sicut nos fatemur eum iam uenisse. Nūc autē noluit deus populo cerimonijs grauato imagines concedere, quanto minus his in nouo testamento qui spirituales appellantur, quos per uerbum suum regere uult & docere. Quare etiā & illa similitudo nihil ualet de speculo, quum per uerbū clarius uideamus, quam per imagines in ij. epistola ad Corinth. de Christo sic dicit Paulus. Nos uero omnes reuelata facie gloriā dñi specularē Deut. vi. Diligenter nobis demandatur contemplatio uerbi dei, ut illud cogitemus siue in domo simus, siue in uia, dormiamus siue suragamus, & ut signum in manibus ligemus. Ex quo respondet monitioni

CONCLUSIO QVARTA.

monitioni doctoris Eckij facta, his qui in campo uel ambul-
lant uel equitant, & ad deuotionem monentur per imaginum
intuitum. Hij namq; se met corrigere debent ut Chr stiani
negligentes, quod locata praesenti egeat imagine siue signo.
Puer in q; qui parentem uere diligit, patris praecpta tam me-
ditatur profunde in corde suo, ut absq; ullo alio signo pater-
nis praecptis obtemperat. Magna nobis est uerecundia per
creaturaru quottidianum usum nos pertesi, deo sumus ingra-
ti, multo melius deum cognosceremus si orbis totus no plus
quam imago doceret, sed & imagines pictae in obliuione ue-
niunt. Ultimo hoc ex Actis inductum, forte est argumentu,
sicut em in historia reperimus, titulus erat ignotis dijs, quicq;
& noster uerus deus ignotus erat eis, ad quem solum Paulus
dirigere uolebat, scriptura nobis nominat ignoto deo, quasi
praedicare uoluerit, uos gentes utcunq; cum uestris idolis fa-
ciatis, non est utiq; deus quem praedico talis deus, qui eiusce
modi exteriori cultu uenerari exposcit. Corda namq; quaerit
munda. Ideoq; & diuus Iohannes in epistola sua, quando no-
bis uerum deum descriperat, eo concludit. Filioli custodite
uos a simulachris, omnis aut imago simulachru fit, quando
cor alicui imagini impeditur. Volunt nos Euangelista a cre-
aturis abstrahere, ideoq; & idolum bene est pro imaginibus
interpretatum, sic namq; & Lactantius est interpretatus. Sed
& Origenes contra Celsum, qui dicunt simulachrum a simi-
litudine nomen habere, & no mox id fit quod designet, deus
aut ueritatis, amat ueritatem. Illu ergo meū intellectu ex scri-
pturis uolo esse notum & manifestatu de hoc ultra non dispu-
taturus, sicutaq; conclusum sit & scripturis comendatum.

D.ECKIUS.

In nomine tuo domine Ihesu Christe, Amen. Gratiози, fa-
uorabiles & preceptores dñi. Quum multis sermonu circum-
tibus tempus inane conerit, & uos procul dubio alijs nego-
tiji onerati estis, & iam plus centum horis extitit disputatum,

Ff ij

COLLATIO XLIX.

ex quibus dominationes uestræ plane accipere & intelligere possunt, quis suam doctrinam diuino uerbo defendit ac manent tenuit, & quis non. Ex quibus & uestris subditis bene nouistis quid illis bonum ac salutare sperandū. Nunc protestor exinceps ad nihil aliud me responsurū, nisi necessitas hoc exproscat, & causam tangat, alios uero circumitus uitabo, scilicet **laustum enim est singula persequi tendicula**. Breuius igitur nunc respondeo doctori Oecolampadio cum mea conclusio ne manens apud sanctā ecclesiam, sanctaq; concilia. Quod Abrahæ præceptū est offerre filium suum, personale fuit, sed imagines Cherubin & æneiserpētis uniuersam Iudeorū consernebat congregationem. Exo. xx. Vtiq; dñs Linck securū dum Zwinglianam conditionem textum falsificauit, quum quatuor uerbis usus sit, flectere, inclinare, uenerari, adorare, & omnis textus duo dumtaxat habeat. Quia uero doctor eum excusare nititur, quia schaha hebraice flectere & inclinare ad ea significet, uerum est si in kal ponatur, sed in hispanhel uti est solitū pro adorare, sicut hic de quo me ad Complutensem remitto, aliosq; linguæ hebraicæ peritos. Et sic exposuit Chaldaicus græcus & latinus textus, sed & Lutherus ipse in suo germano dicēs, non adorabis ea. Dicit se scire hoc uerbum proskineo cōmuniter apud græcos pro adorare accipi, ideoq; & per eum dño Linck nihil adiutū est. Quia uero uoludæos & gentes excusare nititur, eos æque sciuisse lapides & ligna deum non esse, nihil ad nos. Scimus enim eos ueri dei oblitos, adorasseq; alienos deos, qui communiter demones fuere in gentiū imaginibus absconditi. Etsi igit; plariq; docti oppositū nouerunt, permanserūt nihilominus in cōmuni errore ac idolatria ob idq; correcti sunt ad Ro. i. Esa. ij. ca. dicit expresse de idolis. Tremēdū doctor sermonem protulit nos Christianos imaginū pudesceri debere, nos aut; alterius sum^o opinionis. Iudæus quispiā pudesciat sui glauci circuli, uestib^o suis affixi. Nos uero Christiani gloriabimur, honorem æstis
mantea

CONCLUSIO QVARTA.

mantes, quod ante oculos intueamur, signa Ihesu crucifixi quorum etiã diuus Paulus gloriatur se in suo corpore portare, sicut ad Galat. vi. ait. Verecundiã siue scandalũ ex imaginib⁹ facere satagit, quasi signa sint imperfectionis, quod eorum egeamus. Nunc autẽ ego nõ credo Christianos novos ex toto angelos esse, ita quod signorum exteriorum nõ egeant. Nos dicimus dñe imperfectũ nostrũ uiderunt oculi tui, nostrã recognoscimus debilitatem hic in terris. Compatitur nobis pauperibus hominibus omnipotens deus, ideoq; & sacramenta in exteriori specie ecclesiã dereliquit. Si hoc uerum esse deberet, pudorem & uerecundiã nobis Christianis esse, externis nos uti signis, oporteret & uerecundiam esse uti sacramentis. Argumentum Damasceni cum dicto Deute. iij. ualidum iam fuit mille annis, manebit adhuc longiore tempore, scripturis committo. Exemplum meum de conspicijs uult annihilare, ea de causa, quippe quod uerbũ clarius picturis, uerum aio iuxta intellectũ cuiusquam. Nam homo simplex illud melius per picturas percipit & intelligit. Ad hæc uerbũ exterius expressum signũ est transiens, quum imago maneat. Crucifixi em̄ imago multis annis pertranseuntes, monet Christi passionis, ubi non semper quis astans moneret dominicæ passionis recordari. Adportat Lactantium simulachrum imaginem appellari ita. Idolum autem falsum deum significat, cuius dei idolum templum appellatur. Actuum xvij. sufficienter est enumeratum, quod Athenienses expresse nominat idolatras.

Inductioq; doctoris de ignoto deo nihil contra nos facit.

Quum enim illis Christum notum facere cupiebat, necessarium ei fuit prius eradicare cultum idolorum de quo me ad hodierna scripta remitto, cum adiuncta petitione mea sicut in alijs articulis factum est.

Ff iij

COLLATIO L. 00
CONCLUSIO V.

Post hanc uitam esse purgatorium.

MATTHIAS KESSLER PARROCHVS
in Gâs Cantonis Appenzell, Nonus arguens.

PAx & gratia a deo nostro patre cœlesti nobis omni tempore concedant, Amen. Articuli causa purgatorii con-
cernentis quid me mouit post hanc uitam, illud non esse fate-
ri, paucis uerbis explicabo, post hoc manere sinens ultra non
disputabo, quia causæ ineptus sum, sed scripturis cōmittam.
Illa quicquid poterit cum ea manebo, sicut obediens &c. Chris-
tus Ihesus omnium nostrum magister scholæ, nobis ostēdit Mar-
ci ult. cap. Qui crediderit & baptisatus fuerit saluus erit, qui
uero non crediderit condemnabitur. Ultra Christus ait Ioh.
ij. Qui in filiū credit habet uitam æternam, qui uero in eum
non crediderit uitā non uidebit, sed ira dei manet super eum.
Ultra dicit Iohan. v. Amen amen dico uobis, qui uerbum meū
audit, & ei credit qui me misit, habet uitam æternam, & in iu-
diciū non uenit, sed transit a morte in uitam. Iterum ait vi.
Amen amen dico uobis, qui in me credit, habet uitam æternam.
Adhuc unum dictum ad Galath. ij. cap. Sciētes autem
quod non iustificatur homo ex operibus legis, neque sit pro-
bus nisi per fidem Ihesu Christi. Hæc dicta cum plaribus alijs,
breuitatis causa intermissis, me mouent uel hominem cum
per fidem in Ihesum Christū credit, quod eius sit redemptor,
opinari saluum fieri, eum uero damnari qui id nō credit post
huius mundi discessum. Eius uero opinionis me esse fidem,
quem nos Christus docuit, sine ullis operibus nudā hoc nun-
quam didici, fides enim uera sua conditione se ostendit, sicut
sol cum suo radio. Ideoque & iam causam demitto, uolens eo
meā & causam & doctrinā (ut simplex) nota fecisse, & post
hæc non ultra disputare, sed scripturis cōmendare, Amen.

D. Eckius

*falsum & seductorium
est.*

CONCLUSIO QUINTA.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Miserandū est ta-
les indoctos sacerdotes (qui met ipsi suā simplicitatē fatentur
& ineptiā) tentare atq; conari, terras hominesq; seducere &
abstrahere a Christiana ordinatiōe, ducereq; in aternā dam-
nationem. Quatuor induxit textus causā nihil deseruiētes.
Nec tam est aptus ut iuxta naturā disputationis illos ordina-
set contra purgatorium. Breuiter quicquid fidei in scripturis
tam excellenter tribuitur, intelligi debet, ut dicit Paulus ad
Galath. v. de fide per charitatem operante. Iamq; notum est
hunc parrachum nescire quid sit fides, quum opera dicit fidei
esse conditiones sicut radij solis, falsum est & seductorium.
Estq; contra Paulum prima ad Corinth. xiiij. cap. Eruos no-
ui Christiani multos seducitis simpliciū, quia fidei tribuitis
quod charitati tribuendum esset, charitas enim ipsa est ope-
rum diues. Paulus dicit, Si fidem habuero ita ut mōtes trans-
feram, si charitatē non habuero, nihil sum. Ultra quum quis
in fide moritur, cum charitate finaliter saluus erit, sed cum
hoc bene stat aliquem in diuina charitate mori, & adhuc pro
aliquibus peccatis non satisfecisse, quod diuina iustitia expo-
scit, hic per ignem saluus erit, inquit Paulus pri. ad Corinth.
iij. Ideoq; uos domicelle adportate meliores scripturas, aut
discedite ab hac picardica hærēsi, teneteq; cū uniuersali Chris-
tiana ecclesia.

IOHANNES HESS.

Decimus arguens.

Gratia & pax per Ihesum Christum nobis omnibus con-
cedant, Amen. Quū Adam primus noster parens, præ-
uaticatus est dei mādatū, ex quo uniuersum genus hoim per
petuā dānationi fuit obnoxiiū, misertus est nobis cœlestis pa-
ter ex mera gratia & misericōdia, moxq; post Adæ casum, semen
promisit quod serpenti caput suum esset contriturū Gen. iij.
Hoc

Hoc semen Christus est, quid me mouit huius articuli ratione credere iamq; duo aut tria dicta allegata sunt. Ultra habemus Esa. xliij. cap. ibi deus per prophetam inquit. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Habemusq; nos in nostra sancta Christiana fide decimum articulum sic sonantem. Carnis resurrectionem & uitam æternam. Rogamusq; in sancto pater noster pro dimissione debitorum, & Matth. vi. ait Christus. Si dimiseritis hominibus peccata sua, dimittet & uobis patet cœlestis peccata uestra. Nunc proximo ostendi, quomodo rogare uolumus, dubitare non debemus, sed in fide petere & fiet nobis quod petimus. Gratosi dilecti dñi eiusmodi lucidis & claris dictis & uerbis dei adhibeo ego simplex fidem, sciens quæ deus promittit, quia illa faciet. Et quomodo in scripturis nullum expressum & clarum dictum inuenio nos post hanc uitam primum poenitere, satisfacere pro peccatis nostris &c. mihi licere non uideo (& si alia qua dicta apparentia sint & obscura) cum illis clara uerba & dicta dei obtenebrare. Ideoque & simpliciter maneo apud clarissimum uerbum, in nomine domini, semper petens doceri & dirigi, ineptias enim meas bene cognosco.

D. ECKIVS.

Hæc ostendere deberet quo fundamento nixus tam firmiter uole Christianum usum & ordinationem dereliquisset, & purgatorium negasset, quomodo eum totum scripturis uacuum auditis & indoctum, duo enim dicta adportat Pater noster, & credo de peccatorum remissione. Num & hæc stultitia est & intoleranda temeritas in sacerdote tam indisposito, qualem se met ipse fateat tota ecclesia credit peccatorum remissionem. Nam si peccatorum non esset remissio, neque esset purgatorium. Ideoque & dicta illa pro purgatorio sunt & non contra, si scolas uisitasset diligentius, in peccato duo esse didicisset, unum culpa quam tollit poenitentia, alterum poena quam tollit per sacramentum satisfactionis, satisfationis hic uel in purgatorio. Et hoc ut ita sit, lege ij. Reg.

CONCLUSIO QVINTA.

ij. Reg. xij. Quum enim Dauid peccauerat, remissa quidem fuit culpa, nihilominus tamen propheta dicebat, deus peccata tua in alios transtulit, *translatio non est in culpa, sicut deus per Ezechielem ait. Filius non portabit iniquitatē patris &c.* Ideoq; & peccator; translatio intelligi debet in pœnam, sicut peccati ratione oportuit mori filiū Dauid. Bonus ille dominus cellus iactanter inducit dicta illa esse clara, uerum dico clara esse de peccator; remissione, sed ex toto nihil cōtra purgatorium deseruiunt, & oportet malā esse obstinatā in Hessone, quia dicit nullū esse clarū dictū de purgatorio, legat ipse pri. ad Corinth. iij. Si cuius opus arserit, detrimentū patiet, ipse aut saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Nunc aut nemo saluus erit per ignem infernalem. Ideoq; & hæc clara uerba intelligi oportet de purgatorio. Aliud clarum dictū ipse crebro legit quādo sacerdos adhuc erat ij. lib. Mach. iij. cap. Quādo Machabæus offerri fecit Hierosolymis pro illis qui in bello ceciderant, & sequit. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis soluant, eos qui apud inferos sunt non iuuat, hī uero qui in cœlo sunt non egent. Ideoq; & hoc dictum clarum, lucidū & pregnans pro purgatorio, quare & merito Hessus hanc picardicā hæresim decidere pateretur, quum met ipse Lutherus eam primo damnarit, se scire dicens purgatorium esse. Et quum Lutherus tantum tribuat ubi est contra ecclesiam, quare & in hoc ei non creditis, hoc solum uestra mala uoluntas efficit, quia nihil boni acceptatis, & malum undiq; colligitis.

BENEDICTVS BVRGOVVER PAR
rochus ad sanctum Gallum. Vndecimus arguēs.

EGo quum sancto Paulo opto ut nobis aperiat hostiū uerbor; suor; ad nunciandū misterium Christi, & nobis loquentibus spiritū dei, sicut ipse Philippū eunucho adduxit, & apperiat nobis scripturas in uero intellectu, Amen. Sicut quinta cōclusio eruditi & docti dñi mei doctoris Eckij sonat.

Gg

COLLATIO LII.

Post hanc uitam esse purgatorium. Quamuis ego in propria persona nihil in specie contra hoc depugnaui, neq; prædicaui, sed iuxta hoc duas ostendi uias mortis & uitæ, quas nos oēs expectare futuras oportet. At ex Christiano animo hoc perturbatissimo tempore, & contrariæ doctrinæ, secundum ordinem meor; gratiosor; dominor; laudandi foederis Hebræor; ad ueritatis inuestigationē secundū ueram opinionē & intellectū scripturarū. Intelligo ego primo hoc uerbū purgatorij denotat & importat per hominem posse consequi & deserui siue mereri perpetuam fœlicitatem. Quia aut̃ diuus Paulus ad Galatz. iij. nos omnes filios dei appellat per fidem quæ est in Christo Ihesu. Post hæc pri. ad Corinth. iij. Omnia nostra sunt siue Paulus, siue Apollo, siue Zephas, mundus, uita, siue mors, presentia siue futura, nihilominus omnia nostra sunt, nos aut̃ Christi, Christus autem dei, testatur itaq; diuus Paulus, quum omnes nos sub peccato conclusit, ut filius dei nobis iustitiam tribuat, salutem & redemptionē, quia propheta Esaias eum nominat ix. ca. nobis natū esse, nobisq; datum, sicut & angeli testati sunt Luc. ij. Gaudiū magnū erit omni populo, quia natus est nobis hodie saluator, quum igit̃ nobis euangeliū uirtus sit dei in salutē omni credēti, & longe ante alios gratia plenus. Paulus ad Philip. iij. tam ditissime testatur se in lege sine quærela conuersatū scđm iustitiā non secundū iustitiā quæ ex lege erat, sed scđm illam quæ ex fide est Ihesu Christi ad cognoscendū illū, & uirtutem resurrectionis eius, & societate passionis illius &c. Sed & ad Ro. iij. inquit. Iustitia aut̃ dei per fidem Ihesu Christi in omnes & super omnes qui credūt in eum. Quia igit̃ Paulus lucide & clare ibi ostendit hominē iustificari probumq; fieri per fidem absq; operib; legis, iuxtaq; beneficiat̃ hanc per charitatē operari secumq; fructū adferre, in ij. Pet. i. Ideoq; de nulla uel mortua uel diabolica fide mentionem fecisse uolo. Quia ergo scriptura sola opera carnis & his damnationē & opera spiritus & his uitam æternam

CONCLUSIO QUINTA.

æternam promittit, & inter uitam æternam & damnationem nullum medium ponit, quia scriptura Matth. vij. arborem aut bonam aut malam appellat, morimur ergo aut in fide in deum, quæ nihil aliud est quam Christi cognitio, cum subiectione & recognitione nostræ peccatricis uitæ ad redemptionem & misericordiam Christi. Quia ergo deus suo unico filio non perperit, sed pro nobis omnibus maledictum eum fecit, quo perpetua maledictio a nobis auferretur ad Gal. iij. cap. Quum igitur ad salutem omnes uocati simus, & hoc non ex nobis, quia donum dei est, & non ex nostris operibus, ne quis inde glorietur, ad Ephe. ij. Iuxtaque nos in bonis operibus, quæ deus parauit, ambulare debemus. Quum ergo dominus nos monet Matth. xxv. in parabola quinque prudentium, & quinque fatuarum uirginum, quæ oleum a se mutuo emere uolebant, neque met ardentibus faculis in manibus portare, dominumque uigilantes & orantes prestolari, nos dominus monet iam his diebus gratiæ & huius temporis operari, & non mandauit pro defunctis nos sollicitos esse debere, aut certe turbari prim. ad Theol. iij. Necessarium non est nisi alia scripturarum ratio indicet & habeatur, purgatorium ponere tantum pro hac uice.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Multas induxit scripturas dñs Benedictus S. Galli parochus de fide, & quod nobis suam misericordiam deus impartitus sit per filium suum, quæ hinc ad causam nihil deseruiunt, omnes namque nos hoc credimus. Voluit ergo bonus ille dominus uideri, se folia in libris uoluerit nosse. Iuxta meam hesternam protestationem demitto huiuscemodi circumitus. Post medium sermonis sui de duabus uis loquitur, una uitæ æternæ, alia æternæ damnationis. Dilecte dñe parroche has scriptura non appellat uias, hospitia sunt uiatorum, quod aut uia in cælum præcipue obliqua non per purgatorium pergat, hoc uobis probandum restat. Casu hic utimini in scolis petitio principij appellato. De arbore

Gg ij

COLLATIO LII.

Matth. vij. Breuiter dico dilectas animas in purgatorio bonā esse arborē, amicos dei, & de numero electorū, ideoq; & hoc dictū nobis non est contrariū, id quod dicitis qui in fide moritur, in diuina charitate eum esse de numero electorū, & nos fatemur, si autē supra se habet quottidiana peccata, aut poenā peccatorū illa stare possunt cum diuina charitate, tunc sua felicitas aliquo tempore retardat. Dicitis scripturā aīre nos nō rogare pro mortuis, cuius contrariū ego duobus testimonijs ostendū scripturā, & cum hoc illud firmat ritus & usus totius uniuersalis ecclesiā. Sanctus quoq; Augustinus hoc obtinuit ante annos mille & centū, hunc usum pro animab⁹ orandum. Et S. Ambrosius in uno sermone exequiarum Cæsaris Theodosij causas ostendit, quare in ecclesia celebrent, primus, septimus, & tricesimus defunctorū, & hoc sacris probat literis. Ideoq; & ueritati parcunt, qui hoc papam dicūt excogitasse. Sed & Monicæ matris Augustini exequiā adhuc supra terrā existentis celebratæ sunt, sicut met ipse testat lib. ix. suarū confessionū. Opināt dñs Benedictus nos pro mortuis orare non debere, ne nobis contingat quod fatuis uirginib⁹. Dico autē ego bonū dñm meum parrochū fortasse ignorare quid per oleū Christus significarit. Apud Gregorium, Augustinum, Chrysostomū reperisset, significare oleum diuinæ charitatis, & non orationes nostras, tunc esūm consequeret scđm suā expositionē horribilis & inauditus error, neq; nos uiuos pro uiuicem orare debere, uirgines enim illius parabola uiuæ sunt, quæ suum oleum alijs condiuidere nōlebāt, simplici uiro ante oculos depingere uellet, quasi pro mortuis diuus Paulus orare nobis interdixisset, illudq; ut obtineat, partim scripturas subticuit, in quibus caput est & cardo ueri intellectus. Non enim absolute Paulus dicit, Nolite super mortuis trīstari, hoc enim uerbū esset durum, crudele, inhumanū & lupinū, aliquē non trīstari siue turbari super parentū morte fratrum, filiorū, essetq; cōtra scripturas de Abraham Jacob

Joseph

CONCLUSIO QUINTA.

Ioseph &c. sicut & domino Ihesu mulieres alijsq; cōpassi sunt. Hæc aut̄ uerba sunt Pauli integr̄a. Nolumus uos ignorare de dormientibus, ut non cōtristemini sicut cæteri qui spem non habent, quæ autem illa sit spes post exponit, resurrectio scilicet, idcoq; Paulum uelle constat, ut pro mortuis nō ut gentes contristemur, qui corporis resurrectionem non credunt. Non prohibet pro mortuis exorare.

PARROCHVS S. GALLI.

Venerabilis dñs meus doctor dicit scripturas per me inductas ostēdere dumtaxat Christi misericordiã & nihil penitus causæ deseruire, quumq; totius noui testamenti scripturæ nos tam abunde ad Christū ducūt, ultra nihil egemus. Sicut nāq; ad Ro. v. ostensum, habemus quid nobis sit Christus, & ad quid nobis datus & natus sit, nominatim ita dicēs. Cōmendat aut̄ charitatē suā & manifestat deus nobis, quādo adhuc peccatores eramus scđm tempus. Christus pro nobis mortuus est, multo igiē magis nūc iustificati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. Præterea ad Galath. ij. Si ex operibus legis iustitia, ergo gratis Christus mortuus est. Vltra dicit dñs meus doctor me duas dumtaxat uias nominare, quum hospitia appellare deberē, uerbalis est contentio. Sed Lucæ xvi. Illud nobis dñs in parabola diuitis in inferno sepul ti, ac haçari in sinu Abrahæ ostēdit. Quod aut̄ prius obliqua uia purgatorij ad deum duci debemus, probatū non audiui. De arbore Matth. vij. ante hoc satis ostensum est. Quia uero dñs meus doctor ostendit ibi quotidiana peccata purgari debere ex scripturis nō est clarū, quum enim maiora delicta ut sunt mortalia cōdonant, non multa est ratio super minorib⁹ habenda. Paulus aut̄ ad Ro. ij. nobis ostēdit bonitatē dei, secundū eius longanimitatē nostrā conuersionē expectans, & quoniã arbor fructus non generat scđm diuinā uoluntatem, abscindit & in ignem projicit, Luc. xij. Dixi pro mortuis nō orandum, de quo me ad priora scripta remitto. At de usu seu

Gg iij

COLLATIO LIII.

ritu intercessionis per uniuersalem Christianā ecclesiam, hoc ego intactū sino, gratiosorū namq; dñorū meorū mandatū sonat scripturas scrutandas, si post hāc uitam sit purgatorium. Quod aut̄ aliqui dicunt Pontificē Maximū hoc adinuenisse, hos sic loquentes respondere permitto. Ad quas uero abusiones purgatorio fuerint usi in plariscq; peccatoribus bene claret, qui in uita male agētes purgatorio, fidunt atq; consolant̄. Dicit̄ illud oleū concernens fatuarū & prudentū uirginū, secundū literā & spiritū omni legenti clarum est. Dñs meus D. Eckius me inducit quasi tristari prohibuerim pro mortuis seu dormiētibus apud mea adducta uerba permaneo. Nos uero Christiani qui dicimus Pater noster qui es in cœlis, quo usq; quotidie oramus, fiat uolūtas tua, quādo nostri ab hoc seculo auocantur, non debemus ut gentes tristari. Nam sicut Christus resurgens primitiā dormientiū resurrexit, dedit nobis deus uictoriā mortis per Christum. Ex quibus omnibus doctoris mei inductis uerbis post hanc uitā purgatoriū esse, non clare ostensum est, ibi aut̄ tristari non est prohibitū, quū & Dauid ipse pro suo filio Absolone tristatus est.

D. ECKIUS.

Non necessarios sermones demitto. Iuxta tenorem protestationis meae, unicū dumtaxat dictū contra purgatoriū adfert secundū Zwinglianā conditionē Lucae xvi. At uero note quam sapienter hoc animo tractatū sit, quum enim in similitudine duo dumtaxat loca, infernus & Abrahæ sinus inducuntur. Consequit̄ ex eo iuxta eorū formosam logicam nullū esse purgatoriū, quia eius ibi nulla fit mentio. Nunquid hi sunt scripturarū gigantes, neq; cœlum esse oporteret quippe quod in ea parabola de cœlo, ibi nulla fit mentio. Ultra dico me debere scripturas p purgatorio adportare, duas adduxi, ad quas nec uerbo quidem responsum est. De mortali peccato breuiter ut parrochus uideat se nō intelligere. Dico etiam probum hominē in omni bono quotidiano opere quotidie peccare

CONCLUSIO QVINTA.

peccare posse, quemadmodum, Bernhardus enumerat. Ipse quotidianū peccatū leue quid aestimat, quasi de illis nō esset reddēda ratio. Aliter nos docuit dñs Ihesus Matt. xij. Quod de omī etiam uerbo otioso rationem sumus reddituri, adhuc illud quotidianū peccatū est ex genere. Curiosum tamen est audire dominū meum parrochum purgatorio tribuere abusum, quippe quod propter illud homines licentius peccent. Dilecti dñi, uos ipsos per nasum trahite, quis plus peccandi præstat occasionem. Hī qui dicunt tempore mortis hominē per fidem & fidutiā in Christum liberari a peccatis, & ab ea hora ad cælum pergere ut docet pars aduersa, aut qui in pœnitentiā ita moritur ut illi dicatur, quod pro peccatis præteritis in purgatorio satis pati debeat, ut dicit sancta ecclesia. Manifestum est hunc plus ad peccandū in uita occasionem præstare qui nullam pœnam ad hoc ponit, quam in fine fidem & contritionem illo qui magnam futurā pœnam ponit. Ideoq; & uos purgatorij oppugnatores, in ecclesia nullam adfertis utilitatem sicut proponitis, quum pœnam peccatorum nominatim in purgatorio leuatis. Ideoq; dilecte domine parroche dona dei uobis gratiose concessa recognoscite, illis contra ecclesiam catholicam non utendo. Humiliate uos credendo tot iam doctos uiros ab annis circiter mille quingētis scripturas melius uobis intellexisse. Quūq; sic ad ecclesiam diuertetis apud uestros subditos, prout tenemini, multa bona effitietis, & uitam æternam promerebitis, Fiat.

PARROCHVS S. GALLI.

Protestor quod in meis inductis sermonibus nihil pertinaciter optem tenere contra dei uerbū, & Christianū intellectū scripturarū, sed ut obediens in omī tpe ueritati non reluctabor.

D. ECKIVS.

Ipse & si hoc ore loquat, hodiernas & præteritas scripturas cōtestor re ipsa & opibus suæ uerbali præstationi contrauenit.

Wolfgangus

COLLATIO LIII.

VVOLFFGANGVS VVETTER IVFFLI

dictus, coadiutor ad S. Gallū, duodecimus arguens.

Omnipotens deus nobis suam gratiā cōcedat per filium
 suum Ihesum Christū saluatorē nostrū, Amen. Hī qui
 ante me illic steterāt gratiosi dñi multos scripturarū locos ad-
 duxerūt, quā dñs meus doctor causā nō deseruire aestimat.
 At illorū dictorū finis talis est per Christū Ihesum & eius san-
 guinem, peccata siue magna siue parua, fidelib⁹ remitti, sicut
 propheta Dauid Psal. xxxi. Beati quorū remissa sunt peccata
 & quorū tecta est iniustitia. Nūc autē dñs meus D. Eck loquit̃
 clare peccata esse soluenda seu luenda, nominatim a fidelib⁹,
 sed clare scriptū est peccata remitti aut per ignem, tunc gratia
 amplius non est gratia, ad Ro. xi. tunc enim promerita sunt.
 At hoc in aternū manet, quacūq; hora peccator sua recogno-
 scit peccata, eorū ultra non recordabor dicit deus, de quo ex-
 emplū habemus latronis in cruce Lucae xxiij. Hęc autē totius
 Euangelij summa est, & si dñs meus doctor dicat peccata esse
 exoluenda, quare ergo apostoli predicauerunt remissionem
 peccatorū per Christū, ideoq; peccata nō soluunt, sed ex gra-
 tia remittunt, sicut prius est dictū. Dicit dñs meus doctor ad
 peccandū occasionē præstari, cum clare scriptura dicat. Agi-
 te pœnitentiā, quia dñs non indulget, quum omnes homines
 salui sūt. Hic igitur clare notandū est per pœnitentiā cogi ad
 fidem, ut peccata remitterentur, & hoc si non, ueniretq; pater
 familias nocte ut fur, neglectū est, & non per ignem soluit,
 ut saluus quis fiat, sed per fidem, & probari non potest solui
 posse peccata, fiducia in Christū soluit peccata, & post sequit̃
 Christiana uita. Qui autē peccata sua nō recognoscit per Chri-
 stum sibi remitti, hic in peccatis manet, infidelis est, & nunq̃
 soluere potest, sed mortem suscipiet stipendiū peccati. Nunc
 ubi mors est, ibi uita non adpropinquabit. Duas scripturas
 dominus meus doctor induxit, primam pri. ad Corinth. iij.
 cap. de qua nondū sum informatus ad purgatorij probandū
 sonare.

CONCLUSIO QUINTA.

sonare. Altera ij. Machabæor. doctori meo admitto, qualiter ille liber secundū sanctas scripturas habendus sit.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Quācūq; Iussly hūc suū sermonē bone meditatū ex schedula legerit, intelligit nihilominus quilibet rationis capax quam scripturarū uacui & uani hij sunt, & absq; omni disputandi forma. Quum equidē disputare debeat aduersus purgatoriū, hodie uerbulū expiscauit, peccata scilicet soluere, & cōtra hoc inducit quicquid in omnibus Lutheranis & extrinīs libellis legit fundamentū non intelligentes, peccatū culpæ suæ causa, & perpetuæ pœnæ, non remittitur nisi per gratiā dei, & per merita dñi nostri Ihesu Christi, & si quis huiuscemodi meriti se quis participē faciat, sicut Iussly iuxta Christi merita inducit apostolos prædicare. Agite pœnitentiā in remissionem peccatorū &c. sicq; debent ad S. Gallū probos homines eiusmodi dicta docuissicut in Ezechiele &c. & illa dicta non sic dilacerare, sicut iam absq; ulla uerecundia corā tot doctis hominib; facere audeat. Secundo dixi quod peccato cōpetat temporalis pœna & hanc oportet exoluere, quod Iussly in Neckers Eck nondum didicit. At ego illi ostēdi hodie in ij. lib. Reg. xij. cap. cui iam addo scđm librū Regū xxiiij. cap. ubi Dauid petit a se auferri numerū peccatorū. Deuisset & Iussly scripturarū tam excellens gigas a Daniele dicisse iij. capit. peccata tua aut soluere aut elemolinis redime. Qualis mihi hic est prædicator, quam consolationē perturbatis dat cordibus quum multas patiunt aduersitates, & si illis denegaret quod in patiētia illorū in merito Christi non satisfacerent pro suis peccatis. Frustra inducit de gratia, nam & nos hic de gratiosa loquimur pœna, idēq; ubi quis ad perpetuā astringit pœnā hic temporaliter patitur, siue in purgatorio. Et ideo temporalis pœna uult satisfactionē pro temporalī imposta satisfactiōe. Excusare se uellet doctrinam suam cōtra purgatoriū non maiores nequam

Hh

COLLATIO LV.

criminosos facere quā ecclesie doctrinā, & absq; omni fundamento garrulā, quo nam modo peccator in dñi aduentu nocte & improuise ac agitanter inuadā. Nunquid & nobis iustū est dicere, quicunq; peccator sic in suis peccatis deprehendit & morit, ut Iussly narrat, neq; huic tam prospero succedet ut in purgatoriu deueniat. Quāobrē per eorū nouā seductoriā doctrinā homines nihil meliorant quum nullā sint poenā expectaturi. Ad mea duo scripturarū dicta ad illd' Corinth, dicit ipse, nō ei illic probatū Paulū de purgatorio loqui, neq; ex toto aliqd adportat, de quo igne loquat, & ego sicut induxi, ita uerba Pauli intellexerunt diui Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, qui fere tā fuerūt docti ut est ipse Iussly. Quantū uero illū angat liber Machabæorū inductus ex toto finit intactū, sed illud dictū potēs est & apud Christianū fidelem sufficiens, etiā sicut Lutherus ipse dicit. Adhuc unicā scripturā Iussly dabo i. Iohan. v. Qui scit fratrem suū peccare, non ad mortē petat & dabitur ei uita peccati non ad mortem. Est peccatū ad mortē, non pro illo dico ut roget quis. Hic iam auditur scdm Iohannē dicere intercedendū & rogandū & non pro alio, hoc pro uiuis nō fit, quā diu enim uiuit homo de eo finaliter desperari non debemus. Ideoq; de mortuis est dictū ubi non pro illis oratur qui in perpetua sunt morte, sed orat pro illis in purgatorio. At nūc audēter Iussly adportat scripturas, neq; dilaceretis eas dicēdo non esse purgatoriu, sicut tu ad sanctum Gallum longo tempore clamaisti.

I V F F L Y.

ITa concludere uolo. Sicut dñs meus doctor multos sermones induxit, & tñ dicta ex euāgelistis Iohanne & Paulo ad huc nō ex toto euersa sunt. Ex propheta Ezechiele notū mihi est, similiter ex alijs pphetis deū sēpe peccata corrigere, sicut & crebro hoc tempore fecit. Sed purgatorij poenā ratiōe adhuc nullū audiui intellectū. Item quia dñs meus doctor quintum caput canonicæ Iohannis inducit, loquitur Iohannes de peccato

CONCLUSIO QUINTA.

peccato hic temporaliter perpetrato, sicut iugiter pro inuicem orare debemus, sicut nos Christus docuit Matthæi vi. Sicque ego me ad scripturas remitto. Librum autem Machabæorum, relinquo scripturarum doctis.

D. ECKIVS.

Dicit quatuor dicta nondum euerfa, auertat a me deus, quod ipse uelim dei uerbum euertere, sed falsus intellectus cum quo Iuffly simplises seducit, hunc ego cum scripturis oppositis de peccatorum correctione sine pœna euertere. Ipse confitetur deum post pœnitentiam correxisse, nunc autem deus iniustus non est, ideoque & ille correctione dignus erat. Et si aduersæ partis doctrina uera esset, haberet lucrum malus suæ malitiæ, qui mane pœnitentiam ageret sicut Dauid, ipse pœnitur. Et qui in morte sua pœnitentiam ageret, absque ulla correctione, sine purgatorio ueniret in cœlestia gaudia, quod non est possibile secundum communem iustitiæ uiam. Ad dictum meum Iohannis nihil dicere nouit, quam ut pro inuicem oremus, hoc nihil est dictum, oportet ut ostendat, sicut Iohannes dicit, quare pro uno orandū est, & pro altero non, hoc non fit hic in uita. De libro Machabæorum in calamum loqui non uult, nihilominus eius est opinionis cuius suus frater in Christo Zwinglius, qui hunc pro fabellarum libro tenet. Ego dico Augustinum hunc librum sacras literas non fuisse, sicut Iuffly somniat, sed testatus est Augustinus ecclesiæ iam illum acceptasse librum in numerum sacrarum literarum & hoc idem testatur diuus Hieronymus. Ideoque qui hunc non acceptat librum sicut & alias sacras literas ecclesiæ non est uerus filius, sed illegittimus Christianæ ecclesiæ. Neque dicit Hieronymus hunc librum non esse sacras literas, sicut Iuffly proponit, sed quod apud sinagogam Iudæorum non fuerit in canone. Cum his Iuffly precor ut a suo errore desistat, sicut alijs supplicauit.

Hh ij

COLLATIO LVI.

D. OECOLAMPADIVS.

Christus cum manifestatione suae ueritatis nobis cohabitaret, Amen. Primo deducam quod ratione librorum a doctore Eckio ultimo inductum est, uerum esse fateor ecclesiam legere etiam & illos libros ad populi aedificationem, sicut proxime dictum est ob martyrum exempla, ideoque illos non simpliciter refutauit, sed quid de illis tenendum sit scribit Hieronymus in prologo super libros Salomonis, dicens ecclesiam eos legere, non ut per eos confirmetur ecclesiae doctrina. Quia ergo doctoris Eckij conclusio in dubium statuta est, tunc neque sibi neque alteri huius libri deseruient. Secundo aestimauit ex prima epistola ad Corinthios, iij. cap. adiutorium reperire ubi iterum fallit. Neque curamus iamque aliquos doctores secundum eius mentem sic exposuisse, namque & aliqui non secundum eius mentem exponunt, oportetque magis considerare quis naturalis sit intellectus & mens Pauli, quam quid alij de hoc dicant, ob id ego mentem meam super alios non extollo, & si ueritatem fateri debeam. Hic Paulus se conformat consuetudini scripturarum, temporales aduersitates & impugnationes seu tentationes ignem nominat, qui filios dei probat sicut habet Zacharia. xiiij. ubi dicit. Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut urit argentum, & probabo eos sicut probat aurum quod de presenti uita dicit. Nunc autem Paulus loqui uult contra falsos doctores, & contra eos qui causam suam aestimant bonam, ut manifestetur quum incipiet tentatio, homines enim opus nominat, quod aedificat super fundamentum Christum. Boni probi uerique Christiani nominant argentum aurum gemmas, ex quibus ciuitas dei construuntur. At falsos Christianos nominat stuppam foenum lignum. Nunc autem clare dicit, quale uniuscuiusque opus sit ignis probabit. Iam itaque non reor D. Eckium dicere omnes dilectos & sanctos martyres in purgatorium ingredi oportere ut probentur. Huius namque hic probati sunt uel fiunt in multiplici persecutioe, quamuis adhuc persistant supra petram quam Christus est, quum falsi Christiani propter

CONCLUSIO QVINTA.

propter temporales persecutiones, seu propter mundi gaudia desciscant. Et adhuc illud clarius exponit, quando post subiungit si cuius opus manserit quod super ædificauit mercedē accipiet, cuius autē opus arserit, damnū patiet. Hoc in prædicantes siue apostolos dictū est, qui merito gaudent ubi populum uiderint per eorum eruditionē cōstantē manere in Christo, & ubi populus descisceret, ut magnū damnū merito lamentarent & conquærent, quāuis apostolis salutem denegarint. Ultraq; dicit, sed ipse saluus erit, sic tamen quasi per ignem, hoc est dictū, si ueritatē recte fatebit, etiā & ipse probabit per temptationes. Quod autē ego opus recte expono, in eadē epistola Paulus ait ix. cap. Nonne uos opus meū estis in dño, & in præallegato loco coadiutores dei sumus, uos dei estis agricultura, & dei ædificatio. Sic igitur neq; hoc dictū ei deseruit sedm uerū intellectū. Tertio de dicto Iohan. v. cap. Qui scit fratrem suū peccare non ad mortē, petat & dabit ei uita peccanti non ad mortē. Est peccatū ad mortē, non pro illo dico ut roget quis, hic nullius purgatorij fit mentio, quare D. Eckius nō tam audax esse deberet aliā scripturā ad hoc inducere. Talem habet intellectū, quia Iohānes nos prius docet cum gaudio orare, & iuxta dei uoluntatē, nunc autē graue peccatū est, peccatū in spiritū sanctū, quod ab exteriori cognoscit, a contradictione ueritatis, quando prius præcellerunt monitiōes, neq; quicq; profuerint, sed eo plus insanit & persequit doctores, ibi nos non iubet orare, quia non cum gaudio. Sicut & deus xi. cap. Hieremiæ prohibuit, Non ores pro populo. Et Esaias dicit, ne dimittas illis, sic D. Eckius adhuc nihil adportauit. Item quia abducere uult dicta sacrarū literarū induta per hanc solutionē, deum bene quidē peccata dimittere, sed poenā referuare, illicitū est de diuina misericordia sic loq. Erit utiq; homo ad misericordiā pronior, si pro aliquo multa impēderit, neq; reperio unū sine alio eum remittere personæ causa in modo corrigēdi. Bñ quidē uerū est sicut de Dauide

Hh iij

induxit quod post dimissum delictū subsequuta sit poena per mortem filij sui, sed ibi debuit notari, peccatū ibi fuisse publicum, ideoq; & deus ad populi emendationē sibi hāc poenam inflixit, sic enim textus habet. Veruntamen quia blasphemare fecisti inimicos nōmen dñi filius q̄ natus est tibi, morte moriet̄. Simile exemplū habemus etiā Nu. xx, ubi peccata Moyses remurmerabant, uel filij Israel & in facie populi punitus fuit, ne terrā promissionis ingrederet̄, textus ita habet, quia nō credidistis mihi ut me sanctificaretis cōrā filijs Israel, hoc est q̄ malū exemplū dederat, non inducetis populū istū &c. Hoc etiā in alijs libris dici potest. Aliquādo etiā deus suos puniit ex mera gratiā, q̄ humiliores fiant, & in posterū prouidentius agat̄, sic itaq; undequaq; magnā reperimus gratiā, at in purgatorio illā duā causā cessant, homo inq; a corpore liberatus, hac non eget humiliatiōe, & quum nesciamus quō se res in purgatorio habeat, nobis non deseruit ad emēdationē. Neq; in hoc diuinā derogat̄ iustitiā, deus enim infideles siue falsos fideles non sinet impunitos. Nos uero si recte formatā habemus fidē, ut & deus iustus esset proprio non peccit filio, sed pro nobis oībus tradidit illū, sicut habet̄ Esa. liij. Verelanguores nostros ipse tulit, & dolores nōs ipse portauit. Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nōstræ super eū, & liuore eius sanati sumus &c. Ego nos reputo charē emptos, estq; Christus nostrā iustitiā. Neq; miret̄ quis tam esse efficac̄ meritum passionis Ihesu Christi, scimus em̄ & in baptismo illud nobis promitti in remissionē peccatorū & debitorū, quid ergo impedimenti adferret in diuinā iustitiā, quū atq; a nobis per eandem fidē in mortis articulis poena & debitū auferant̄, quādo fidē habuerimus latronis, ad quē dñs dixerat, Hodie mecum eris in paradiso, & nō erit deus psonarū acceptator. Vtiq; speciale est sicut D. Eckius de latrone dixit. Ideoq; & nemo negligens aut tardus esse debet per conuersionē ad deū, sed post

liqua

CONCLUSIO QUINTA.

stus est nobis in signum misericordie dei. Adportabo & ego D. Eckio unū argumentū, quāuis non fuerit necesse. Interrogo ergo ab eo, si hīj qui purgatorio sunt obnoxij, Christo incorporati sint nec ne? Si Christo non sunt incorporati per reformatā fidem, tunc perpetuæ dānationis rei sunt, & non in purgatoriū damnati. Si uero Christo incorporati fuerint, tunc ad Ro. viij. cap sic legimus. Nihil ergo nunc dānationis est his qui sunt in Christo Ihesu, qui non scdm carnē, sed spiritu ambulant, talē imitationē habemus oēs nos Christiani, quod carnaliter ambulare non debemus quæ nos docemus ad Ro. vi. quū simul implātati fuimus. Ne tūc æstimeat hoc uerbulū dānationis ad perpetuā dānationē pertinere, sicut & dicta Iohan. iij. & v. uolentat̄ præallegato loco viij. cap. habemus. Quos aut̄ prædestinauit, hos & uocauit, quos aut̄ uocauit, hos & iustificauit, quos aut̄ iustificauit, illos & magnificauit, uana tūc esset gloriificatio tempore purgatorij donec ad gloriā euocarent̄. Ultra consolanter sequit̄. Quid ergo dicemus ad hæc. Si deus pro nobis quis cōtra nos, qui etiā proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnib⁹ tradidit illū. Quomodo non etiā cum illo omnia nobis donauit. O certa spes, quod etiā pœnā eorū qui in fide moriunt̄, non ulturus est. Sed ultra sequit̄. Deus qui iustificat, q̄s est qui cōdemnet, Christus Ihesus qui mortuus est, imo & q̄ resurrexit, q̄ est ad dexterā dei, q̄ etiā interpellat̄ p nobis. Sic ueri fideles sine formidine & timore sunt purgatorij, falsi fideles huc nō p̄tinent.

D. ECKIUS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Anteaq̄ ad obiecta deuenio, nebulas matutinas excutiā. Male habet doctorē Oecolampadiū qd̄ hesternō die fratres suos durit̄ tractarim, qd̄ arduis excaussis factū est. Quū em̄ iuxta Lutheranas conditiones, & eorū noui euāgelij naturā in eorū cancellis omnes religiosos siue clericos immense irriferint, cōtempserint, ridicula nomina imposuerint, & (ut solent nebulones placētarij)

in oēs

in omnes exclamarint, iuxtaque maxime doctrinam se iactitarint ubi nulla est, optuit me hoc notum facere. Nunc autem ad causam ratione librorum Machabaeorum adfert doctor phemium Hieronymi &c. Respondeo eum sibi met contradicere, ecclesia enim (ut ipse dicit) acceptauit ad fidelium aedificationem. Nunquid haec pulchra esset plebis aedificatio, si error in eis contineret, ut ipse putat. Ad Hieronymum dico in prologo non esse, sed in una epistola, nunc uero neque Hieronymus neque Augustinus potuerunt quemcumque librum sacras facere literas. Et quum Augustinus dicat ecclesiam eos acceptasse, & Hieronymus quod non acceptarit, unum illorum esse oportet, aut Hieronymum loqui de orientali ecclesia, aut quando eam epistolam conscripserat ad hunc non consteterat ecclesiam eos acceptasse. Hoc inquam certum est nos ignorare quae scripturae aut quod euangelium sit sacrum nisi ex ecclesiae traditione, sicut ab initio multa fuerunt euangelia quae per ecclesiam reiecta sunt, sicut Paulus ait ad Timotheum, Ecclesia dei uiui columna est & fundamentum ueritatis. Neque ullus mihi ostendet libros sacrarum literarum per ecclesiam acceptos, inter quos hi Machabaeorum libri non etiam enumerentur. Ad clarum meum de purgatorio dictum, dicit Oecolampadius me falli, uultque iudex meus esse, quum nullum ipse pati uelit in uniuerso orbe, quomodo cum his nouis Christianis rem terminare poterimus. Ipsi omnes iudicant, uetera delent, noua institunt, & nolunt iudicem pati, sine scripturis credere nolunt, & quum aduersus rebaptisatores scripturis carent, adhuc oportet ut illis credatur. Si uero nos illis scripturas allegauerimus nihil ualere dicunt eas, nisi secundum caput eorum euersum, & sinistrum exponant. Si autem ipsi scripturas adportant, oportet ut eundem illum intellectum acceptemus quem ipsi uolunt, si autem ita faciendum fuerit, nullum ipsi ludum essent amissuri. Quamuis autem ecclesia in possessione sit conclusionis meae, & ego iuxta eorum cornutum argumentum non obligarer scripturas adferre, sed ipse doctor potius cum scripturis obligat purgatorium extinguere
nullas

CONCLUSIO QUINTA.

nullas attulit. Nunc autem intellectus meus Pauli uerborum con-
 formis est ecclesiae Augustino, Ambrosio &c. & licet alij eum
 trahere possunt in alium intellectum, ut mos est doctorum, nullus
 tamen eorum dicit de purgatorio non intelligi. Quod autem ipse
 cum Zwinglio alium induxerunt intellectum, magna circumlo-
 quutione uerba mihi obtenebrando, ego non accepto, nisi meum
 intellectum scripturis euertat. Nam & in Liptzig ipse Lutherus
 etiam nouum intellectum attulit, Paulum loqui de igne extremi iu-
 dicij, adeo non uerunt hii noui Christiani concordare inter
 se intellectus ratione, quam interim sese quilibet eorum iactitet
 quod spiritus sanctus in eum insufflarit. Si ego sic Paulum in-
 terpretarer, quod ibi de pseudo doctoribus loquar et haereticis
 quod per ignem essent purgandi, profecto me incla-
 mitarent falsos doctores non exurendos. Vnico solo uerbo
 meum intellectum attigit, martyres scilicet &c. dicit ipse quod in
 purgatorium non perueniant &c. Dico bonum siue malum quod
 eorum operum hic aedificauerunt, dies domini (qui in morte est uniuscuius-
 que hominis) declarabit in igne iudicij. Nam iudicium ignis
 appellatur in scripturis, probat hic Hieronymus, & quum in illo
 iudicio aliquid puniendum repertum fuerit, ille damnus patitur in
 dilatione salutis suae, sed nihilominus per purgatorium fit saluus.
 Capere non possum, neque aestimo aliquem crediturum hoc, quod
 ipse dicit falsos doctores per ignem saluari, & damnari siue cre-
 mari simplices per eos seductos, potius ego oppositum credo.
 Ad dictum Iohannis dicit me non audacem, posset reperiri quis-
 piam qui me diceret & sibi & socijs suis nimis audacem. Trahit
 dictum in peccatum in spiritum sanctum, pro illo non sit orandum, non
 autem soluit, quodcumque peccatum fecerit homo, quam diu uiuit
 supra terram, peruenire eum posse ad poenitentiam. Intercedit
 quoque & orat ecclesia in die parasceues pro haereticis, & tamen
 etiam ibi peccatum est in spiritum sanctum. Monuit me dicti Matth.
 xij. Qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neque
 in hoc seculo neque in futuro, ultimum non est gratis positum.

COLLATIO LVI.

Ex quo notate etiā in alio seculo peccata remitti, hoc neq; in
 cœlo neq; in inferno fit, ergo fit in purgatorio, sicut diui Gre-
 gorius & Bernhardus bene ponderāt. Dixi in pœnitentiā de-
 bitū & pœnā peccatorū non mox ex toto remitti, cui contra-
 dicit dicens illicitū de diuina misericordia id loqui, uerum as-
 sentior iuxta cuiusq; æstimationē. Possent pleriq; illicitū æsti-
 mare deum pro temporali peccato hominē perpetuo damna-
 re, sed prout hoc ibi diuina exposcit iustitia, sic & exposulat
 temporalem pœnam, sicut ego scripturis probaui. At doctor
 Oecolampadius illas soluere tentat, de Dauide dicens post
 pœnitentiā ideo panitū, quippe quod eius peccatū publicū
 fuerit, hoc est dilacerare textū ubi clare ad eum in dei nomīne
 propheta dicit, tu occulte fecisti, ego autē faciā coram uniuersis
 Israhele &c. Probare nititur in peccatorū remissione nullā
 ibi manere pœnā per cōmunes Lutheranos locos, Christus
 pro nobis satis fecit, dolores nostros ipse pertulit, charē nos
 emittit &c. ideo & non est peccatorū pœna. Ego Christum dis-
 cosatis fecisse pro peccato totius mundi, nihilominus tamen
 Iudas, Iudæi, Tartari damnātur. Sustulit & peccatū origina-
 le, sed nihilominus oportet baptisari puerulū, omnes infirmi-
 tates & dolores tulit, adhuc tamen infirmamur, & cum hoc
 mortem nos pati oportet. Ideoq; & hæc misericorditer sustu-
 lit in forma & modo, ut suæ nihil derogaret iustitiæ. In alijs
 scripturis clarum est Iohelis ij. dicit deus. Cōuertimini ad me
 in toto corde uestro, in ieiunio & fletu & planctu, & scindite
 corda uestra &c. Non est clarum in pœnitentiā aliquid pœ-
 nale oportere concurrere pœnam siue correctionem pecca-
 torum deponendo. Ultimo, duo facit argumenta unum in ba-
 ptismo remittitur pœna & culpa, ideoq; sic est & in pœniten-
 tiā ubi hoc scripturis probat. Ego illius præbeo differentiā
 quia baptismus est regeneratio sicut Christus ostendit Iohan-
 nis tertio, & Paulus ad Titum tertio, ideoq; nouum oportet
 esse hominem, sed pœnitentiā in qua se homo emendat & a
 peccatiā

CONCLUSIO QVINTA.

peccatis diuertit, adhuc satisfactionem exquirat diuinæ iustitiæ, quare enim alioqui sancti martyres tam duriter satisfactionem expetissent. De latrone fatetur specialem fuisse gratiã. Ad ultimũ incorporationis argumentũ dico eos qui in purgatorio sunt per diuinã charitatẽ incorporatos esse Christo Ihesu. Et quum Paulum adportat ad Ro. viij. cap. Nihil damnatiõis esse his qui sunt in Christo Ihesu. Dico his qui in purgatorio sunt nihil damnatiõis esse, sed ibi aliquid est poenale ad purgandũ. Quoniã aut cum his magno induxit tedio, predestinatos a deo magnificatos, nũc aut in purgatorio esse magnificatũ non sit. Dico ego neq; Petrũ in cruce fuisse magnificatũ, neq; Laurentiũ in craticula &c. Ideoq; & hæc magnificatio intelligẽda est in perpetua beatitudine, quã & hij qui in purgatorio sunt quum beati erunt cõsequent, nam & ipsi magnificabunt. Pompose exclamauit quõ deus cum Christo omnia nobis donauit, ad Ro. viij. ex quo etiã expiscauit peccatorũ donationẽ, sed scripturis nihil pbat hãc cõsequentiã suã expositionis. Sic & nobis donaret infirmitates & mortem &c. quod non est. Ideoq; & ibi Paulus solũ loquit de his rebus gratiæ & donorũ, quæ ad uitam promouent æternam. Doctor Iohãnes scripturas adfert ad purgatoriũ tollẽdum.

D. OECOLAMPADIVS.

Gratia dei sit nobiscum, Amen. Fratrum ratione qui in religiosis siue clericos inuecti sunt, non aliter respondeo ei, quam sicut de me ipso. Nam & ego religiosos corrigo in meis contionibus, qui sub religionis nomine carnaliter uiuunt, alios ego laudo. Ad libros Machabæorũ confitentur ambo & Hieronymus & Augustinus, neq; ego illud negaui quod eis ecclesia utat, sed tamẽ uterq; dicit quomodo utat illis. Quia tñ D. Eckius iuxta induxit sententiã ecclesiæ de scripturis non æstimo eum ecclesiã uerbo præferre, qã inducit aliqua falsa euãgelia ab ecclesia fuisse reiecta hoc adhuc hodie fit ubi scriptura aliqua legit, ubi ex claris dei uerbis ad honorẽ

COLLATIO LVII.

patris trahentibus, quæ nos charitatē docent & fidem, bene cognoscitur quā grauis quæq; sit moneta, sicut & cum libris Machabæorū est factū. At ibi est aduertendū ne sub ecclesiæ nomine nobis aliqui libri ad propriā utilitatē & priuatū modū conducentes, substituānt. Dicitū Pauli ad Timotheū, talem habet intellectū. Demādat enim episcopo Timotheo ut se bene habeat in sua congregatione, quā domū dei appellat, quæ tum temporis tam pura Pauli doctrina fuerat instructa & eructa, quod appellari potuerit columna & fundamentū ueritatis, ita ut qui ueritatis cupidus erat, apud illā ueritatem potuerit inuenire. Vbi iam aliqua ecclesia ita apud uerbū dei permanet, absq; ulla peregrinarū doctrinarū immixtiōe, merito ibi quærit ueritas. Etiā apud dicitū Corinth. me infimulare tentat, quasi nullū iudicē ego acceptū habeam, & quod mihi soli credi debeat, quum tamen ego iuditiū uere spirituum (quorū perpauci sunt) nunq; contempserim. Sed nihil adhuc consultū non habeo, ut me illorū iudicio subiiciā ratione doctrinæ, qui in scripturis nondū experti sunt, & plus secundū carnē, ac longā consuetudinē, aut iuxta humanas traditiones, quā iuxta dei uerbū ambulant. In summa hanc ego doctrinā acceptā fero, per quā deū plus honorari cognosco. Intellectui meo nihil adieci, quum aut in scripturis habuerim tum quicq; ex dei gratia ingratus esse nō debeo. Dicitum ad Corinth. optime expositū est, etiā si aliqui aliter exponerent, quia ad præcedentiā uerba quadrat & certum est, sicut argumentū epistolæ probat Paulū in epistola contra aliquos in seculari doctrina seu sapientiā pompaticos tractare, qui si post supra fundamentū quod Christus est in igne tentationū permanerint, adhuc salutē expectabant, & reliqui simplices male ædificati supra petrā Christū etiā permanerent, neq; sibi tēptatio obfuisse, quod neq; hic se adaptabit, doctorē Eckliū in uno loco uerbū unum duplici uia exponere debere, semel pro iudicio dei, & mox post pro purgatorio. Apud dicitū lo-

hanis

CONCLUSIO QVINTA.

hannis doctorē Eckiū audacē non appellauī, apud scripturas de peccato in spiritū sanctū textus ibi ostendit, Iohannē neq̄ dixisse neq̄ præcepisse ut oremus pro contradictoribus ueritatis, ibi nāq̄ neq̄ gaudiū, neq̄ magnā fidutiā habere possumus in eorū conuersione. Ecclesiā aut̄ pro hereticis orare mihi bene placet, quia non om̄es in spiritū sanctū peccāt, quum partim non melius sentiant, & ob id ex ignorantia peccant, ideoq̄ peccatū eorū nondū est ad mortem. Ad nouum dictū ex euangelista Matth. xij. cap. ubi D. Eckius sic arguit peccatum in spiritū sanctū neq̄ in hoc neq̄ in alio seculo remittitur, ideoq̄ oportet purgatoriū esse, sicq̄ & in alio mundo remissionē, dico non consequi. Ibi enim uult dicere dñs magnam dumtaxat peccata nuncq̄ remitti. Ac si quis dicat, neq̄ corpore neq̄ anima sanus sum, non ex eo consequit̄ aliā me iuxta sanitatē habere. Marcus ita exponit iij. cap. Qui aut̄ blasphemauerit in spiritū sanctū, non habebit remissionē in aternū. Ultra quum dicit deū quādoq̄ pœnā non remittere cum culpa, & quia ego dixi hoc nō licere diuinæ misericordiæ ait ipse sc̄dm̄ meā mentē loqui, sed norunt scripturarū experti diuinam misericordiā excellere iudiciū, & ex toto non est assimilanda humanæ misericordiæ, ut habetur Psal. cij. Quoniā secundū altitudinē cœli a terrā corroborauit misericordiā suā super timentes se. Longe alia mens est cum perpetuo damnatis hominib⁹ ex diuina iustitia, sine lesione suæ misericordiæ, quam cum fidelibus. Scriptura fidelib⁹ misericordiā promittit, at infidelib⁹ iram cōminat, & merito peccatū enim, & ad peccandū uoluntas semper apud infideles est & damnatos, sed apud fideles ultra non est uoluntas ad peccandū. Culpam mihi impingit quod textū dilacerē in ij. lib. Reg. xij. ca. quip̄e quod ibi habeat, quia occulte peccarit quod ipse non negauit sed nihilominus iuxta stat aliud uerbū, quod blasphema refecerit nomen dñi, quæ fiūt in peccati manifestatione. Sepe enim fit, quum quis aliquid mali occulte facere prætendit,

COLLATIO LVII.

quemadmodū & Dauid fecit, quod nihilominus ad lucē uer-
 nit. Ultra forte hoc argumentū de Christi satisfactione, ipse
 nihil facit, quasi causā non deseruiat, ad quod concludit se
 qui peccata impunita mansura, sicq; & Iudæi & gentes non
 damnarent. Iterum meorū uerborū unum intermisit. Et ueni-
 sit eiusmodi fructū uere fidelibus porrigi. At Iudæi & gen-
 tes cæteri q; magni peccatores qui ad peccandū adhuc retinēt
 uoluntatē, ueram non habent fidem, ideoq; & in eis Christi
 passio perditā est & inefficax. Quia autē ultra inducit ad dictū
 Esaię, Christum nostras infirmitates pertulisse, ideoq; & nos
 infirmos fieri siue mori non oportere. Non est hæc mens pro-
 phetæ seruos meliores futuros dño suo, conformes enim sic
 fieri debemus imaginī Christi Ihesu. Et quia Christus absq;
 culpa passus est, ideoq; & nos id merito etiā sufferimus pa-
 tienter. At non reor doctorē Eckiū dictū Christū in purga-
 torio p nobis passum. Ad hoc sunt nobis infirmitates & cor-
 poralis mors ualde utilia, sicut in ij. epistola ad Corinth. iij.
 habetur. Sed licet is qui foris est noster homo corrumpatur,
 tamē is qui intus est renouat de die in diem. Id enim quod in
 præsentī est momentaneū & leue tribulationis nostræ, supra
 modū in sublimitate æternū gloriæ pondus operat in nobis,
 cum quibus hic non delet uera poenitētia, quæ est in doman-
 do & opprimendo ueterē hominē. Vere enim qui uerā habet
 fidem otiosus non erit. Sic & dictū Iohelis ij. ab eo ductū in
 se habet corda scindi debere, & sequit non uestimenta uestra
 in quo internā docet renouationē. Ultra de baptismo & poe-
 nitentia talem dat differentiā, quod baptisumus regeneret, qd
 neq; poenitentia abnegare deberet, anteaq; enim quis poeni-
 tentiā agit mortuus est peccatorū ratione, super quibus poeni-
 tentiā agit. Sicut Ezechiel inquit xxxij. cap. Nolo mortem
 peccatoris, dicit dñs, sed ut magis conuertat & uiuat, poeni-
 tentibus enim etiā iterū dat per spiritū sanctū fides & uita, &
 sicut prius in baptismo spiritus sanctus operationē dedit ho-
 mini

CONCLUSIO QUINTA.

mini ad bonū, ita etiā & facit in pœnitentiæ operatione. Vltimo sicut respondit de meo argumēto incorporationis dicens eos in purgatorio Christo incorporari per charitatē, hic non est scripturarū modus sic loqui, per fidē eī deo despōsamur, ut habet Osee ij, cap. Et ego te mihi in fidē despōsabo, secūq; adfert natura fidei, ne quid pœnarū de nostro sponso cōfidamus. Item hoc uerbulū peccatorū ultra non recordabor apud prophetā Esaiā sape inductū. Et Hiere. xxxi. in purgatorio non cōplet. Nunq̄ peccatorū magis recordat̄ quā in pœna. Nam implebit̄ hoc uerbulū gratis, sicut ad Ro. habet iij, cap. Iustificati gratis per gratiā ipsius, per redemptionē quæ est in Christo Ihesu. Neq; implebit̄ quod Psal. l. dicit̄. Lauabis me & super niuem dealabor, qui iam purus esse debet, quomodo super niuē dealbat̄. Quod aut̄ & pœnā nobis deus donauit cum traditione filij sui in exēplo filij prodigi bene adparet quō cū gaudio exceptus fuerit, his respondisse uolui.

D. ECKIVS.

In nomine tuo dñe Ihesu Christe, Amen. Libris uti, & in ecclesia legere suā habet uiam. Sed librū Machabæorū ostendi esse in canone, sicut & comperto habetur in Concilio Africano & Innocentiij papæ, cum hoc rem ita demitto. Neq; ulla hic necessitas urget disputare, utrum præcellat scriptura uel ecclesia, hoc autem certum est, Christū nullum scripsisse librum, nec ullum librum scribere iussit, ecclesia antiquior est scripturis noui testamenti. Scriptores quales sunt Iohannes Paulus & c. membra fuere ecclesiæ. Hic ad causam sufficit ecclesiam per spiritum sanctum cognoscere potuisse, qui scriptorum uerbum dei tractarit, quod ad lectoris censuram remitto. Domini mei doctoris datum intellectum super Pauli uerba ad Thimotheum in suo ualore dimitto. Ad dictum Corinthios ad suum intellectum firmandum, dicit quidem, quia se subijciat iudicio spiritualium, quum tamen nolit uel eos de parte aduersa acceptare. Iudicium equidem egregiorū
episcoporū

COLLATIO LVII.

episcopoz, uniuersitatū, & de uenerabili sacramēto non patietur iuditiū Lutheri, Ruggeri, Brentzj. Nunc autē ego doctorem tantæ æstimationis æstimo, quod & Augustinum & Vulgarū & c. etiā spirituales censeat, quoz iuditiū (iuxta suā met exhibitionē) acceptare deberet. Inducit aduersus me unū argumentū, quod præter scripturarū morē hoc uerbiū ignis immutē, respondeo uerboz conditionē hoc efficere, primus in q̄ ignis iuditiū dñi ostēdit, ubi dies eius declarat, & in igne manifestabit, & post aliū cōminiscit ignē per quem saluabit, & hic est scripturarū mos, uerbulū unū uaria significare, sicut Iohannis iij. ubi dñs noster Christus dicit, messis uenit, p messe corporali accipit, & mox in altera linea regiones iam albæ sunt ad messem, de spiritali loquit messe. Dictū Iohan. v. ad cognitionē remitto lectoris. Quod autē dñs me^o doctor ait ecclesiā ipso die parasceues pro hæreticis orare, quia non omnes in spiritū sanctū peccent, ut sunt hij qui ex ignorantia in fide aberrant, ego uero dico oēm hereticū peccare in spiritum sanctū, si enim quis ex impeccabili ignorantia in fide erraret, is quidē errat sed non erit hæreticus censendus. Ad dictum Matth. xij. respondit ex simili sermone, ac si quis dicat, neq̄ corpore nec anima sanus sum, hoc est nullā habeo sanitatem. Hoc exemplū est contra dñm meū doctore, ex hoc enim sermone intelligitur duplicē esse sanitatē, unam corporis alteram animæ, quarū nullam habet. Ideoq̄ & simile hic est ubi Christus dicit ideo non remitti, neq̄ in hoc, neq̄ in futuro seculo, ubi de duabus remissionibus fit mentio, quarū una hic est, altera post mortem, quæ sola fit in purgatorio, quarū hic nullā habet de qua Christus loquit. De pœna & culpa peccatorū dñs meus doctor induxit dicta de magna dei misericordia, quā ego confiteor, proculq̄ dubio si non tam foret misericors Hessoni cæterisq̄ uenerabile sacramentū officiiq̄ missæ tam misere tractantibus non pepercisset, misericors quidem est deus sed tamen iustus, Dauide Psal. lxxxiiij. dicente.

Misericor

CONCLUSIO QVINTA.

Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax oscu-
latae sunt. In summa in omnibus operibus dei iustitia est & mi-
sericordia. Ratione peccati Dauid, quod occultū dixi, clara
habeo uerba textus. Quia uero aestimat doctor publicū fuisse
peccatū, eo quod inimici blasphemarint nomē dei. Dico hoc
ad mortem extendi praestantis uiri Vriā, qui a gentibus occi-
sus est, ob quod deum suū Iſrahelis blasphemarūt, sed & hoc
ad scripturas remitto. Præterea obiectionē meā ad ea uerba,
quomodo pro nobis Christus satisfecerit, Esaiā cap. iij. glo-
ſat de fidelibus. Dico quando peccata originalia in baptismo
remittunt, manent nihilominus ibi eorū poena & correctio,
quæ sunt nostrū exiliū & mors, siue qs credat siue non. Quū
autē actuale peccatū maius sit originali, quare post eius remis-
sionē etiā nō maneret poena siue correctio. De huius mundi
tribulatione quō nobis sit multis uijs utilis, doctores schola-
rum bene declararunt. Dñs meus doctor adhuc de me tantū
confidit, me non dicturū Christū in purgatorio passum, nec
hodie dico. At frater eius in Christo Iacobus Stapulensis, hic
quidem dicit Christū iam primū in inferno crucifixū, sed hoc
nos ambo non tāgit ut spero. In caussa baptismi permaneo in
hodierna opinione, ianua ecclesiae est baptismus, ianua est sa-
cramentorū, per baptismū erimus filij dei & ecclesiae, & ideo
nimirū poenā actualis peccati tolli, ne ultra eius deus recorde-
tur post poenitentiam, sicut Hieremias & Ezechiel dicunt, ue-
rum hoc est ratione culpæ, ratione tamen poenæ aliter est, no-
tum est ex scripturis ut supra. Contradicēdo inquit incorpo-
rationē fieri per fidē. Verū dico, quum operat fides per chari-
tatem, ut Paulus ad Galath. ait, tunc ita est. Nam & Hiere. ij.
capite ita recenset, charitas desponsationis alioqui fides sine
operib⁹ mortua est & inutilis. ut dicit Iacobus, diuina uolun-
tas gratis iustificat hominē, sed quod ob id eum non tempo-
raliter punire debeat, ego non accepto, quod ad sententiam
remitto. Sicq; ut Dauid dicit, poenitentem super niuem dealo.

Kk

COLLATIO LVIII.

bari, etiam de diuina charitate dictum est contra peccatorum culpam & non poenam. Sic & de filio prodigo, nihil contra poenam probat, quum illa ex alijs scripturae locis reperiatur, sed & hoc sententiae commendo & c.

CONCLUSIO.

AD haec rogatum habere uolo dominum meum doctorem Iohannem Oecolampadium, cui deus gratiam contulit praeter caeteris tractandi scripturas, intellectum linguarum, diligentiam easdem legendi, uelique mente reuoluere, tot milia sanctorum martyrum, tot milia proborum sanctorum doctorum omnesque Christo fideles, qui per omnia Christianorum regna, iam ferme annis mille quingentis absque reprehensione uixerunt, beati obierunt. Mente cogitet aeternum & misericordem deum, dominum nostrum Ihesum Christum (cuius hodie misericordiam summe laudauit) sponsam suam & coniugem tot annis in errore non dereliquisse. Recordetur in uerbo dei turbida haec errorum tempora non esse supra antiquam ecclesiam prophetata, sed supra iam appropinquantia tempora nouissima, prout in plerisque locis experimur, & palam cernit. Nam omni procul dubio doctor Iohannes, ubi apud catholicam maneret ecclesiam, per suam dispositionem & scientiam multa bona efficeret. Et personae meae ratione rogo eum iam habitam disputationem non egre ferre, quum ipse non feseiam per scripturas & picturas Lutheranorum, me non temporales honores, sed contemptum consequuturum. Pacatius & quietius inquit mihi obtigisset, minusque periculi immineret, ubi domi lectioni meae operam impendissem & laborem, quam sic equitando uagari. Similiter & propter deum caeteros hic praesentes rogo sacerdotes, ut se doctis & senioribus catholicae ecclesiae obediens praebent, nullaque in sancta fide inuolutiones inducant, quia sanguis animarum per eos seductarum, deus alioqui de ipsorum manibus requireret. Doceamus in unitate fidei mundo, carni, & diabolo reluctari, ut una simul aeternam

CONCLUSIO QVINTA.

nam salutem consequamur. Hoc rogo facias dñe Ihesu Chris-
te, Amen.

D. OECOLAMPADIVS.

Sicut rogat doctor Eckius, ut eius dicendi uehementiam,
& seueritatem ignoscam, ex corde suū ego hoc libenter fa-
cturus, neq; ad meam personam aliter confidat, innocentia
mea deo est cognita. Quia tamen ad hoc petit, ne me segre-
gem a Christiana ecclesia, bene quidem mihi notum est, eam
ex dei uerbo ædificatam, & licet multi homines in errore cir-
cumeant, ob id tamen a Christo non est derelicta, adhuc uer-
itas apud eam est, & quanto singula ecclesiæ membra sunt
Christianiora, tanto plus ueritatem agnoscunt, quod & ego
ei promitto cum adiutorio dei, pro quanto mihi ueritas erit
cognita, illam me non derelicturum. Sed ignoscat queso mi-
hi, quod ex suis uerbis & doctrina quinque conclusionum ad-
hucaliter non inuenio, quam quod in uerbo dei non sint fun-
data. At si se casus offerret, quod non cōfido, siue breui siue
longo post tempore, ex eius doctrina uel certe aliorum clarā
ueritatem inuenirem quam ipse docuisssem, ueritati sum ho-
norem daturus, & medio tempore per charitatem mea a nemi-
ne segregabo, ad quod me deus iuuet, Amen.)

D. ECKIVS.

Domine doctor quia adhuc ex propria presumptione cer-
nere non uultis conclusiones meas in sacris literis fun-
datis esse, hoc ego deo commendo. Sed tamen ad
huc rogo humiliare uos uelitis, & catholicæ
Christiane ecclesiæ credere, sicut in scri-
pturarum intellectu, ut supra.

Finis actorum D. Eckij.

Kk ij

A C T A
SECUNDA PARS
BADENSIS DISPUTATIONIS
actorum doctoris Iohannis Fabri, a Mur-
ro in summā cōpendio quodā redacta,
ne legentibus sit onerosa.

POST EXPLETAM DOCTORIS ECKII
responsionem. Secundo loco cathedrā conscēdit D. Iohannes Faber in sex articulis (ut Heluētij ante promiserat) cum Zwinglio congressurus. Quia tamen Ulrichus Zwinglius suae famae & doctrinae, turpi dumtaxat fuga consulit, de hac Faber in confesso multa conquestus, atq; lamētis eius est aufugia prosequutus, uiro suā perfidiā exprobrat, quippe quod eum, ceterosq; bonos uiros in hanc disputandī palestram prouocarit, & iam praeter spem omnium non solum nos, sed & uniuersos Heluētios quos sua improba doctrina seduxerat, eius absentia fefellisset, iamq; delitesceret, suaeq; doctrinae tanto deesset, ut eam defensurus, in tanta dicēdi libertate concessa, & in tanta securitate & saluo cōductu praestitis, coram adparere, & suae fidei rationē reddere non auderet. Ne autē ob eius perfidissima profugia, Heluētij qui supersunt catholici, & qui Zwingliana uerena adhuc nō imbiberūt, incogitantes aut imprudentes ab eo in futurū, similiter ut Thuringij inficerent & ab uniuersali ecclesia catholica desciscerēt, librū a se editū in falsam & hereticā Zwinglij doctrinā, duodecim uiris cōsularibus Heluētiorū praesentibus in manus tradidit, pollicitus se acturū, ut mox oportunitate accepta, eundem expressione inuulgaret, & quae cum Zwinglio praesentiter accoram facturus fuerat, uera facere spondebat libri sui publicatiōe quod & fecit. Ne autē illius libri prolixitas a legendo quēdā deterreat, afficiatq; tedio, aut certe quae in disputatione Badensi acta sunt, ignota supprimant, in summā redactum

D. IOHANNIS FABRI.

daetum eundē librū præsentibus adiunximus. Quibus uides
re possit ueritatis amator, quid inter Bernensem hereticā in
doctrinā & asininā disputationē, & Badensem catholicā intersit
discriminis, utriusq; em̄ & gesta & acta expressiōe inuulgare
germano & latino eloquio in anio mihi est, ut cadens nō nobis
sed sibi cadat, & q̄stat suo stet dño in uia salutis æternæ amen.

PRIMVS ARTICVLVS.

Dogmata & scripta Vlrichi Zwinglij ex spiritu uerita-
tis esse non possunt, quia sibi met ut lux & tenebræ, ue-
rum & mendatiã contradicunt.

Præfatus igit̄ multa ex sacris literis, de diuino spiritu, qđ unis-
tatis, ueritatis, doctrinæq; sibi minime contradicentis sit spi-
ritus, sed sanæ, concordis, unanims dogmatis & fidei sit do-
ctor & inspirator, ad Zwinglianas post hæc cōtradictiones
desectit orationē. Concludens ob id Theodidactū esse non
posse, prout se crebro iactitarat, quasi huius articuli rem oēm
hoc silogismo absoluisset. Omnē doctrinā sibi met contrariā
ex spiritu ueritatis nō esse, sed Zwingliana doctrina sibi met
est aduersa & cōtraria, ergo ex ueritatis spiritu esse nō potest.

Ad minorem probandam diuertit, triginta septem loca ex
Zwinglij libellis citat, folia & lineas dinumerans, ut inuentu
res fiat ipsa facilior. In quibus uerbis lucidis & apertis Zwin-
glius ipse in sacramēto eucharistiæ uerū fatetur Christi Ihesu
corpus & sanguinē itidem uerū cōtineri, & Christiane credi.
Mox xxviij. loca alia simili dinumeratione quotans subijcit,
ubi in eucharistia similib⁹ claris uerbis tropū adserit, corpus
Christi uerū & eius sanguinē ibi haberi negat, panem esse pi-
storii docet, & uinū uerū illic cauponat. Quis igitur tam erit
cum Horeste furibundus, qui suæ salutis causam in hūc uirū
uariū reijciat, qui seipsum etiam proprijs ad hoc editis scriptis
euincit, aliquando fuisse mendacem. Consule queso in libro
suarū cōclusionū decimā octauā, in qua fidem tenet & docet
ecclesiæ catholicæ, quā nūc suo tropo & pane pistorio totam

A C T A

ab imis fundibus euertit, quasi certe egregium sit magisteriū panem panem, uinum uinum docere, quod non ignorat etiam caupo quicumq̃.

Ad quā contradictionē diluendā, colorandā, fucandam ait se prudentis dispensatoris munus exequutū, quippe quibus adhuc in fide teneris lac primo dederit, adultos aut̃ parerit solidiore cibo, quasi mendatia lac fuerint, ex quibus solidus Christianorū cibus in adultis coagulet̃. Hoc idem Christum in discipulis fecisse mentitur, digētera. Iam multa habeo uobiscum loqui, sed non potestis portare modo, spiritus aut̃ sanctus &c. ~~quasi discipulos incapaces mendatijs imbuerit, ut hunc odorem seruariet, noua testa diu, & solus post haec pi ritus sanctus his mendatijs ueritatem super ædificauit.~~

Aliam uariādi præbet rationem, quod primo margaritas noluit offundere porcis, ergo margaritę sua prima fuere mendacia, & sui Thuregij porci de suis mendatijs & sili quis saturati. Vltimam refert prioribus haud acceptiorem rationem, quod tempori non causę inseruierit, quasi uel ullum sit tempus in quo mentiri liceat, & id quidem in re salutem animę concernenti. Quid sit quis illo mendatijs tempore ab hac uita migrasset. Si aut̃ causę non inseruierit, quę nam hæc est Christiana causę mendatijs exorsa, falsitate adolescens, & tandem ueritate increfcens, fortassis ex falso uerum, Aristotelis regula elicere didicit, non tamen in schola Christi, ubi sola ueritas ipsa triumphat omni falsitate etiam offitiosa explorata & cispulsa.

Nihil absq̃ literis scriptis credendum, tenendū Zwinglius docet, cui mox contradicēs pleraq̃ tenenda astruit, neq̃ exemplo neq̃ literis demandata.

Alijs quoq̃ contradictionum præceptis, suos fideles imbuit Zwinglius. Nihil scilicet ab eis credendū quod in Biblia non aperte scribat̃, hinc Faber septem ex eius scriptis loca allegat, in quibus hoc ipsum pertinaciter & mordicus astruit atq̃ teo
ngt,

D. IOHANNIS FABRI.

net, adeo quod credere nolit Christum in cœlum oculos ele-
uasse ante sui corporis consecrationem, canone id referente,
neq; diuam Annam marie uirginis matrem eandem ob causam,
reijcit quoq; uniuersa hac lege, quæ uel patres conscrip-
sere, uel concilia determinauerunt.

Mox legem quam met ipse tulerat oblitus, laudat symbolū
post euangelicā lectionem in missa decantari, in libro suo de
canone missæ, cuius tamen nulla extat scripta, quod menda-
citer ait in altera synodo Nicena æditū, quū synodus prima
hoc ediderit aduersus Arrianos, reiecto ueteri canone, nouū
consuit, quē & ipsum utcunq; a se consilariū tandē (uniuersas
nūllas aspernatus) reiecit. Credendū nobis adserit apostolos
fuisse baptisatos, in lib. de ue. & fal. relig. & si scriptū non ha-
beamus. Item eodē ait puerulos baptisandos, & in Apologe-
tico dicit nono post Christi mortē anno, Matthæi euangelium
conscriptū, Iohannē baptistā dicit baptisatū. Apostolos item
puerulos baptisasse, Sabbathū in diem dñicū transmutatū, in
lib. expositionis articuloꝝ dies, natalis Christi, Steffani, An-
nunciationis Mariæ, Iohānis Baptistæ, Petri & Pauli censet
feriandos, etiā rationib⁹ additis. Baptismū puerorū in aposto-
lorū tempora reijcit, Nouam & inauditā fecit baptisandi for-
mam, contradicendo diabolo, puerū uestit indusio candido,
multū id generis tenens, astruēs, & docens prius neq; exem-
plo neq; scripturis tradita, quæ Faber noster xxxiiij. locis cō-
plexus est, & ex eius libellis nota fecit. Cui ergo hæc non sub-
olet aperta contradictio, absq; literis multa docere, & tenen-
da credere, ac pertinaciter (ut solent hæretici) Christianam
indolem imbuere, nihil credendū nisi quod aperte nobis lite-
ra depingant, & scribentis manus figuret.

In credendū clamat libertatē, consciētias cupit haberi li-
beras, quas tamen paulo post publicis iuditijs coercet.
Ingens apud Zwinglianos aboritur cōcertatio, ad fidem ne
cogendus quis sit, an dimittēdus in suæ conscientie libertate.
Sensit

A C T A

Sensit aliquādo Zwinglius peminē cogendū, Paulū ad hoc testem citans ad Timoth. ut fideli doctrina uincant. Suos extollit & in astra fert Thuriceñ. qd' ad credendū haētenus nullum impulerint, quippe quod se conscientiarū dños non esse non ignorarint, inquiēte poeta, Caesar in hoc potuit iuris habere nihil. Papistarū tyrannidē Neronis & Domitiani adserit infestioem, quod ad credendū etiam publicis iuditijs fideles exterminant xvi. locis a Fabro allegatis, libere credendi facultatem inculcat atq; persuadet, Cuius in alijs quoq; locis quinq; a Fabro allegatis immemor, fidei iuditiū in ecclesiā am reijcit. i. Corinth. xiiij. cuius ait & clauis esse, Iohan. xxi. Nec ullo modo ferendū, ut singulis capitibus ea libertas permitteretur, in fide scilicet credere quicquid praesumpserint, futurum ratus ut in multas partes unus etiam parochus abeat. Crederenolentes ex natali solo relegat, ora claudenda praecipit, & uirga ferrea arcendos consulit.

Baptisandi forma apud Zwingliū contraria & incerta. Docuit aliquando in nomine patris & filij & spiritus sancti baptisandū, posteaq; uero ab fornace græculas aliquot uoculas delampserat, ex græci sermonis proprietate, quā p' antiphrasim (ut Lutherus inquit) optime callet, baptisandū ait in nominibus patris & filij & spiritus sancti, quod tē fecerit ante annos mille quadringentos, Valentiniani heretici Hyrenæo teste. Cuius contradictionis loca etiam in suo libro Faber libeliter quotat, Zwinglij uerba candide dinumerans.

Triginta milibus florenis mentitur Zwinglius Badensem disputationem ab Heluetijs emptam fuisse.

Probe Zwinglius dum adhuc sanæ mētis fuerat, Christiana docuit modestia fidei causas tractare scripturis, & nullis uel iniurijs uel scōmatibus res diuinas agēdas ad Pomeranū, & in Antibolo ad Emserum scribens, cuius modestiæ (postea quam a sana mente deciderat) oblitus, fere omnes suos libros eiuscemodi

D. IOHANNIS FABRI.

eiusmodi conuictioꝝ stercoreis, fannis, mendatijs, & foecibus conspurcauit, non solū in Pont. Max. & episcopos inuectus, uerū & in sui natalis soli Scultetos, Ammannos & retores, euentus scilicet eos xxx. mille florenis receptis, per motos atq; corruptos disputationē in Baden subornasse, qđ nec ipse usq; in præsens uerū facere potuit, neq; ull⁹ mortaliū cognoscere huius summe florenorū datorē neq; receptorem.

Reuelanda mysteria & non reuelanda
utrumq; tenet & adserit Zwinglius.

Hegenwalt quidā Thuricensis colloquij descriptor, egregie germanus sycophanta & asinus miris cōuictijs Fabrū infectat quod sacrarū literarū mysteria & secreta non palam prodēda scripsisse ferebat, quū tamen Zwinglius Heluetijs scribens mysteriū sui pistorij panis, ut margaritas porcis & sanctū canib⁹ ab initio pfundendū noluerit. Vide Fabrū quottantem.

Sophistam agit, quum a Sophistis ca-
uendum undiq; moneat.

Non scitent uerū exundant libelli Zwinglij, sophismata ut uirus lethiferū in sacris literis uitāda, quæ ipse ridiculus in locis fere infinitis interserit, & pueriles ineptias ac fallatias suis quaternionib⁹ infertit. Vnū exempli causa recensuisse plus nimio Zwinglius enumerat in illa asinina disputatione Bernensib⁹ ubi ad Benedictū Burgouwer Iohan. vi. caput hoc sophismate inuoluit & obnubilat. Panis quem ego dabo caro mea est, quā ego dabo pro mundi uita, claudere uolens carnē Christi pro mundi uita in cruce datā hunc esse panem de quo in priori puncto, de quo ridiculo & stulto elencho sophistico absoluto Osiander suā inertia irrisurus, talē se in scholis dum adhuc puer erat, utcunq; ludendo & nugando fabricasse ait. Quicquid heri emisti hodie comedisti, carnes crudas emisti, ergo crudas comedisti, indignā putans a substantia in quantitatē uel qualitātē subsumptionē, non solū recto ordine, sed & regressione. Hic est Achilles & irrefragabile argumētum

A C T A

suum quo Christi corpus ex sacramento pepulit, & a sancta matre ecclesia pellēs in cœlum ad dextram patris ita locauit, ut neq; hic esse in eius sit potestate, inde tamen uenturus iudicare uiuos & mortuos, licentia fortasse ueniendi ab alio quoquam sibi permilla. Audiat Lutherū suū si Osiandrū respuat de suo sylogismo, id est de Zwingliana prudentia ludentem Christi corpus pro nobis traditum fuit uisibile, sed in sacramento si esse debet, oportet ut uisibiliter ibi sit &c. Nunquid omni est miseratione dignū (inquit) ex his talibus nugis aperta & clara Christi uerba denegare, Hoc est corpus meū, hæc si in scolis puer lucret, uapularet, si inter sophistas magister asinus uocaret. Vides hic & Lutherū sentire Bernensi disputationi asinos præfuisse, sed & nebulones, ait em̄, *Das heist sophistisch vnd diebisch handeln in worten gottes* / hæc ipse. Taceo quod in uerbo est, sophistā agit, est pro significat accipi in uerbis istis, Hoc est corpus meū, sed quia ad Bernensem disputationē reprobandā pgit intentio, transeo cōsultus.

Sanguinem Christi siue calicem testamentum esse & negat & affirmat.

Francorū regi audaculus librū dedicat, quē librū ob id Christianissimū nominat, quia ad regem Christianissimū scriptus sit, quasi principis merito librū bene meritū somniet, in quo calicem, Christiq; sanguinem nordicus ex euangelio Luca testamentū astruit, ex græco uerbulo poterion, quod ab alio quo mendicauit, probans. Hinc consequentiā format sacrificium esse non posse quod testamentū sit, & si ab initio memoriam dumtaxat appellarit, uelit tamen in hoc Luthero libēter cedere testamentū nominanti, in eo tamen regali libro, quia regi scriptus sit, uel certe libro subulco, si ad subulcū scriptus fuisset, sanguinē Christi abusiue testamentū nominari dicit, & in Coronide neq; calicē testamentū esse finit, sed solū peccatorū remissionem nouū docet esse testamentū. Adeo non nouit uir ille uariū ater & albus, in quem portum se recipiat.

nisi

D. IOHANNIS FABRI.

nisi sua mendacia etiã regibus faciat esse manifesta. Magistrũ certis in libellis se nominari deprecãt, & solũ Christũ magistrũ fateẽ, in sexcẽtis alijs locis se magistrũ met ipse nominat.

Annis aliquot elapsis suis libellis in frontem Christum depinxit suos euangelicos inuitantem Matth. vi. Venite ad me omnes qui laboratis &c. qui iam omniũ imaginum hostis factus, neq; suum Christum uocantem ultra figurare permittit, adeo sibi nihil est magis commune cum Christo.

In causis euangelij iudicandũ censet & non iudicandũ. Iudiciũ ferre & in euangelij causis pronuntiare ad ecclesiã ait pertinere, quod nisi fieret, opinaret quiscq; noua etiã singulis dõibus, & turbarent quæ semel bene determinata sunt, hoc apostolũ uult intellexisse his uerbis, quãdo dicebat cæteri dii iudicent, sex locis allegatis Faber ostẽdit, ubi in sacras literas iudiciũ & censurã defert ecclesiã, & non solũ ecclesiã, sed omnibus etiã Christo fidelibus, sicut Thuregij fidei suæ causas ducentis uiris permisit, iuxta xi. loca dinumerat, eiusq; ppria uerba citat, in quibus aperte & clare nõ uult ab ullo homine, non a doctoribus, concilijs, pontificib⁹, uniuersitatibus, sed neq; ab ecclesia iudicari, sic agit incertis & uagat in cõtrarijs.

De uita monastica in suis cõclusionib⁹. Non te turbet (inquit) tu probe uir ordinis, in cuculla em nõ nescio multas & quidẽ optimas cõsciẽtias esse, quæ iuxta doctrinã Christi uitã habet bene institutã. Id si uerũ est, quur uniuersos bonos pariter & malos deleuit. In p̃mptu tñ causã est ut eos: bona tẽporalia furaret res hæc clarior est, quã qd' ab ullo negari possit.

Euangeliũ dicit in sanguine fundamenta prima iecisse, sanguine creuisse, ac tandem in sanguine purgandum fol. clxxij. cõclusionũ suarũ quibus tumultuandũ docet, & seditionib⁹ in reges & principes exclamandũ, & tamen in plerisq; alijs locis a Fabro ibi nominatis ab omni tumultu cauendũ suadet.

Omnes Christianos passim sacerdotes cõsecrat, & in libro de officio prædicantis oppositum docet, uide Fabrum.

A C T A

Denoie sacramēti uariat, de fractiōe panis ambigit & fluctuat, de poenitētia neq; sibi cōstat, noua testamēta expressa emēdabat, q̄ plus mille locis corrupta sunt atq; deprauata.

Esūm carniū nullo tempore ait interdictū, quem tamen scandali caussa certis diebus prohibet.

Voluntatem item esse liberam, quam alijs in locis diuina prouidentia tolli docet, imagines ex ecclesijs sustulit, uerum lapideas atq; ligneas, aureis tamen & argenteis misertus est.

Ōm̄o citat Faber loca, quibus ueritatē adserit nullo modo tacendā, quum tamen in sua excusatione ad Cantones in Baden eandē aliquādo taceri posse astruat, quod & ipse quinq; annis fecit in opinione pistoriū panis. Pro peccatis satisfaciendum negat in libro conclusionum suarum, cuius oppositum docet in lib. de uer. & fal. rel. Hominū doctrinas ex toto aspernat, & alijs in locis acceptat. Laudat ecclesiasticas uestes, quippe quod Christi passionem præsēntent, quas tamen in prophanos usus omnes furto abstulit.

Petrum apostolorū caput facit paulo post pedes, missam alterat & canonem post ut idolatriā abominatur. Sub utraq; specie cōmunicat, post in pistorio pane Christū præbet neutram speciem habentem. Taceo eius inconstantes sermones, de ecclesiarum dedicationibus, ueteris testamenti abrogatione, ceremonijs, baptismo, quæ omnia per longum Faber ipse persequitur, sed quid nobis de his suis nugis quibus consueuit has suas technas & mendatia fabre consuere.

SECUNDA PARS DOCTORIS

Fabri, euangelicos hæreticos inter se dissentire, & nec sibi ipsis constare.

Altera parte centum quinquaginta locos dinumerat Faber, quibus Zwingliū cum suo Lutero sic confert, ut ex diametro alterū apertō Marte cerneret alteri repugnare, contradicere, reluctari. Nec operæ precium duco (quod nihil utilitatis

D. IOHANNIS FABRI.

utilitatis conferat legenti) prolixiore sermone, illas eorum contradictiones explicare, paucis enim uerbis absolui non possent, præstitisset ergo domesticam inisse concordiam, & iam tum alios in Christianam concordiam inuocare.

Quibus tamè explanate secundo cōscriptis, allegatisq; eorum proprijs uerbis, nouem articulos congeffit, in quibus non solum Zwinglius & Lutherus Thuregiū & Wittenbergū sibi inuicem aduersant & dissentiunt, sed unius muri ciues Thuregijs, scilicet cum Thuregijs & cum ipso Zwinglio eorum pontifice ac præceptore, ut non subobscurè omnes intelligant, tantam eorum inconstantiam ad uere fidei causam tantū pertinere, quantum ad luctū cythara confert, ut nec dubitari possit, ne minem se illis credere posse, quippe quod neuter inter se alteri credat. Nihil est em̄ ibi ommissum, quod ad deploratorum hominum uarietatem non faciat, ita uicissim uideres alterum in alterū debachari & dissidere, & id quidem in re grauissima. Sicut em̄ quōttidie inter eos existūt noua dogmata, ita quotidie exoriūtur noua dissidia. Quis ergo auscultabit quæ tantō dissensu docent homines ineruditi.

Tertio loco Oecolampadiū qui ob nasi monstrositatem & Naso dictus est, cum Zwinglio cōparat. Hic spiritus sanctus quem uterq; sibi fortiter arrogat ita secum pugnat, ceu ex tera manusq; bella ferunt. Naso enim sanctorum intercessionem non modo opinat, sed contendit, & plerisque rationibus ac scripturis probat atq; defendit. Petrū in carceratū prece piorum memorat liberatū, pro Iob intercessere amici, pro Abimelech Abraham, pro Pharrone Moses Emorroissam inducit, Petri umbram, Pauli sudariū, Lazarū mendicū. xxiiij. seniores Apocalipsis, & pleraq; alia, quibus mordicus tenet, sanctos in cœlis pro nobis intercedere, quum id illi in terris faciant, quorum supra meminimus. Hæc tamen talibus ac tantis scripturis firmans inauditū quiddā adiungit, ob id a nobis non inuocandos, qd̄ pro nobis ex immenso amore & neq; in cœlis otioso

ad Christū intercedant, quippe quod sacris literis inuocandi non doceantur, quasi certe, & si nos eos nequaquam inuocauerimus, nostra miseria suapte natura ad sanctos non oraret modo, sed pro auxilio inelamitaret. Cui ex toto Zwinglij spiritus contradicit, neque intercedere sanctos neque inuocandos, quum ergo de quolibet affirmatio uel negatio, & de nullo ambo simul redeant in gratiam, probent spiritus qui ex deo sint, & postea illa sua egregia dogmata nobis proponant, sitque in ecclesie sanctae libero arbitrio eos ad se nec ne? & ego ne nimium hic opere infumam, ad multas eorum ineptias breuitatis causa conuulso.

Simili dissentione de eucharistiae sacramento digladiantur, quid tum mirum Nasonem cum Zwinglio non consistere, qui a se ipso dissentit, quando enim uir erat regularis ordinis sanctae Brigittae cuius iam apostata est & transfuga non inculcū edidit libellū de eucharistiae sacramento cum ecclesia tenens, quem tamen libellum iam deprecatur, optat exurendū, & in Ancyras religandum. Nunc uero quomodo cum Zwinglio concordet, in prima disputationis Badensis conclusionē uides. Hic tropum fingit uerborum Christi, Hoc est corpus meū, alter stultescit figurā esse corporis Christi, quae redeat iudas ismus, & haec in figura nobis contigissent. Temperabo de his loqui. Haec enim praeter quam quod falsissima sunt, penititio se dicuntur apud imperitam multitudinem.

Quarto Faber Carolostadiū suarum haeresum reuocato rem in fabulā trahit, qui Zwinglio (ut met ipse testatur) ansam praebuit, Christi praesentiam in eucharistia denegandi, tredecim contradictiones eorum infert, ostendens quā male inter eos conueniat. Quamobrem iniquū censo his magisterulis plus auctoritatis tribuere, quā inter se sibi tribuunt, aut certe eis eorum sodales. Claudam Fabri partē secundā, has contradictiones non spirare neque sapere spiritū euangelicā sinceritatis. Unde uersus. Ex as est atis doctores uarietatis.

Tertia

D. IOHANNIS FABRI.
TERTIA PARS IOHANNIS FABRI
Omnes hæreses Zwinglianam doctrinam
in malitia longe præcellere.

In tertia parte Faber ex diuini Augustini libro. Ad quod uult
deum, ex Phylastro, Epyphanio, Primasio, ex quibus aliis
qui ante annos mille & centum scripsere, nomina recenset om-
nium hæreticorum, qui ab apostolorum temporibus ecclesiam per-
turbauere Zwinglium primo docens, cum singulis eorum in
suis erroribus conuenire, quibus ex nomine & numero scilicet
licet quinquaginta septem enumeratis, tertiae partis articulum
primum absoluit. Secundo octo hæreticorum species notas facit,
quibus est Zwinglius in doctrina multo peruerfior. Ter-
tio triginta Iohannis Hufs errores ab ecclesia damnatos, ex
ordine ponit docens in singulis Zwinglij errores multo esse
damnatior. Quarto Pickarditarum xxviii. articulos errone-
os absoluit, ibique probat per singulos Zwinglium Pickardita-
tas in periculosa & improba doctrina excellere. Quinto Iohannis
cuiusdam Weseli hæretici damnati, triginta articulos
reiectos, prosequitur clare ostendens Zwinglium Weselo
multo esse pestilentiorum atque nocentiorum. Quae omnia bre-
uitati studens per longum enumerare destitit, ea tamen fle-
ctorum licetior peruidere atque scire cupiat, Fabrum legat in hi-
scerebus miro sudore suum tertium principalem articulum
absoluentem. Si igitur nostras facies ausus fuisset Zwingli-
us intueri transfuga mendacissimus, qualem precor fuisset
causam habiturus, quum Fabrum audisset eos enumerare
hæreticos, in quos ecclesiae proceres, sancti doctores, uniu-
ersa concilia, sed & Christiani omnes pronuntiauerunt suas
damnationis sententias, quibus ipse in falsissima doctrina
longe damnatior erat.

Quarta

A C T A

QVARTA PARS IOHANNIS FABRI,
omnes priscos & orthodoxos patres nostræ parti
subscribere, ne uno quidem dempto.

Quum igitur parte tertia Faber hostes catholicæ fidei, ab
orthodoxæ religionis ciuibus & scriptoribus discrimi-
nasset, relictis transfugis & apostatis, ad priorum con-
sensum unanimem (& ob id spiritu sancto præditum) diuertit,
quorum doctrinam & scripta acceptiora docet, nostri temporis
hereticis, quippe quod apostolorum firmam oram intuiti, & suis aetas
te, uita, miraculis, sanctitate, sanguine, constantia, & doctri-
næ concordia de sancta catholica ecclesia non modo optime
sunt meriti, sed & de istis nequam uiris imperialiter triumphari-
unt. Ex quorum innumerabili turba, antesignanos dumtaxat
delegit, qui a uere religionis scopo, quem probe Christianum
ubiq; oportet præfixum habere nunquam aberrarunt, sed summa
& absoluta pietate Christianam ueritatem doctrina pariter & uita
extulere, nobisque infatigabili industria cælum parauerunt.
Qua in re eiusmodi ueteres præcelluisse, & nostros hereticos
ne attigisse quidem, nemo unquam est dubitaturus.

Quorum de cetero Dionysium diuini Pauli apostoli discipulum pri-
mum statuit, undecim scriptorum suorum locos quotat, sacerdotium,
eucharistiæ mysterium, episcopalem ordinem, fidelium sacra-
menta testantes. Quos Dionysii libros, si pro suo more he-
retici eius fuisse negarint, compedio certe effugerunt. Neque
enim facilius elabi possent hi angues lubrici, quam singulos
libros sibi aduersos suorum authorum fuisse negando.

Clementem secundo loco ponit de Petri primatura differen-
tem. Tertio Prochorum ex septem diaconibus unum. Item Herma-
nam, cuius ad Romanum Paulus meminuit Ignatium, post hos Policar-
pum, Hyreneum, Philonem, Clementem, Alexandrinum Aeges-
ippum, Dydimum, Origenem, Arnobium, Athanasium, Hylarium,
um, Chrysostomum, Theophylactum, Tertullianum, Cyprianum
martyrem, Cyrillum, Gregorium Nazianzenum, Lactantium
Firmianum,

D. IOHANNIS FABRI.

Firmianū, Gregoriū Nissenū, Basiliū magnū, Hieronymū, Ambrosiū, Augustinū, Damascenū, Gregoriū magnū, Vigilium, Capreolū, Gennadiū, Maxentiū, Prosperū, Carolū magnū, Primasiū, Ephrem, omnes nostræ partis subscriptores, quas inscitia & infidelitate lapsos credere, hæc hereticorum lues & pestis mihi certe nunquā persuadebit. Audiā em̄ leuem aliquem & imprudentē rabulā in aliquo suggesto declamantem, & preter causam nudis uerbis impotēter, & si uehementer debachantē, suam interpretationē pro uerbo dñi nobis mendaciter obtrudentē, & tot sanctos orthodoxos patres nō audiam. Tam nos fungos habent, ut hæc ecclesiæ sanctæ lumina, cum publico ecclesiæ iudicio, atq; tot insigniū uirorum sententiā exhibilemus, & suas blasphemias imitemur. Multa obstant impudentissimi asini, ne permutatis doctoribus uos humani generis, & omnis honestatis ex uoto hostes pro his iam nominatis uiris cōmutemus. Vehementer mihi displicerem, animoq; discrutiarer perpetuo, si has ab ecclesiæ processibus dānatas bestias aliquando relictis illis delegissem. Hoc meo iudicio fuisset uel semel totā religionem ac pietatem negasse. Ad quos Boetius si uiueret, diceret. *Ite syrenes in exitium dulces, at ego. Ite asini in exitium rudes.*

OECOLAMPADII MENDACIA,

quibus priscos ecclesiæ sanctæ doctores cōnatus est, etiam inuitos & reluctantes in suas partes trahere.

Hic me iam continere nequeo ex Fabro dicendi occasio nem nactus, qui hac in parte, prænominatos patres & in diuos relatos ob id nostræ parti subscripsisse mera ueritate ostendit, quippe quod nullo modo dubitarit, neminem tam apud ore alienū quantūuis pertinacem, qui horum scurrarū electo consortio non pudefieret, relictis illis uita & doctrina uere euangelicis & apostolicis uiris, huius quoq; tam sanctæ ec

Mm

elisæ quencq; tederet, ut eorū hereticorū nostri temporis dis-
 gregatam congregacionē, & undiq; dissectā sectā præeligeret.
 Hæc adeo uera neq; ipse Oecolampadius dubitauit, qui
 suā partē infœlicissimā, & de proximo ruiturā interituramq;
 certo præuidit, nisi Christianæ plebeculæ persuasum doceret
 hos sanctos patres a sua doctrina non dissentire. Quod cum
 nulla ueritate potuit, meris nugis, mendatijs, scophantijs &
 imposturis quinq; deploratissimis libris cacatis magis quam
 editis in eucharistiæ ueritatē uir improbus fallaciter attemptauit.
 Persuadere se putans rhetoricis fucis, & eloquentiæ colo-
 ribus, incogitantē indocto, ac idiotis credere scilicet tam san-
 ctos scriptores quiddā cum his nebulonib⁹ sensisse cōmune,
 cumq; his ecclesiæ Christi fecibus docendi fœdera pepigisse,
 seq; contaminasse. Ista tam pernitiōse apud imperitam multi-
 tudinem ab eo euulgata, non minima occasio fuerunt, plas-
 risq; Heluetijs a ueritate eucharistiæ, imo a uerbis Christi apo-
 statare. In hoc enim cæteris Lutheranis infœliciores sunt se-
 ducti Heluetij nostri, quod huius nebulonis, & Zwinglianæ
 heresis uersutia & dolis circumuenti, Christum Ihesum in
 eucharistiæ sacramento negant esse præsentem, quotquot
 enim ab eis decepti sunt, in huius erroris barathrū delabuntur.
 Cui in faciem restitit dignissimus pariter & doctissimus
 præsul Iohannes Roffensis tantos conatus & nefandi uiri ausus
 sua responsione fregit, & de mendaci heretico gloriose tri-
 umphauit, notumq; omnibus fecit, ne quidem unū in præscorū
 doctorum cum hoc scelerato nequam in eucharistiæ sacramento
 consentire. Cuius mei dilectissimi patris Roffensis quum respon-
 sionem perlegissem, centum quinquaginta mendacia Oecolampadij obiter
 percurrens designaueram, quæ hic per ordinem enumerare ob id non
 pigebit, ut eo uideant Heluetij nostri, quibus tamen mēdaciōrum
 magistris aures arrexerunt, quibusq; dolis & artibus horum nebulonū
 periire.

D. IOHANNIS FABRI.
EX LIBRO PRIMO OECOLAM
padij, de ueritate Eucharistiae.

Mendaciū primū capi. ij. Oeco. Age consulta dissimulatio-
ne &c. Cui Rossen. Hoc in uisū optime de re Chris-
tiana meritū mēdatiū in propria palata reijcit, quippe quod
priorū patrū & totius ecelesiae definitionem sequutus sit, &
non magister noua docuerit. Nosq; meros alinos censendos
si relicta maiorē fide ad Oecolampadij perfidiam diuertere-
mus. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendacium secundum cap. eo. Oeco. Ille igitur distincti-
one decima, quarti libri. Cui Rossensis. Hic primum certus
est lector, nihil esse praeter inanē pollicitationē, quā nunq̄
ne ex uno quidē qui orthodoxus habet, praestabit. Recte er-
go mentitus es in caput tuum.

Mendacium iij. cap. viij. Oeco. Hic statim ipso adhuc li-
mine &c. Cui Rossensis. Obijcit contra ueritatem peccare in
illud dei praecipuum, ne falsum testimoniū dixeris, peccare in
propriam conscientiam, quippe quod sibi conscius sit Augu-
stinum aliter sensisse quā cum falso induxerat. Peccare item
in sanctum iūmpatrem, quem ex orthodoxo facit hereticū,
& eo grauius peccare, quod eius regulam sub diuā Brigittae
regula professus fuerit, & si postea apostatarit. Recte ergo.

Mendacium iij. cap. eo. Oecol. Non simpliciter (inquit)
ferebat corpus &c. Cui Rossensis exprobrat, quod effrons
dolo & infideliter non omnia uerba Augustini protulerit,
quodq; ex eius uerbis multa subicuerit, eumq; falso citarit.
Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendacium v. cap. eo. Oecolamp. Porro uiderint aduer-
sarij acutius &c. Cui Rossensis. Simpliciter hoc ipsum affir-
mauit, haud dubie semel quidem quum dixit. Ferebat enim
Christus manibus suis. Nec illo cōtentus iterum adiecit. Fe-
rebat illud corpus in manibus suis. Recte ergo mentitus es.

Mm ij

A C T A

Mendaciū vi. capite quoq; ix. Iterum ex eiusdē Augustini testimonio docere pollicet, non esse in hoc sacramento quod uel miraculū sit uel hominis captum excedat. Cui Roffensis montes aureos Oecolampadi nobis polliceris. At nihil horum scio prastiturus es. Nam exploratissimū est hominis captum excedere, quicquid in hoc sacramento dei spiritus inuisibiliter operatur. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū vij. cap. xij. diuum Ambrosiū mendaciter traducturus, arguere eum ait a possibili ad id esse. Deus scilicet potest talia miracula facere, igit & maiora facit. Quod mendacium falso Ambrosio iniectū mira indignitate exaggerat se Pauli doctrinā, & Iohannis continentia possessurū, factus hodie & angelus, bella improperatio, mētiri prius, postq; obiecta mendacia ita refricare. Cui Roffensis. Certū est igit Ambrosiū utrumq; docuisse, hoc est Christū non minus uoluisse quam potuisse corpus & sanguinē suum in eucharistia præbere, ut non sit deinceps cuiq; relictus dubitandi locus. Perperam igitur incessis Ambrosiū, quod is alterā dumtaxat huius argumenti partem attulisset & non utramq; sed eiusdem modi certe mendacijs ubiq; scates, quoties instituto tuo seruire quicq; ualeant. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū viij. cap. xxij. Oecol. doctiores sapientioresq; episcopos ait principio corpus Christi in eucharistia negasse. Cui Roffensis. Illud stabilias oportet, nempe quod doctiores sapientioresq; episcopi primitus istud negabant, neq; fieri permittebant, satis abunde superius ostēdimus, episcopos doctissimos, iuxta atq; optimos asseruisse, Christū in eucharistia contineri. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendacium ix. cap. xxv. Diuum Chrysostomum Homeliā lx. in suas partes inuitum mendaciter trahit. Cui Roffensis. Iam plane uideo te mente captū esse. Ergo non hoc ipsum per omnia sacra iurabit, qui uel semel homeliā abs te citatā & quæ subsequuntur diuersa sensisse, Chrysostomū iudicant apertissime

D. IOHANNIS FABRI.

apertissime &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendacium x. Eo cap. hæc Chrysoſtomus nobiscū dicit. Cui Roffensis. O linguam impudentissimam, dixisti pridem scire Chrysoſtomum contra te loqui, & nunc rursus a nobiscū dicit. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

EX LIBRO SECVNDO.

Mendacium xi. Oeco. cap. iij. Iohannes erat Helias &c. Cui Roffen. Scriptura non simpliciter affirmat Iohannē Heliam esse, sed cum eiusmodi circumstantijs hoc dicit ut quiuis intelligat, non eundem hominem fuisse Iohānem qui fuerat Helias. Sic enim de Iohanne Christus ait. Et si uultis recipere reipse est Helias. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendacium xij. Oeco. cap. v. De Christo ait. Qui se alibi lucem, uitem, fontem, aquæ uiuæ &c. Cui Roffensis. Nusquā se uocauit Christus aut lucem, aut uitem, aut fontem corporalem. Dic mihi ubi unquā affirmauit se lucem hanc, aut illam corporalem esse, ubi uitem hanc aut illā corporalē, ubi fontē hūc aut illū corporalem esse &c. Recte ergo mentitus es &c.

Mendaciū xij. cap. ix. Oeco. mendaciū suum hebraici sermonis proprietate fucaturus, scripturā ait pro uerbo substantiuo contentā esse pro nomine uel aduerbio. Cui Roffensis. Iam certum est, si tu solus hebraicā literaturā calleres, nihil uereris confingere, sed si quid possit instituto tuo conferre. Mihi uero tū etsi tenuis earū literarū notitia fuerit, tamen aperte cōspitō, quantū hic moliris nobis imponere &c. Recte er.

Mendaciū xiiij. cap. eo. Oeco. Argumēto leuissimo Christum elicit in suo idiomate aliter enuntiasse, scilicet. Hoc est corpus meum, quā nos utcunquē digladiemur super uerbulo. Cui Roffensis. Si nō desit hebrais uerbū substantiuū præsentis temporis ut iam ostendimus, quo possis argumento colligere Christū in idiomate suo aliter enuntiasse quam nos, & maxime cum præter Matthæi traductionē, alij duo græce etiam periti, nempe Marcus & Lucas hoc ipsum ita scripserunt.

Mm iij

A C T A

Sed & post istos Paulus hebræus ex hebræis etiã ab ipso Christo sic doctus, hoc ipsum ita protulit. Recte ergo mentitus es.

Mendaciũ xv. cap. x. Oeco. De agno pascale legimus phase ipsum dñi. Phase hu la œdonai, id est transitus dñi. Nã phase transitũ significat. Cui Roffen. Nõ enim dixit Mosès agnũ esse phase seu transitũ dñi, sed religionem & ceremoniã, quæ tunc circa agnũ fiebat, phase esse. Erat em hoc nomen huic sacrificio inditum, sicut nostrũ sacrificiũ (ut iam diximus) missa uocat̃ nobis, quare neutra interpretatiõ tua locũ hic habet, aut quod agnus transitũ significat, aut quod sit figura ipsius transitus. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciũ xvi. cap. xiiij. Oecol. Sed Rapsodus & scilicet cum suo Papa tam absurdis abhorrentes, malunt dicere substantiã uerti in nihilũ &c. Cui Roffen. Quod aut̃ substantia panis in nihilũ uertat̃ nemo dicit. Ego si Roffensem intelligo in scolas & papã mentiris, hæc eius mens est, & si uerba eius pro sua cõsuetã modestiã sint mitiora. Recte ergo mentitus.

Mendaciũ xvij. Oeco. cap. eo. Et quare in poculo etiã nõ dicit̃, hic sanguis est sanguis meus, sed hic est calix sanguinis. Cui Roffen. iam opinor cunctis innotescet insana temeritas tua, qui cum de mysterijs augustissimis differas, non tenes tũ quid euãgelistæ scripserint. Quis te precor euãgelistarũ narrauit de poculo dixisse Christũ, Hic est calix sanguinis, quem admodũ tu affirmas. Sed neq; Paulus qui post eos ista tradidit, ita retulit Mattheus utiq; dixit, Hic est em sanguis meus. Lucas uero, Hic calix nouũ testamẽtũ in sanguine meo, cui subscribit & Paulus. Nullus horũ est qui dixerit, Hic est calix aut poculũ sanguinis mei. Sed ecce quã aptissime Mattheus & Marcus te cõdemnat, referũt em dñm Ihesum acceptũ poculũ, gratis actis dedisse discipulis, dixisseq;. Non hoc est poculũ, neq; hic est calix. Sed hic est sanguis meus, nõ iã demonstrantẽ poculũ, sed eũ liquorẽ q in poculo cõtinebat. Recte.

Mendaciũ xvij. cap. xvij. Oeco. Chrysofomi uerba fraudulenter

D. IOHANNIS FABRI.

dulenter allegat ista scilicet. Nonne per singulos dies offerimus &c. Cui Roffensis. Hic primū oportet annotemus lycophantias tuas, qui nobis non uerum tradis Chrysofomū, sed alibi quidē exuberantē, alibi uero mancū quo magis inferuis at instituto tuo. Sic em̄ post hæc uerba. Et una est hæc hostia non multæ, ipse Chrysofomus cōtinenter subdit, quærens. Et quō una est non multæ, hoc tu expunxisti. Expunxisti & alia que longe maiorē lucē afferunt. Recte ergo mentitus es.

Mendaciū xix. Eodē loco Roffensis Oeco. mendaciū sic arguit. Ille uero pergit explicans quem in modū fieri potest, ut illa hostia quæ pro nobis in cruce fuerat Oblata, prorsus ea demisit cum hac quā nos offerimus quottidie. Et hic etiā prætermissio quod ipse dixerat, tua non citra dolū intermiscēs, id quod lector qui uis deprehendet, ubi uerū Chrysofomū contulerit cum cōmentitio. Recte ergo mentitus es in caput tuū.

Mendaciū xx. Vide lector eodē loco, qui Oeco. mendaciū non scater modo, sed ira exundat ut doctissimus pōtifex manusculis literis eius lycophantias, quibus est usus, designarit, quæ hic uir mendacissimus dolo refecauit. Hæc enim uerba sunt quæ suppressit. Qm̄ una est & nō multæ. Alioquin hæc ratione qm̄ &c. unū corpus, quæ aut adiecit collatione dijudicandū lectori reliquit. Neq̄ enim (Roffensis ait) huic horum est animus qm̄ authorē corrūpere non ueret. Recte er.

Mendaciū xxi. ca. xviiij. Ait Oeco. Chrysofomū seipsum declarare quid sacrificiū & oblationē dicat, nempe nihil aliud quam recordationem oblationis. Cui Roffen. Vbi precor istud usq̄ declarauit. Quin p̄fers ipsius uerba. Sicutiq̄ dixit, Non aliud sacrificiū sicut pōtifex, sed ipsum semper facimus, imo recordationem sacrificij operamur. Num his uerbis asserit Chrysofomus sacrificiū istud nihil aliud esse quā recordationē oblationis. An ista cōsequutio tibi ualida uideat̄. Sacrificium istud est recordatio illius oblationis. Ergo nihil aliud quā recordatio &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Menda

Mendatiū xxij. cap. eo. Oecol. Et sicut sacrificiū se habet, ita & corpus. Vnde hic est recordatio corpis quæ ipsum corpus dicit. Cui Roffensis. Si liceat in hunc modū expendere, & interpretari sanctorū doctoz cōmentarios, quid tam cito cum specte dici queat ab eis ut non facillime peruertat. Sacrificiū nihil aliud haberi pateris quā recordationē sacrificij, & corpus nihil aliud quā recordationē corpis. At ubi est quod ante dixerat Chrysostomus. Vnus ubiq; Christus est, & hic plenus existēs, & illic plenus unū corpus quæ duo postrema uerbula tu malo prauoq; ingenio sustulisti. Recte ergo &c.

Mendaciū xxiii. Eo cap. Oeco. distinguit inter oblationē quæ semel facta est, & quottidianā. Nam illa est unica & in sancta sanctorū illata, oblatio aut quottidiana est exemplar, Cui Roffen. Distinguit certe, sed non id solū, uerū etiā consiliat & unit quoq;. Nā si tm̄ distinguat inter illā crucis hostiā & hoc altaris sacrificiū, ubi est qd̄ dicit. Id ipsum semper offerimus, nec nūc qd̄ aliū agnū, crastina aliū, sed semp id ipsum. Proinde unū est sacrificiū. Ecce non distinguit solū, uerū etiā unū & id ipsum facit. In qb^o uerbis tu nullā agni mentionē facis, sed callide uerbulū illud exemisti. Hoc fecit est expendere Chrysostomi uerba an expungere magis. Recte ergo.

Mendaciū xxiiii. cap. xix. Oeco. Nam licet multæ sunt recordationes, & gratiarū actiones, unius tamen hostiæ sunt, cuius ubiq; memoria par. Cui Roffen. Hoc uerū dicis unius hostiæ sunt, sed illud taces quod dixit Chrysostomus. Et una est hæc hostia non multæ. Et ad illud conuies qd̄ subdit. Sicut em̄ qui ubiq; offerit unū corpus est, & nō multa corpora, ita etiā unū sacrificiū. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū xxv. Eo cap. Oeco. Nam unus ubiq; est Christus, alioqui multi essent Christi &c. Cui Roffen. Si uerba Chrysostomi recte trutinare uelis & expendere, non cætera quæ sequunt̄ pretermittes. Non em̄ ut tu ea recensēs, enunciauit Chrysostomus, sed ita, unus ubiq; est Christus, & hic plenus

D. IOHANNIS FABRI.

plenus existens, & illic plenus unum corpus. Recte ergo.

Mendacium xxvi. cap. xxi. Oeco. Dicendo igitur quod indignum sit concupiscere aliquid alienum &c. Cui Roffen. Hic plane fingis & infarcis tua. Vbi (te queso) quicquid simile dixit Tertullianus. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendacium xxvij. cap. xxij. Oecol. Recte aut hoc opponit Martioni &c. Cui Roffensis. Iam caligine quadam oculos nostros obducere paras, at nihil tibi proderit. Vbi precor in his quinque libris, quos contra Martionem edidit Tertullianus, talem argutiam usque reperis Martioni tributam. Nusquam profecto similis argutiae Tertullianus in tot libris meminit, sed hoc est mesum commentum tuum, sicut & illud quod supra de pane pduxeras, nempe quod esset bona creatura dei boni. Talibus inter se lectis mendatijs os nostrum sublinire moliris. Recte ergo men.

Mendacium xxviii. cap. xxij. Oeco. Aliud Augustini dictum simili dolo interserit quo lector a uero abducatur. Donec (ait) seculum finiat sursum est dominus &c. Cui Roffen. Vellem ubi citare ueris auctorem aliquem, etiam locum designares, quo scripta reperimus ipsius auctoris uerba. Non enim in praesentiarum occurrit mihi locus, quo dixerat haec Augustinus. Tu ergo Oeco, mendax habere donec locum assignes. Recte ergo mentitus.

Mendacium xxix. cap. xxv. Oecol. Obijcit Martionem. Si de pane ideo dixit quod sit corpus, quia figura est corporis, poterat idem de pepone, uel caseo, uel pomo affirmare. Cui Roffensis. O sanctissime deus, quam diu tollerabis huius haeretici mendacia. Nusquam hoc obiecit Martionem, sed est hoc merum commentum tuum ut lector ita circumuenias. Recte ergo mentitus.

Mendacium xxx. cap. eo. Oeco. Tali cuiuspiam obiectioni lepide respondet dicens Martionem peponaceum &c. Cui Roffen. Non huic profecto quam ipse comminisceris obiectioni Tertullianum respondisse palam est ex illis quae praecedunt. Nam proxime superius Tertullianus de Christo loquens ita ratiocinatus est. Si propterea panem corpus sibi finxit, quia corporis ca-

Nn

rebat ueritate, ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad ueritatem Martionis, ut panis crucifigeret. Cur autem panem corpus suum appellat magis quam peponem, quem Martion corpus loco habuit, non intelligens ueterem fuisse istam figuram corporis Christi, haecenus ipse Tertullianus. Recte ergo men-

Mendacium xxxi. cap. eo. Oeco. Poterat & alio tempore pati &c. Cui Rossen. Sed quare taces & istud. Potuit & pasca suum, quod una cum discipulis suis edere miro ardore concupisceret, in aliarum rerum speciebus edendum instituisse. Nam istud aequae ad rem attinebat atque priora. Sed ob id panem & uinum delegerit, quod his tanquam figuris corporis & sanguinis sui nosset prophetas olim usos fuisse. Imo potius in talibus figuris usi sunt quod prauiderat illi sub harum rerum speciebus corpus & sanguinem suum consecraturum. Illud crede mihi lector obtinuit, ut silendo se mentiri nosce doceret. Recte ergo mentitus es.

Mendacium xxxij. cap. xxvij. Oeco. Panis autem noster agnoscitur spiritualium non est pretiosior, praeterea non magis predicandus &c. Cui Rossen. Impudensissimum os tuum nunquam non mentitur &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendacium xxxiij. cap. eo. Oeco. Augustinum ad Marcellinum false scribentem inducit. Neque patriarchis fideles nostros esse beatiores, quos aequauit fides, non seddunt inferiores sacramenta. Cui Rossen. Non infitior quosdam ex patriarchis fide de multos Christianorum praecelluisse. At ex eo non consequitur ut nostri sacramentis a Christo traditis nihil nec sint beatiores, quam tum fuerant ipsi patres. Nec hoc sensit Augustinus, neque uerba quae citas illud probant. Recte ergo menti-

Mendacium xxxiiii. cap. xxvij. Oeco. Facit ad hoc & alium Augustini testimonium &c. Cui Rossen. Nihil omnino pro te facis locus, id quod dilucidum erit, si uerba quae proxime antecedunt haud fraudulenter subticuisses &c. Et paulo post. Ac propterea dixit Augustinus, quae tu similiter omisit, de caelo certe manna ueniebat. Recte ergo mentitus es in ea.

Menda

D. IOHANNIS FABRI.

Mendaciū xxxv. cap. xxix. Oeco. Es perspicuū est quid si
bi uelit alio loco dicens &c. Cui Roffen. O mentem insanissi-
mam uix potuit Augustinus apertiorib⁹ uerbis præeminen-
tiam sacramentorū nostrorū extulisse, quam in hoc ipso loco
quem iam citauit Oeco. & plane cōtra capillos (ut aiunt) Au-
gustini uerba detorquet &c. Recte ergo mentitus es in ca.

Mendaciū xxxvi. cap. eo. Oeco. Vnde in finitione sacra-
menti &c. Cui Roffen. Aberras Oecolampadi. Neq; enim
ad significantiā eminentiā, sed ad efficacitā alioqui superuaca-
nea foret ea particula & caussa existat. Nam ex eo quod dixit
ut imaginem gerat, significantiā ratio exprimitur. Recte er.

Mendaciū xxxvij. cap. xxx. Oeco. Quomodo & illud in
sermone quodā Chrysostrōmi. Cui Roffen. Quis non hic pla-
ne cernit te traditū in mentem reprobam, qui negas hoc loco
sensisse Chrysostrōmū uerū Christi corpus & sanguinē in eu-
charistiā cōtineri. Non enim potuit rem uerbis efficaciorib⁹
explicasse. Cuius uerba ibi ponit Roffen. Recte ergo men.

Mendaciū xxxviii. cap. eo. Oeco. Quod si ita interpretari
contenderit &c. Cui Roffen. Impudenter etiā admisces men-
dacia quæ non dixit hic Chrysostrōmus &c. Recte ergo men.

Mendaciū xxxix. cap. eo. Oeco. Calicem in latus Christi.
Cui Roffen. Neq; calicem hic in Christi latus uerti docuit, ut
tu falso cōminisceris, sed sic bibendū admonet, quasi biberes
ex Christi latere. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū xxxix. ca. eo. Oecol. Nū si stercus haberes &c.
Cui Roffen. Quā obrem & nihil relinquit substātiæ panis q
uadat in secessum. Apertissima igit sunt mēdacia, quæ tanto
patri præter oēm pudorē aut reuerentiā impingis. Recte er.

Mendaciū xl. cap. xxxi. Oeco. Et offenduntur quod post
Christum uinum sanguinem dicimus absq; transelementati-
one miraculosa. Cui Roffen. Ad quod ais nos tuis uerbis of-
fendi cū uinū sanguinē affirmes, atq; istud etiā (ut dicis) post
Christū, Vbi (te queso) Christus hoc dixit, Si locū indicaueris

A C T A

ero tibi perpetuo seruus. Si id nequeas, quia te non pudet
 toties inueniri mendacem. Recte ergo mentitus es in caput.

EX LIBRO TERTIO.

Mendaciū xli. cap. ix. Oecol. Neq; enim Christus dicit ut
 credamus in pane &c. Cui Roffen. Quid non recenseres uer-
 ba Christi. Quid ea fraudulēter subducis. Vereris ne si recen-
 sueris ea, protinus a tua sentētia lectorem auersabunt. Chris-
 tus dixit, hoc est corpus meum, quod & iussit ut ederemus
 in memoriam suae mortis. Recte ergo mentitus es in caput.

Mendaciū xlii. cap. x. Oecola. Vnde & Basilius rogatus a
 monachis &c. Cui Roffensis. Sed hic lector obserua, quam
 ueritate subduxerit Oecolampadius, id quod energiam pro no-
 stra sentētia continet tam in Basilio quā etiā in Paulo. Quare
 codicem Basiliū & inuenies me ueracem esse. Subtraxit enim
 haec uerba, non diiudicans corpus dñi. In hijs utiq; uerbis to-
 tius negotij uis cōsistit. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū xliii. cap. xii. Oeco. Non est illa charitas sed ca-
 nina rabies. Cui Roffen. Vbi legis eos cupisse dentes in eius
 carnib; exercere. Non istud habet priora uerba. Recte er.

Mendacium xliiii. cap. xiii. Oecol. Maior est certe gloria
 carnis &c. Cui Roffensis. Quam diu crassam istam cum Ca-
 pernaitis tuis imaginationē sequeris, nunq; ipsius sacramen-
 ti concipies ueritatem, neq; unq; illucelcet menti tuae negotij
 tantipossibilitas. Absit enim a fideiū cordibus, ut eo modo
 Christum credant sub hac specie panis esse, quo possit ullam
 iniuriam, aut a dentib; aut a stomacho pati, sed est immunis
 ab omni quantūuis leuissima passione. Recte ergo mentitus.

Mendacium xlv. cap. eo. Oeco. Non enim parua humili-
 atio est &c. Cui Roffen. Quis dicit eam in uentris pistrinam
 descendere. Non est enim cibus uentris, ut in uentre descen-
 dat, sed cib; mentis ut ait Augustinus. Recte ergo mentitus.

Mendatiū xlvi. cap. eo. Oecol. Atqui tempus humilitatis
 praeterijt &c. Cui Roffensis. Non praeterijt humiliatiōis tem-

pus

D. IOHANNIS FABRI.

pus, quanq̄ passibilitatis omnino præterijt. Adhuc enim & peccatoribus ingratis offert sese, neq̄ dedignat̄ ad ostiū cordis eorū pulsare, quatenus aperiat ei. Et hæc certe magna est humilitas, quæ & semper durabit, quā diu misericordiæ tempus est duraturum. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū xlvij. cap. xv. Oecol. Quidā em̄ ita delirāt & c. Cui Roffen. Neutrū horū iuxta sensum suū nobis probatur. Neq̄ enim asserimus quod corpus Christi, uel in animā uel in corpus nostrū permutet̄, sed quod ipsa magis permutet & animā & corpus nostrū in unitatē substantiæ suæ. Recte er.

Mendaciū xlvij. ca. xx. Oeco. Puerile alioquin & ineptū est opinari & c. Cui Roffensis. Hoc tuum cōmentū est, quod Christi corpus animas ingredit̄ nostras, q̄ facilius alios quib⁹ id absurdū uidebit̄, circumuenias. Recte ergo mentitus es.

Mendaciū xlix. cap. xxij. Oecola. Sed docent quod is qui opus charitatis & c. Cui Roffen. Verum equidē est agnitioe ueritatis uitā æternā cōparari. Sed falsum est quod sola ueritatis agnitione peruenit̄ ad eam uitam. Neq̄ series sermonis apud euangelistam istud docet. Recte ergo mentitus es & c.

Mendaciū l. cap. xxij. Oeco. Si dicis denuo mundū uincere & c. Cui Roffen. Verbū istud quod in cruce dixit, Consumatum est, non omnia Christi opera cōprehendit, sed mysteria suæ passionis dumtaxat & c. Recte ergo mentitus es in.

EX LIBRO QVARTO.

Mendaciū li. cap. i. Oeco. Scribit̄ aut̄ Irenæo cuidam & c. Cui Roffensis. Et tu certe licet eiusdem epistolæ plura uerba recenseas, dolo tamen subtrahis quædā, quæ tuæ sententiæ reluctantur & c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū liij. cap. eo. Oecolampadij technas aperuit, Ambrosiū allegantis, & per fraudem aliquid reseccantis. Cui Roffensis. Hactenus fideliter Ambrosiū citauit. At qua proxime sequuntur uerba, sustulit. Nimirū ista. Quanto prestantiora sunt hæc superioribus. Vidit Oeco, hæc uerba suo molimini

plurimū obſtare, quemadmodū offēdemus, & hac de cauſſa per fraudem reſecuit eam particulā, quū tamen ipſa non par- uam lucem afferat epiſtolæ &c. Recte ergo mentitus es.

Mendaciū liij. eoꝝ ap. Roſſenſis Oecolampadij mendatia proſequutus uerba præallegatæ epiſtolæ allegat. Oriente aut̄ iuſtitia ſole, & ſplendidiorib⁹ Chriſti corporis & ſanguinis ſacramentis refulgentibus ceſſarent inferiora, & perfecta illa ſumenda populo forent. Sed & iſta uerba ſimili dolo ſub- ticiuit Oecolampadius. Recte ergo mentitus es in caput.

Mendaciū liij. cap. eo. Paulo poſt Oeco. Sed & ſpirituale manna &c. Cui Roſſen. Iam intelligis lector hic Ambroſiū triplex manna dixiſſe, quæ per ordinem declarat, tandē ſub- iungit. Fallit igitur Oecolampadius, imo fallere ſtudet, qui ex duobus iſtis unū facit, quū ſupra oſtenderimus Ambroſi- um hæc duo ſeparariſſe. Recte ergo mentitus es in caput.

Mendaciū lv. cap. ij. Oeco. Sic & beatus Ignatius ſcribit. Non delector pane corporali &c. Et hūc etiā truncate recen- ſes &c. Et paulo poſt. Quis iam non uidet quam iniuſte bea- tum hunc uirum & citaueris, & ſenſum uerborū eius iniqua deprauaueris expoſitione &c. Recte ergo mentitus es in ca.

Mendaciū lvi. cap. iij. Eadem impudentia Ambroſiū fal- ſo citat in quodam ſermone Pſal. Beati immaculati &c. Cui Roſſen. Et hic rurſum te falſariū præbes, nam quæ nobis ſub- fragant̄ hic omnino ſubtrices. Quibus Ambroſij uerbis fideli- ter recēſitis, tandē claudit. Quid dici poteſt apertius? Quod tamen hunc effrontem non puduit prætermittere. Recte er.

Mendaciū lvij. cap. eo. Oeco. Nonne hæc omnia clare teſ- ſtantur &c. Cui Roſſen. Neſcio quid hic tibi uelis cum dicas fide ſatiari hominē internū. Si iam fidem cibum etiam facis, habemus cibos multiplices. Nam fides ipſa non eſt Chriſtus, neq; uerbum Chriſti, neq; caro Chriſti. De uerbis aut̄ Am- broſij certum eſt quod teſtentur eum cibum, de quo loquitur fide ſuſceptū, internum hominem ſatiare. At nuſq; hic do- cetur

D. IOHANNIS FABRI.

cetur sola fide satiari hominem. Et semper istud firmare pergis, quod nihil opus fuerit ut animā ingrediatur caro, quasi quis istud asseruisset. Tuum est hoc cōmentū & per te exco gitatum, ut habeas unde multa folia pluribus uerbis impleas, id quod hactenus & sine aliquo fructu fecisti. Recte ergo.

Mendaciū lvij. cap. vij. Oeco. Vt Augustinus in sermone quodam ait. Nulli aliquatenus dubitandū & c. Cui Roffen. Quid non locum citas, ut ipsum in origine sua consulamus. Nam saepe uel demis uel addis uerba quaedā pro arbitrio tuo. Quare suspectissimū est, quum authorem quempiam cites, non expresso ipso loco unde testimoniū illius protuleris & c. Vnum tamen scio quod adhibita multa diligentia, nusq̄ hęc uerba potui in sermonibus Augustini & c. Recte ergo men.

Mendaciū lix. cap. xij. Oeco. Et ideo panem nostrū quotidie petimus & c. Cui Roffen. Et hic itidem non nihil erasit Oecolampadius. Sic enim ait Cyprianus. Et ideo panem nostrum, id est Christū dari nobis quotidie petimus. Hęc em̄ uerba, id est Christū dari nobis omnino sustulit. Recte er.

Mendaciū lx. cap. xij. Oeco. Hęc expositiōe beatus martir & c. Cui Roffen. Hic nec uno qdē uerbo schismatis aut discordiæ mētio facta est, neq; hoc molit̄ sanctus pater & c. Re.

Mendaciū lxi. cap. xiiij. Oeco. Quum & xxi. libro de ciui. Dei & c. Cui Roffen. Non molit̄ hic Augustinus ostendere discrimen inter spiritalē & sacramentariū esum & c. Recte.

Mendacium lxij. cap. xvi. Oecol. Videtur hęc Cyrilli lectio confusanea quam uni tibi, qui nihil non permiscere confundereq; studes, quo tua diabolica sententia uersutius aliquo ueritatis colore fucetur. Neq; ullam hic distinctionem inter spiritalē & mysticam participationem Cyrillus facit, quin simpliciter enarrat quem fructum ex crebro usq; tanti sacramenti quis consequitur, simul & quantū ex eiusdē abstinentia dispendiū incurritur. Recte ergo mentitus es in caput.

Menda

Mendaciū lxiij. cap. eo. Oeco. Primū indicat quantū bonum &c. Cui Roffen. Vbi quæso uel uno uerbulo Cyrillus hic de fide meminit &c. Et paulo post. Vides ergo lector quā subdole sycophanta iste fidem hic intermiscet, cui & refert accepta omnia &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū lxiij. cap. xvij. Oeco. Deinde indicat id beneficiū neutiq̄ negligendū &c. Cui Roffen. Hic profecto merū impostorē te prestas Oecolampadi, qui plane contra sensum authoris, & etiam tuā ipsius conscientjā eius uerba deprauas, quo tuis auditoribus imponas, & eos tecum pariter in errorem pertrahas. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū lxxv. cap. eo. Oeco. Vide quo deducit contemptisse simbola &c. Cui Roffen. Semp̄ tui similis es Oecolampadi. Neq̄ enim Cyrillus de contemnētibus hoc sacramentū sed de his qui propter simulatā religionē ab eo diutius abstinerint, est loquutus. Recte ergo mentitus es in caput tu.

Mendaciū lxxvi. cap. eo. Oeco. Vnde tantus fructus ut omnia quæ ipsi corpori Christi tribuuntur &c. Cui Roffen. Ocludas aures ad huius impudētissimi sycophantis uerba. Christiane quisquis fueris, qui per te ipsum non possis Cyrilli tam dilucidos intelligere sermones, nullā omnino fidem habeas Oecolampadij declarationibus, qui plane scies & prudens huius uerbis authoris abutit̄ & deprauat &c. Recte ergo.

Mendaciū lxxvij. cap. xvij. Oeco. Cæterū quomodo hæc gratia cœlestis diuinitus nobis donetur &c. Cui Roffen. De uerbis istis nos abunde superius differuimus, cōmorstrātes ea cum Oecolampadij sententiā pugnare, penitus si tamen integrum Augustinū quis recenseat. Quod & luculentius intelliges si locum illum unde hæc utantur, perquiras. At hic Oecolampa. more suo sycophantico quod sibi uideatur aduersari resecat. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū lxxvij. cap. eo. Oeco. Discimus ex his uerbis admonitione signorū &c. Cui Roffen. O malignissimū insidiatorem,

D. IOHANNIS FABRI.

torem, & uere perditore animarū &c. Ac Paulo post. Atq; ut istud uerisimilius appareret, & facile simplicioribus imponeret truncatum Augustini testimoniū, nulla de pane sacramentali facta mentione, neq; docens quid ipse per spirituale panem intellexisset. Talibus ubiq; sycophantijs uteris, quous miseraplebecula retibus capiatur, & falsis dogmatibus fidem adhibeat. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū lxx. cap. xix. Oeco. Ne linguā q̄ppe eius &c. Cui Roffen. Et hic talis uis more suo dictionē illā in qua tota uis negotij cōsistit, amouit subdole. Recte ergo mentitus es.

Mendaciū lxx. cap. eo. Oecol. Nam subiungit, quod cum per manus &c. Cui Roffen. Et hic ut hallucinari faciat lectorem, sistit gradū nondū perfecta collectiōe. Sed neq; Augustinū hic satis integrū reddidit. Nam ita tradidit Augustinus. Cum hæc omnia quæ per corporales motus in illo opere fiūt, deus operetur. Verum Oecolampadius hanc particulā (in illo opere) suppressit penitus, ex quo tamen pendet totius negotij sensus. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū lxxi. cap. eo. Oecola. Dixerat nihil curam providentiā &c. Cui Roffen. Nihil ergo tale cogitauit hic Augustinus cuiusmodi somniat Oeco. eum scripsisse. Recte ergo.

Mendaciū lxxij. cap. eo. Oeco. Dicit enim quod quantum ad ministrorum operationē. Cui Roffen. Belle scilicet diuinaris, imo meras imposturas & mendacia cōminisceris, cum nihil tale moliat Augustinus. Recte ergo mentitus es in.

Mendaciū lxxij. ca. eo. Roffensis ait. Neq; usq; Augustinus dixit quod Oecolampadius ascribit illi inepte, quod quantum ad ministrorum operationem, & materias ante oculos positas non foret tantū sacramentū, immo non moueret magis quam mortua litera. Vbi (te precor) hæc dixerat Augustinus. Merito sane puderet te tam aperte mentiri de tanto patre, sed nunc in profundū malorum præcipitatus omnem pudorem penitus exuisti. Recte ergo mentitus es in caput tu.

A C T A

Mendacium lxxiiij. cap. xxxi. Oecol. Dicit Tertullianus sed & caro abluif &c. Quæ Tertulliani uerba quum non integre recitasset, Roffensis mutilata restituit, & mendacij reu Oeco. aperte conuincit. Recte ergo mentitus es in caput.

Mendaciũ lxxv. cap. eo. Oeco. Age si hæc deo asserit Tertullianus &c. Cui Roffen. Inaniter contendis Oeco. nerecedas (precor) a Tertulliani uerbis. Quid opus est si ueritatem queras aliena miscere uerba. Caro (inquit Tertullianus) corpore & sanguine domini uescitur. Quid tu de pane mentionem facis, cuius nihil omnino Tertullianus meminit. Recte.

Mendaciũ lxxvi. cap. eo. Oeco. Addo etiã de melle & lacte &c. Cui Roffen. Hoc tu uerbis illius addis Oeco. Sed nihil hoc loco Tertullianus ipse de lacte melleue loquit. Recte.

Mendaciũ lxxvij. cap. eod. Neq; aqua abluif animam &c. Cui Roffen. Tu libeter immutas authoris ipsius uerba, quod si liceret ego facile quemcunq; dederis authorem, quasi alia seipso reddam e uestigio. Non dixit Tertullianus aqua abluif animã, ut tu recenset. Nam hic uos qui sacramenta negatis gratiã conferre, nouæ disputationis ansam arriperetis. Sed dixit caro abluif ut anima emaculet. Recte ergo mentitus.

Mendacium lxxviij. cap. xxvij. Oecol. Imo & necessaria sunt externa &c. Cui Roffen. Quid hic optem aliud Oecolampadi, quam quod prouerbis uice celebratur, dij tibi mentem dent tuam. Profecto nisi datus esses in reprobã mentem, non hunc Chrysostomi locum pro te recenseres. Nam apertissime tibi dissentit &c. Recte ergo mentitus es in caput.

Mendaciũ lxxix. cap. xxvij. Oeco. In hac dicimur percipere carnem uiuificatricẽ &c. Cui Roffen. In illa epistola dictum esse testaris. Sed ubi queso rem ipsam percipimus, hoc est carnẽ Christi uiuificatricẽ. Cur istud subitices &c. Recte.

Mendacium lxxx. cap. xxix. Oecol. Sed ut uere uiuificatricem eã professus est, Cui Roffen. Haud scio quibus digne uerbis Oecolampadiũ taxabimũs, quum paulo ante Gratia

nura

D. IOHANNIS FABRI.

num abbreviationis accusavit, ipse duas aut tres sententias, quæ lucem huic negotio splendidiorē afferent, impie non minus quā subdole sustulit e medio &c. Et sequitur. Vides hic lector quantū istud posterius abūdat a priori, & tantundem Oecolamp. amputavit. Recte ergo mentitus es in caput tu.

Mendaciū lxxxij. cap. eo. Oeco. Quomodo enim iuxta suam naturā &c. Cui Roffen. Et hic plane falsarius denuo corripit ipsius Cyrilli uerba &c. Recte ergo mentitus es in.

Mendaciū lxxxij. cap. eo. Oeco. Et ita annuntiamus non solum mortem &c. Cui Roffen. Semper tui similis es, hoc est non ueritatem aperire studes, sed eam dōis uersutius & mendacijs obtegere moliris ubiq; &c. Recte ergo mentitus es.

Mendacium lxxxij. cap. xxx. Oeco. Et admiranda mysteria &c. Cui Roffen. Vix ferre possum hæc tam aperta mendacia &c. Et paulo post. Ecce perdere sycophāta non retulit hæc tria. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū lxxxij. cap. eo. Oeco. Veritatē autē carnis Christi &c. Cui Roffen. Nisi paulo fidelius ipsi docuissent ueritatem carnis in sacramēto ipso esse, quā tu conaris actū esset de ecclesia. Sed tua pueritas recte Paulū ad Ephe. cōcidit. Nam lōge diuersum est cū dixeris Christū ex nobis esse, hoc est ex nostra carne, & oīlib; nostris ab eo qd' Paulus dicit, nos unū corpus esse & nō hōmō ex carne & oīlib; Christi &c. Recte.

Mendaciū lxxxv. cap. xxx. Oeco. Et quō fide in carnē &c. Cui Roffen. Et hic obserua lector q' Oeco. hæc uerba, nempe carni suę dentes infigi suo more sustulit penitus, quæ tñ Chrylostomi sensum ministrāt maxime. Consentit & cetera quæ sequunt oīa, ut nullis huius hæretici pditissimi uersutia parit & malitia, dignis (prout meruit) quæat obtundi cōuictis. Re.

Mendaciū lxxxvi. cap. eo. Oecola. Et ad hoc iuxta lxx. acomodat. Cui Roffen. De hebręa ueritate falsum est quod dicis, quemadmodū multo ante respondimus. Idem enim omnino sensus est hebręo & lxx. interpretibus. Recte ergo.

Mendaciū lxxxvij. cap. xxxi. Oeco. At non pugnat contra nos &c. Cui Roffensis. Tibi nihil pugnare permittis, qui meris mēdatijs ita respergere te posse putas quicquid obijcit ut speciē præseferat infani tui dogmatis, plane contrate hic pugnat Hylarius, quū tu neges quod ille fateſ, & uiciſſim ille negat, quod tu modis omnibus aſtruere conaris. Recte er.

Mendacium lxxxviij. cap. xxxij. Oeco. Declarat aut & se ipsum &c. Cui Roffen. Hæc est una ſycophantiarū tuarū, ut ſæpe diximus, quod ſi uel unum aliquod uerbulū ex prolixo quopiā ſermone queas expiſcari, quod in tuā partē ſonet, id tibi ſufficere putat, quantū uis idem author alibi per totū ſermonis decurſum aperte mentē ſuā explicuiſſet. Recte er.

Mendaciū lxxxix. cap. xxxiij. Oeco. Præterea pro transfigurandū legit transfiguratū &c. Cui Roffen. Ex alijs audiui muſe eſſe quosdam codices & ſane uetuoſtos, in quibus habetur transfiguratum &c. Recte ergo mentitus es in caput.

Mendacium xc. cap. eo. Oecola. Dixerat enim ſupra &c. Cui Roffen. Et hic mentiri non erubeſcis quo falſam tuā poſitionem uel mendacio tuearis. Neq; em̄ de ludæo quum loquutus eſſet, deq; Eunomiano aut cæteris hæreticis altarium ullam fecerat mentionem. Recte ergo mentitus es in caput.

Mendaciū xci. cap. xxxvi. Oecol. Origenes quoq; ſuper Leuit. &c. Cui Roffen. Et hic plane falſariū te deprehendet, quiſquis attentius Origenem legerit. Neq; enim ibi uerbum dei cum euchariftia confert Origenes, ſed cum panibus propoſitionis. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū xcij. cap. eo. Oeco. Quāto magis hoc de uerbo dei &c. Cui Roffen. Nō iſtud o falſarie dixit Orige. &c. Re.

Mendaciū xcij. ca. xxxvij. Oeco. Quo circa diuus Auguſtinus prudenter monebat non minus peccare negligēter audientem uerbū dei, quā corpus dñi manducantem indigne, proinde non minorē uerbi quā euchariftiæ habendā rationē. Cui Roffen. Et hic ſimiliter te falſariū & mendacem præbet.

Nuſq;

D. IOHANNIS FABRI.

Nusq̄ em̄ dixit Augustinus quæ narras &c. Recte ergo.

Mendaciū xciiij. cap. eo. Roffen. Sed neq̄ uerū est si quis hoc dixisset. Nam irreperere facile potest in unū quemlibet audiendi uerbi dei negligentia, neq̄ propterea mortis Christi reus habendus est. At quisquis indignū manducat (uti Paulus testat̄) reus erit corporis & sanguinis dñi, dānationemq̄ sibi manducat, non dijudicās corpus dñi. Recte ergo men.

EX LIBRO QUINTO.

Mendaciū xcv. ca. ij. Oec. Est igit̄ uidere in cœna illa &c. Cui Roffen. Reddas quæso uel unū uerbū cœnæ, quod istud testet̄, nempe quod dñs noster Ihesus ex aquo redemptor sit, tam̄ eorū qui præcesserant, quā eorū qui sequuti sunt. Recte.

Mendaciū xcvi. cap. iij. Oeco. In hoc uno foeliciores sumus &c. Cui Roffen. Hoc plane falsissimū est, sicut & cetera, quibus a nobis dissentis. Et quoniam ea dicis, citra quamuis probationem, eadem facilitate qua tu producis, ea nos exhibamus. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū xcviij. cap. iij. Oecol. Christus lux mundi &c. Cui Roffen. Manifeste hic falsum interseris, dum interpretaris hoc pasca, quod tātopere iam edere desiderauit, Christus agnū fuisse pascalē. Nam in hac interpretatione tibi cum primis reluctat̄ Tertullianus tuus, quē tibi fauere tantopere iactas, quanq̄ aliter omnino sentiat atq̄ tu. Is em̄ per contemptum agnū illū ueterē ueruecina iudaica uocat, quæ & affirmat per perā oblectare potuisse Christū. Recte ergo mentit.

Mendaciū xcviij. cap. eod. Oeco. Gaudeo quod & in illo figurali agno &c. Cui Roffen. Dic unū quæso uerbū ex tota cœna quod istud doceat. An dixit quando carnes agni comederent. Hoc est corpus meum, aut quando sanguis agni fundebat̄. Hic est sanguis meus. Quod si de pane tantū & uino Christus hæc dixerat, & nihil simile de carnib⁹ agni, quid nō tepuder huiusmodi nugas cōminisci, quibus hoc sanctissimū eucharistiæ sacramentū denigres &c. Recte ergo mentit.

O o iij

A C T A

Mendaciū xcix. cap. eo. Oeco. Proinde calicē illū &c. Cui Roffen. Nō aliud Oeco. sicut tu p tuo more scripturas ubiq; deprauas, sed hoc ipsum bibit, docet hāc rem aptius Matthaeus & Marcus. Sic em̄ apud eos Christus loquit̄. Dico aut̄ uobis, Non bibā post hāc ex hoc fructu uitis &c. Recte ergo.

Mendaciū c. ca. eo. Oeco. Quid em̄ mihi tam desiderabile &c. Cui Roffen. Quid eiusmodi lacrimis diffusis Oeco. desiderii qd̄ ad rem ptinet, de q̄ Lucas tradidit, erat cōmunicādi corporis sui charissimis suis, & tu lectoris animū hinc auertere stude, ut ille nescio cuius alterius rei desiderii attēdat. Re.

Mendaciū ci. ca. v. Oeco. Et huc usq; ea &c. Cui Roffen. Et hoc utiq; falsum esse cōstat ex supradictis &c. Recte ergo.

Mendaciū cij. cap. vi. Oeco. Nam fere eodem tropo &c. Cui Roffen. Falsum est igitur quod de agno Moses id uoluit intelligi &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū cij. ca. eo. Oeco. Et quare est phasē &c. Agnus ibi nusq; phasē dictus est, sed ritui & religioni quae in edendo agno obseruabat̄, uocabulū istud inditū fuit &c. Recte er.

Mendaciū ciiij. cap. eo. Oeco. Et sicut agnus dicit̄ pascha &c. Cui Roffen. Satis abunde superius ostendimus agnum ueterem non esse pascha &c. Recte ergo mentitus es in ca.

Mendaciū cv. cap. vij. Oeco. Non corpus sed sanguinē uocat̄ testamentū &c. Cui Roffen. Cæterū quod sanguis testamentum sit approbare nullo modo possumus. Neq; enim Christus aut quisq; euangelistarū istud unq; asseruit &c. Recte.

Mendaciū cvi. cap. eo. Oeco. Etenim lex fœdera &c. Cui Roffen. Nō hāc de sanguine agni scripta sunt, sed de sanguine uitulorū q̄ nihilominus figura sanguinis Christi fuerat. Re.

Mendacia iiij. cap. ix. Oeco. Itaq; si cognouerimus quomodo poculū &c. Cui Roffen. Vbi semel absurdū unum admiserimus, necessum est ut inde cōplura sequant̄ alia. Quare nobis hāc per ordinē singula neganda sunt. Et primo quod testamentū hic accipit̄ pro figura testamenti. Deinde quod poculum

D. IOHANNIS FABRI.

culum sit nouū testamētū magis quā cratera Mosaica fuerat
uetus testamētū. Tertio negamus poculū esse sanguinē, id
quod nullus euangelistarū asseruit. Postremo nec recipimus
esse figurate corpus, sed uerū Christi corpus asserimus specie
panis obiectū. Nā illa oīa deducis ex manifesto falso principio,
quū dicis poculū esse figurā testamētī noui &c. Recte er.

Mendaciū cxi. cap. x. Oeco. Adeo multū in memoria pas-
sionis sitū est &c. Cui Roffen. Magni certi momenti semper
est memoria passionis Christi, uerūtamen Origenes nō hoc
loco de nuda passionis memoria loquit, ut tu uideri uis, sed
de cōmemoratione quæ sit per hūc sacro sanctū panem, nem-
pe Christū in hoc sacramento &c. Recte ergo mentitus es.

Mendaciū cxij. Oeco. Sane panem ac poculum &c. Cui
Roffen. Hic obserua lector quod nullam huc usq; scripturā,
quæ præ se ferebat quicq; pbabilitatis attulit, quin potius ar-
tificio uerborū eas quas adduxit, inuertere laborauit, quo si-
bifauere uiderentur, quemadmodū & iam facit hic cum Pau-
li uerbis &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū cxiiij. ca. eo. Oeco. Quemadmodū & in episto-
la ad Hebręos &c. Cui Roffen. Non sic habet Paulus ut tula-
gis eum qui in cœlis est, sed eum qui de cœlis est &c. Recte.

Mendaciū cxiiij. cap. xij. Oecol. Et limpidius super il-
lud &c. Cui Roffen. Frontem impudentissimā, qui tam pi-
um authorem mutilare non erubescis, quo tuo magis institu-
to uideatur inseruire. Sustulisti enim hic e medio dictionem
unam, hanc uidelicet memores &c. Recte ergo mentitus es.

Mendaciū cxv. cap. eo. Oecol. Sed uult panem & uinum
significare &c. Cui Roffensis. Hæc ergo potius expressisset
Ambrosius. Sed de his ne uerbum quidem loquutus est &c.
Et paulo post. Pendet enim adhuc sententia, quā & truncatā
recensuit more suo, quoties dolū cōminiscit &c. Recte er.

Mendaciū cxvi. cap. eo. Oeco. Attēde lector qd dicat &c.
Cui Roffensis. Non ita subdole sicut tu recenseres, Ambrosius
tradidit.

A C T A

tradidit. Sic enim tu legis beneficij (ait) dñi sanguis est. Am-
brosius ita beneficij dñi sanguis testis est. Recte ergo men-

Mendaciū cxvij. cap. xiiij. Oeco. Ita per sacratillimā men-
sam &c. Cui Roffen. Et saluat & docet habet Chrysoftomus,
non ut tu recenses ut saluat. Et habet bonorū, ubi tu legis do-
nos. Sic per uertere studes omnia. Recte ergo mentitus.

Mendaciū cxviii. cap. xvi. Oeco. Et quid est inquis, quod
ad Hedibiā &c. Cui Roffen. Hoc adiunge uerbis ante recens-
sitis, & nihil ambiges lector de Hieonymi sententia &c. Et
sequitur. Sed nos ea quæ sequuntur, quæq; more suo sycor-
phantico subtrices Oeco. subscribamus &c. Recte ergo.

Mendaciū cxix. cap. xvij. Oecol. At nunc purius opie-
nor &c. Cui Roffen. Quid ais Oeco. Ex quibus iudeorū uer-
bis istud accepisti &c. Et paulo post, Sup modo carnis ede-
dæ contentio tota fuit, & tu falsarie cōtentionē falso trahis ad
uiuificandi modū, ita semper tui similitimus es. Recte ergo.

Mendaciū cxx. cap. eo. Oeco. Præstruenda erit fides &c.
Cui Roffen. Illic scalpis ubi nihil oportet. Istud autē transis,
quod Cyrillo præcipuū est &c. Recte ergo mentitus es in.

Mendaciū cxxi. cap. eo. Oeco. Nunq̄ persuadetur &c.
Cui Roffen. Verum quidem istud est &c. Sed quod hoc per
transis &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū cxxij. cap. eo. Oeco. Iam ~~is~~ disputatio &c.
Cui Roffen. Iam putas auditorū animos ita nugis occupatos
tuis ut liceat tibi dicere quicquid libebit. Si partius mentire-
ris, aliquāto maior esset habēda tibi fides. Nunc autē quū men-
datijs ubiq; scateas, q̄s etiā uera dicendi facile credat. Non est
ut dicis, quod in hoc tota cōsistat disputatio &c. Recte er.

Mendaciū cxxiij. ca. xix. Oeco. In summa ad q̄scunq; &c.
Cui Roffen. Nunq̄ erit mendatioꝝ tuorū finis &c. Recte.

Mendaciū cxxiiij. cap. eo. Oeco. Id quod multis imposu-
it &c. Cui Roffen. Et istud quoq; falsissimū est &c. Recte er.

Mendaciū cxxv. cap. xx. Oecol. Quo tamen loquendi
modo

D. IOHANNIS FABRI.

modo &c. Cui Roffen. Nunc fere te diu præbes non mendacem &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū cxxv. cap. xxi. Oecol. Scio libellos &c. Cui Roffen. Sic enim consueverunt heretici semper in eos libros qui suis dogmatibus aduersabantur, caninum infingere dentem &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū cxxvi. cap. eo. Oeco. Ambrosiū em̄ testem &c. Cui Roffen. Vbiq; mendacia spargere nō erubescis. Recte.

Mendaciū cxxvij. cap. xxij. Oecol. Quis de potentia &c. Cui Roffen. An non istud o mendax Oeco. satis est ad comprobandū Christi factū &c. Recte ergo mentitus es in.

Mendaciū cxxviii. cap. eo. Oeco. Verum author sibi &c. Cui Roffen. Et hoc rursum non caret mendacio &c. Recte.

Mendaciū cxxix. cap. xxiii. Oeco. Quantum mihi notus est Augustinus. Cui Roffen. Arbitror omnino te nosse &c. Et paulo post. Vt nemo nisi perditissima pertinaciæ fuerit resluctari possit &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū cxxx. cap. eo. Oecolam. Augustinus in epistola &c. Cui Roffen. Hic principio quis non uider falsariū esse te, qui longe aliter Augustinū recenses, quam ipse aut dixerit aut cogitauerit &c. Recte ergo mentitus es in caput tu.

Mendaciū cxxxi. cap. eod. Oeco. Magister colligit ex dictis &c. Cui Roffen. Sed quia falsum impingis magistro, nō sinemus & hoc mendaciū inultū esse. Recte ergo mentitus.

Mendaciū quinq; cap. xxv. Oeco. Fatef Augustinus &c. Cui Roffen. Non satis fuit principio mentitū esse, cum impigerit Augustino simpliciter dixisse quod sacramentū corporis Christi corpus Christi est, quod tamen absolute non dixit Augustinus. Nunc aut̄ illico, mendaciū aliud adnectit & tertium & quartū & quintū ut iam uidebis lector &c. Recte er.

Mendaciū cxxxvij. cap. eo. Oeco. Et nihilominus si patris &c. Cui Roffen. En & alterum mendaciū. Neq; enim & istud Augustinus dixit &c. Recte ergo mentitus es in caput.

A C T A

Mendaciū cxxxviiij. cap. eo. Oeco. Et significat fidem &c.
Cui Roffen. &c. Nec istud Augustinus dixit &c. Recte er.

Mendaciū cxxxix. ca. eo. Oeco. Et propterea quāuis &c.
Cui Roffen. &c. Habes hic & quintū mendaciū &c. Recte.

Mendaciū cxi. cap. 20. Oecol. Nam si Augustinus adesse
diceret &c. Cui Roffen. At falsissimū est, quod iam suadole
quali collectū recenses. Nempe quod nō ad sit Christi corpus
huic sacramento. Istud Augustinus nusq̄ dixit &c. Recte.

Mendaciū cxli. cap. xxvi. Oeco. Quid enim his uerbis ur-
get &c. Cui Roffen. Tu multa quidā intermisces, de quibus
neq̄ Christus nec Augustinus locutus est quicq̄, & ea subtri-
ces, quæ ad rem magnopere pertinent &c. Recte ergo men.

Mendaciū cxliij. cap. eo. Oeco. Quomodo igitur hinc col-
ligitur &c. Cui Roffen. Ita linguam tuam assueuisti menda-
cijs, ut ne queas uera loqui. Falsum est quod hoc euangelista
rum narratio non habeat &c. Recte ergo mentitus es.

Mendaciū cxliij. cap. eo. Oecola. Imo præcedentia &c.
Cui Roffen. Mendacium & istud est, quod tu quicq̄ huius
modi commonstrasti, imo res ipsa manifeste contrarium in-
dicat. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū cxliij. cap. xxviiij. Oecola. Neq̄ hæc noua &c.
Cui Roffen. Sed tuo more semp̄ mutilas authorēs &c. Recte.

Mendaciū cxlv. cap. xxx. Oeco. Aut responde &c. Cui
Roffen. Iam quum effuderis omnes nugās tuas, nihil hōens
residui ad priores denuo confugis, eas iterato producens in
medium. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū cxlvi. cap. eo. Oecol. Deniq̄ si mōx, Cui Rof-
fensis. Quis dixerit corpus in animam inuolare, quemadmo-
dum tu fingis &c. Recte ergo mentitus es in caput tuum.

Mendaciū cxlvij. cap. xxxv. Oeco. Tam ardua præscribit
Cui Roffen. Sic ubiq̄ scripturas te peruertere nō pudet neq̄
uereris aut homines aut deum &c. Recte ergo mentitus es.

Mendaciū cxlvij. cap. xxxvi. Oecol. At qui ut illis &c.
Cui

D. IOHANNIS FABRI.

Cui Roffensis. Quis æquanimiter tollexare poterit hæc tam
crassa mendacia tua &c. Recte ergo mentitus es in caput.

Mendacia septem cap. ult. Oeco. Demonstratum est &c.
Cui Roffen. Mendacijs assuetus, mendacissimum item epi-
logum in hoc exitu colligis. Illic uide Roffen. septem huius
ementitoris mendacia ex ordine numerantem &c.

Hæc sunt mendacia, quæ certe obiter ac quasi aliud agens
inueni & huc adnotari, quod conat⁹ est uir dolosus totum mudo
eruerere oculos, & fingere credulos, priscos sanctos patres &
doctores contra diuinum sacramentum suis partibus subscripsisse.
Ego si uoluisssem lector ex Birckhaymero Norinbergensi sexa-
ginta plus mendacia, istius sub hoc sole mendacissimi uiri ad-
numerare potueram. At quæ paucis post diebus singulari ad hoc
institutum mendaciorum Zwinglij & Oeco. libellum in lucem expref-
surus sum, his iam numeratis nostris Heluetijs notum facere uol-
ui, ut si lippi sint, palpent ramentum, quibus mendacijs plus ceteris
Lutheranis in eucharistia ueritate per hunc neque uirum in er-
roris abyssum delapsi sint. Similibus quadringentis mendacijs,
& affectata nugandi impostura nouissime in sua hæretica, ali-
nina, indocta & laica disputatione Bernens. habita simplicibus
& idiotis imposuerunt, & a sancta matre ecclesia talibus im-
pudentissimis mendacijs atque praestigijs desciscere fecerunt.
Quæ nisi uera fecero, uolo ut a xij. Heluetiorum cantonibus in-
uita & ceteris uis meum animaduertat, sententiaque absque ulla miseri-
cordia ferat. Rem tamen omnem illius praesumptæ & stultis-
simæ disputationis tam claram & apertam ob oculos tibi lector
ostensuri sumus paucis post hebdomadis, ut cernere tibi par-
teat, quibus laqueis indoctam plebeculam illam (etiam data
ad hoc opera) deceperunt. Tu interim uale lector, & aurem
unam nobis integram & apertam eustodito, quæ tibi eluce-
scat, quid inter nostram Badensem orthodoxam & catholi-
cam disputationem, atque Bernensem mendacissimam discrimi-
nis inter sit.

A C T A
QVINTA PARS IOHANNIS

Fabri, de consilioꝝ generaliuꝝ unanimi consensu in ueram Christianā doctrinam.

AD Fabrum redeo, qui quum hac quinta parte inter generalia & prouincialia concilia distinxisset, generalibꝝ ibidem quindecim enumeratis euangelicoꝝ hæreticoꝝ doctrinæ contrarijs eam fidem tribuit, ut nephas censeat, contemptis illis ad istoz alioꝝ tragœdias & fabulas cōfugere, quippe quod illa generalia concilia a Veritatis Christianæ tramite nunqꝫ aberrarint. De sinodalibus secus adserit. Necessarias ergo & longe grauiores causas nobis adferant hæretici nostri oportet, & non similia supra memorata mendacia, si persuadere nobis uoluerint, hoc quod iam tot seculis tenuit populus Christianus cum suis doctoribus, & in hunc usqꝫ diem tenet ecclesia, pernitiōsa & impia esse dogmata nostra, tū uero præcipue sine qbus nemo potest esse saluus. Credemus scilicet prædicatū euangeliū tāta cæcitate in ecclesia resedisse, & post apostolos nullū præter hos sycophātas ueritatē nobis euangelicā tradidisse. Certe hoc facturi quando ab omni ratione fuerimus alieni. Interim quā diu perfecta fungemur ratione, cōcilia, sanctos doctores, martyres, & catholicā ecclesiam, non sumus cum his nebulonibus permutaturi. Et quia iam satis notū factū est rem a uerbis sanctæ Scripturæ non dependere, sed ex eoz falsis interpretationibꝝ ulro non patiemur perpetuo nobis ab eis obtrudi suas falsas asseuerationes pro uerbo dei. Neqꝫ em̄ nobis bellū est cū uerbo dei, ut mendacijs suis credulis imponūt, sed cū hæreticoꝝ peruerfissimis & falsissimis, simul atqꝫ euentis glossis & expositionibus.

SEXTA PARS ARGVMENTA

tionum D. Iohannis Fabri in Zwinglium.

PArte sexta inconstātis doctrinæ Zwingliū arguit, quod in suorum articuloꝝ libro, toties Christi corpus & sanguinem fatetur esse præsentia in sacramēto, a quo tamen pesturpissime

D. IOHANNIS FABRI.

turpissime deciderit, prioris doctrina non oblitus modo, sed orthodoxæ fidei bellum ea de re indixit obstinatissimum. Contra quam opinionem Matthæi allegat dilucida uerba ca. xxvi. Post ratione exprobrat pertinaciam uiri, quod nulla ratio patatur in uetustis huius uitæ temporibus, Christum tropo loquutum, apostolosq; parabolis suspendisse. Marcus item xiiij. idem meminit, & Lucas xxij. tam (inquit) clare ut a nullo nisi obstinatissimo negari possit. Quibus & Paulus consonanter adscribit i. Cor. xi. Multa quæ & alia in Zwingliū ex sacris literis detorsit argumēta, quæ quū in disputatione D. Eckij habita fuere hic breuitati studens demissa feci.

Tandem disputatione sua in compendium redacta, missæ sacrificiū rationibus disquirat, textibus sacrarum literarū claris, concilioꝝ testimonio, authoribus uetustissimis, prophetis Danielis, Malachia, inuincibilibus, ut nihil superesse relinquat, quo illis tam irrefragabilibus spretis atq; contemptis has euangelicas simias imitaremur. Libro suo tandē daturus modū cōmunicandū sub una specie nouē ex iustis causis asserit. De prouidentia dei disputat & arbitrii nostri libertate aduersus Zwingliū, deq; sanctorū inuocatione, de imaginū ueneratione, de ceremonijs, excōmunicatione, purgatorio, fide. Ne nimium tamen opere in his paradoxis infumamus, & liberoster in mensam ingentem (& ob id lectori onerosam) increseat, uoluimus uiri studium, & miram in re Christiana diligentiam uerbis dumtaxat generalibus meminisse, quæ si quis cupiat singula exactius peruestigare, hunc ad doctoris Fabri, propria scripta remittimus.

Finis Actoꝝ D. Iohannis Fabri.

Pp iij

A C T A
TERTIA PARS
BADENSIS DISPUTATIONIS

Actorum Murneri.

V T statim & ab initio ad intentam nitamur, uiri patres doctissimi, Christianae religioni deuoti, Magnifici, strenui & prouidi uiri consules Heluetiorum, unicū a uobis omnibus exoptatū cupio, ut uel semel gratū fuerit omnibus uenerationum titulis uos in exordio salutasse, & cor meum ac promptum animum omnibus uobis in uestibulo rem mox adgressurus, etiam uestris pedibus subicisse, quo mihi sit liberior dicendi facultas, neque me retardet oratio, uarijs honoribus (& si meritoribus) aut crebris titulis repetita fastigijs.

Nunc illud in primis arbitror non omitteudū, quid me in hac palatio adegerit cōminisci, aut quae me necessitas impulserit corā hic astare uarijs & grauissimis ægritudinibus iam biennio fatigatū, & nihil magis quā orium & quietem exoptantem. Pro Christi fide exul factus, a natali solo Lucernā fortuna deuenio (credo ducente me deo) ubi Senatus ille Christianissimus suae plebeculae doctore me praefecit, & diuini ministeris euangelicū praconem. Subeo mihi gratiose cōcessum praedicandi munus, Christianae quieti paci & tranquillitati studio deo, nihil minus in orbe cogitans, quā Lutheranoꝝ irrequietissimas crabrones irritare, gētem quae nec ipsa pacifica esse potest, nec alios sine esse quietos. Et ecce desurgit in me Ulrichus Zwinglius, solo mihi nomine & scriptis in lucem pessime editis, heu nunc cognitissimus, omnis Christianae pacis Heluetioꝝ interurbator exercitatissimus, qui libello famoso edito, & Thuregij expresso, septē Christianos doctores incessit, lacerauit, qualiter non solent fere bestiae discerpere eandem dauereiectū & emortuū. Inter quos me quoque pessimo & horrendissimo idolatriae crimine insimulauit, notauit, accusauit, ob creditā ihesu Christi seruatoris praesentiā in sacra sinaxi &

unionis

unionis sacramēto. Quem Ihesum hic unicus Hereticorū persequitur, & totis horis studet ab omnibus ecclesiæ sanctæ pastore depellere & saluatore, ut pastore percussio, dispergant oues gregis. Visum est igitur mihi obiectū idolatriæ scelus solo morte expiandū. Deute. xiiij. non stertendo & oscitanter transgredundum, sed a Lutherana defectione iam in octauū annū fatigatus, ut bos lassus fortius figere pedē. Quippe quod in omnibus (quibus ante me hoc crimen obiecit, criminaliter intentauit) exiliū indixit, iustis bonis priuauit, officijs & honoribus spoliauit. Quorū catholicorū sacerdotū iniuriam uicturus ad causam deuenio pauca ante hac protestaturus.

P R O T E S T A T I O.

ET quo mea causa sit auctior audeo diuini nominis obestimatione, hic mihi Christū precari minus propitiū, si ullo uel iniuriandi animo, uel ledendi quorūcunq; famā, nomen, & honorē hanc respondendi prouinciā subierim, aut quauis cordis amaritudine pectus ulli mortaliū calumnias struere coner, sed solo naturali defensionis iure a Zwinglio multipliciter impetitus, meā uitā corpus famā atq; fortunæ bona tueri. Longe igitur a me fuerit (testor Mariā uirginem) Senatū prouidū & circumspectū, aut quemuis alium ciuem, incolā, accolam, inclitæ ciuitatis Thuregiorū hac responsione mea laessere, incessere, aut eorū dignitatē quouis modo, furo, colore, enigrare, tenebrare, extenuare, ita me deus iuuet, & sancta dei euangelia. At quia nouum dogma, & meo iudicio quo nullum fuit orbi Christiano nocentius erupit inexpectato in Christianorum dominorum Lucernensium territoria & ditiones, a Zwinglio proculdubio suscitatum, Christum Ihesum humani generis adfertorē in sacra synaxi sacramenti unionis negans esse præsentem, meo prædicationis officio (ut spero) probe functus, animos excitauit fidelium Christiana sedulitate, ne se patiantur his perfellitis erroribus contaminari. Quod Ulrichus Zwinglius impatienter ferens,
imo

A C T A

imo ferre non potemus (sic enim uicinos inficere fategit) libello famoso & ceco Marte resilit, idolatriæ crimen mihi obiecit ob creditam Christi præsentiam in sacra sinaxi, reijcio priuatam mihi crebro conflatam contumeliã, & eius libelli scõmata, detractiões Christianæ religioni, & fidei ueritati ac rei publicæ fidelium dumtaxat consulturus. Doceo & adfero Ihesum Christi præsentiam in sacramento unionis credendam, adorandam, uenerandam ob diuinas literas illud aperte docetes. Hæc sunt doctissimi uiri patres, magnifici dñi Heluetij, quæ me in hæc defensionis propugnacula adegerunt, ut has theologicã & iuridicam formarẽ conclusiones, & ecclesiæ Badensi publice afferem coram & præsentem hic cum Zwinglio, disputanda. His disputationis conditionibus oblati, passurus sententiã & censuram in corpus meum, honorẽ, & fortunam bona a uobis nuntiis consulam uniuersorum Heluetiorum uestro iudicio ferendam, si quo minus meas conclusiones sacris literis, diuinis pariter & humanis legibus fecero ueras probatas & iustas atque Christianas. Quippe quod criminali intentioni non cupiam nisi hac respondendi forma obuiare, meamque uitam & famam tueri. Nihil nisi (ut fieri par est) in scriptis agere & uicissim respondere. Quæ iudicandi facultas uobis dñis meis Heluetijs licite concessa & oblata, ut sit auctior securitate mihi cum omnibus cæteris doctis uiris hic presentibus datam, libere, uoluntarie, & sana mente, in uestras manus resigno, eadem in hoc casu nullatenus gauisurus, quippe quod menti rahi infederit cum Zwinglio pro honore in nulla securitate litigare.

Ne autem Zwinglius, uel certe quispiam alter criminetur hac oblata conditione me eum terrere conatum, utpote qui sciam illum nullam sententiã passurum, sed neque securitatem suam resignaturum, ego uero qui nec eius, neque ullius hominis sitio sanguinem, nec quemuis concutere cupio, sed ad solius puræ ueritati cognitionem omnis mea desudat intentio, patiar & uolo Ulrichum Zwinglium sua securitate frui, uti, & gaudere, in me unicum legum

M V R N E R I.

legum seueritatē exposcens, si minus effecero iustū atq; probatum, quod meis conclusionibus polliceor uerū facturum. Satis mihi Christiano doctori triumphū partū est, si meā uitā periculo ueritas ipsa luceat, etiā si Zwinglius hic uita uiuat, post hanc uitam tanti mali poenas luiturus. Et si quid aliud est mihi pro nunc incognitū, quod Ulrichum Zwingliū ab hac praesenti cōpressionē absterret, id omne iam sibi cōcessum dinoscat, ac si de uerbo ad uerbū hic esset insertū, qua protestatione praemissa in nomine iusti dei ordiar cōclusiones meas in disputatione nude quidē oppositas, iuxta seolarū morem, nunc probare & ueras facere, his legib; docq; iure quo haec nunc in mortalium uitas & bona est animaduersum.

CONCLUSIO I.

In sacramento unionis corporis & sanguinis dñi nostri Ihesu Christi, Christum saluatorē sub utraq; specie praesentē credere, adorare, uenerari, idolatria cēseri nō potest, ob diuinas literas illud docētes. Neq; furti accusari debet populū una specie (uidelicet panis) comunicans, quasi uini specie a Christi plebecula furtim abstulisset.

Anno Christi Ihesu seruatoris Millesimo quingētesimo xxvi. xvi. die Maij, Conuocarūt Strenui Magnifici prouidi & prudentes dñi duodecim cantonū Heluetiorū laudabilis cōfederationis Christianū colloquiū seu disputationē, ob pacē quietem & unionem quarendā, in Christiana fide suis subditis in ciuitate Badensi in Ergow, ubi tres cōparuerūt doctores respondentes D. Iohānes Eck, D. Iohannes Fabri, & D. Thomas Murner. Eckius nouos fideles imperijt in fide, Iohannes Fabri in scriptis Zwinglij, Murnerus in uia iustitiā bonorū & famā. Et ego idem Murnerus ex ordinatione duodecim cantonum ad parrochiale ecclesiam Badensem has conclusiones subscriptas affigere feci generales, unam sanctarū scripturarum ut supra alterā iuriū de qua infra dicemus.

Q9

A C T A

CONTINENTIA CONCLUSIONIS.

- i. Vult primo hæc conclusio, Sacramentum eucharistiæ esse unionis sacramentū, & non remissionis peccatorū. Mat. xxvi. ita habet, hic est enim sanguis meus noui testamēti q̄ pro multis effundet̄ in remissionē peccatorū. Marcus xiiij. ita dixerit, hic est sanguis meus noui testamēti, qui pro multis effundet̄, hic uterq̄ dicit Christū dixisse fundendū esse sanguinē suū pro multis in remissionē peccatorū, hic certe remissio peccatorū non ob sumptionē (ut Lutherani dicunt) sed ob effusionē in cruce fiendā promittit̄. Tum quod remissionis peccatorū iam dudū habeamus sacramēta. Alterū quidē baptismi qd̄ remittit originale. Alterū uero poenitentiaē qd̄ actualē remittit. Nulla ergo subest necessitas tertium adijcere remissionis scilicet peccatorū, nec de hoc ulla est scripturarū authoritas. Dilucidū ergo est alterius cuiuspiā rei eucharistiā esse sacramentū unionis scilicet, ideoq̄ & à græcis sinaxis est dicta.
- ij. Veri corporis & sanguinis dñi nostri Ihesu Christi, Matthæus ait xxvi. Cœnantibus aut̄ eis accepit Ihesus panem &c. & paulo post, accipite & comedite hoc est corpus meū, & de calice, Hic est enim sanguis meus. Hoc idem testat̄ Mare. xiiij. Et Lucas xxiij. Sed & Paulus pri. ad Corinth. xi.
- iiij. Species esse panis & uini, non uere illic panē manere & uinū. Primā partē iam tres allegati euāgelistæ probāt, quum enim prius panē in manus sumpserat, & post hoc idem porrigens dicensq̄ corpus esse, mutationem factam nemo negare potest, & sensus uisus adesse indicat species &c.
- iiij. Christū sub his speciebus esse præsentem, Matthæus docet vi. Panem nostrū supersubstantialem da nobis hodie, nihil tñ hic supersubstantiale est nisi Christus, hoc idem Iohannes inquit. Ego sum panis qui de cœlo descēdi. Et panis quē ego dabo caro mea est pro mundi uita &c.
- v. Sic præsentem credendū, adorandū, uenerandū Iohannes xi. crediderūt in eū Lucæ iiij. Dñm deū tuū adorabis. De eius

M V R N E R I.

eius ueneratione habent omnes euangelistæ in die palmarū,
quæ si illi in mortali corpore exhibita & uisibili, quanto plus
nunc in gloria dei patris existētī Iohan. xx. Beati qui non uie
derunt & crediderunt. (do. cultū diuinū falsis dijs.

vi. Hoc faciēdo idolatriā non cōmittere, quæ fit in exhiben
vij. Diuinas literas hoc docere, ut supra est allegatum.

vij. Populū una specie cōmunicandū. Probat. Si qd̄ maius
est, immutare potuit ecclesia, potuit & qd̄ minus est. Sed ea
Christi institutū in re multo maioris momēti nō ambigit im
mutasse, ut patet in forma baptisandi Mar. ult. de sabathismo,
deq̄ suffocato; ergo potuit ecclesia non nihil circa eucharistiā
immutare, dispensare. Sc̄do Christus laicis sub una specie eu
charistiā tradidit, ut testat̄ Aug. lib. iij. de consensu euangeli
starū. Quid ergo nunc prohibet Christi exemplū imitari. Af
sumptū patet in duobus discipulis euntib⁹ in Emaus. Sed ro
gabis unde cōstet qd̄ non etiā alterā speciē eis porrexerit, uis
delicet in forma uini. Certe uel ex eo quod protinus ut eis pa
nem sanctificatū exhibuerit, Lucas illū ab eorū oculis tradide
rit euanuisse. Sed & Matth. xxvi. scribit Christū apostolis fu
ille pollicitū se de illo genimine uitis non ammodo bibiturū,
donec cum uitis ipsam biberet nouū in regno patris sui. Quæ
nimirū uerba de sacramento sanguinis accipienda sunt. Las
tius de hoc dominū episcopum Roffensem legito.

ix. Specie scilicet uini denegantē non esse furē, q̄a furtū est
cōtractatio rei alienæ inuito dño, insti. de obli. quæ ex de na.
pā. furtū, sed supra ex Luca & Matthæo ostēsum est, hoc uo
lente Christo sic eucharistiā dispensari. Hæc nobis nostri euā
gelici fures improperebāt, dum adhuc in eucharistia Christi
presentiā credebāt, nos furti reos accusabāt, quippe qd̄ laico
unā dūtaxat speciē p̄beamus. Ipsi iā ex toto euersi eucharistiā
pistoriū esse panē dicētes, duplices fures facti sunt, q̄a eucha
ristiæ utramq̄ speciē sustulerunt. (sequit̄.

x. Actionem furti in eundē intentari nō posse, hoc ex nona

A C T A

SECUNDA CONCLUSIO PRINCIPALIS

lis in bonis fortunæ, uia facti, & euangelicorū infamia, Nullis sacris literis probari potest, quicquid in bonis fortunæ seu personæ proximi absq; sententia & solo facto auferatur, alienatur atq; tentatur, quocunq; etiā pietatis, reformationis fidei & religionis titulis pratextetur. Sed censebitur id omne iniuria, famose & improbe gestum.

In nomine igit̃ iusti dei ad huius conclusionis continentia & probationē me diuerto. Vult ergo hæc generalis quidem conclusio primo quod in temporalibus bonis personæ, diuitiarum siue fortunæ absq; iudicis censura & sententiā nihil tentari debeat, auferri siue alienari, Hier. xxij. Hæc dicit dñs, Facite iudiciū & iusticiā, & liberate ui oppressum, hoc cōtrariū est euāgelicis furib⁹, qui ui & facto innocētib⁹ eorū bona furata sunt & rapuerunt absq; ullis præuio iudicio & iustitia. ij. Similiter neq; facto fieri debet Matth. xxvi. Omnis em̃ qui gladium accipit, hoc est qui uia facti procedit, gladio peribit. Et Iohan. xvij. Si male loquutus sum, testimoniū perhibe de malo, hoc est iudicio illud prosequere. Si aut̃ bene loquutus sum, quur me cedis facto. Si religiosi nos iniuste egimus, cur nos iustitia non persequunt̃. Si nihil egimus, quur absq; ulla iustitia nostra bona furamini, punitisq; nos nō uocatos, non auditos, neq; iudicatos publicis iuditijs.

iiij. Vbi enim tale quid solo facto & sine ulla iustitia tentaretur, non potest hoc sacris literis probari & firmari, Deutero. xxv. Pondus tuum habebis iustum & uerum & c. Abominat̃ em̃ dñs eum qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam.

iiij. Nullo colore siue fuce piorū operū misericordiæ, uti proponunt nostri euangelici fures, quippe quod religiosorū bona sint pauperibus daturi, quod contra deum est Thobia iiij. Ex substantia tua fac elemosinam. Et Prouerbiorū iiij. Honora dominum de tua substantia.

v. Sed neq; ullo titulo cuiuscunq; reformationis, huiusce-

modi

M V R N E R I.

modi enim innouatiōes ac refōrmationes in sensibus nostris fieri debent, Ro. xij. Sed reformamini in nouitate sensus uestri, non cum unguibus furum in aliorū scrinijs. Ideoq; & hodie sed neq; cras intelligere possum aliena furari bona, depre- dari, incendere; reformationem esse.

vi. Sed nec fidei allegatione. Ego inq; & si in fide aberrarem essemq; Iudeus, ob id uos mea furari bona nō debetis. Ideoq; & esto quia sola æstimatione religiosi nos simus, habeamusq; solam fidem æstimatā. Diuinū cultū æstimatū, & non uerum, sicut tu ipse Zwinglius totius ecclesie Christianæ testimonio falso dicis, propterea tibi nō licet in nostris personis & bonis furē fieri & infamem C. de iud. & celi. Nullus tanq; Iudæus (cum sit innocens) obterat, nec expositū eum ad cōtume- liam religio qualiscunq; proficiat. Non passim eorū synago- gæ uel habitacula concrement, uel perperā sine ulla ratione ledant, cum alioqui etiā si sit aliquis sceleribus implicitus, idcirco tamen iuditiōis uigor, iurisq; publici tutela uidet in me- dio constituta, ne quisq; sibi ipsi permittere ualeat tutelā. Au- di legē Zwinglij euāgelice prædo, tibi religionis cuiuscunq; prætextu, ut nos obteras non licere, si non Iudaicæ religionis causa, quæ per Moysen ex diuino ore data est, quāto minus tuæ religionis ratione, quā ipse tibi contra uniuersum Chris- tianum orbem dixisti. Secūdo non passim tibi nostra ha- bitacula, monasteria (ut in Yttingen factum est) diripienda sunt, concremenda, auferenda. Non uendenda per te bona nostra, & præcia statuenda. Iustū est enim sua cuiq; comitte- re, qd si q; talia facere temerarit, eum uelut aliena appetentē supplicio coercendū C. de Iud. & celi. Nemo exterus. Tertio etiā si scelerib; impliciti essemus iuditiōis non est ob id uigor intermittendus, & uia facti grassandū, furandū, rapiendū.

Qq iij

A C T A

iuxta & malos inuenio, sunt & religiosi miseri peccatores & delinquentes, at non criminosi & legibus puniendi. Si autem & tales reperti fuerint, necesse enim est ut fiant scandala Matth. viij. minus tamen apud eos manent impuniti quam uobiscum. Si itaque diuus Paulus non erubuit coram Agrippa se Pharisaum confiteri Act. xxvi. quum tamen Pharisaei ualde fuerint ex omnibus euangelijs criminosi reperti. Neque ego erubesco me fratrem minorem confiteri, etiam si inter eos multi essent & mali & criminosi. Misericors & clementissimus deus corda cognoscat bonorum simul & malorum, propitieturque nobis miseris peccatoribus, quos nos esse fatemur & recognoscimus. At uos gloriabundi iactatis de uobis ipsis praesumentes euangelicos uos esse, bonos Christianos, quippe quod spiritum sanctum in uobis identificasse, digitis palpetis, quum sub hoc sole in uniuerso orbe non fuerint uobis maiores haeretici, neque, nebulones, pultroni nati aut uisi.

vij. Alioqui id omne iniustum esset, hoc est deo & omnibus humanis legibus contrarium. Veritas enim iustitiae cognosci debet ex re iudicata C. de re iudi. Reb⁹ equidem iudicatis standum est, & non dictis partium. Ideoque & illi aequae sunt neque criminosi uiri, qui euangelicorum nebulonum libellis famosis credunt, contra totius Christianae ecclesiae testimonia, quales sunt illorum libellorum authores.

ix. Censebitur etiam famosum Proverb. ij. Qui relinquunt iter rectum. Qui latantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis, quorum uia peruersa sunt, & infames gressus eorum. Et xiiij. Ambulans recto itinere & timens deum, despicitur ab eo qui infami gradiatur uia.

x. Et improbe gestum, hunc autem ego improbum appello, quem in iuribus criminofum & infamia notatum censemus, qui publica accusatione damnari potest, quem germano sermone malefactorem & absque ullo honore inglorium dicimus.

Hanc ego conclusionem principalem iuxta omnium scholarium morem nudis

M V R N E R I.

nudis uerbis, & non probatā ualuis ecclesiæ Badensis affixi disputandā, latino & germano sermone, propriæ manus subscriptione, retenta probatione, cum Zwinglio eandem tractaturus, hic aut quia fuga sibi turpi consuluit, utpote qui sua furta, rapinas, incendia, uirtute & doctrina suæ mendacis, famosæ, improbæ, & falsæ fidei uero tueri non potuit, meæ principalis conclusionis, & aliarum quadraginta elicitarum probationes inserui his actis, & quod delituit partim in facie legali deduxi, ut semel nostri gratiosi domini duodecim cantonum Heluetiorum, uel manibus contractent, quibus tamen ex causis Ulrichum Zwinglium Thuregionem tyrannū, cum omnibus sibi factis adherentibus, pro mendacibus, famosis, periuris, criminosis, improbis & inhonestis hominibus, furibus, sacrilegis, raptoribus, licitorum æqualibus nebulonibus nequam habeam & teneo, quorum quislibet probus & honestus erubescere debet, eosque ut infames uitare.

DE NOUEM TITVLIS

iuste possessionis.

Ad magnam iniustitiam euangelicorum furum ostendendam, prius de nouem titulis iuste possessionis nostræ & ecclesiæ bonorum mentionem faciam, post hac dicturus quibus titulis euangelici nebulones eiusmodi nostra a nobis ablata bona possideant, sibi nonquiseruat.

Primus iuste possessionis titulus in iure possessio nominat. Secundus, dominiū siue proprietas. Tertius, ex sententia siue re iudicata. Quartus, ex hæreditate. Quintus, ex legato. Sextus, ex donatione. Septimus, ex empto uel censu uel redditibus &c. Octauus, ex testamentorum uigore. Nonus, ex contractibus iuris gentium, de quibus per ordinem dicemus.

Ex supra memorata principali & generali conclusione, quadraginta speciales extraxi & elicui, easque publice in ecclesia Badensi, coram nostris gratiosis dominis nuntijs consulum duodecim cantonum ex sexto post eis præfrito legi,
cum

A C T A

in quibus ego fategerā diuino auxilio Zwingliū cum omnibus sibi ex facto adherentibus infames siue famosos facere, quas cum earum probationibus enumerabo, primo de nouē supra memoratis iuste possessionis titulis,

DE FICTIS ET FVCATIS CAUSSIS,
furādī rapiēdi & auferēdi bona ecclesiastica. Primo
de priō titulo iuste posselliōis, quę dicit possessio.

Omnis fides quę suos fideles, omnis lex quę suos obseruatores, omnis religio quę suos deuotos, Omnis doctrina quę suos discipulos facit infames, legi diuinę, recte rationi, iurinatūrę & oīm gentiū est cōtraria, mendax reprobata atq; famosa.

Primo dico nos esse in nostrę fidei posselliōe, nostri Christiani honoris, iam plus annis mille quingentis, sæpe quidem ab hæreticis impugnati, sed semper diuina suā ecclesiā protegente clemētia perstetimus incolumes & inexpugnati, iustitia nobis suffragante. Hodie enim obseruāt (quum utriusq; interdīcti possessorij potestas æquata est) ut ille uincat possidendo, qui litis contestate tempore, nec uī, nec clam, neq; precario detinet Insti. de interdīc. par. Hodie tamē. Cum igitur & ciuili & naturalis ratio id faciāt, ut alius possideat, & alius a possidente petat eo. par. Retinēdæ. Iustum hōc erit duplici ratione euangelicos fideles nouos a nobis petere.

Similibus & rationibus & causis in possessione sumus nostrorū mobiliū & immobiliū bonorū atq; fuimus legis cōtestate tempore a nemine impugnati, usq; ad hęc temporā euāgelica. In quo nos hī fures nō iuste quidē sed solo facto ut solēt, neq; uiri adorti sunt, & a nostra iusta & bonę fidei posselliōne deturbarunt, quam nobis posselliōne (ut supra est dictū) ambo interdīcta. Vti possidetis & utrobi concedunt.

Quicumq; igitur absq; iustitia, sed sola uī, quemcunq; de sua possessione deijcit, ut faciunt euāgelici neq; fures & raptores hī notantur infamia, quia publicis iuditijs ex legibus in eos animad

M V R N E R I.

animaduertitur, lege Iulia. de ui. pri. & de ui pub. insti. de in
terdic. pañ. Qui aut aliquem de possessione per uim deiecerit
tenet, lege Iulia. de ui priuata, aut de ui publica, sed de ui pri
uata, si sine armis uim fecerit, sin aut cum armis eum de pose
ssione expulerit, de ui publica tenetur.

Famosum enim fieri, triplici contingit uia. Primo ipso ius
re, hoc est ubi iura aliquem infamia notant, ut habet ff de his
qui no in le. i. Secunda per sententia iudicis, ut cu iudex que
famosum censet. Tertia per poena publicor iudicior, ut quu
quis suspendit, rotatur, capite plectit, aut alioqui in corpore
suo poenam luiturus sit, le. ictus fustium ff de his qui no in fa.
in la. infamem ff de pub. iudi. Quumq; euangelici nebulones
& fures precipiantur per legem Iulia. de ui pri. aut pub. poe
nam pati necessario consequitur eos famosos esse.

Fama est illa si status dignitas legibus & uita probatus, sic
ergo hunc fama dignum censeo, qui sui status dignitate neq;
legibus neq; uita lesit. Et e contrario hunc infamem qui con
tra leges & culpabili uita dignitatem suam lesit, quemadmo
dum Zwinglius cum suis adherentibus faciunt, qui contra
leges dei furantur, rapiunt, incendunt, ad sanguinis effusio
nem incitant, & breuiter de hoc loquendo nihil intermittat,
quod non ad patibulum, siue ad publica iudicia pertineat, & ad
rotam. Nunquam hoc intelligibiliter est dictum, & (ut aiunt)
bono germano eloquio confessum.

Nunc ad conclusionem redeo, quod nos diuus Paulus do
ceat ij. Corinth. vi. Per infamiam & bonam famam, hoc est
etiam si nos fideles famosi censeremur, hominu aestimatione
re uera tamen & in ueritate bonae famae esse debemus. Quid
enim aliud nos docet Christiana nostra fides, quam per diui
nas & humanas leges, quae diuinis non fuerint contrariae, in
culpabilem ducere uitam, & dignitatem nostri status non le
dere. Haec conclusio uerior est, quam ut debeat prolixiore al
legatione probari atq; defendi.

Rr

A C T A

Hic titulus possessio bone fidei dicitur, quā scilicet q̄s bona siue mobilia siue immobilia possidet clericis & religiosis dominiū confert siue proprietatē, a quo dominio a nemine expelli & detradi possunt, nec debēt, eis iniuriā, quā p̄ iniuriā, improbitatē, uim, rapinam, sacrilegia siue furtum.

Econtrario euangelici ecclesiarū fures duobus utuntur titulis possidendi bona nostra. Primus uis inermis appellatur, qua uis nostra bona ut infames & improbi neq̄ fures rapiunt atq; furantur. Alius eorū possidendi titulus uis armata uocatur quādo scilicet cum armis uim inferunt, quo hij terrarū nebulones utunt, quū armis ecclesias & monasteria irrumpūt, dilacerant, destruunt, ui om̄ia auferētes quæ reperiunt. De his duobus famosis titulis nouorū Christofideliū furū habes ff de ui & ui ar. reliquum apud patibulū inuenient.

Et est primi tituli pœna quæ uis inermis dicit, q̄a amittunt tertiam partē oim bonorū suorū si scilicet sine armis nostris bonis uim intulerint. Si aut uim cum armis inferant, in exiliū damnandi sunt quod relegatio dicit. Insti. de pub. iudi. par. Item lex Iulia. de ui pub. & C. ad le. iulianā de ui pub. le. quouiam & le. ij. ff de accusationibus le. hos accusare par. Omnibus.

CONCLUSIO II.

De sc̄do titulo iuste possessionis dominiū dicto.

Famosus est qui nullum alienandi legis uel dominiū ius habet, audet tamen quæ nostra sunt bona sine facto nostro alienare atq; trāsferre, & ex suo delicto meliorem cōditionem iuā facere.

Secundus iuste possessionis titulus, is est ut domini simus nostrorū bonorū, quæ nullus a nobis rapere debet siue alienare, Deuter. v. Non furtum facies. Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, & uniuersa quæ illius sunt. Audite nūc Lutherani & euāgelici fures, nō ut modo abstineatis ab alienis bonis furandis, sed neq; cōcupiscere uos decet.

Boga

M V R N E R I.

Bona alienare nemini est licitū in terris quā uero domino, aut certe alio eius nomine seu uoluntate. Aut si eorū bonorū dominus non est, ut lex ei permittat alienationem, ut de tuto ribus fit & curatorib⁹ Insti. Quibus alie, li. pañ. Nunc admo nend⁹ Et cum creditorib⁹ in pignorib⁹ eo. pañ. Contra aut.

Quumq; nostra bona nobis surripiant euangelici isti scri nis expurgatores alienant, consumunt, ad quæ faciēda no stram non habent uoluntate, neq; eorū bonorū sunt domini, neq; id eis ulla lex Inuēdi permittit, sed magis prohibet C. de sacro sanc. eccle. Sancimus, oportet necessario consequi, ut hæc faciant titulo furti, seq; hoc scelere criminosos efficiant neq; iuxta regula iuris. Quod nostrū est sine nostro facto aut uoluntate in nullū aliū trāsferri potest ff de re iur. Id quod no strum, sed nec ius eorū quod non habent, in nullū alium trans fundere possunt. De reg. iur. li. vi. Nemo potest plus iuris.

Vbi inq; absq; nostra uolūtate nostra bona alienarentur, fieret nostra conditio per alium peior, quod per hanc iuris re gulam est prohibitum. Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri ff de re iur. Non debet.

Sed & cōtra hæc regulā. Nēo ex suo delicto cōditionē suā meliorē facere potest ff de re. iur. Nēo, ut est in cōmuni puer bio. Nemo ex alienis quercub⁹ suos porcos saginare potest.

Et hoc si dolo & fraude fecerint, ut quum clericos ac reli giosos fallunt atq; decipiunt, concutiunt, & quasi illis consul turi sint. quæant. ut sua uendi sinant, & eiuscemodi uulpis nis caudis per ora molliunt, infames per hoc fiunt diuina lege Leuit. xix. Non decipiet unusquisq; proximum suum. Cum quid una uia prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti, dereg. iur. Cum quid lib. vi.

Illud aut si uiraptorū bonorū fecerint improbi fures erunt, insti. de uirbo. rap. Qui res alienas rapit, tenet quidē etiā fur ti, quis enim magis alienā rem inuito dño contractat, quam qui uir rapit. Ideoq; recte dictū est eum improbū furem esse.

Rr ij

A C T A

Sicq; secundo habetis, quom̄ dñi simus nostrorū bonorū, quod eius dominij uigore nostra bona possumus alienare, & id quidem iuste. Nunc ergo dicite uos euangelici sacrorū tibi cines, quo iure monumentis sepulchrorū uestras ædificatis domus. Ita per deum fere a mente mihi decidērat, iure uiolati sepulchri, cuditis monetā ex deo sacratis uasis, in quo unico bene facitis crucis signū uni parti incudere, qua cunctis innotescat ecclesiastica esse bona. At in aliud latus patibulum inscribere debetis, quo dare intelligi uos fuses hæc ecclesijs rapuisse. O uos ueteres Christiani inhumati, si unq; per somnū & quietē menti uestræ insedisset, uestrarū laude dignarū ciuitatum insignia aliquando ad furtiuas res ecclesiasticas eundem, aut ex uestris præciosis diuinis ornamentis, meretricibus ornamenta consuibursas &c. id generis, omni procul dubio pro his nummis uestris dilectis puerulis panē emissetis, quo non staret splendidior meretricum chorea uestris elemosinis & diuinis donationibus.

CONCLUSIO III.

De tertio titulo. Rei iudicatæ dicto.

Famosus est qui sibi met sententiā dicēs alienis bonis uim intulit, effregit, expilauit. Nam hunc uult lex in uis publice aut priuate crimen incidisse, fustibus castigandū, & uelut in atrocissimū improbū furem & raptōrem animaduertendū.

Tertius articulus iuste possessiōis nostrorū bonorū, quod illa possideamus, uigore rei iudicatæ, siue ex sententiā iudicis. Et habet hoc pro re iudicata, quod finem accepit ex sententiā iudicis ff de re iud. l. i. Sed & eiusmodi res iudicata pro ueritate est habenda ff de re iur. Res iudicata. Quum ergo huiusmodi sententiā iudicum legaliter & pro ut de iure factæ sunt per nullū annullari debent neq; retro trahi. De re iur. Factum legitime l. i. vi.

Quando igit̄ taliū bonorū nostrorū ratione in litibus corā uobis ut iudicib⁹ egimus, uos ipsi uel uestri priores nobis ista bona

M V R N E R I.

bona adiudicatis, eiusque sententiæ uestras & literas & sigilla dedistis ciuitatum uestrarum, ita ut nequeat de nobis ulla uel fraus aut dolus suspicari ff de re iur. Qui iussu, sed possessores esse debemus bonæ fidei, quum hæc bona ex sententiâ iudicis cōtinuerimus ff eo. Qui auctore.

Nunc ergo ueniunt euāgelici neque uiri & furant nobis eadem ipsa sigilla, eadē ipsas literas, quas nobis prius dederūt, quibus multa furta cōmittitis & maleficia. Primo inque scandalum infertis atque falsificatis uestrū iudiciariū officiū, iniusteque soluitis, quod iuste pronuntiatū est. Secūdo furamini nobis iudicati solutionē quā iudicio uestro exoluimus. Tertio nobis & eam pecuniā furamini quā pro literis & sigillis sportulis uestris intulimus. Quarto nobis illa bona furamini que ex literis specificant. O mendaces fures iudices quando uestras sententiās & literas non aliter tenere uolebatis quā hoc modo, quur uestra sigilla ad porci culū non impressistis. Sic nostra nobis fuisset retenta pecunia, iudices probiores adiuissimus quā uos estis, neque uos furto cōmaculassetis, potuissentque sic omnes & singuli cognoscere neque uos neque sigilla uestra bonæ fuisse famæ & honoris ac dignitatis, mansissentque plerique boni iuxta ac probi uiri a uobis non decepti & permerdati.

Ideo autē nobis & literas & sigilla furati estis, ne uestri proprii patres, sed & uos ipsos fures faceretis, qui ex sententiâ nobis hæc bona adiudicatis. At si mihi credere nolitis, uos tam grandes euāgelicos fures & neque eo perspicite uos ipsi literas uestras proprias quas nobis estis suffurati, illic reperietis, uestros met parentes, uos met ipsos, sed & uestras literas & sigilla testari ac probare fures. Ideoque quam diu illas retinueritis, habetis & literas & sigilla ut ad patibulum suspendi debeatis. Nam illic in patibulis scilicet nulli adhuc pendent, qui ad patibulorum iura tam habent efficaces literas, quales uos infames habetis literarum & sigilloꝝ fures, credo me satis intelligibiliter loqui de furto bonorum nostrorum.

Rr iij

A C T A

Dicite per deū immortalē quomodo uos excusabitis a nostris domibus per uiam nos expellentes, cōtra aperta iura quae praeceptū nullū e sua domo per uim extrahi ff de re. iur. Nemo. Neq; aduersus nos maleficioꝝ iura allegare poteritis. In Autem. Vt nulli iudicū p̄. Quoniā. Vos inq; neq; criminosi si optime nouistis pro talibꝰ nos non fuisse reptos. Neq; uos excusabit, quasi tumultuarij uestri & non uos illa fecissent. Ille certe quem expulit, qui uel hoc iussit, mandauit, aut certe acceptū habuit, quod mandato equip̄atē ff de re. iur. hoc iure utimur. Quod si multitudinem uestrā tumultuantem grafsantem, furentem & p̄scere non potestis, exuite imperium, reddite imperatori ciuitates suas, exite cum Lotha Zodomis ne una cum eis pereatis. Quid sunt enim ciuitates sine iustitia diuo Augustino dicēte, nisi magna latrocinia. Quamobrem infames estis & nullis siue muneribus siue dignitatibus initiandi. De re. iur. infamibꝰ li. vi. Lex enim Iulia peculatus peenam infert, qui pecunias siue bona comunitatū, aut certe sacra bona, aut res religiosas furati fuerint, quūq; hoc sui officij tempore met ipsi iudices facerēt, in eos animaduertere iubet & occidi cū oibus eorū auxiliariis, siue bonorū taliū receptatoribus. Qui si nullorū iudicū fungant officio, relegari & in exilium mitti iubet Insti. de pub. iudi. p̄. Item lex Iulia peculatus ff ad le. Iul. peculatus. Legē Iulia peculatus. Et infra. Legē Iulia peculatus, & le. Sacrilegi C. unde ui & le. Meminerint, & le. Si quis. Ex quibus allegatis iuribus uos res optime cognoscitis patibulorum loca uobis esse dedicata, & non senatorum bonorum & proborum loca, aut certe ubi alios qui boni & probi uiri conueniunt.

CONCLUSIO III.

De quarto iuste possessiōis titulo. Ex h̄ereditate. Famosus est qui testamento irritato, rupto, uel certe quauis ex causa infirmato, proximis h̄eredibus testamentaria bona aufert, detinet, & quo minus ad h̄eredes redeant, metit ubi

M V R N E R I.

ubi nihil unquam seminavit.

Hanc ego (necesse est) conclusionē Probabo, ut inde tibi detur intelligi & uniuersis in Badensi disputatione ex diuino ore, & oim huius mundi humanorū iurium me conclusiones istas posuisse. Dico igitur primo testamentorū ius diuini iuris esse, Nume. xxvij. in uer. Iustam rem postulant. Vbi inq̄ testamentū in uigore perstat absq̄ ulla cōtradictione recidunt testamentaria bona ad iustos & legitimos heredes. Hoc clarior est atq̄ uerius quam ut negari possit aut probari debeat. Huic simile habet ad Gal. iij. Quanto tempore paruulus est filius &c. quū sit dñs omniū usq̄ ad presētū tempus a patre.

At ubi testamentū ex quibus hoc caussis eueniret suo uigore destitueretur, quod in iure nominatur ruptum, irritum, infirmatum, quumq̄ intestato decessit, primus heredū casus ex lege xij. tabularū liberorū est, quos iura suos appellant, Insti. de here. p̄ce ab intest. de p̄ce. Intestatorum. Secundus casus est agnatorum, Insti. de le. ag. suc. p̄ce. Si nemo. Tertius cognatorū, Insti. de gra. cog. p̄ce. Post suos, & sic consequēter pro ut titulus de ho. pos. ex ordine enumerat.

Ne aut obitias humanas has esse ordinationum cauillationes (ut soletis Lutherani) similem nobis Moyses ipse describit hæreditandi ordinem ex ore omnipotētis & iusti dei, Numer. xvij. Homo cum morauis fuerit absq̄ filio, ad filiam eius transibit hæreditas, si filiam non habuerit, habebit successores suos. Quod si fratres non fuerint, dabitur hæreditatem fratribus patris eius. Sin aut nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi sunt. Eritq̄ hoc filijs Israhel sanctum lege perpetua, sicut præcepit dominus Moysi. Ego em̄ in disputatione Badensi me obtuli oia mea probaturum ex diuina lege & iuditijs Moysi, quod si non effecero nihil penitus ualituras omnes conclusiones meas.

Ego hoc uerbulū sanctū in textu positum pondero. Eritq̄ hoc filijs Israhel sanctū &c. quasi in uiolabile insti. de re diui. Ideo

A C T A

Ideo aut̄ muros sanctos dicimus, quia pœna capitis constituta sit in eos qui aliquid in muros deliquerunt. Sic & Moyſes hunc hæreditandi ordinem sanctum appellat, quippe quod & ibi capitis sit pœna constituta hunc ordinem uiolantibus, qui ne leuioris quidem momenti aut temporalis a quoquam æstimeretur, addidit lege perpetua.

Auscultate iam igit̄ euangelici fures, hoc dei est uerbū cuius uos toto mundo intonatis unicos esse imitatores, iā quando testamentū sacro sanctis ecclesijs siue monasterijs ad diuinum cultū erigit̄, & certis ex causis irritū fit, ruptū siue infirmatum &c. aut destituit̄, etiam a uobis met allegatis, ut scilicet ad falsum & æstimatū diuinū cultū sit fundatū, ideoque suis uiribus effectū sit & annihilatū iam ex intestato decessum est, quare ergo in simili casu non permittitis eadem testamentaria bona, ut recidant in manus proximorū heredum superstitem iuxta ordinē omniū iuriū, ut supra est enumeratū, sed & iuxta dei ordinē & uerbū. Hic iam clare uidef̄ quod dei uerbū adfectatis, ut solet asinus molaris saccū suum deferendum adfectare. Sicq; duplices fures efficiimini, ecclesiarū scilicet, quibus hæc testamentaria bona furamini, & heredum, quibus hæc bona dare deberetis ex diuino præcepto. Qui si fuerint ciues uestri a quib⁹ hæc bona auferetis, estis ob id per iuri nequam in ciuib⁹ uestris quibus iuratis nihil contra leges & iustitiam auferre, furari seu rapere.

Prima igit̄ uestra perfidia in eo clarescit quod religiosi clericis ecclesijs & monasterijs, sed & uobis genitis & natis liberis eiusmodi fundata & donata testamēta inuitis ipsis furati estis, insti. de ob. quæ ex de na. par. furtū. Illud aut̄ si ui fecistis raptores estis & improbi fures inst. de ui bo. ra. par. Ideoq; rect̄.

Secunda in eo patet quod eiusmodi testamētaria bona uobis receperitis, & ob id famosi facti estis le. Qui testamentum ff ad le. Cor. de fal.

Tertia in eo quod illa bona uero heredi furamini, & ab eo alienatis

alienatis cui iure hæc bona præsent, Nu. xxvij. Iustā rēpetūt.

Quarta. Si is uester sit ciuis de quo tanta bona auferatis facitis cōtra debitū ciuile iuramentū, & eritis pluri criminosi nebulones. Quod si uester fuerit hospes, cōtra dei præceptū hospitalitatis iura in se uiolatis, cui⁹ terren⁹ debuissetis fuisse de⁹.

Quinta ex eo est manifesta. Si illa bona alicui patri auferatis, ius naturæ uiolatis, quod liberos educandos docet & ostendit, Insti. de iur. na gen. & ci. hinc liberorū. Ideoq; & hic patrens obligat iuris naturæ uinculo & uigore hæc furto ablata bona & sua & suorū liberorū repetere ac postulare ff unde lib. scripto here. in fi. Per ei⁹ em̄ honorē & facere tenet scdm̄ oēra possibilitatē ff de agno li. le. Si quis pat. Sed & si filius & pat. Deniq;. Hoc idē nos Paulus ipse docet ij. Cor. xij. Parentes em̄ liberis theusaurisare debēt, & nō liberi suis parentib⁹, ut ita ius moneat naturale præcipiat scriptū eiuscemodi furto ablata bona repeti debere, & ab iniustis manibus exposcere.

Sexta perfidia uestra quod in rusticos, nobiles, sed & in ciues urbium eam exercetis tyrannidem, & uim infertis census uobis pendere & redditus, decimasq; tribuere, qui in omni uita sua neq; denarios neq; obulū debent, & literæ neq; sigilla de uobis ullam ex nomine faciunt mentionem.

Septima quod illis ipsis sic uobis censum redditus & decimas pendentibus inquietā & angustā facitis conscientia, qui corā deo in suis cordib⁹ recognoscūt se debere iuxta literarū tenorem, aut ubi diuinus etiā cultus (ut met ipsi dicitis) falsus esset, iustis heredibus se sciunt obligatos & debitores.

Quumq; in omni ueritate & iustitia, etiā ex diuino præcepto hij bonorū dñi & iusti hæredes a uobis eiuscemodi ablata rapta & ab alienata furta possint ac debeant, imo per salutem animarū suarū tenent repetere & extorquere. Consiliū meū est, ut nobilitas ipsa, ciues, aut certe quiuis alter quorū parentes eiusmodi fundationes testamento reliquerunt, illa furata bona iure mediāte exposcāt & repetant, qui fures si iniustitia

A C T A

detrectent post sententiã uobis pronunciatã factõ uobiscum
 agant, quisi iurafca alijs licitis medijs & uijs obtinere non
 possunt, sua propria manu sententiã pro se latam exequantur
 iuxta Romani imperij bullam auream C. unde vi. le. i. ff
 ad legem Aquil. Sententiã patr. penul. Cuiusbet est homini li-
 citum sua iura tueri. Non enim aliter potest in hoc mundo ra-
 tio altera intelligi, ut permittat iusto heredi auferri suoꝝ bo-
 norum dominiũ iusto titulo possessum. Simile inq̃ temerari
 posset & in te & in quouis altero. Iura enim omnibus æquali-
 ter condita sunt, & nulli priuato solum.

Quare igit̃ quis uir probus cuius parentes sic ut præmis-
 sum est, quicq̃ fundarunt, donarunt, in bonũ salutis animæ
 suæ, laudis & gratiarũ actionis perceptæ gratiæ dei uobis per
 medios digitos cecutiret, ut eius spei & Christianæ fidei grã-
 tiæ & utilitatis suos probos parētes sub terra sepultos depræ-
 daretis ac denudaretis, se suosq̃ liberos in inopiã truderetis,
 ut sic in miseria & paupertate uagantes uos domicellos super-
 bos facerent, & suis pennis uolatũ uestrum iniustũ promoue-
 rent uestra furta impie facta tollerando, ut sic in posterũ quis
 libet fur tugulo dandus uociferaret prius dños meos suspensio
 dio occidatis, hij enim sunt qui multo plura quam ego furati
 sunt. Deberetq̃ hoc pati, aut cecutire uel certe tollerare, ut
 uim inferretis, & uiolenter opprimeretis pauperes iusticos
 uillarum, uestra tyrannide pendere census & redditus, qui-
 bus nec obulum quidem tenentur. Et nihilominus nunq̃ sal-
 uarentur, neq̃ probe agerent coram mundo, ubi non uero
 dño & heredi censum darent, decimas & redditus.

Quibus ego census & redditus pendētibz & decimas,
 nullũ aliud cõsiliũ uel do uel dare possum aut deo in uia ius-
 titiæ, quam ut censum præbeant ueris dñis, iuxta literarũ tes-
 tamentum desuper confectarũ. Aut certe si eos ui & tyrãnide uo-
 bis censum redditus decimas præstare adigatis, contra deum
 iustitiã, probitatẽ & oẽm æquitatẽ, ut nihilominus hoc idem
 censum

M V R N E R I.

cenſuum ac reddituū ueris dominis ſoluant & tribuant, alioſ
qui corā deo ſoluti nō ſunt, ſed perpetuā damnatiōi obnoxij
& rei. Sic equidē ſanctū docet euangeliū Matth. v. Ego autē
dico uobis non reſiſtere malo, ſed ſi qs te percufferit in dexte-
ram n. axillam tuam præbe illi & alterā, & ei qui uult tecum
in iuditiō contendere, & tunicā tuā tollere, dimitte ei & pal-
lium. Et quicumq; te angariauerit mille paſſus, uade cum illo
& alia duo, quum igitur tibi conſulitur alteram præbere tuni-
cam cui non obligaris; quanto plus ei dare debes cū coram
deo & mundo omī iure diuino pariter & humano obligaris.

Quum ergo hæreditas ipſa diuini ſit iuris ut ſupra Nume.
xxvij. allegatur eſt in uer. homo cum mortuus, nullius temeri
tate hoc ius uiolari debet. Quare igitur contra diuinā ordina-
tionem & præceptū aliena hereditaria bona, quacunq; id uia
molireris ueris heredibus ſurriperes, & contra iuris regulam
meteres ubi nihil ſeminasti, hoc eſt utile quiddam duceres &
comodum ubi nulla ſenſiſti incomoda, & horum heres eſſe
uiſ, qui ex te nec ſtuppam quidem hæredare poſſunt ff de re.
iur. Secundum naturam.

Ideoq; hijs euangelicis furibus, qui eiufcemodi hæredita-
ria bona ueris non ſinunt heredibus, ſed & eccleſijs auferūt
quibus teſtata ſunt, talis eorū furtiua contractatio inuito do-
mino neq; hic neq; coram deo unquam donabitur, niſi iuſtā
fecerint ſatiſfactionem, talis perpetrati furti & ablatorum bo-
norum. Dere. iur. li. vi. Peccatum.

Talia autē ut præferē ablata bona ſi fuerint alienata, utpote
ex caſulis meretricū eſſent ornāmēta conſuta, & ex calicibus
cæteriſq; eccleſiæ ualis moneta cuſa, reſtituant hijs ſacrilegi fu-
res æſtimationem, quod ſi nec æſtimationem habuerint, ue-
nudentur a iudice, & in corpus eorū animaduertatur Exo.
xxij. Et nihilominus conditionem imponere pinguioris fu-
turæ fortunæ, quod ſi hijs fures uita defungentur, in hæredes
ſit actio. Super quo uide glo. regulæ peccatum li. vi.

Ss ij

A C T A
CONCLUSIO V.

De quinto titulo iuste possessionis, scilicet Ex legato.
Famosus est qui legatum sibi ascripserit, depilauerit, & a quibuscunque legatariis siue iustis heredibus (cum sint conditionati domini legatorum) abstulerit, lege cornelia & capitali iudicio publico damnandus.

Quintus iuste possessionis titulus, est legatorum uigore acquirere. Et est legatum donatio a defuncto relicta, ab herede praestanda in le. Si fundum ff de lega. & insti. de lega.

Quum igitur legatarius uerus efficit dominus accepti legati, sibi quoque dominium conquisiuit. Consequitur ex praecedentibus omnes eos famosos esse, qui clericis monachis sacrosanctis ecclesiis huiusmodi relicta bona auferunt. Lex enim cornelia eos punire iubet publicis iudiciis ff Ad le. Cor. de fal. le. i. par. ad testamenta & le. Si quis legatum.

CONCLUSIO VI.

De sexto iuste possessionis titulo. Ex donatione.

Famosus est qui donationes mortis uel non mortis causa factas, aut certe elemosinas religiosas datas, quarum sunt ueri domini, audet auferre, infringere, abripere, capitali iudicio plectendus.

Donatio iuste possessionis titulus, est bona acquirendi insti. de dona. par. Est & aliud. Sic ut is cui donatum uerus est dominus donationis bonorum, & acquirit dominium. Ideoque nec ullum adest dubium si quis eiusmodi donata bona inuito eo alienata auferat &c. furem illum esse & raptorum, & ob id famosum, quippe quod publicis debeat iudiciis plecti ac damnari.

Etsi hic fortasse iuste adest exceptiones ut scilicet ingratitudinis insti. de dona. par. Sciendum tamen, aut certe non essent donationes perfectae uel insinuatae insti. eo. par. Aliae autem, uel essent immensa donationes quomodocumque hoc accidere posset, id omne his ecclesiae furibus prodesse non potest, quippe quod illud neque iure est intentatum, neque per sententiam definitum.

Conclusio

M V R N E R I.
CONCLVSIO VII.
De septimo iuste possessionis titulo.
Ex censibus & redditibus.

Famosus est qui census & redditus cultui diuino ex pijs causis deputatos in prophanos usus temerabit cōmutare, & cum alterius detrimento ac iniuria alium facere locupletiozem, conariq; plus iuris in alium transferre quam habuit ipse.

Hic ego in nullū pono dubiū census habere & redditus nobilitati & statui religioso cōcessum, de reliquis nihil certum habeo. At quia ciues & rustici census & redditus habent, pro contractu licito habere uolo, ut ad minus æquo iure religiosi & clerici suos census habere possunt & redditus, quo rustici & ciues suos habent.

Neq; necessariū putauero probandū quod religiosi & clericis possint ex pijs causis eiusmodi census & redditus dari & fundari, de hoc em̄ ad nauseā usq; & ad superabundantiā habet in Auten. de Mona. de non alie. aut permu. Sed ut nostræ exundent rationes, unicā Constan. Augu. legem C. de sacro sanc. ec. in mediū proferemus ita sonantē. Haheat unusquisq; licentiā sanctissimo catholico uenerabili cōcilio decedens bonorū quod optauerit relinquere, & non sint cassa iudicia eius, nihil em̄ est quod magis hominibus debeat quā ut supreme uoluntatis, post quā iam aliud uelle non possunt, liber sit stilis, & licitū, quod iterū non redit arbitrium.

Annūū redditus inter immobilia bona cōputant in le. iube mus C. de sacro sanc. eccl. quæ neq; alienari neq; auferri debent, qui aut hoc facere temerari, puniri debet non solū faciens, sed & hui⁹ ecelesie Economus uel Sindicus eo. par. Ecomus, sed & scriba qui eiusmodi cōtractū scribit par. his tabellionib⁹, & iudices hoc admittentes. Auditis ista uos eccliarū fures, ut oēs uos iudices Economi, scriba tuti quanti poena plecti debeatis, ideoq; & nihil uobis aliud expectandū restat, quā ut calceis exutis ad patibulū proficiscamini.

Ss iij

A C T A

Sed & hæc pœna publicorū iuditorū esse debet ff ad le. lul. pecu. le. i. & le. iij. Ea le. Mandatis aut, & le. Sacrilegi eo ubi dicit. Et scio multos etiam ad bestias damnasse sacrilegos, nō nullos & uiuos exussisse, alios uero in furcas suspendisse, & decolasse in le. Sacrilegi capite puniuntur. Hæc sunt pœnæ uestrorum honorificorum factorum quas meruistis census, redditus & decimas ecclesijs furando.

Euangelici prædones & præcones miseris & simplicibus rusticis idem fecerunt, hypothecas in pignoras solui ac liberari posse, si clericos & religiosos expulerint, & ecclesias atq; monasteria dilacerarint, quibus hij simplices rustici seducti in huiusmodi angustias & miseriam dei ipsi sunt, contra ius ipsum, ne qua hypotheca auferatur, quam cum solutione pecuniæ capitalis in leg. Grege par. etiam si numero ff de pigno. Quare firmiter & uere credo hanc miserorū rusticorum sanguinis effusionem ad deum pro uindicta clamare, non in eos qui fuderunt, quippe quod iustitiam tutati sunt, sed in istos apostolicos fures prædicatores, & in omnes eorū receptores ac defensores.

Ex quo primo consequitur, infamem esse quemlibet qui ecclesijs & religiosis suas per uim auferat hypothecas, & ab illis eos ui depellit & iniuria in le. Prætor ait par. Ne quid & par. Hoc interdictum ff de ui & ui ar. lege lulia publicorum iuditorum plectendum.

Consequitur secundo dupliciter infamem esse, & duplicatum esse furem qui cum retentis hypothecis, etiam & capitalia detinet bona.

Consequitur tertio hunc tripliciter esse famosum, qui hypothecas, capitalia bona, & cum hoc eorundē & sigilla & literas furatur, in le. Nec interest ff Ad le. lul. de ui pri.

Cōsequitur quarto quadrupliciter infamem esse qui post ablatas hypothecas, capitalia bona, literas & sigilla homines ui coerctet sibi census & redditus ferre, quum ei necq; denarij
os neq;

M V R N E R I.

os neq̄ obulos teneantur in l. Lege Iulia peculatus ff. Ad l. Iul. pecu. & l. iij. O uos tam multipliciter infames euangelici neq̄ criminosi, & scandalosi ecclesiarū fures, si in toto uestro corpore unica est sanguinis gutta honorum pudefiatis, uel parum quod huiusmodi uobis cura ueritate obijciuntur. O quæ scandala, quas infamias nostro probo germano natali solo irrogatis, uestrisq̄ parētibus sub terra sepultis, pertingant obsecro hæc lamenta in thronū diuinæ maiestatis ad uestras tandem iniurias, ulciscendas.

Ego igitur si per fidem & honores sententiā ferre iustam iuberer, sicut miserī incogitantes & simplices rustici in honore & bonis purgati fuerunt, quippe quod moliti sint denegatis censibus & redditibus in illicitam & seditiosam libertatem se uendicare uoluerūt, pronunciarē huiusmodi pœnam plus merito ab illis ipsis ciuitatibus & dñis luendā, qui per eorum euangelicos nebulones ad hoc operam nauarunt, & qui dem sedulam atq̄ diligentem donec miseros decepissent, nec eo satiati ut tales furum illicitas doctrinas suis ciuitatibus implantassent, quin & suos tales nequam in uillas & terras misissent miseros homines decipere, quasi non alioqui mala suapte natura plus bonis pullularent.

Hæc conclusio in quinque regulis iuris fundata est. Prima. Quod semel deo dicatum est, amplius in humanos usus conueri non debet. De re. iur. Semelli. vi. Secunda. Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiore in l. iure naturæ ff de re. iur. Tertia. Nemo potest plus iuris in aliū transferre, quā habeat ipse de re. iur. Nemo li. vi. Quarta huic similis. Non debet eo & Nemo plus.

CONCLUSIO VIII.

De octauo iuste possessionis titulo. Ex testamentis sacro sanctis ecclesijs factis.

Famosus est q̄ testamentis sacro sanctis ecclesijs factis fraudē fecerit, amouerit, celauerit, rapuerit, deleuerit, interleuerit, mutauerit,

A C T A

mutauerit, quia legis Cornelie pœna damnari præcipitur.
 Hæc pœna habetur in le. Qui testamentū ff Ad le. Cor. de
 fal. Et ob id fiunt infames, quippe quod præcipiantur publi-
 cis iudicijs puniri, & quia supra de testamentis satis est dictū,
 hic breuitati studens pertransio.

CONCLUSIO IX.

De nono titulo iuste possessionis, Ex
 contractibus omnium gentium.

Famosus est q̄ monasteriorū bonalicijꝝ cōtractibꝰ hæc edita-
 rio iurē, aut certe quouis alio iuris titulo acquisita, uī aufert,
 dēpredat. Nā huiꝰ capitalis animaduersio dānat & infamat.

Quamuis multi sint contractus, & iuste possessionis tituli,
 a iure omnium gentium introducti, ut sunt seruitutes, usus, usu-
 capio, habitatio, præscriptio, & a iure ciuili, ut sunt emptio,
 uenditio, locatio, conductio, societas & his similes sufficien-
 ter declarati, Insti. de re di. & ff de ac. re. do. Nihilominus bre-
 uitatis causa in Baden i meis cōclusionibꝰ principales adduxi
 quoti forēt orbi cogniti, q̄s nullo honore uiolare q̄s possēt.

In hæc cōclusionione ex nomine contractus omnes intellige
 scilicet licitos, & iuribus admissos, quibus nemo uim infer-
 re audeat quā furtis, rapina, aut certe alia infamia. Prætor em̄
 ait, quod uī aut clam factū est, qua de re agit, id quum experi-
 undi potestas est restituas. Hoc interdictum restitutorij est.
 Et per hoc occursum est calliditati eorū qui uī aut clam quedā
 molunt. Iubent em̄ restituere ea, & parui refert ut ius faci-
 endi habuit, siue enim ius habuit siue non, tamen tenetur hoc
 interdicto, propter quod uī aut clam fecit. Tueri enim ius su-
 um debuit, non iniuriā comittere ff quod uī aut clam Prætor
 ait. Vbi enim per uim aliquid fit, ibi dolus præsumitur ff de ui
 bo. rap. le. Prætor par. Doli mali.

Itaq̄ ex hoc interdicto intellexisti, ubi ius præcedissent hī
 apostolici prædones, non fuisset illis hac facti uīa quiddā ten-
 tandū uī dolo & furto, sed iure. Sed quid plura dicā, si mens
 uobis

M V R N E R I.

uobis fuisset a probitatis & honestatis semitis non aberrare, non in hunc euangelicum ordinem uerissetis, in quo calices furari summus est honos.

Quibus nouem præmissis conclusionibus sufficiēter probatum credo, omnes eos qui hanc facti temeritatem uirtute uerborum dei fecisse se gaudent, aut quibusuis per eos allegatis iuribus, furta eiusmodi & rapinas colorando defendendo fures sunt & raptores patibulis gladio & alijs publicis iuditijs subiiciendi.

Sequuntur conclusiones octo de fictis & excogitatis causis, & famosis infamibusq; titulis euangelicorū: scilicet furti & raptori, cum quib⁹ maxima eorū malefacta fucant colorant & defendunt.

CONCLUSIO X.

Famosus est qui reformationis titulo sua sententia sola institutum cultum diuinum destituit aufert & delet, & quod omnes tangebatur sua temeritate deformat & approbat, plus ualere non animaduertens, quod re ipsa facit, quam id quod ab eo simulata mente concipitur.

Alij euangelici quum ab eis sciscitatur, quare diuinū cultū destituitis, aiunt se eundē in melius reformare & non delere, qui aut tam est a mente alienus, qui crederet diuinū cultū hactenus obseruatū, a concilijs & tota Christianitate a xij. apostolis, & sanctis pontificib⁹ dei martirib⁹ institutū & auctū, perire esse hīs cantunculis & cantilenis iam ab euangelicis si mijs in ecclesia decantatis. Etiam si uerba bona sint, est tamen melodia aliquando de Theodorico Veronen. aut Hilteprando ueteri, aut cantilenæ fabarū, neq; sunt humanæ excogitationes quicquid effecerint ipsi, at ea quæ fecere sancti dei, humanæ sunt inuentiones.

De nostro toti⁹ Christianitatis diuino cultu ita iura dicūt, sed nouo iure pro tali iniuria uerberat⁹ aut in exiliū mittitur.

Tt

A C T A

Sed si sacra ministeria turbauerit, uel celebrare prohibuerit, capite puniat C. de episco. & cle. Sed nouo. Et ideo missam abrogantes, & septem canonicas horas delētes, infames sunt quod publicis iuditijs præcipiantur puniri. Simile huic habetur in Auten. de sanc. episco. par. Si quis.

Quis ergo uobis demandat diuinum cultum a communi Christianitate institutū, uestro priuato iudicio leuare & auferre, contra iuris regulam. Quod omnes concernit ab omnibus approbari debet. De re. iur. li. vi.

Quare ergo in propria causa iudex estis, quum cōmunia iura id uentent. Ne quis sibi sententiam dicat C. Ne quis in sua causa. Generali lege decernimus neminem sibi esse iudicem uel ius sibi dicere debere. In re enim propria iniquū admodū est, alicui licentiā tribuere sententiæ. An nescitis nullam uos sententiā dicere debere nisi in partium præsentia, aut ubi partes contumaciter abessent ff. de re iudi. le. de unoquoq; & le. cotumacia. Ideoq; non debuissetis uos in totius Christianitatis præiudiciū sic tulisse sententiam.

Quum met ipsi ignoretis quid reformare debeatis. Primo equidē missam mutastis ut non esset sacrificiū. Sed nouum finxistis canonem cum ueteris reiectione. Tertio quo deuotius missam celebrem haberetis, germanās missas legebatis, latinas abrogando. Quarto populū monuistis sub utraque specie corporis scilicet & sanguinis Ihesu Christi communicare, sicq; missam toties reformastis, donec illam cum blasphematiōe præsentis Christi ex toto deleretis ut supremā blāphemiam. Sic & græci Troiā reformarunt, & Titus ac Vespasianus Hierosolymam, Romamq; ciuilia bella.

Eius me monet uestra reformatio (ut exemplo dicā) quale apud Aesopū reperio, lupū scilicet anferes reformare uolentem reuincto sacco post tergū, dextra cœlum indicabat anferibus aditū pādens doctrina salubri, sinistra uero anferem iugulans in saccum detrudebat. Dextra baptismū docebat lava

crupa

M V R N E R I.

crum esse regenerationis humanæ, sinistra iterū uno apprehenso anseres in sacco ponit, quousq; hæc falsa demonstratiōe omnes anseres in sacco a tergo reuinctū collegit. Ita & uos euāgelici lupi dextra Canonē indicatis alterandū, sinistra calices furamini & missarū casulas, dextera docetis missam germano sermone legendam, sinistra redditus & missarū census furamini. Dextera ostenditis uenerabile sacramentū panem dumtaxat esse pistoriū, sinistra monstrantias, acerras, & aureas atq; argenteas clices depredamini. Credo uos non tam esse incogitantes quin me uestrā reformationē plane intelligere uideatis. Non debet cum ostensionē liciti illicitū perpetrari ff de Off. prest. l. e. illicitas par. Ne tenuis. Falsa enim demonstratio non potest ueritatis substantiam permutare C. de præci. impe. offe. Cum falsa. Neq; ullus in hoc mundo intellectus capere potest. ut furari, rapere, incendere, latrocinari reformationis nomen mereantur.

CONCLUSIO XI.

Famosus est qui piarū caussarū furo erogationis scilicet elemosinarum redemptionis captiuorum, alimentorum pauperum, de aliena substantia non sua dominum honorat, & res sacras prophano iudice distrahit.

Uertij suas rapinas & furta elemosinarum erogatione defendunt, sicut se ludas ungenti effusione cōmendabat, non quod de se ipsis aut certe ludæ de pauperibus curæ erat, sed ut euāgelium recenset, quia fures erant & oculos habebant. Nunc autem nō licet facere malum ut bonum inde sequatur, xiiij. q. v. Elemosina. Ad Ro. Et sicut aiunt quidam nos dicere, faciamus mala ut ueniant bona. Quorum damnatio iusta est. Et nemo nisi uniuersus orbis nouit, non multū gaudere pauperes de ipsorum erogatione. Docetq; Salomon de propria & non aliena substantia dñm honorare, Prouer. iij. Disce Thobias, de tua substantia da elemosinā Thobias iij.

Tt ij

A C T A

Hæc etiam si respondendi Virtus in uigorem transeat, ipsi utiq; ecclesiasticor; honorum dispensatores esse nõ debent. Diui enim Laurentij interest thesaurus ecclesiæ dispensare, & nõ laicor;. Ideoq; & hæc furto absata bona a nullo usucapi possunt ab his qui ab ipsis illa emerunt, quia p̄r illicitã uendi tionẽ furtũ cõmiserunt C. de usucap. pro emp. uel transf. pã. Necem, tñ de hac conclusione satis superq; dictũ est supra.

CONCLUSIO XII.

Famosus est qui fidei & falsæ religioni, titulo & allegatione ueris dñis sua bona aufert, & ubi causæ cognitio ac prætor desiderat temere in competens iudicis adimplet officium.

Quarti fures euangelici, quor; Zwinglii caput est, ita respondēt sua furta glossantes, quod fictũ habuerimus & ex cogitatũ cultũ diuinũ, ideoq; & eis licere bona tali falso diuino cultui fundato capere &c. Nũc aut; ego respondēs quero, quis hæc dicat nostrũ diuinũ cultũ esse falsum, aiunt Zwinglius ipse. Quibus ego uicissim dico. Dicere Christũ Ihesum dñm nostrũ, sanctũ euangelĩũ scribere, & totius Christiani orbis fidẽm docere, dei martyres clamare, miracula ostendere, angelos fateri nostrũ diuinũ cultũ uerum rectum & saluiferum esse pro uiuis atq; defunctis. At nunc desigite uel omnibus his credere, aut certe uestro Zwinglio.

Iterum se iustificantes replicãt, ubi nam sacræ literæ iocueant nostrũ diuinũ cultũ esse saluiferũ & uerũ. Hic uos iam cõfundat deus uos famosi fures & prædones, hæc inuestionẽ facere debueratis, anteaq; neq; Zwinglio credidistis, nostra bona sic furando rapiendo, ut facere solent latrones neq; criminosi. Quir incompetẽtis iudicis adimplestis officũ in hac uestra diuini cultus allegatione, ubi causæ cognitio & prætor desiderari solet, iam quia nos facti spoliastis, primũ queritis si iustã uel iniustã causam habeamus. Vos affirmatis, nos negamus, & ius nostrũ maximis uoluminibus ostendimus, sicut fecit eruditissimus & nobilissimus Henricus octauus, Anglor;

M V R N E R I.

Anglorū Rex in suo de sacramētis libro, contra quem hactenus librum neq; uerbulo reluctari potuistis. Sic & fecit uenerabilis & probissimus Antistes Iohannes Rossensis, de quo uobis Erasmus Roterodamus improperat, quod in sua scripta nec mutire quidē audeatis, Clithouſeus Parisiensis & plures alij, ut sic ad minus negatio Cæsarū, Regum, Episcoporū, doctorū &c. causſam reddere debuisset suspectam & dubiā. Nam negatione sit res dubia C. de acqui. pos. le. Nemo, & de fi. instru. le. plures, ff. de trans. l. i. & ff. de coll. bon. l. i. par. Si cum possint. Insti. de interdic. par. Comodum.

Necesse hic est cōminisci historiā nobilissimi regis mei, & dñi Henrici octauī in præfato suo libro contra Lutherū inductam, de septem sacramētis, ait em̄ Marcus Aemilius Scaurus uir clarissimus & exploratæ probitatis, Romæ quū a Varius Sucionensi hominē parū sincero accusaret apud populū & orator oratione longa perorasset, ille breuiter & sua & populi fretus conscientia non dignatus oratione contendere. Quirites inquit Varius Sucionēsis ait Aemilius Scaurus negat, utri potius credendū, censetis. Quib⁹ uerbis applaudente populo, uir honoratus nihili futilem orationē elusit. Quæ percontatio non illi magis mihi uisa est quā in præsentī quæstione congruere. Vos Thuricenses dicitis Zwingliū concedere ut aliena bōna uī auferatis. Deus præcipit. Non furtum facies, utri potius credendū sit censetis. Christus saluator dicit. Hec est corpus meū, Zwinglius dicit, hoc significat corpus meū, utri potius credendū sit censetis. Augustinus, Gregorius, Hieronymus, Ambrosius cum omnibus doctoribus missam docent esse sacrificiū & uerus diuinus cultus. Zwinglius hoc negās idolatriā censet, utri potius credendū sit censetis. Vniuersus Christianus orbis septē acceptauit horas canonicas, quas Zwinglius reijcit, cui quæso credendū, censetis. Christi apostoli mulierū cœnobīa in sua uita instituerunt, quæ Zwinglius demolit, censetis cui credendū. Sed Barra

Tt iij

bam delegistis, Ihesum uero crucifixistis, quod neq; uobis neq; posteris uestris liberis & nepotibus ad honorem unq; reputabitur, quippe quod lutinista & fidibus canenti creditis, & uniuersae Christianitati diffidistis.

Nunc itaq; & hijs temporib; noster non ualet diuini cultus, neq; profunt monasteria, quae tunc proderant, & erant omnia iusta & recta, quando praenimia inopia uestros liberos in eadem intrudebatis, & paterna hereditate simul & materna priuastis, & iam scelus sceleris committendo eis omnia per uiam & latrocinia aufertis, hoc si animo infederat, quare non potius liberos uestros in primo balneo submersistis quam in hac tam iniuriosa exilia relegaretis. O uos infames nequam quid in proprijs filijs perpetratis. O patres iniqui, & omnis probitatis effeti, numquid de illis legistis Deuter. xiiij. Caue ne derelinquas eos, quia partem non habent aliam in tua possessione. At iam nullam habemus partem in nostror; patrum & matrum possessione, & ea quae nobis diuina prouidentia & probi homines elargiuntur, etiam a nobis aufertis.

Ita lex praecipit Christianis (qui uere sunt, uel esse dicuntur) specialiter demandamus, ut Iudaeis ac paganis, quiete degentibus, nihil tentantibus turbulentum, legibusq; contrarium non audeant manus inferre, religionis autoritate abusi. Nam si contra securos fuerint uiolenti, uel eor; bona diripuerint, non ea sola quae abstulerint, sed conuicti in duplum quae rapuerint, restituere compellantur, C. de paga. & de rebus & tem. Christianis. Si haec igitur de Iudaeis & paganis, si quiete degant, interdicta sunt atq; praepcepta, quare non magis etiam de nobis, qui eiusdem Christianae sumus fidei & religionis, eius dico fidei, quam ante sex dumtaxat annos nobiscum habebant comunem. Etiam si quid falsi in fide repertum fuisset, quod longe abfuerit, & diuina auertat clemetia, nos eius falsi non sumus authores, magisq; nobis copati deberet, quippe quod propter aestimatam religionem omnia nostra hereditaria bona

M V R N E R I.

bona temporalia propter Christum dereliquerimus, & religioni quam ueram æstimabamus incumbentes, nihil eorum in seculo didicimus, quibus hic in mundo arte & labore uiuitur, & nunc absque ullo nostro demerito a nobis per uim auferunt domum & curiam, ciuitatem & patriam, priuant omnino alieno debito, in perpetuam mendicitatem compellunt, in exilia religant interim hi fures & prædones nostris bonis, splendide epulantur cum diuite epulone aliquando in infernum sepeliendi. Exi igitur aliquando nimia rei grauitate pressi, & tanti sceleris conscientia grauati, aliquid nostrorum bonorum præstant, tantundem est ut cum his nobis bonis datis pediculos excutere ualeamus, reliquum ipsi in magna superbia consumunt. Si deus iustus est non sinet aliquando tantam iniuriam inultam iri.

CONCLUSIO XIII.

Famosus est qui mutato consilio in alterius iniuriam uno teste non legitimo, uel certe pluribus nulla iuris habita ratione alienis bonis fraudem fecerit, quia lege iulia peculatus poena plecti iubetur.

Quinti nebulones euangelici furtiui dico euangelij dicunt se mutato consilio, fundationes diuini cultus in alium longe meliorem usum commutare, quum tamen luce clarius sit, neminem posse consilium suum mutare in alterius detrimentum, fide re. iur. Nemo, & non est nouum.

Taceo id eos facere in unius testis ore sicut Zwinglij, huc uerum censent contra totius orbis Christiani testimonia, & contra dei uerbum ita sonans. Non stabit testis unus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit, sed in ore duorum aut trium testium stabit omne uerbum, Deute. xix. Etsi dixerint se plures tribus habere testes, ego centum mille uni ipsorum testium opponam quotquot habuerint.

Conclusio

A C T A
CONCLUSIO XIII.

Famosus est qui tumultu, seditione, concussione, religiosorum peculia, mercedes laborum suorum rapit, despoliat, scindit, frangit, & quia se atque sua bona deo dedicarunt, sacrilegij poena grauissima mortis puniendus.

Sexti euangelici nebulones se excusando dicunt ciuitatum communitates in culpa esse, quas uel domare non possunt, neque imperio gubernare. Si nesciunt regnare, deponant imperium, consensus posterior mentes eorum iudicat uanas. De tumultu habet Exo xxiiij. Non sequaris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiae, ut a uero deuias. De seditione ita lex ipsa perhibet. Per hanc legem punitur qui incipit & occasionem praestitit seditioni ff ad le. Cor. de sicca & uene. le. Eiusdem legis pars. Item qui auctor. Est enim scelus sacrilegio simile, ubi homines armati conueniunt contra rem publicam & seditionem facere publicis iudicijs corrigendum.

Sed & C. de his qui ad ec. confu. le. denuntiamus ita habetur. Denuntiamus uobis omnibus, ut in sacro sanctis ecclesijs & in alijs quidem uenerabilibus locis, in quibus cum pace & quiete uota competunt celebrari, abstineatis ab omni seditione. Nemo conclamationibus utatur, nemo moueat tumultum, aut impetum committat, uel conuenticula collecta multitudinem quolibet parte ciuitatis uel uici, uel cuiuscunque huiusmodi colligat, aut celebrare conetur. Nam si quis aliquid contra legem a quibusdam aestimet perpetrari, licet ei adire iudicem & legitimum postulare praesidium. Sciant sane omnes quod si aliquis contra huiusmodi edicti normam, aut agere aliquid, aut seditionem mouere tentauerit, ultimo supplicio subiacebit.

De concussione docet Iohannes Baptista milites dominorum dicens, neminem concutiatis. Et si simulatio praesidis iussu concussio interuenerit, ablatum eiusmodi terrore restitui praeses uinciae iubet, & delictum coerces ff de concussio. le. i. Ita deberent ciuitatum consules seditiones compescere, quid autem usque

in hac

M V R N E R I .

in hæc tempora fecerunt sufficienter uisum est.

Actu. xxv. ita dicit diuus Paulus. Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet iudicari, Iudæis non nocui, sicut tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignū morte aliquid feci, non recuso mori. Si uero nihil est eorū quæ ibi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello. O uos heretici & iniusti ciuitatum cōsules & Senatores, nos clerici & monachi una ad Cæsaris tribunal astamus, eius sententiæ subiecti, ibi utriq; dicit iudicandi, nihil uobis noximus, ut met ipsi bene nouistis. Si enim morte quid dignū egimus, mortē uoluntarie patiemur. Si aut̄ omnium horū in nobis nulla est culpa, in quibus nos accusatis, quare ergo patimini nos depredari & nocere nobis uestros seditiosos in corporibus, bonis & honoribus. Appellamus cum diuo Paulo Cæsarem. Sed eius rei deus in cœlis cōmiserat soli, & mundo uniuerso notū est, quod hæc omnia in præiudiciū & contemptū Cæsaris facitis, ita tumultuantes ne imperium suum in exordio firmare quæat, & pacem regno donare, repugnareq; non possit Theucro crucis Christi hosti & inimico, ita uos docent uestri fures prædicatores superiorib; & principib; uestris obedire. At spero deum e proximo Cæsari affuturū, ad opprimendā hanc uim uestrā & in enarrabilē iniustitiā, hocq; confidite, uester erit patiendi locus, quum uerit Cæsar, sicut noster iam adest nobis.

De mercede uero laborū religiosorū & oim manibus laborantū Deut. xxiiij. habet. Non negabis mercedē indigentis & pauperis fratris tui siue aduenæ, qui tecū morat̄ in terra, & intra portas t̄as est, sed eadē die reddes ei precium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animā suam, ne clamet cōtra te ad dñm & reputetur tibi in peccatū. Quo ergo iure contra hoc diuinū ius non solū mercedē religiosorū reddere differtis, sed omnino aufertis, uos uideritis.

CONCLUSIO XV.

Famosus est qui religiosas edes expilauerit, effregerit, expu-

Vu

A C T A

gnauerit, quia lege iulia de ui publica tenet capite puniendus.
 Septimi euangelici similes dicunt se nostra bona immobilia
 domos & monasteria nostra expugnatione nostra possedisse.
 De quo Leuit. vi. sic scribitur Et reddet omnia quae per frau-
 dem uoluerit obtinere integra, & quintam insuper partem
 domino cui damnum intulerat.

De omni quod destruit tibi obesse non potens, ut scilicet
 sunt infringere uitra & fenestras, rumpere ianuas, dilacerare
 libros, fornaces demoliri, uasa effundere, & eiusmodi sce-
 lestorum & improbissimorum uiroꝝ clara facinora per euangeli-
 cos nequos & nebulosus facta in ecclesijs domibus & monasterijs,
 praecepit Moyses ex diuino ore Deu. xx. Nec potest bellantiũ
 contra te augere numerũ &c. Hæc in quibus si hostibus facere non
 licet, quare tuis ciuibus & liberis ex tuis lumbis genitis fieri li-

Neque interest si nullus factus sit concursus, nec (ceret,
 quisque percussus, sed nihilominus aliquid captum est, nihilomi-
 nus legi de ui priuata dinoscuntur obnoxij ff ad le. iul. de ui pri-
 uata le. Nec interest. Et quicquid eo modo alienat, improbe possi-
 det C. Vnde ui. Auctoritate in uer. improbe postulatis.

Ideoque si quis in tam uesana deciderit pertinacia, ut bonorum
 rei publicae possessionem aut certe aliorum quorumlibet hominum
 ante latam iudicariam sententiam ui detineret si bona sunt uim faci-
 entis, debet & bona & possessionem restituere, & illorum bono-
 rum dominium perdere. Sed si alienis bonis uim facit, non solum
 bona restituere debet, sed & cum bonis æstimatione C. Vnde
 ui. Si quis in tanta. Satis itaque hic dictum est de famoso facto &
 ciuili ac poenali poena eorum qui uim faciunt.

CONCLUSIO XVI.

Famosus est qui concussione interueniente eiusmodi terro-
 re absentis bona pro derelictis habet & aufert quia praeses re-
 stitui iubet & delictum capitali iudicio coercet.

Octauus euangelici nequos, ubi timore ac seditione & tumultu
 clerici uel monachi aufugerunt, omne quod remanserat
 accipiebant

M V R N E R I.

accipiebant, eorum bonorum se domini aestimantes, quippe quod pro derelictis habebant, quod omnino fieri nequit, id enim pro derelicto habet quod uerus dominus eo rejicit animo, quod talia in suorum bonorum numero amplius habere nolebat, insti- dere di. par. Pro derelicto, secus autem est de clericis seditio- ne & tumultu auctugis.

Et tenetur quilibet scire quid non sit suum C. unde uile. fi. sed & quod non sit suum aliorum esse C. unde uile Conquæreba- tur. Sed & nullus nostrorum bonorum in licitatione uel subasta- tione aestimationem ponere debet, etiam si uenalia forent, eti- am si iudæi essemus, ius enim hoc requirit ut cuiuslibet suorum bonorum dominum demandetur C. de iud. & cæli. Nemo.

CONCLUSIO XVII.

Famosus est qui ablata religiosorum bona etiam in quoscunque- pios usus dispensat, & inuitis dominis contractat.

Si furtum est contractatio fraudulenta rei alienæ inuito do- mino &c. sicut supra sufficenter est probatum & ostensum ff de fur. le. i. Et uos nostrorum bonorum inuitis nobis procuratores esse uultis, nescio ego ullo procuratore uos comparare, quã procuratore in tunica fulua, bursam in collo portantis domi- ni nostri ihesu Christi, merces autem horum procuratorum est suspensio, sitque hic satis dictum de uestra mendaci responsione, & furo ac stibis quibus maxima uestra furta, rapinas, sacrile- gia exornatis & coloratis. Interim uniuerso orbe uestra sce- lestia mendacia & facinora non ignorante.

SEQUUNTUR CONCLUSIONES

de iniurijs & contumelijs uiuorum. Et primo cum deo dicatis uirginibus perpetratorum.

Famosus est, qui deo dicatas uirgines lege prohibitas ducit uxores, incesti uetitiq; coniugij se nuptijs funestans, cum ex eis editos liberos lex pro nullis liberis habere præcipiat, & a patre non alendos demandet.

A C T A

Hac in conclusione miros in me impetus faciunt, & pernitiosissime insolefcunt, qui sacras duxerunt meretrices, uirgines dicere uolebā, at ego illis palā faciam, non esse me qui hæc loquor, sed spiritus patris mei dei q̄ in me hæc intonat, & lex ipsa, illis succenseāt, non mihi, q̄ ex eorū ore hæc ipsa cōscripsit.

In lege diuina scriptū est Deut. xxiiij. Quum uotū uoueris dño deo tuo non tardabis reddere, quia requiret illud dñs deus tuus, & si moratus fueris reputabitur tibi in peccatū. Si nolueris polliceri absq; peccato eris. Quod aut̄ semel egressum est de labijs tuis, obseruabis & facies sicut promisisti dño deo tuo, & ppria uolūtate & ore tuo loquutus es. Ex q̄bus uejbis clare adparet deū a nobis exposcere uoluntariē emissa uota.

Item Nu. xxx. specialiter de mulierib⁹ ita habet. Mulier si quippiā uouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari, si cognouerit pater uotum quod pollicita est, & iuramentū quo obligauit animā suā & tacuerit, uoti rea erit. Ex hijs duab⁹ auctoritatib⁹ aperte ostenditur & uotum sola uoluntate factum, & cum iuramento firmatum utrumq; reddendum.

Paulus i. Corinth. viij. ait. Nam qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatē, potestatem aut̄ habens suæ uoluntatis, & hoc indicauit in corde suo seruare uirginem suā, bene facit. Igitur & qui matrimonio iungit uirginem uiam, bene facit, & qui non iungit melius facit. Quum igitur a nobis continētia uota deus a nobis exposcat, dicatq; diuus Paulus bene factū esse, quis tam uellet a mentis ratione tanto deuiare, ut deum a nobis dicat aliquid impossibile exposcere, quod Paulus melius factum esse doceret.

Sed nostri euangelici nebulones & neq̄, ut suam luxuriā habeant securā, eam matrimonio fūco honestant, & in corda hominū uenena transfundunt, continentia esse impossibilē, aut ergo nubere oportere, aut aliqd̄ scelestius & turpius perpetrare. Ex tribus iam dictis auctoritatibus patet eos impudenter

M V R N E R I.

clenter de continētia mentiri. Secundū pessime est & dictū & cogitatū in uniuersum humanū genuū, in uirgines, uiduas, adolescentes, uiduos, monachos, moniales, heremitas, anachoritas, sed & in fere oēs sanctos dei. Et in Christū Ihesum met Om̄m nostrū, adeo ut eiuscemodi neq̄ talia euomentem ab hoc orbe delendum iudicandum esset.

Conquerunt hī porci semper in luto luxuriare se uoluntates ipsi continere non esse in eorū potestate. Id omēs diaboli uelint, impudicis colō abitant mulieribus, ebrīj, gulosi, & ad palata semper exundantes, omnibus horis crapulā suam exuberantes, nullius dei penitus apud eos est abstinentia, nulla sacerdotalis cōuērsatio, dies noctesq; uina ingurgitant, & repletus uenter de facili aestuat in libidinem, & Salomone teste in uino est luxuria. Aiunt se experiri & contra eorū uoluntatem pollui, sed hęc quādam continentia & castitatē, quæ uirtus est cordis & mentis & non culi, neq; erit delictū nisi fuerit uoluntariū. Vnicū tamen fatebor illis graue esse, adeo ut uir sanctus Franciscus cōtra hunc sp̄ritū nudus se niue & frigore debilitarit. Diuus Paulus hunc a se tolli dāmonē enixe rogauit, Hieronymus etiā in arcta pōenitentia positus, choreis uirginū sibi uidebat interesse & c. ergo uirtus est castitas cui cōlū debet, quæ sic tendit ad ardua, parū est quod delectat, æternū uero quod cruciat, labor est ingens, merces autē copiosa. Oh hoc Christus saluator dixit. Aliqui castrarunt se propter regnū dei, in quibus clarissime de potentia loquūt, quod nos scilicet castrare possimus, mox de difficultate subiungēs. Qui potest capere, inquit capiat. Qui de hoc prolixius & loqui uelit & disputare, libellum Iohannis Dietsbergij legat, Lutheri uotis monasticis respondentem.

Præterea si continentia & castitatis uota, ut cætera quoq; uota deus a nobis exposcat, ut supra est dictū, deo dicatis monialibus uirtute diuini uerbi præceptū est non nubere, quod sinubant, priora uota irrita facientes, æque famosæ sunt cum

I A C T A

cum his mulieribus quæ primo marito uouerunt, alterum superducentes. Sicut & uir quispiam qui primæ uxori alteram superinduxit ff. de his qui no. infa. l. e. Quid ergo.

Quod si quis temerari non dico raptus, sed deo dicata & sacra uirginem matrimonio sibi copulare, huc lex iubet capite plecti C. de episco. & cle. Si quis, & quæ de uiris diximus, de mulieribus dicta esse uolumus. Sic ergo nubentium contra diuinas & humanas leges bona non hereditibus sunt permittenda, sed fisco applicanda C. de incest. & inuti. sup.

Pene uero contra leges & illicite sic nubentium sunt, quia omnia eorum bona confiscanda sunt, sed & bona dotium in exilium relegandi sunt, debentque cingulo priuari & honore. Et si infirmi fuerint status uerberandi sunt C. de incest. & inutilib. nup. ea.

Nec sunt liberi eorum naturales nuncupandi, & ad paterna bona recipienda indigni, nec patri præcipitur eos alere & educare C. eo. Ex complexu.

Sed in specie de sacerdotibus præcipitur Leuit. xxi. Sacerdos autem uile prostitutum, & quæ a uiro repudiata est, nec uiduam ducet uxorem, quia sanctus est domino deo suo, & offert panes propositionis. Nunc autem his temporibus communiter aut ducunt moniales, uiduas uel meretrices, aut certe suas fornicarias, cum quibus illis prior fuerat consuetudo, aut aliter qui uanas mulieres sacerdotibus a deo interdictas, tamen est illis mens constans & integra iuxta uerbum dei se regere & ambulare.

Propter hanc igitur conclusionem nemo mihi sit molestus, sed deo Moysi & legibus ipsis ita præcipientibus.

C O N C L U S I O XIX.

Famosus cum sit is qui hoc scelesto contubernio deo dicatarum uirginum nephanda licentia se commaculauit, consequens est, ut liberi sic geniti omnis paternæ substantiæ & beneficijs sint indigni, nec naturales nominandi.

Hoc conclusionis huius consequens clare habetur C. de incest.

M V R N E R I.

cest, & inuti. nup. Ex compleu. Nunc autem ecclesia neminem ad continendum seu uouendum compellit, ideoque neque de pontifice, neque de ecclesia conuenerere possunt. Sed in ordine quæ præstat ecclesia, continentiam uult habere connexam, & hoc facere potest, sicut quiuis alter qui sua bona dat cum onere ab eo imposito ff de pactis in traditionibus.

Qui igitur sacerdotio initiari cupit, non ad pompam, neque ad superbiam, sed ad utilitatem, hic prius suam potentiam emittatur ad onus suscipiendum, quod portare conatur, quod si ei nimis fuerit ponderosum, se scilicet continere in sacerdotali officio, quod si se posse præsumat, nihilominus hoc officium cum timore suscipiat. q. i. Non est putanda.

CONCLUSIO XX.

Famosus cum sit qui deo dicatam sibi desponsat, & contra leges coeat, consequitur ut nec uir, nec uxor, nec nuptiæ, nec matrimoniū, nec dos, nec patria potestas intelligatur, quia lex huiusmodi liberos uult uulgo fuisse conceptos, & contrahentes exilio, bonorum confiscatione, uerberibus & infamia daminat.

Hæc conclusio probatione non eget, quia de uerbo ad uerbum ex lege sumpta est, Insti. de nup. par. Si aduersus.

Nullum enim pactum conuentum sed neque contractum interuenisse inter eos præsumimus, qui contra leges contrahunt, C. dele. & con. prin. par. Nullum enim. Et quod ex eis sequitur, nullum rōboris esse uolumus, sed inutile C. eo. le. ea. Sed & si.

CONCLUSIO XXI.

Famosus est qui sacras uirgines in nuptias ausus fuerit sollicitare, promouere, solemnizare, facultatem dare, & cum posset non prohibere, quia in maleficijs uoluntas non exitus spectatur.

Omnibus uitæ meæ diebus audiui non expedire pediculos in pelliceis educare, fouere, ac enutrire, quum suapte natura ibi incrementa. Quare ciuitatum regentibus & rectoribus

ex toto

A C T A

ex toto non æstimarã necessarũ, sed eorũ probitati & honestati multo plus fuisse decẽs & honorificũ, monasteriorũ clausuras nunq̃ referasse tam uiroꝝ quam mulierũ, ad eorũ profugia non consuluisse, auxilia præbuisse, & millecupla praxi uolentiã intulisse contra dei præceptũ, contra leges, q̃ eorũ uotis desciscere & deo non seruare, quæ sua met uolũtate sponponderant, causa profecto a qua om̃is urbiũ & ciuitatũ probitas merito abstinere debuisset. Sed quid cordibus eorũ delituit, nostri rapti census, redditus, & decimæ prodiderunt. Quibus & si ditiores facti sunt, hoc tamẽ illis ipsis nostris bonis nomen est parũ eis, ut cum ueritate eis improperare possimus, eos improbos & famosos factos. Vnde certe proborũ intolerabilis & horrenda.

Sed ad Conclusionem non illos puniri modo qui fecerũt, sed qui opem, auxilium, consilium, & ad talia facienda consenserunt Leuit. xx. in Ver. Succidamq̃, & ad Ro. i.

Quod aut̃ in maleficijs nõ exitus sed mala uolũtas spectet, habes ff ad le. Cor. de sicca & uene. le. diuus Adrianus.

CONCLUSIO XXII.

Famosus est cõmuni Christianorũ Heluetiorũ a suis progenitoribus introducta consuetudine, qui etiam in bellicis cladibus puerperæ, seniculo, infanti puerulo, præpitero, sacris ecclesijs & uasis deo dedicatis, quid per uim intulerit, abstulerit, prophanarit, capitali iudicio obnoxius, maiore procul dubio infamia notãdus, qui id ciui fuerint ausi intẽrare, quæ sua laudatissima consuetudine cuiq̃ nec in hoste licebit.

Qui apud Heluetios in bellicis motibus eorũ iuramẽta audivit, de hac consuetudine recensere potest. Neq̃ est in mundo qui eam non fateatur Christianã, probam, laudabilem & omni honore dignã, ideoq̃ & legibus cõparandã, nec cũ honore intermitteri potest, neq̃ huius cõsuetudinis præuaricator minus puniri debet, quã legũ trãsgressor i. q. vii. Si quis.

Quomodo aut̃ euangelici nostri se erga clerũ, monachos, moniales

M V R N E R I.

moniales, non in bello dico, sed in eorum met suscitata seditione, furando, rapiendo &c. heu nulli est non cognitissimum quæ neque Thurca nobis fecisset, supra nimio plus dictum est, & hic non nisi cum summo tedio ultra narrandum.

CONCLUSIO ° XXIII.

Famosus est qui non citatum, non uocatum neque conuictum, aut certe nullius iudicij uel reum uel obnoxium de sua possessione & iure uiolenter, aut per sententiam deturbat, exilio damnat, aut quouis alio iudicio publico molestat. Cum ius & lex de oibus bona presumat, donec oppositum iure constet & pbeat.

Deus iustum iudicium in proximo faciendum præcipit, Leuit. xix. Et quod iustum est uel esse credit, iuste est exequendum, Deute. xvi. Quodque bonæ uiaë initium sit iustitia, plusque accepta deo quam uictima, Prouer. xvi. Neque bonum est derelinquere ueritatem iudicij, Prouer. xviij. Et docet nos diuus Paulus armatos esse per arma iustitiæ a dextris & a sinistris. ij. Corinth. vi. Sed hij nostri euangelici neque moliti sunt diuinam iustitiam ab hoc seculo delere, interim se nihilominus dei ministros iactantes, & uerbi diuini imitatores. Vbi queso hoc est dei uerbum, cuius uirtute hæc facti uia est incedendum, tale quid uerborum dei ego non reperio etiã in omnibus libris meis. Hoc autem ex eisdem ipsis libris cõpertum habeo, absque iustitia nullum esse uel dici posse uere Christianum, Iaco. ij. Qui autem in uno delinquit, factus est omnium reus, & tamen egerrime ferunt, quando heresi accusantur, quid ad hæc dicerent apostate, si eos non esse Christianos airamus, pro ut non sunt, quid ad me etiam si hoc eos male habeat, saltem ueritas ita sit.

Quumque iudex non damnat, sed lex ipsa xxxiij. q. v. Homicidas, quare igitur hij scelerati heretici absque ulla lege clericos & religiosos damnarunt, & publicorum iudiciorum pœnas intulerunt, quod nec quisquam licitorum esset facturum.

Et ubi hij heretici fures scripta iura non legissent, potuissent saltem in sacris literis, uel tñ pede offendisse Actuum, xxv.

A C T A

Sine cōratione uidet̄ mittere uinctū, & causas eius non si-
gnificare. Et si quod crimen est in uiro accusent eum. Eo. ca.
in Act. Sed quid plurib⁹ de his nebulonibus recenseā & eorū
malefactis ac iniustitia, si probi permanere uoluissent, nō fu-
issent facti euangelici? Hæc breuib⁹ tota est ueritas. c

C O N C L U S I O XXIII.

Famosus est qui ciuem, incolam, aut quemlibet aliū suis clau-
sum muris, territorijs, ditionibus, ciuilitatis onera sustinen-
tem, uel hospitem etiā cuiuscunq; statū & conditionis, nul-
lo iuris uigore a suorū bonorū dominio, possessione titulis de-
pellit, uiolēter quā illorū aufert, furtū, rapina & oppressio,
nullis unq; uel fidei uel pb̄tatis fucis honestanda excusanda.

Salomon ait Prouerb. iij. Ne moliaris amico tuo malum,
quum ille in te habeat fidutiā, mortē ego potius oppetiissem,
quam credidissem, & de ciuitatū rectorib⁹ tale quid fuisset
suspiciatus, quod in clericis & religiosis factū & infamia eius-
cemodi uim & iniuriā intulissent, qui multis annorū centen-
is in prosperis & aduersis eis cōmorati sunt, onera ciuilia porta-
runt, & omni procul dubio in eorū anxietatibus & angustijs
cum eis mortem perpessi fuissent, ut sic ab eis omni prorsus iu-
stitia exclusa, mentem alienassent, factū obfuisent, & sine
eorum culpa in exilia & Ancyras relegassent. At iste nunc ex
uentre matris suæ neq; est scelestissimus, nisi quem tatiā fi-
dutiā locata sunt, & nulla hostilitate indicta, nullo suo saluo
honore plus quā hostis nocet atq; ledit, sub probatatis & ami-
citiæ palliolo. Quære obsecro ab his ludis Ihesu. Christe ad
quid uenerint, osculo prodituri.

Hoc peregrino facere prohibentur Exo. xxij. Aduenam
non contristabis, neq; affliges eum. Deutero. xxiiij. quanto
minus suis ciuib⁹, incolis, sed & proprijs liberis a se genitis.
Literas nobis dederunt atq; sigilla, non minus nos defendere
quam suos ciues, libertates, nocte non uigilandi, bellandi,
custodiendi. Tutores nobis dederunt Economos &c. nostrā
utilita

M V R N E R I.

utilitatem promouendi, & dāna nostra præcauendi. Quis est per immortalē deum tam infidus, qui sub hac tanta faciē amicitiae tutelæ &c. quid mali suspicāre potuisset. Quando nos unq̄ dignati sunt uiuere, uina extulimus absq; omni mensura luceos flauos illis decoximus, ius carniū fuluum, quasi met ipse deus adesset. O uos nequā, O uos ludæ proditores, O nebulones perfidi, quā nos turpissime decepistis, centum mille diaboli uobis hos flauos luceos apud inferos benedicāt.

Qui irrogauerit maculā cuiilibet ciuium suoz, sicut fecit, sic fiet ei. Aequū iuditiū sit inter uos, siue peregrin^o siue cuius peccauerit, quia ego sum dñs deus uestez, Leuit. xxiii. Nulla erit distantia personarū. Ita paruū audietis ut magnū, nec accipietis cuiusq; personam, quia dei iuditiū est, Deut. i.

CONCLUSIO XXV.

Famosus cū sit, q nullq iuris uel forma uel ordine seruato, in personis aut bonis quiddā fecerit iniuriū, facto siue uiolentū, maiore & dupla notat infamia, q post illatā iniuriā cū eiusmodi innocētib^o, oppressis & expulsis, nulla restitutiōe præuia paciscit, dānose cōcordat, ac aliena bona diuidit atq; partit.

Hæc conclusio nulla indiget probatiōe, sed uniuerso mundo est uera habita, hunc esse scilicet furē, qui mea bona furat, & maximus malefactor & neq; qui nullo iure post facta furta, uenq; cogit de suis met bonis recipere quantū sibi placuerit. Nihil ergo mihi dat. Idem enim est nihil mihi dare & meum dare mihi, Insti. de lega. par. Sed si rem legatā, in prima ablatione efficit fur, in secunda ui retentione raptor.

CONCLUSIO XXVI.

Famosus est & non sine consensus suspitione, q in seditiosos & tumultuantes re male gesta libellis inuectus, depredationes, furta, rapinas nobilibus factas detestatur, clericoz autem siue religiosoz consimiles iniurias neq; in uerbo committitur, quasi in miserabili persona liceat, quod in nobili lege & infamia est prohibitum.

A C T A

Hic & si nullo modo necessariū esset in Lutheranos nebulones crimen iniiceret suspicionis effusi sanguinis miserorū rusticorū tumultuantū, & in seditiosam libertatē proclamantiū in prædicatores, dico noui fucati ementitæ glosati euangelij, & in eorū receptores, defensores, consentientes, quorum id nemo non nesciat, faciam tamen ex superabundantiæ cui uideamur ullam iniuriā irrogasse aut falsitatē, ut ipsi solent pauperis speculis exornasse, & certos Lutheri locos citabo, quibus rusticorū crabrones irritarant, re adhuc integra, at iam re pef sine gesta ex eodē ore calidū efflant, ex qua prius frigidū exsufflarunt. Nam hoc ego Lutheri factū improbissime & iniquissime gestū cenfeo, quod scilicet ab initio tantis curis miseros rusticos in seditionem clamorosam sollicitauerat, & uix in hanc facti uiam suis libellis cōpulis, euersa autē re tota caput suum extrahit, & quum Iuda proditore pœnitentia ductus, ludæis triginta denarios in templū reijcit, immerito uiuens doctor præceptor, fomentū, suscitebulū, & initiū tantæ pceptæ cladis, discipulis iā mortuis, q̄s hac uenenosa doctrina seduxit.

Sed & hoc improbū & famosum iudico, quod post sanguinem rusticorū fufum in eos solos inuehit, pluresq; enim ciuitates clericis & religiosis multo plura furati sunt & rapuerunt, quā rustici contra deum ius phas & æquitatem. Hoc idem & multi Lutherani terrarū dñi fecerunt, quos omnes ne uelulo quidē in restitutionē adhortatur, taceo quod inuehendo in faniret ut in rusticos, indulgentias quoq; elargir̄ eis qui alii quem ex eis occideret, quemadmodū miseris fecerunt rusticis.

Age nunc ostēdamus quibus uerbis rusticis bilem mouit, colerā auxit, & in seditionē cōcitauit. Contra Siluestrū Priorem scribēs dixit, Non solū rusticos & simplicē populū, sed & reges ac principes debere omni armorū genera in Pontificem Cardinales & spirituales efferrī, debeatq; potestas secularis libere suo uti officio, neq; animaduertere qd contra hoc ius scribat canonicū, quod totū fuisset fictū & excogitatum.

Itēsa

Item in libello ad germanā nobilitatem, concitat Christianos nobiles in Pontificē, ut in cōmunē totius Christianitatis hostem & destructorem, Rusticis equidē & urbium ciuibus melle ora eorū illiniuit, ad dei uerbū defendendū, atq; Christianam libertatē tuendā, donec ad hoc faciendū omnes rabidi ut canes absq; ulla ratiōe facti sunt. Quam primū aut res eo deducta est, ut in monasterijs & ecclesijs nihil magis furandū rapiendū repertū est, iam euangeliū defensum fuit, & Christiana libertas uenditā, factiq; sunt ex toto liberi, quales sunt quos iura deditiq; appellat, id est ex emphiteotis cēsis redituarijs facti sunt, in uita pariter & in morte serui, hoc est, duplicatum est iugum eorum.

In Babylonica captiuitate ita scribit. Fideliter clamo nullo iure Christianis imponi posse ullam legem, neq; ab hominibus, neq; ab angelis quam met ipsi uelint & patiunt, quis hic non uidet effrenes eos fecisse, neq; solū a iugo canonū, sed & legum imperatorū soluisse uniuersos Christianos.

In quodā paruulo ad iudicandū libello ira digerit. Iam ita claudimus. Vbicunq; Christiana est congregatio, quæ euangeliū habet, non solū ius habet & potestatē, sed ad hoc tenet per salutē animarū suarū, & per uota ac iuramenta Christo in baptismo facta, ut uitet, fugiat, deponat, & obedire recuset superioribus religiosorū episcopis scilicet, abbatibus &c.

Vbicunq; hī euangelici fures prædicant, ibi neq; pax est, neq; quies undiq; seditio & tumultus; palam enim prædicat euangeliū portare tumultibus & seditionib; inualescere secundum Christi uerbum. Non ueni mittere pacem sed gladium, ego hæc sapissime ex eorū ore audiui.

In quodam libello ad Senatū Pragensē Lutherus ita scribit. Non est sperandum talia cum pace & externa quiete fieri posse, sed suprema seditione & tanta tempestate, ut fere nauicula uideat̄ tota submergi. Quid aut̄ ad hoc aliud dicam quā Petri uerba, oportet deo magis obedire quam hominibus.

Ideoq; & illud in primis uos cononere debet ad procedendū, ubi principes & superioritates uobis uideritis repugnare seu aduersari, certo ex hoc iudicio scituri ex deo hoc esse quod cepistis, deumq; uobiscum esse. Ex quibus Lutheri uerbis Pragenses non modicā habuere displicentiā, ut plerofq; Lutheranos occiderint, alios e regno expulerint, Hussiticā sectam insuper relinquentes, Christianā se dederūt unitati, ex quo laus & gratia deo. Quibus ex uerbis liquido claret Lutherū omniū seditiōnū facile fuisse principem & ante signanū, nec solos rusticos mouere uoluisse aduersus nobiles, sed & ciuitates cōtra principes & reges. Neq; unq; usus est populus in hoc mundo de seditiōibus & discordijs plus gaudere, quam hij neq; & rabidi nebulones. Nunc autē quum miseros rusticos uix in seditiōnē multiplici suasiōe sua compulit, & exciitauit, & re pessime administrata, ut gratiā retineat principū, retineatq; rusticorū & animas & corpora dāmonibus ipsis dat & obijcit, extra omnem honestatis modū in iam mortuos execratur, & maledicit. Quumq; rusticorū concursus in summa clade & strage fuerat, duxit sibi deo sacram uirginem in legitimam meretricem, in maximo gaudio triumphans, exequias, tricesimumq; hoc modo suis discipulis celebrās. Quis autem a seculo unq; audiuit monachos nupsisse.

Sed quid plura referā. Nemo nisi deus & uniuersus uobis nouit, quomodo hij euangelici nebulones simplicem populum primo in nobiles concitarint, & inobediētē fecerint, secundo nobiles in religiosos. Ex quorū numero apud Franciscum de Sickingen pleriq; ante Treuerim germanas iamq; legebant missas, nobilē & strenuū uirum seducentes, qui iam omnes missas ut idolatriā abominant, ita non nouit hoc hominum maledictū genus sibi met in docendo constare. Et ecce uir nobilis mortuus est, quū superuiuant hij neq; apostate religionis Christi. Tertio Cēsarem, principes, ciuitates, terras, cōmunitates, in tātas discordias, rixas, cōtentiones inuoluerunt.

M V R N E R I.

runt, ut se explicare nequeant, nec nobis summa spes e proximo Thurea ad futurum, qui nostras dirimat lites & bella, & ad huc tam caeci sumus ut istos neque criminosos foueamus, nec occidimus, pestes & exitia totius humani generis.

Rusticos ne ego defendo, quod illis iniquis euenit, merito passi sunt. Hoc autem me habet miserrime, ut post tantum fufum sanguinem bellorum authores (euangelicos fures uolo) superuue refinunt, & a rectoribus ciuitatum defendunt, educunt, nutriuntur, absque ulla tractatione demeritorum poena, sed & ex publico arario uicitant, ne nobis neque & nebulones desint, qui rusticos exterminent, nobiles depauperent, & religiosum statum suis furtis, rapinis, & sacrilegijs deleant.

Sed & hoc ex corde doleo rusticos ob eorum furta & sacrilegia, trucidatos consules uero ciuitatum de quibus maior est providentia & sapientia praesumptio uiuere impunes, qui multo plura furati sunt & rapuerunt, ac ab ecclesijs alienarunt, quam miseri rustici, quasi hoc solum rusticis praecipit sit. Non furtum facias. Non concupisces rem proximi tui, & non aequum ciuitatum incolis, de hoc tamen plura cum apparuerit contradicere, sed scio hos neque euangelicos nunquam ausuros quicquam contradicere.

CONCLUSIO XXVII.

Famosus est, qui de fide disputando & praedicando personarum subornatione, clamore, tumultu, terrore, minis, aut quouis alio quaesito colore calumniam fecerit, quo minus pars altera de cuius prauidicio agit, libere suae causae merita tueatur, atque defendat.

De fide disputare duplici ex causa prohibentur est. Prima ne ex hoc de exemplum tumultuandi & periurij, Secunda ne iterum in dubium reuocet, quod semel bene est definitum & determinatum. C. de summi. & si. ca. Nemo clericus. Alioqui quod unquam determinaret, per temerarios & friuolos iterum in dubium reuocaret, neque hoc modo Christianitas ipsa unquam esset quiete habitura, quod hoc nostro tempore experientia didicimus.

Ex mul

A C T A

Ex multis dolis fucis & technis non est hæc minima euang-
gelicorū furum, quæ simpliciter Christianū populū deceperun-
atque seduxerunt, quippe quod hæctenus multa illis fuerint oc-
cultata ad eorū salutem pertinentia, quibus a doctis seducan-
tur, & a diuino uerbo auertant, quæ techna maxima est caus-
sa effusi sanguinis rusticorū & percepti damni.

Quo dolo hi apostolici neque hoc modo utuntur, primo enim
se offerunt coram tota communitate disputaturos, ad quam di-
sputationem congregantur & accurrunt quædam generū stulti,
pariter & neque huius factionis consci, iacobellus fistulator,
Henrichus Pfurpensis, Conradulus Butly, & ceteri mecha-
nicorū sutorū, sartorū, cerdonū, coquorū, oprobri & bonifilij
& disputatores famosissimi, hi tales actanti rei publicæ Chri-
stianæ censores germano sermone oia rident, & quodcumque
a catholicis profertur illudunt, clamant, obstrepunt, sibilant,
manibus plaudunt. Videres nihil amice lector quod ad secur-
rarum neque uirorū & stentoris officium pertinet pretermis-
sum, tam sunt strenui & clamosi in Christiana ueritate eruenda, quæ
hæctenus mille quingentis annis delituerunt.

Secundo si quid ex catholicorū parte fuerit allegatum, quod
neque negare possunt neque audent omnibus sacris literis testi-
monium perhibentibus. Huic incommodo ita subueniunt, obtru-
dunt noua testamenta a Lutherō interpretata, & ut lyncei ui-
dent, & si unicū dumtaxat uerbulū dissonat, etiā sensu ex to-
to consonante (non potest enim quicumque interpretēs uerbum
reddere uerbo) mox insurgunt. Ecce fraus inquit ecce dol-
lus. Adhuc inquit unus Lutheranorū huius Christianæ dispu-
tationis moderator altius legite, uos ceteri diligenter perpen-
dite, uidete libros, intuemini quæso textū, tam diu uidentes,
actanta diligentia peruestigantes, donec in nostris cistis & mo-
nasterijs oēs uiderint calices, acerras, monstrantias, cruces,
census, redditus, decimas, literas, uestes, & uniuersam sup-
pellectilem, quæ cum omnia furto & rapinis abstulerint tunc
huius

M V R N E R I.

huius Christianæ disputationis intentū sunt finem cōsequuti.

Tertio disputationis ponunt conditiones, scilicet se nullo concilio credituros, nullis sanctis doctoribus, nullo naturali magistro, non deniq; epistolæ Jacobi, quod stilū non redolet at apostolicū, non libris Machabæorū, quod ob quæstum sit confictū, nullā cum Markolffo sibi arborē deligentes, in qua suspendantur, sed unico diuino uerbo se credituros testatur, & illud apud neminē reperiri dicunt nisi apud se, reliqua omnia a catholicis insuetūta, humanas adserunt excogitationes & pura fragmenta. Ego nunq; deum credam sic & mentem & rationem exuisse, ut suum uerbum his nequissimis & scelestissimis furibus committeret, sed neq; stabulum porcorum.

Quarto nullū sunt passuri iudicem, dicunt enim uerbū dei a nemine debere iudicari, quod tam est simplex & rectū, ut etiam in testis dici possit, interim non cogitantes nos nullatenus admissuros uerbū dei apud se esse. Esto admittamus uerbum dei non iudicandū, oportet nihilominus per iudicis censuram edici, quæ pars uerbū dei habeat, aut quæ illud in suo genuino sensu intelligat. Iudiciū omne a nobis auferunt, & ipsi interim omnia iudicantes deum iuxta atq; subulcū, se scilicet habere uerbum dei, se plane intelligere & uere ex spiritu sancto loqui. Hæc & his similia quæ ne Horestes esset crediturus, etiam deum maxime fareret. His & similibus conditionibus nullum unq; ipsi essent ludum perdituri.

At iam sacræ nos literæ docēt Iohan. xviij. Christū Ihesum pro sua doctrina & uerbo, coram Anna interrogatū, sed & percussum respondisse, iudicemq; perpeti uoluisse dicendo, Si male loquutus sum testimonium perhibe de malo &c. Et Luc. xxiiij. Quum de suo uerbo coram Pilato accusaretur, quo populū seduxisset a Galilæa usq; Hierosolymā, ad testes prouocauit, non pro solo suo uerbo, sed & pro corpore & uita tuenda, iustitiæ se obrulit, & uoluntarie iudicē perpeffum. Hoc idē Steffanus corā Concilio fecit Act. vi. Sed & Petrus

A C T A

atq; Iohannes ex parte uerbi dei, Act. iij. Sed & Paulus iuri stare nō recusauit corā Gallione Romano iudice, Act. xviij. Et coram iudice Felice, Act. xxiiij. Corā Festo Portio, Act. xxv. Coram Agrippa rege, Act. xxvi. Et Romæ corā Casare, Act. ult. ad quem etiam uoluntarie appellauit. Tācō ubi duo in dei uerbo discordarint, diuū Paulū ecclesiæ facultatē habere iudicādi docuisse. i. Cor. xiiij. Recepitq; Petrus a Christo autoritatē in fide & uerbo dei nos confirmare. Sic Christus Ihesus, Steffanus, Petrus, Iohannes, Paulus super eorū uerbis & prædicationibus iudices uoluntarie & spontaneæ se passuros obtulerunt, hij soli neq; his omniibus meliores, ueriores, nullum uolūt experiri iudicem, nullam pati censurā, quippe quod causam habeāt omī tribunali aduersam, timēt inq; proculdubio se patibuli sententiam passuros.

Quid multis opus est sermonibus. scimus enim uerbū dei neq; apud eos, nec apud ullos hereticos unq; fuisse, sed inflectunt diuina uerba in sua uota quocūq; uoluerint. Quæ cum ita peruerterint, adsunt tandē mechanici eorū & sockini atq; surfantini, clamantes, ridentes &c. O neq; ubi est germana uestroz parentū sinceritas, ubi fides, ubi ueritas. Vno tantū suos excellūt progenitores, quippe quod dei uerbū priscorū non tam fuit efficax & forte, ut cistas infregisset, ecclesias & monasteria diruisset &c. ut faceret horū nebulonū dei ueritatem. Quæ omnia quum furto & rapinis abstulerint, iam adsunt ferriæ uespertinæ, quibus operari non licet, sed restat balneum ingrediendū, ut sint mundis omnia munda, sic Christiane extitit disputatū. Ego per immortalē deū iuro, ego meti si hoc modo mihi esset disputandū, iudicē perhorrescerē, sed neq; mihi censorē optarē, scirem inq; me subiturū patibuli supplicium, ab hoc me non esset tota Rheni unda abluituta.

CONCLUSIO XXVIII.

Famofus est qui scriptis, expressione, picturis, imaginibus, libellos famofos, sine aut cum fictis nominibus ediderit, spar
serit,

M V R N E R I.

ferit, conscripserit, etiam fidei promouendæ causa, quibus tali excogitata uia proximi sui fame obiuerit, aut tali malitia denigrare curarit.

C. de famo. li. le. unica. Si quis famosum libellū siue domi siue in publico uel quocunq; loco ignātus reperit, aut corrumpat priusq; alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentū. Si uero non statim easdem chartulas uel corrupserit, uel igni consumpserit, sed uim earum manifestauerit, sciat se quali auctorem huiusmodi delicti capitali sententiæ subiugandum. Sane si quis deuotionis suæ ac salutis publicæ custodiam gerit, nomen suum profiteatur, & quæ per famosum libellum persequendū putauerit, ore proprio edicat, ita ut absq; ulla trepidatione accedat, sciens quidem quod si assertionibus suis ueri fides fuerit opitulata, laudem maximam & præmiū a nostra clemētia consequetur. Sin uero minime hæc uera ostenderit capitali pœna plectetur. Huiusmodi autem libellus alterius opinionem non ledat.

Si quis librum ad infamiā alicuius pertinentem scripserit, composuerit, ediderit, doloue malo fecerit, quo quid eorum fieret, etiā si alterius nomine ediderit, uel sine nomine uti de eare agere liceret, & si condemnatus sit qui id fecerit, infestabilis ex lege esse iubetur. Item qui emendum, uendendumue curauerit &c. ff. de iniur. & fal. lib. lex Cornelia.

Et si quis aliquē spoliauerit ut clericis & religiosis fecerūt euangelici fures, hī non possunt spoliatos accusare siue libellis famosis, alias, nisi prius restituerint bona spoliata. q. ij. per to. Ideoq; uos euangelici fures & sacrilegi, si aduersum nos quicq; habeatis, ante omnia nobis restituite quæ furto nobis abstulistis, post hæc nullum uobis ius detrectabimus.

CONCLUSIO XXIX.

Famosus est qui sacro sanctis ecclesijs, collegijs, monasterijs, religiosis domibus, miserabilib; personis, tutor, syndicus uel Aconomus iure iurādo a quocunq; fenatu adactus. si in corz

A C T A

spoliationē, expulsionē, & quascunq; alias iniurias uiolenter & per nullam sententiā inferēdas consenserint, cum hunc desiderasse nulli non sit perspicuū. Consimili & perfidia & infamia ille senatus notat uim inferens, qui hunc tutorem ad tale iuramentum adegit, cuius ipsi primi fuerunt uiolentes.

Hanc cōclusionem diffusius probare esset in Rhenū aquā importare. Oib⁹ em̄ notū est quēlibet periurū esse famosum.

CONCLUSIO XXX.

Famosus est qui calumniādi gratia ne impugnetur, uerbum de fingit nullum iudicem pati posse, cum in canonicis literis aperte legantur, & Christus seruator & apostoli super uerbo dei & corpore & uita iudicem uolenter passi, prouocasse, ac litem nihil excipientes fuisse contestati.

Supra in conclusione xxvij. de hoc satis est dictū in genere. Iuxtaq; dico deum ipsum aequē non iudicandū ut uerbum suum, quia aut uolūtariē se obtulit iudicandū, merito & eius uerbū censuræ iudicū subiacebit, non quidē ad condemnandum sed ad elucidandū, sicut enim ante hac dictum hereticis ipsis furibus nullatenus assentimur apud eos haberi uerbum dei. Quare omni iure pronuciandū est, ex qua parte uerbū dei sit, & qui illud uerius & rectius intelligunt.

Namq; si in ecclesia Christiana iudex esse non debeat, aut censor minus ei prouisum esset, quā Moses ipse Iudaica scholā prouidisset, scribit em̄ Deute. xvij. Si difficile & ambigū apud te iuditiū esse perspexeris, inter sanguinē & sanguinem causam & causam, leprā & non lepram, & intra portas tuas uideris uerba uariari, surge & ascende ad locū quem elegerit dñs deus tuus, ueniesq; ad sacerdotes leuitici generis & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quaresq; ab eis, qui iudicabūt tibi iuditij ueritatē, & facies quodcunq; dixerint qui præsunt loco quem elegerit dñs, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisq; sententiā eorū, nec declinabis ad dextrā neq; ad sinistram. Qui autē superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio

M V R N E R I.

imperio, qui eo tempore ministrat dño deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, cunctusq; populus audiens timebit ut nullus deinceps intumescat superbia. Si ergo ludæi in difficili & ambiguo nossent suum perquirere iudicem cōpetentem, & Christiani nō, male Christus prouidisset ecclesie suae sic eam in perplexis & dubijs relinquēdo, quod fidendū non est. Nam de fide ad Petrū loquens, ait. Ego rogavi pro te Petre ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Neq; apud ludæos lex fuit iudex, maxime quum in uerbis legis uariebat, ita neq; apud nos lex iudicare potest, quādo in uerbis legis est dissensio. Sicut enim Lutherus met ait certō se scire purgatorium esse, & si hoc scripturis probari nequeat, ideoq; & scriptura purgatorij iudex esse nō potest, ex quibus ergo uerbis legis purgatoriū probabimus, quum ut dicit nulla sint de purgatorio uerba cōtra hæreticos illud impugnant. Hæc & his similia argumenta multa inducipossent breuitatis causa intermissa.

CONCLUSIO XXXI.

Famosus quum sit, qui uel unum sacrae scripturae locum sciēter & per calumniā falsarit, qua notatur infamia, qui uniuersum nouū Ihesu Christi testamentū (Hieronymo Emsero probate) quater decies centies qd' Lutherus fecit, falsauit, deprauauit, addidit, minuit, & turpissimis glossis cōspurcauit.

Deute. iij. ait deus. Non addetis ad uerbū quod uobis loquor, nec auferetis ex eo. Sed neq; licet uerba legis offendere qui scribit, sed quibus manumissit. in uerbo. Sed ita lex scripta est. Nūc aut Lutherus (ut hoc Emserus in uno ad hoc speciali edito libello ostendit & probauit) nouum & uetus testamentum quater decies centies falsificauit, & id quare fecerit hætenus bene experti sumus, hunc ipsum totum librum hic adpono in huius conclusionis probationem.

Quam aut eius obfuerit interpretatio, & quid nobis ueneri pepererit in unico dumtaxat loco ostēdo Matth. vi. ubi in

A C T A

Oratiōe Christi sic interpretat, Panē nostrū quottidianū &c. pro Panē nostrū sup^{er}substantialē, hic super^{er}substantialis panis nihil aliud esse potest quā ipse met^{us} deus, sed quottidianus panis trahi potest in cibū nostrū corporalē, & maxime ab his qui Ihesu Christi negant præsentiā in sacro sacra sinaxi, qui hac potissimū auctoritate conuinci possunt, quod hic panis deus sit & sup^{er}substantialis, ut in greco est epiusion, ut aut^{em} falsam hāc opinionē tueant, falsum sibi met^{us} textū fabricarunt.

Hic iam adparet quid probū & Christianissimū Anglorū regem mouerit in his literis, quas ad Saxoniae duces scripsit, in quibus ad calcem ita ait. Literas has ob signaturo mihi uenit in memoriā, Lutherū in suis aduersum me nanijs excusare se, quo minus ad reliqua respondeat impediri, transferendo Biblio. Visum est igitur hortari uos, ut omnium rerū maxime prouideatis ne id permittatur fieri. Nam ut bonum esse non negem in quauis lingua legi scripturā sacrā, ita certe periculosum est ex eius uersione legi, cuius mala fides facit oibus fidē id illi studiū esse, ut bene scripta male uertēdo peruertat, ut populus ea se legere putet in scriptura sacra, quae uir execrabilis ab execrandis hausit hereticis. O quam uere prouidit hic rex sapientissimus, ea quae temporis successu & nos uidimus cum maxima omnium nostrū atq; nostrorū iactura. At merito haec omnia patimur, quia non solum Regum, Principū, Pontificum & Caesarū, sed & dei monitiones contempsimus, nisi prius tantum innocentū & simplicium sanguinem uideremus fusum, & tot nobiles animas perditas.

CONCLUSIO XXXII.

Famosus est Lutherus, qui cum in deū sacras literas, bonos mores, in ecclesiā sanctā dei, quater centies fuisset euentus, Murnero euincente, & adhuc euincere coram quocunq; iudice uolente, audet tamen nihilo minus (quo simplicem & indoctam Christi plebeculam a ueritatis uia abducat) se spiritu sancto fuisse loquutum, fingere & euenti.

Christus

M V R N E R I.

Christus seruator ita ait Io. viij. de diabolo loquens. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Quum loquitur mendaciū ex proprijs loquitur, quia mendax est & pater eius. Ex quibus scilicet Lutheranorum homicidijs & mendacijs & euangelicorū furum doctrina seditiosa optime perpendendum est, unde prodierit, quodq; nihil ibi egerit spiritus sancti gratia.

Ego Lutheri mendacia in deum, in sacras literas, in bonos mores, inq; ecclesiā sanctā dei, quibus uniuersum obcaecauit orbem atq; decepit, quadringenta docui, scripsi & probaui, in proprio mendaciorū Lutheri libello, quē ad praesentis conclusionis confirmationē hic impono. Neq; tam fuit haecenus ullus suorū cōplicū tam audaculus, q; haec sua mendacia ausus fuisset defendere, & ad illa respondere. Tam sunt inq; aperta ut a nullo quantūuis perfrictē frontis homine negari possint.

Item in libello, in quo aduersus eundem mendacē Lutherum inclitā regiā maiestātē Anglicanā a mendacijs suā serenitatis falso obiectis, defendi. Centies & quinquagesies Lutherum docui, mēdaciter in optimū & Christianū regē inuectū. Semperq; deum testor, & eadē ipsa scripta Regiā dignitatē comperi ueracem, contra quē librū meum (sibi de tot mendacijs conscius) neq; Lutherus haecenus mutire quiddā siue inuicem murare ausus est. Ob quā probata mendacia multas mihi hī euangelici fures contumelias sicario more intulerunt, & priora mendacia alijs quoq; cumulantes imperium impleuerunt hac fama, quod inclitā regiā maiestatem Anglicanam in multis aureis nobilibus deceperim. Quod sua serenitatis persona literis regniq; Angliā sigillō, & propria manu falsum esse & euentitū probare possum. Accepi quidem nō nihil a laega regia manu, & quidem regia dona, qua gratitudinis uice hic fateor me a regia clementia recepisse, sed & ut plus inuideatis uos Lutherani asini, at quouis mendacio illos aureos nobiles me obtinuisse in me cmentitū esse, testabitur literā

A C T A

literæ regiae serenitatis ad Senatū Argentinensem cōscriptæ. Testabiturq; hoc idem Reuerendissimus dñs Cardinalis regni Angliæ, pater meus dilectissimus. Idem & doctissimus dñs Thomas Morus, regie celsitudinis uir a secretis. Sed quid hac opus mihi est, peccatum immortalem expurgatione iam orbi cognitū est, hoc scelestissimū hominū genū euangelicorum furum, nihil nosse nisi in sua guttura & palata ementiri. Audeat se quis eorū meo conspectui ostentare, hæc mendacia deserpiturus. Scio inq; scio hos fidei perfugas & apostatas nihil horū audere cogitare quidem, tacco conari.

CONCLUSIO XXXIII.

Famosus est Ulrichus Zwingly, qui sua mendaci, reprobataq; famosa doctrina occasionem prestitit, patrocinioq; in præfatas conclusiones delinquendi, aliena bona furandi, rapiendi, sacrilegio auferendi, innocētes opprimendi, tumultuandi, in seditiosam libertatem proclamandi, Heluetiorum unitatem, fœdera, concordia, multo sanguine partam, scindendi, rumpēdi, a fide Christi apostatandi, Christi uirgines uiolādi, restamēta rūpendi, deuastādi monasteria, diuinū cultum destituēdi, sacra loca, & religiosa, pphanādi libellis famosis detrahēdi, iniuriandi, cum balneatoribus & coquis & cerdonib⁹ de re Christiana calumniose disputandi. Hunc enim & similes uniuersæ leges, & diuinæ & humanæ capitali supplicio damnant, & ultimo supplicio afficiunt.

Omnia hæc facta in conclusione enumerata, gesta sunt & perpetrata, gloriaturq; Zwinglius, quod omnium eorū causa fuerit & occasio, neq; ego ullo iure his male & nequiter gestis alia quam infamiae nomina imponere possum, nec ualeo neq; debeo, pro ut in conclusione. Si autem Zwinglius suis famosis & improbis factis, honesta potest tribuere nomina, & hoc iure quidē ac merito audiamus eum & quidē libenter, quā diu aut illud non fecerit, pro famoso fure, raptore sacrilego, apostata & neq; interim uiro illum habebimus.

Conclusio

M V R N E R I.
CONCLUSIO XXXIII.

Famosi sunt omnes Lutherani, quorum reprobata doctrina effectus est, ut tot hominum milia, & quidem breuissimo tempore petita sunt, quorum sanguis haud dubio ad deum in caelestes aures clamat, tot homicidia in tales magistros mortuum & cedis & stragis seuerius uindicandi, qui & si re pessime gesta, illos qui mortem oppetierunt, etiam scriptis emissis non agnoscant, orbitas men non est incognitum, petitos dum uiuerunt, istos mortis & sanguinis fusi praecipuos agnouisse, & eorum tristitia dogmata tantae cladis causas & ansas praebuisse.

Tamen si supra conclusione xxvi. satis superque ostensum est nouam illam haereticam & seductoriam doctrinam euangelicorum futuram & praedonum causam fuisse effusionis sanguinis miserorum rusticorum, hic tamen in genere recensere non pigebit, quibus Lutherus incogitantem hanc rudis plebeculae stoliditatem irritauit, & in tantam seditionis libertatem permouit.

Depinxit enim ante oculos eorum pediculosam & carneam libertatem Christianam, & in plerisque locis eos concitauit contra naturales eorum dominos, hijs & similibus uerbis. Quod usque adeo stultescitis, credentes uos dominis uestris obligatos & obedientiam constrictos. Caesarem per contemptum saccum saepius appellando uerendum. Principes stultos, effeminatos, infames, rabiososque tyrannos, Thuream decies meliorem & sapientio rem reputans nostris Principibus, multa precatus ut dominus deus aliquando ab eorum iugo dignaretur liberare, aliosque regentes dare. O quoties illis minatus est hoc Psalmistae dicto. Effundam contemptum super principes.

Nouam edidit bullam, qui auxilium, consilium, consensum praebuerit ad Episcopatus & monasteria diruenda, delenda, hunc esse dei filium & amicum, qui autem in eorum defensionem laborat, esse dei hostem, & diaboli amicum. Scripsit item Episcopos, Collegia, Cathedrales ecclesias, Monasteria non esse Christianas congregationes, sed certo habendi sunt pro la-

A C T A

tronibus, furib⁹, lupis & apostatis religionis Christi, q̄ cōtra uerbū dei supra nos cōminant, quorū uerborū & his similiū pleni sunt, & exundant oēs sui libelli. Taceo de occulta praxi cum multis habita. Sunt hæc ne bellā uestra, diffidationes & damna Romano Pontifici inferēda, quippe quod in germania tanto in miseros rusticos deseuiſtis, Romā digito indicastis, certe nostrū met natale solum corde uolentes, in patriæ laboratis excidiū, ubi adhuc longq̄ tempore Romanus Pontifex a uobis quierē & pacem est habiturus. Finem tamen uel semel hic faciā uestrarū iniuriarū uis illatarū, ut ad terminum uestrorū pessime factorū peruenire possimus.

SEQVUNTUR CONCLVSIONES

de iniurijs & contumelijs mortuorū.

CONCLVSIO XXXV.

Famosus est qui a deo & cœlitib⁹ salutā castam atq; pudicā uirgunculā deiparā Mariā cōmunic; Christiani orbis cōsensu a deo uenerandā habitā (ut eius uiolator es etiā solis uerbis capitali iudicio damnarit) dehonestarit. Nam hæc utpote matrem & ueteri & noua lege inauditis præconijs præcepit & mundo & sibi honorandam.

Nihil hic est ut p̄sumamus laudes & uenerationē diuæ genitricis Mariæ matris Ihesu Christi uerbis explicare, potius equidē uerbis id fieri negt, multis hoc facere p̄positi non est p̄sentis, sed neq; totius orbis hoc facere efficacit sufficit. Hoc autē me misere habet qd' obstinati isti euangelici neq; & nebulones mox ut se huic suæ sectæ addixerint, hostes sunt nobilis simæ dei genitricis, adeo ut nihil tollerare queant qd' eius memoriā exprimat, ut sunt eius in ecclesia fidelium imagines statuarū & figuræ, tam impudice & turpissime de ea loquunt, ita ut audire nephas sit uiro Christiano, tantis sceleris maculā hoc tegentes pallio, quippe quod soli deo tribui debeat & honor & gloria. Mirū hic uideri posset quando hæc inter filiū Christum

M V R N E R I.

stum & matrem diuam Mariā hostilitas interciderit, ut matris honor filij sui sit æstimatū dedecus. Antiqua Christianorum religio matris honorem præcipue in diuinū honorem referebat. Aperte enim in scripturis adhuc plures habent honores. Am dei honore, ut scilicet est patētū honor. Et Hester vi. Sic honorabitur quem uoluerit rex honorare, si igitur mundi totius rex maximus tāto eam honore dignatus est, possent & hij nequam hunc regis honorem suæ matri exhibitum, & ipsi patienter tollere.

Diuis inq̄ Iohānes ut matre sibi testata sub crucis agone, proculdubio honore exhibuit huius præcepti uigore. Honorat patrem tuum & matrem &c. qui tamen iuxta hoc proculdubio deo diuinū & debitū honore impendit, sed hij nebulosus matris honore filij censent iniuriā, ubi exemplo Iohannis a tanta iniuriā & malicia temperare deberēt. Sed aiunt se idolatriam formidare, nouimus ab idolatria cauere, antea quam pessimus quicq̄ diabolus has mundi pestes in nostras plagas & exterminium huic mundo incacauit.

Ideoq̄ me spes fouet indubitata eos in hoc hamo mortem aliquādo esuros & deglutituros. De Mariā enim uirgine sancta canit mater ecclesia. Tu sola cūctas hereses interemisti in uniuerso mundo. Spero futurū ut aliquando diuina iustitia hanc suæ matri irrogatā iniuriā ulciscat, firmissime credo diuæ uirginis honorem & amorem cordibus fidelium altius infudisse & inradicasse, quam ut ab his furibus & apostatis eradicari & expelli possit. Horum uerborum aliquando eos comonefaciam, quū illos perspexero, miseris animas suas in igne iuxta patibulū expirare. O deus iustus & uerax, fac ut hæc uideant ante mortem meam oculi mei, quibus uindictā cernamus de tanta læsa maiestate genitricis tuæ.

C O N C L U S I O XXXVI.

Famosus est q̄ corpora mortuorum e sepulchris extraxerit, uel ossa eruerit, aut sepulchra diruerit, q̄a sepulchri uiolati actio

A C T A

infamiā irrogat, nā hūiliores fortunę summo supplicio afficit honestiores i insulā deportat, aut i metallū relegat & dānat.

Sepulchri uiolati actio infamiā irrogat ff de sepul. uiola. l. i. Et le. Prætor ait, cuius dolo malo sepulchrū uiolatū esse dicitur, in eum in factum iuditiū dabo, ut ei ad quē pertineat, quanti ob eam rem æquū esse uidebitur condemnet. Ea. le. Ad uersus eos qui cadauera spoliant, præfides seuerius interuenire solent, maxime si manu armata aggrediantur. Vt si armati more latronū id egerint, etiam capite plectantur, ut diuus Seuerus rescripsit. Si sine armis usque ad poenā metalli procedat. Eo. ti. le. Sepulchri uiolati crimen potest dici ad legem Iuliam, de ui publica pertinere. Et le. Rei sepulchrorum, in qua lege conclusio præsens fere ad uerbum continetur.

Nemo humanum corpus ad alium locum sine Augusti auctoritate transferat C. de religio. & sum. p. fu. Nemo.

CONCLUSIO XXXVII.

Famosus est qui sanctorum statuas & imagines cōfregit, confluat, quia lege Iulia maiestatis tenet, nam hoc crimen nisi a successoribus purgetur hereditas, etiā fisco uendicatur.

Hæc conclusio accepta est ex ff Ad le. Iul. ma. le. Is qui.

Statuæ in ciuitatibus erectæ non sunt ciuiliū, sicut Trebatius & Pegasus dicunt, Ideoque curet præses, quicquid eo animo communitate erectū atque locatū est, ne id quicumque priuatus tollat. Neque is quidem qui eas illic collocauit ff de acqui. re do.

Euangelici fures gloriantur, & uerbi dei se iactant imitatores, obijciā ergo illis dei uerbum, Deu. vii. Sculptilia deo igne combures. Non concupisces argentū & aurū, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis quicquid tibi, ne offendas, propterea quia abominatio est dñi dei tui, nec inferes quippiā ex idolo in domū tuā, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitia detestaberis, & uelut inquamētū ac sordes abominatiōi habebis, quia anathema est. Nostra igitur uel aurea uel argentea sculptilia, quæ pro idolis habentur & anathemate, quare ex eis argentū

M V R N E R I.

argentū sibi cōcupiscūt & aurū, quū in his uerbis supreme sit
phibitū. Aequē sunt illis imagines istarū idola sicut ecclesiae fur-
rata bona Zwinglio thesaurus, & lupo asinus molinari⁹ in
aqua stans piscis, q̄ppe, qđ piscē animal didicerat in aqs esse.

C O N C L V S I O XXXVIII.

Famosus est, qđ sacras cōlestiū ciuū statuas & imagines sine
adorationis ambizioso fastigio consecratas, nullisq; sacris lite-
ris usq; prohibitas irreuerēter tractarit, quia uirtutum præ-
mia tribui merentib; conuenit, & ob id lex statuas erigi præ-
cepit, ac lege iulia maieſtatis uiolatores damnauit.

Et uirtutū præmia tribui merentib; conuenit, & alior; ho-
nōres alijs damnor; occasionē fieri non oportet C. de sta. &
ima. Et uirtutū. Sed & clare lex ipsa his uerbis præcipit. Si qñ
nostræ statuar; uel imagines erigunt, seu dieb; ut affolet festis
siue cōmunib; adsit iudex sine adoratiōis ambizioso fastigio.
Eo, si qñ. Vbi dilucide patet euangelicos neq; in nos emētirī,
quod idolatriā exerceamus imagines adorādo, quū eas dum
taxat erigamus in ueritatis speculū, & imitationem earundē
quum intuent, suntq; laicis loco scripturarū iuge memoria,
quum alioqui & scripturæ & uerba transeant.

Ita & non aliter prohibet dñs deus in plarisc; locis Bibliæ,
imagines & sculptilia ne scilicet adorent, Leuit. xxvi. Non fa-
ciētis uobis idolū & sculptilē, nec titulos erigētis, nec insignē
lapidē ponētis in terra uestra ut adoreris eum, & hæc uocant
idola & imagines falsor; deor;, quæ Christianitas ipsa nunq;
acceptarūt, sed apostoli illas demoliti sunt. Sed memoratiue
imagines in nullis unq; sacris literis fuerunt prohibitæ.

Zwinglius ille noster oīum hereticor; & furū facile caput
& princeps, in quodā a se cōspuro libello contra quin; Chri-
stianos cantones Heluetior; mirū in modū lamentat & con-
querit, quod scilicet Lucernēses eius imaginē exusserint, de
semet, nihil questus quod imagines crucifixi saluatoris & om-
nium sanctor; ipse cōbussit, ueniā tñ præstitit aureis & argen-

A C T A

reis quas captivas, ut fur & sacrilegus sceleratissimus in suam potestatem redegit, & tunc plus habent hij euāgelici fures suas iniurias aut contumelias quam dei & sanctorum.

CONCLUSIO XXXIX.

Famosus est q̄ locū sacrum etiā diruto aedificio in alienos usus prophanavit, cū hūc lex iubeat māere sacrum etiā resolutis aedificijs

Nemo martyres distrahat, nemo mercetur C. de sacro fan. eccl. Nemo martyres.

Interdicta autē cōpetūt uel hoīm causis uel diuini iuris ut de religione sicut est. Ne qd in loco sacro fiat, uel qd factū est restituať, ff de interd. seu extraor actio. l. interdictorum.

Loca sacra etiā si terrae motu corruant, adhuc locus sacer manet ff de contra. emp. Ede.

Locus in quo sacrae sunt aedes aedificatae, etiā diruto & soluto aedificio, manet nihilominus locus sacer, ut Papinianus scripsit, Insti. de re di. par. Locus autem.

CONCLUSIO XL.

Famosus est q̄ locū religiosum in prophanos usus cōmutauit cū hūc diuini iuris esse fecerit, sua uolūtate mortuū inferēdo.

Pergit audacia ad busta defunctorum & aggeres cōsecratos, cū & lapidē hinc mouere, & terrā euertere, & cespitem euellere proximum sacrilegio, maiores nostri semp habuerūt C. de se

Et si forte cadaueri defuncti sit iniuria (pul. uio. Pergit. cū heredes bonorum possessores extitimus, iniuriarum nostro noīe actionē habebimus. Spectat em̄ ad aestimationē nostrā, si qua ei sit iniuria ff de iniur. & fa. lib. le. i. par. Et si forte.

Si quis uoluntate tua mortuū in tuum fundum inuulerit, fundus siue locus sit religiosus, & pculdubio uenundari non potest religione prohibente, C. de reli. & sump. fu. Inuito.

Si sepulchrū monumenti appellatione significas, scire debes iure dominij id nullū uendicare posse C. eo. Si sepulchrū. Locum quidem religiosum distrahi non posse manifestū est, C. eod. Locum.

Res

MURNERI.

Res religioni destinatas, quinimo iam religionis effectas scientes qui contigerint, & emere & destrahere non dubitauerint, tametsi iure uenditio non subsistat, læse tamen religionis inciderunt in crimē, C. de sepul. uio. Res Religioni.

Si quis sepulchrū uiolaturus attigerit locorum iudices (si hoc uindicare neglexerint) non minus nota quam uiginti librarum auri in sepulchrorum uiolatores statuta pœna multentur, ut eam largitionibus nostris inferre cogantur. Eo, si quis sepulchrum.

Qui sepulchra uiolāt, domos (ut ita dixerim) defunctorum, geminā uidentur facinus perpetrare. Nam & sepultos spoliare destruendo, & uiuos polluunt fabricando, C. eo. Qui sepulchra. Huic aut pœnæ subiacebunt, & qui corpora sepulta aut reliquias contractauerint, C. eo. & l. ea.

Hæc de meis quadraginta iuris conclusionibus cum Viriſcho Zwingly in Baden disputandis, quantum exordio conuenit sufficienter dicta sunt. Inter arguendū & quum aderit contradictor, respondendo longe alia dicturus, quibus iam scripta non soluere possent corrigiā calciamentorum. Sed hic finem faciam probationum, quia omnes hii euangelici syco-phanta in Baden præsentēs, dum hæc legerentur conclusionēs, male sibi conscij, nec os aperire fuerunt ausi, nec suas obiectiones infamia in uerbulo unico, sed nec ulla protestatione defenderunt. Valete omnes catholici, & orthodoxi fideles.

ex præsentibus scriptis scituri euangelicorum fidem ob id esse famosam & reprobam, quippe quod toties su

os obseruatores faciat infames fures neque & euangelici uerbi prædones.

Finis actorum Murneri,

SUBSCRIPTIONES.

Sciendū est in ueritate finito disputatiōe, & omnium actorum
 missos nuncios consulū nostrorum Helueticorum confœderato-
 rum in disputatiōe congregatos, qui & presentes fuerunt
 disputatiōi, quatuor libros per notarios publicos cōscriptos
 dederunt officiali præfecto Badensi ad fidas manus custodi-
 endos, & summe cōmissos, nulli dandos, sed neque ostenden-
 dos &c. Sed & Iohanni Hüber scribe substituto Lucernensi,
 cuius opera ante hac in alijs quoque causis & negotijs, & etiā
 in hac causa usi sumus, in eum plurimum confidimus, qui & in
 hac disputatiōe ex nostro mandato cum quatuor notarijs om-
 nia acta conscripsit. Librū hunc quem ipse conscripserat, de-
 didimus & mandauimus iuste, clare, & ad mundū describē-
 dum, & ad hoc faciendū eum iuramento ad egimus &c. Quē
 librū ipse fideliter descripsit, & post uisum librū, exequutusque
 mandatū nostrum eum in Baden secū tulit, qui suus liber des-
 criptus cum quatuor libris a notarijs cōscriptis, de uerbo ad
 uerbū est collatus, perlectus, collationatus, & cum quatuor
 notarij libris inuentus est in oibus concordare. In præsen-
 tia adiutorio & auxilio subscriptorum præsidētis & cuiusque par-
 tis unius notarij, aliorumque per nos uocatorum & ad hoc ordinatorum
 qui se postea in librum scribæ ipsius Hüber proprijs & manu
 & nominibus subscripserunt in testimoniū ueritatis, de uer-
 bo ad uerbū ut sequitur.

Hoc registrū ducentis & triginta folijs conscriptū, in præ-
 sentia & cum adiutorio præsidētis notarij & aliorum proprijs
 & nominibus & manu subscriptorum, est ad acta per quatuor
 notarios præsentis disputatiōis iuramento ad actos cōscriptū dili-
 genter reuisum, lectū, collationatū, correctū, & illis in oibus
 concors inuentū, quod ego Iohannes Hüber scriba Lucernens.
 utpote qui ex mandato gratiosorum dñorum meorum nuncios con-
 sulum confœderatorum hoc conscripsi, testor propria manu.

Ego Iohannes Honecker magister antiquus Scultetus in
 Bremgarten, & huius disputatiōis ordinat⁹ præsidēs, cōfiteor
 hac meā

hac mea manu propria hoc ante me & cū meo adiutorio sic actū
& gestum esse.

Eiuscemodī consonantiā repertam esse ut supra dicit, con-
fiteor ego Leonhardus Altweger Pontificia & imperatoria
auctoritatib⁹ public⁹, & in officio uicariat⁹ episcopalis curiæ
Cōstantiē. iurat⁹ collateralis notari⁹, hac mea ppria manu.

Talem consonantiā repertā ut supra, fateor ego Egmun-
dus Risyfen de Byllicano Colonienſis episcopatus, & impe-
ratoria auctoritate publicus scriba & notarius, testimonio
huius meæ propriæ manus.

Eiuscemodī pariformitatem repertam ut supra, fateor ego
Bernhardus Brumer, huius temporis subofficialis in Baden
in Ergow, pontificia & imperatoria auctoritate publicus &
iuratus notarius hac mea manu propria.

Talem concordiam ut supra repertam, fateor ego Caspar
Bodmer filius scribæ ciuitatis Badensis in Ergow, testimonio
huius propriæ manus mee.

Finita uero & completa disputatione, nunciū consulū unū
uersorū Heluetiorū confœderatorū in Badensi disputatione,
congregatū coram omnibus publice, eruditos, doctos & scri-
pturarum intelligentes, extraneos & intraneos utriusq; par-
tis ibi præſentes rogarunt, serio & cum omni diligētia eis sup-
plicarunt, ut omnes & singuli ad laudem omnipotentis dei,
nostræ sanctæ Christianæ fidei, ad utilitatem & profectū sa-
lutis animarū & Christianæ unionis, seipſos declararent atq;
confiterentur, si conclusiones doctoris Iohannis Eckij dispu-
tatas Christianas, & sacris scripturis consonas, & in eis fun-
dadas conſeant ac fateantur. Aut certe si uel contradicentem
Iohannem Oecolampadiū cum suis adiūctis meliorem, iusti-
orem, & in sacris literis fundatiorem æstiment, ut quislibet se
ipſum subscriberet, cui parti adherere uellet.

Ad hæc subscriptæ personæ & docti uiri ad solius ueritatis
& nostræ sanctæ Christianæ fidei promotionem, suas consci-
entias manifestando & exonerando beneuole confessi sunt,

& seipfos declararunt. Conclusiones a doctore Eckio affixas
& in hac praesenti disputatione per sacras literas probatas, &
clare defensas atq; obtentas Christianas esse, & sacrae scripturae
consonas, in eisq; fundatas comuni & longi temporis usu
Christianae ecclesiae firmatas, etiam ab initio ecclesiae per dile-
ctos sanctos martyres & doctores continuatas, & usq; ad no-
stros progenitores & nos laudabiliter & Christiane deductas
atq; deriuatas. In cuius rei uera testimonia sic se doctore Eckio
suisq; conclusionibus subscripserunt, ut sequitur.

Primo ex parte Illustriss. Principis & Reuerendissimi dñi
dñi Hugonis episcopi Constantien. &c. missi docti uiri
in nomine sua principalis gratiae, sed & per seipfos.

Nominatim uenerabiles & eruditi domini. Dominus Mel-
chior suffraganeus Constantiensis.

Dominus Iohannes Schlupff parrochus in Vberlingen.

Dominus Gallus Müller parrochus, & ordinarius lector the-
ologiae in uniuersitate Tübingen.

Dominus Balthasar. N. parrochus in Esslingen.

Dñs Othmarus Lusini^o canonic^o ad S. Mauritiū Augustae.

Dominus Albertus Krus, praepositus in Wolffenneck, sacrae
Theologiae licentiatus.

Pater Anthonius Pyrata, praedicans cathedralis ecclesiae Con-
stantiensis ordinis praedicatorum.

Reuerendissimi & uenerabilis principis & dñi dñi
Christophori episcopi Basilien. missi in sua
principalis gratiae nomine, & per seipfos.

Dominus Augustinus suffraganeus Frisingensis, praedicans
in ecclesia cathedrali Basiliensi doctor sacrae Theologiae.

Dñs doctor Iacobus Lemp ordinarius theol. in Thubingen.

Dominus doctor Balthasar ordinarius, & praedicans Theo-
logiae in Thubingen.

Magister Iacobus Zimmerman decanus Columbarien.

Dñs Iohannes Silberberg doctor medicinae & iuris ciuils.

Reueren

Reuerendissimi & uenerabilis principis dñi Seba-
stiani episcopi Lauaneñ. missi in sua princi-
palis gratiæ nomine, & per seipsos.

Dominus Conradus Treger sacre Theologiæ doctor, pro-
uincialis ordinis sancti Augustini.

Dominus Ludouicus Löblin, decanus Bernensis.

Reuerendissimi & uenerabilis principis domini
Episcopi Curiensis missi nomine sua princi-
palis gratiæ, & per seipsos.

Dominus Petrus Spier, utriusq; iuris doctor.

Dominus Theobaldus Altmanshuser, canonicus Curiens.

Dominus Virichus Sachser, canonicus Curiens.

Ex parte gratiosi dñi nostri Abbatis S. Galli.

Dominus doctor Wendelinus prædicans in monasterio san-
cti Galli ordinis prædicatorum.

Quatuor præsidentes disputationis.

Dominus Barnabas Abbas monasterij montis Angelor.

Dominus Ludouicus Bär sacre theologiæ doctor Parisien-
sis, & præpositus ad sanctum Petrum in Basiliæ.

Dominus Iodocus Stapffer eques auratus magister curiæ ad
sanctum Gallum.

Dñs Iodocus Honnegker magister Scultetus in Bremgarten.

Sequuntur alij eruditi & docti uiri, qui & ipsi disputati
oni intertuerunt, & scilicet D. Eckio subscripserunt.

Serenissimi principis ducis Austriae &c. uir a secretis doctor
Iohannes Fabri.

Magister Caspar Turrerius græcus.

Dominus Matthias Kretz sacre Theologiæ doctor, prædi-
cator ecclesiæ cathedralis Augustensis.

Dominus Iacobus Ionas Hebræus.

Magister Matthias Stör.

Dominus Iohannes Kislin prædicans in Mengen.

Magister Sebastianus Käser, parrochus in Fürstenberg.

Dominus Christofferus Colter, parrochus in Morsperg.

Magister Iohannes Medler parrochus in Ratolffzell.
Magister Iohannes Fiener parrochus in Kisleck.
Dominus Iodocus Koller, cappellanus in Eslingen.
Magister Bernhardus Käfer, parrochus in Herrenberg.
Dominus Balthasar Stör, parrochus in Rüttholtz.
Dominus Ieorgius Hertzog, parrochus in Eichtetten.
Magister Andreas Schlies, & magister Iohannes Licking-
er missi a dño Abbate de Rockenburg, ex episcopatu Aug.
Dominus Martinus Rooblin in Klufftern.
Dominus Iodocus Schetlin, parrochus in Berckheim.
Dñs Ieorgius Schyrlin ordinis theuthonicoꝝ in Althusen.

Ex Heluetijs confœderatis.

Dominus Thomas Murner ordinis minorꝝ, diuinarũ lifera-
rum & utriusq; iuris doctor, lector & concionator minorꝝ.
Dominus Iohannes Scherer, decanus capituli Lucernensis,
parrochus in Malters.

Magister Petrus Winman, Canonicus Lucernensis.

Dominus Iodocus Schinbein Canonicus Lucernensis.

Dominus Daniel Kenel, parrochus in Ruswil.

Frater Nicolaus de Vry heremita, qui unica tunica conten-
tus, nudipes, discooperto capite iam longis annis deo in alpi-
bus famulat. Hic a nuntijs consulũ publice interrogatus per
Vranioꝝ nuntiũ cui se subscriberet, huic inqt doctori Eckiũ
indicās & subdidit, hic em̄ mente sequit̄ & fidẽ sanctæ matris
ecclesiæ. Mandat nũtj cõsulũ ut scdo interroget quur se nõ
subscriberet Oecola. ait uir sanctus. Onõ, qa lofige aberrat.

Dominus Henricus Bömly, parrochus in Schwytz.

Dominus Iohannes Gewyler de Basilea, doctor sacre The.

Dominus Leonhardus prædicans ad S. Petrum in Basilea.

Dominus Theobaldus Hüter, parrochus in Appenzell.

Dominus Balthasar, parrochus in Vrneshen.

Dominus Laurentius Fäsler, cappellanus in Appenzell.

Dominus Laurentius Mer, parrochus in Baden in Ergow,
sacre Theologiæ doctor.

Dominus

Dominus Vlrichus Müller, parrochus in Schneiffingen.
Dominus Marcus Brummer, parrochus in Wurchenlos.
Dominus Ludouicus Scherer, parrochus in Diettiken.
Dominus Iohannes Breitschnid, parrochus in Lengunow.
Dominus Iohannes Maseler, parrochus in Kilchdorff.
Dominus Iohannes Schlininger, parrochus in Birmestorff.
Dominus N. coadiutor in Dietigken.

Cappellani in Baden.

Dominus Vlrichus Adler.
Dominus Iohannes Schach.
Magister Iohannes Schürpf.
Dominus Iohannes Falck.
Dominus Iohannes Steinburger.
Dominus Iohannes Lässer.
Dominus Iohannes Marti in Schorneck.
Dominus Iohannes Erhart.
Dominus Iohannes Druckfäs.
Dominus Hieronymus Anfels.
Dominus Iodocus Gebhart.
Dominus Zimpertus Camerarius.
Dominus Leonhardus eius in stad Capellanus.
Dominus Allezius Camerarius, coadiutor in Baden.
Dominus Iohannes Burckardi ordinis prædicatorum sacre
Theologiæ doctor, prædicans in Bremgarten.
Magister Iohannes Schatt Cappellanus.
Dominus Daniel Schatt Conuentualis in Muri.
Dominus Thomas Lörchyn, Camerarius in Muri.
Dominus Vlrichus Fuchsly, Cappellanus in Bremgarten.
Dominus Nicolaus Bürcher Cappellanus.
Dominus Iohannes Löchly Cappellanus.
Dominus Matthias Brettman Cappellanus.
Dominus Henricus Offringer cantor in Zurzach.
Dominus Othmarus Deck Canonicus in Zurzach.
Dñs Andreas Abbas & totus conuentus in Wettingen.

Ex Oecolampadij turma.

Notandū numerū apud nomina conscriptū conclusiones significare, in quib⁹ se subscripserunt Oecolampadio uel non. Subscripti igit̃ ut Oecolampadij coniuncti & coadiutores se suę opinionī subscripserunt contra D. Eckiū, ut sequitur,

De Basilea.

Frater Iohannes Luthart, ordinis minorum de obseruantia, prædicator apud eosdem. i. ij. iij. iiij. v.

Dominus Wolffgangus Wissenburg, plebanus in hospitali in Basilea. i. ij. iij. iiij. v.

Magister Iacobus Imeli, plebanus ad sanctum Vlrichum in Basilea. i. ij. iij. iiij. v.

Dominus Marcus. N. plebanus ad sanctum Leonhardum in Basilea. i. ij. iij. iiij. v.

Frater Thomas prædicans ad Augustinenses. i. ij. iij. iiij. v.

De Schaffhusen.

Magister Ludouicus Ochsly. i. ij. iij. v. sed in quarta conclusione, ratione imaginū maneat apud doctorem Eckiū, iuxta libellum eius Enchiridion dictum.

Dominus Henricus Linck. i. ij. iij. iiij. v.

Dominus Conradus Werly, Cappellanus in Schaffhusen, hic sibi reseruauit se hoc libet̃er crediturū quicquid dñi sui fecisset.

De Appenzell.

Dominus Matthias Kesler, parrōchus in Gās iij. iiij. v. sed in prima & secunda conclusione teneat cum D. Eckio.

Dñs Iohannes Hefs, cappellanus in Appenzell. i. ij. iij. iiij. v.

Dominus Pelagius amstein prædicans in Trogen in Appenzell. i. ij. iij. iiij. v.

Item fridolinus Bruemer prædicans in Glaris, & Ludouicus Rōsch cappellanus in Schwanden, hij duo nolēbant disputare, sed nec cuiq; parti subscribere, sed confessi sunt quicquid per sacras literas probabitur, & quicquid eorum domini de Glaris decreuerint, ordinauerint uel fecerint, huic se obediētiuros, nec contradicētiuros.

Item

Item Iohannes Schudler parrochus in Wefen, & dñs Iohannes Arner parrochus in Schönis, hij ambo disputare noluerunt, sed nec alteri parti subscribere, sed publice confessi sunt quicquid scripturæ elucidabunt, & quod eorum domini & superiores de Schwitz & Glaris ordinabūt & iubebūt, huic obediēt, non contradicēturi.

Item prædicans Bernensis disputauit contra secundam conclusionem, alias in prima conclusione se notæ non præbuit. Doctor Eckius igitur & si in disputatione eum interrogarit, quid in prima cōclusionē teneat siue credat, ad hoc ei respondere noluit, neq; confiteri quid de altaris sacramento teneat uel credat, post hæc absq; ulteriori disputatione abscedēs, nemini se subscripsit.

Item Petrus Conzenus de Schöntal pariformem se fecit prædicanti Bernensi.

Item Iodocus Burckhart de Solodoro.

Item Iohannes Glotherus parrochus in Müllhusen ij. iij. iij. v. in prima conclusione doctōri Eckio se subscripsit.

Item Augustinus Kromer de Müllhusen ij. iij. iij. v. in prima conclusione se doctōri Eckio subscripsit.

Benedictus Burgouwer parrochus in sancto Gallo ij. iij. iij. v. non est contra primam conclusionem.

Wolfgangus Iulle coadiutor sancti Galli i. ij. iij. v.

Jacobus Rine cappellanus i. ij. iij. v.

Sed hij tres in quarta conclusione sic protestati sunt, quod imagines admittant, sic tamen ut non adorentur neq; uenerentur, ne quis illis abutatur in ceremonijs, aut certe in illas nullam fidutiam locet.

Dominicus Zyly Ludī magister ad sanctum Gallum. i. ij. iij. v. contra quartam conclusionem disputauit.

Sed & hic sciēdum est neq; tacendū, quia se apud dilectos nobis cōfederatos Basilienses tenet atq; moratur. Eruditus & uere doctus uir Erasmus Roterodamus in proxima elapsa die, in qua eiusmodi disputatione habenda consultū uisum fuerat

fuerat. Loquitur est cum dilectorum nobis confœderatorum Basiliensium nuntio cōsulū missū & eidem supplicatū ut eundem doctum uirum Erasmum ad hanc disputationem uisitandam hortaretur & enixe rogaret, quum ex utraq; parte uiri docti eum maximi faciant & obseruā, quod per dilectos nostros Basilienses confœderatos factum est. Ipse uero Erasmus uniuersorum Helueticorum confœderatorum nuntijs cōsulū clausas & obsignatas literas sua ppria manu subscriptas misit ante disputationis exordia, per nuncium cōsulū nobis dilectorum confœderatorum Basiliensium, quæ literæ quæ huic disputationi plurimū inseruiāt, & fructū nō modicū adferāt, positæ sunt hic.

MAGNIFICIS
DOMINIS HELVETIIS
ERAS. ROTERO. S. D.

Quum mihi non deest animus unice perpensus, ac promptus ad id quo me cum uestra omnium uoluntas, quibus et animo bene uolo, præsertim eodem non minus amanter quam instanter uocante inclito huius urbis senatu, cui nihil nō debeo, tamen ipsius negotij pietas inuitabat. Domini & amici obseruandi, tamen ut nihil aliud fuisset hæc uoluntudo plus quam uitrea, & ad quamuis leuem occasionem periclitans iustiorē quam ipse uellem præbuit excusationem, quo minus isti cetui uestro liceret interesse. Quamquā absque me spiritus Ihesu suggeret cordibus uestris salutifera cōsilia ut omnes sitis unanimes in sana doctrina ecclesiæ catholicæ. Vnum tamen erat de quo pietatem uestram per literas admonere uisum est, uidelicet quod ea res non minus uestra omnium referat quæ mea. Sparsus est ante paucos dies libellus cui titulus Erasmi & Lutheri opinio de cœna domini, de quo difficile sit pronunciare, utrum plus habeat stultitiæ an malitiæ. Quum in singulis paginis iteretur nomen Erasmi, ipse qui scripsit.

scripsit nusquam ausus est apponere nomen suum, nisi quod
in calce subiicit nomen fictiū, quod ipsum statim argumen-
tum est malæ conscientiæ. Deinde uehit me magnificis lau-
dibus, hoc est afficit honorifica cotumelia, sic laudās pruden-
tiam & eruditionem meam, ut persuadere conetur, me con-
sentire dignitati, quod iam olim damnatum est ab ecclesia ca-
tholica, quasi fortiter erroris ualeat aduersus ueritatem. At
plane stultissimis argumētis conatur persuadere me aliud ce-
lare in corde, quam uelim profiteri, cuius rei causam uult ui-
deri timiditatem. Præterea colligit e libris meis loca quedam
impudentissime deprauiata & ad suspensionē detecta. Sed hu-
ius scriptoris stultam insaniam breuili bello edito depingam
fortassis intra sex dies. Nunc ne quem in ruīnam trahat nomi-
nis mei sumus quē artifex iste conatus est oculis simpliciū of-
fendere illud modo uobis. Egregij domini testatū esse uolo
me nō recusare quo minus habeam oim hæreticorū princeps,
si in meis lucubrationib⁹ quas scripsi plurimas uel unus locus
inueniri queat, qui de eucharistia secus sentiat quā hæctenus
nobis præscripsit ex auctoritate diuinarū scripturarū ecclesia
catholica, aut si quisquā mortaliū audiuit me probantem opi-
nionem Wycleuitarū quam nunc renouāt quidam. Hoc mi-
hi satis est apud homines. Testor autē deū qui solus nouit cor-
da hominū, atq; nunc mihi precor iratū si unq̄ defedit in ani-
mo meo sententia que pugnat ad ea quæ hæctenus magno con-
sensu defendit ecclesia catholica. Quid alijs reuelatū sit ipsi ui-
derint. Mihi nullæ rationes hæctenus persuadere potuerunt
ut discederem a præscripto ecclesiæ. Ne hic metus est huma-
nus, religio est, ac metus iræ diuinæ. Isti iniquenter obijciūt
timiditatem, quum ipsi non audeāt suis libellis nomen suum
adscribere, & fortes sibi uidentur, quod famosis ac furiosis li-
bellis ac subinde nouis opinionibus miscent orbem dissidijs.
Si dissentit, inquit, quur non scribit contra, quasi conien-
tial quisquis non scribit in aduersum, aut quasi desint qui scri-
ptis repugnent. Sunt isthic in concilio qui uiderunt quod ex
b

orsus eram scribere aduersus opinionem Carolostadij, nouerunt causam, quam obrem quocum ceperam intermiserim, nec is ignorat causam, qui huius libelli fuit uel author uel instigator. Qui tales emittunt libellos plus quam famosos, sine loci topographi, authorisque uero titulo. Nec famosos tantum, uerum etiam dissidiorum & heresum disseminatores, etiam apud ethnicos, uenerant capitis supplicio. Et quod apud illos erat capitale facinus nunc quorundam ludus est, qui sibi uident euangelicam doctrinam propugnatores. Habetis magnifici domini animi mei sententiam bona fide declarata. Proinde si quis ob sceleratum illud libellum impulerit mihi non poterit imputare, meo sum officio functus. Ceterum uestre iustitiae fuerit curare, ne leuibus actibus impune sit ad istum modum ludere, cum periculo tum uitae tum fama alienae non sine pernicietate reip. Precor ut dominus Ihesus bene fortunet quod agitis domini mei semper amplectendi. Datum Basileae xvi. Kalendas Iulij. Anno. M. D. XXVI.

Vestrae amplitudinis deditissimus
Eras. Roter. manu mea subscripsi.

Postea quod D. Eckius suam disputationem consumauerat, atque concluderat, iussu & admissione quatuor praesidentum, surrexit D. Iohannes Fabri, multa in genere enumerans contradictionum falsitatem doctrinae Zwinglij, quae partim illic legebat manifeste, animo eius fuisset atque proposito haec cum Ulricho Zwinglio coram & in facie conferendi, disputandi, quia uero non comparuisset, resignauit, & ad manus dedit duodecim nuntijs consulum Helueticorum librum scriptum tres in partes ordinatum, in quibus quidem se ostensurum putabat errores & falsitates Zwinglianae doctrinae, quem librum ut sic praesentatum, praesidentes acceperunt. Iuxtaque certa post citationem se exhibuit, quo primum posset haec sua in Zwinglium scripta, publica expressione disseminare, & hijs sic peractis, in causa concludit de Zwinglij profugio, serio multa conquestus, quippe quod ex certa sacrarum literarum uictoria obtinenda.

mida atq; formidolosa aiffugia Zwínglij retroactus esset, & suo frustratus proposito.

Tertio ex quatuor presidentũ cõcessione surrexit doctor Thomas Murner, allegans quid eum permoueret Vlrichum Zwíngliũ non solum in fide, sed & in fama inuadendĩ, quare nihil illi non scriptum tractare uellet, in sexternione publice ac manifeste legens suas conclusiones, quas contra Vlrichum Zwínglium ad ualuas ecclesiæ Badensis affixerat cum securitatis resignatione, nam ut dicebat neq; nosset neq; uellet cum quopiam in causa famæ cum securitate depugnare, & si Vlricho Zwínglio fatebatur se fauere uti sua securitate præstata, utq; illi esset & auxilio & adiutorio. Idemq; doctor Murnerus corpus suum & uitam, famam, honores & bona in iudicialem sententiã & censurã nuntijs consulũ duodecim cantonũ Helueticorũ se obtulit & exhibuit. Ibi Vlrichũ Zwínglium manifeste quadragies famosum siue infamem exclamauit, ex quibusdã ibi allegatis causis, in quadraginta conclusiones contractis, iuxta earundem tenorẽ quas in sexternione presidentibus ad manus præsentauit.

Post quæ presidentibus supplicauit Vlrichum Zwíngliũ uocari, quod & strenuus ac ualidus dominus Iacobus Stapfer eques auratus fecit, non solum Zwínglium uocans, sed & si quis pro afforet nomine, aut certe quis alter quicũq; qui eiusmodi doctoris Murneri conclusionibus contradicere uellet &c. Quimq; contra eum nemo exsurrexisset neq; respondisset, ad hæc præfatus doctor Murnerus cõclusit in suo negotio, sexternionem lectum presidentibus præsentans, diligenti supplicatione, ubi in futurum necessarium ei esset, & exposcere testimoniũ a nuntijs consulũ duodecim cantonum præsentis comparitionis & totius negotij &c. Hijs se nuntijs consulũ cõmendans in suo negotio cõclusit. Sed supreme conquestus Zwínglii profugam absentis ampluribus uerbis &c.

CONCLUSIO.

Qum igitur Zwinglius causa & capitaneus principalis huius falsae ac seductoriae doctrinae apud Heluetios confederatos, non attentis omnibus exhibitione, promissione, & nimirum sufficienti securitate nostris, etiam & contra suam met priorē exhibitionē comparere noluit, suae fidei causam redditurus & rationem, & cum hoc quia caeteri praedicantes inter confederatos & Zwinglius qui hanc seductoriae doctrinam praedicauerunt, iussuque secularium superiorum comparantes in disputatione, se non sunt passi doceri, neque ab eis ore assumpto destiterunt, quantumcumque etiam amice moniti fuerint, & manifeste deuicti sint ut sufficiens testimonium qui praesentes fuerunt praebere possunt & praebent, sed & quilibet fidelis & humilis Christianus ex actis certificari potest, & a multis centenariis annis a communi Christianitate conclusum sit & ordinatum, ut quicumque moliantur antiquos damnatos errores iterum resuscitare & defendere, sicut Zwinglius & sui complices non solum Wicleffi & Hussonis, sed & aliorum antiquorum hereticorum haereses in omnibus eorum libris extrahunt & defendunt, debeant absque ulteriori declaratione in excommunicationem grauem incidisse ab communi ecclesia extrahi esse & pro segregatis haberi, ut a communi Christiana ecclesia damnati.

Adhuc quod contra Martini Lutheri peruersam doctrinam nouissime per felicis recordationis Leonem papam in publica bulla animaduersum sit, ac postea per illustrissimum ac sanctissimum atque gratiosissimum dominum nostrum Carolum quintum sacri Romani imperii Caesarem semper Augustum, perque uniuersitates Parisiensem, Louaniensem, Coloniensem, & plerasque alias, qui omnes eam doctrinam ut erroneam, non Christianam reiecerunt atque damnauerunt.

Quia igitur nostra sacro sancta fides in qua multis annorum centenariis nostri progenitores sancte uixerunt, atque uita defuncti sunt, sic ab apostolis plantati, & eorum praedicatione ad nos

strae

stras man⁹ est tradita, in qua & nati & educati sumus, quæq;
ante pauculos annos (antea quã hæc falsa doctrina est exor-
ta) cum omni germana natione unanimitè profelli sumus,
in qua & multa martyru milia sanguinẽ suũ pro Christo fude-
runt, ad omnipotentis dei, matrisq; eius & omniu sanctoꝝ,
& potius cœlestis exercitus honorẽ & laudem nobis, nostroꝝ
rumq; subditoꝝ & confœderatoꝝ animabus, sequentibus
Christianis articulis prouidimus, atq; unanimitè conclusi-
mus & concordati sumus.

Nominatim ut sacrũ euangeliũ, ceteraq; diuinæ literæ, se-
cundũ comunẽ Christianũ intellectu, prout sancti doctores
ab ecclesia recepti elucidarunt exponant & prædicent, qui
soram doctrinã bonis moribus, sancta uita, sanguinis effusio-
ne, miraculisq; exornauere, quæ singula ab eis ut præfertur
exposita acceptamus nullatenus passuri, ut in his quisq; con-
traueniat, aut ue prædicet. Quod si quis blasphemare tenta-
uerit nomen domini nostri seruatoris Christi Ihesu, & de in-
temerata uirgine Maria, ac ceteris omnibus sanctis irreue-
renter & scandalose fuerit loquutus, hunc nulla habita mise-
ricordiæ ratione puniemus. Vtq; scdm hæc omnia prædicet
ad pacem & ad religionis unitatẽ, cum nostris gratiosissimis
dominis & patribus episcopis curabimus, ne quis nisi exani-
matus & sufficiens repertus, prædicationis officio fungat ad
plebem. Sed & ultro cõclusimus, nos firmitè obseruatuos,
& obseruari curatuos, ne quid de sacramissa, sacramentoꝝ
administratione, & ceteris Christianis ordinationib; & usi-
bus, ieiunioꝝ, orationũ, confessionũ, feriarũ, oblationũ, in-
tercessionũ pro defunctis animabus, nihil alteret neq; inter-
mittat, sed omnia obseruent ut a sanctis est patribus ordinatũ,
& a nostris progenitoriu usq; ad nostra tempora obseruatũ.
Ideoq; & omnes laicas personas seuerè puniemus, qui ad sa-
cro sanctum corpus & sanguinis domini sacramentũ, absq;
præcedenti confessione accesserint, aut sub utraq; specie con-
traritum sanctæ matris ecclesiæ sumpserint.

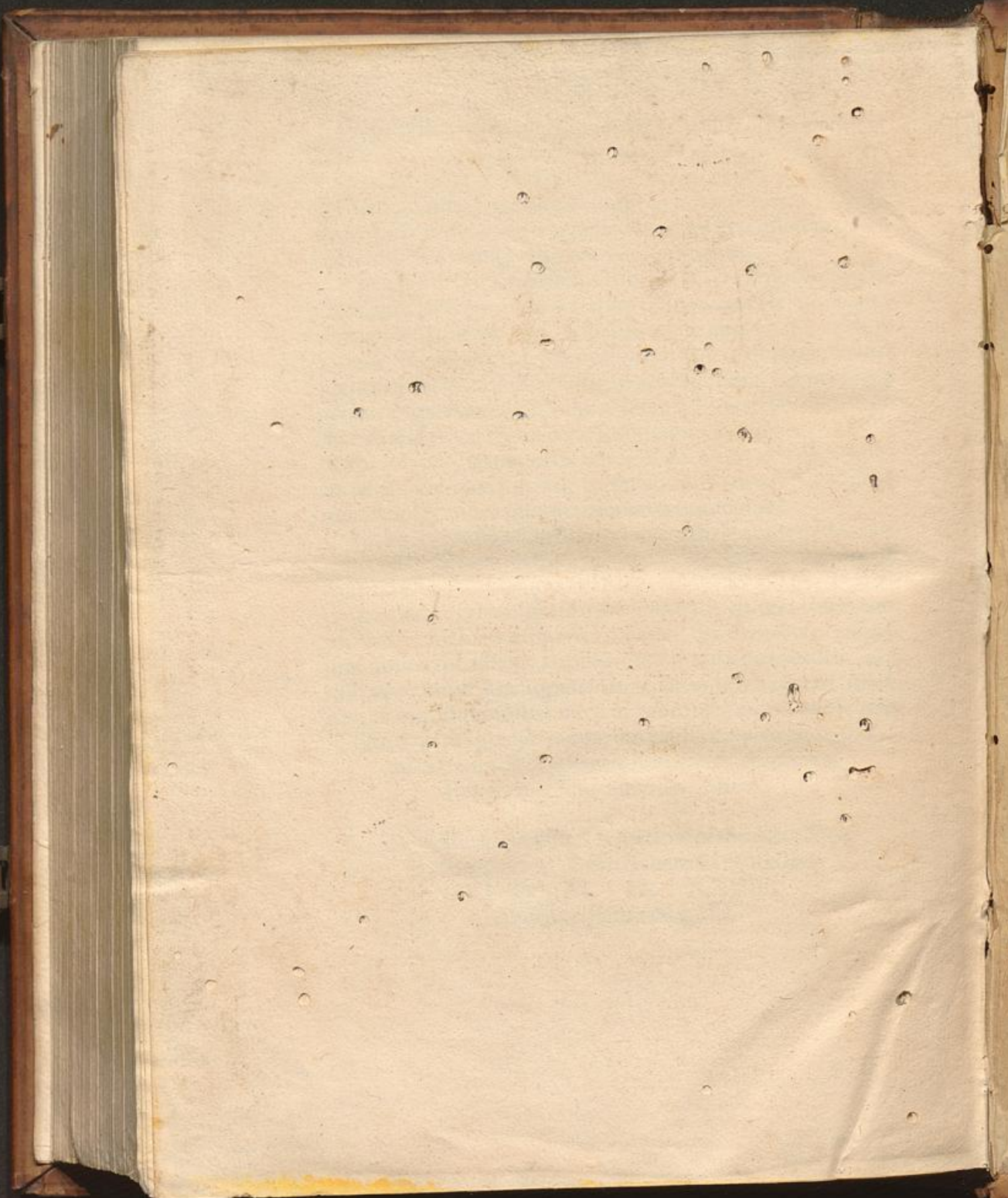
Et quoniam antiquus usus in carnū esu, & alijs cibis prohibitis, in quadragesima cæterisque diebus statutis ex rationabilibus & Christianis causis, per sanctos patres ad nos usque peruenit, omne scandalū ex horū prauaricatione exortū siue exoriturū e nostris terris expellimus, neque fieri ullatenus permittemus, sed transgressores acriter puniemus.

Qua igitur hæc famosi libelli, & hæc reductoria doctrina per calcographos maxime disseminata est, nolumus ultro quicūque in nostris terris & ditionibus exprimi siue depingi, nisi id quidem prius per nostros ad hoc ordinatos examinatum fuerit & admissum, si quis autē huic contrauenerit, punietur absque ulla misericordia. Nemo quoque audeat siue Lutheri siue Zwinglii, aut certe suorum complicum libros prohibitos famosa scripta in nostris terris & ditionibus emere, uendere uel disseminare, super quo uigilanter & attente prouidebimus, transgressores iuxta eorum merita puniemus.

Vt autē hac nostra Christiana concordia firmiter procedat, certos in nostris terris & ditionibus ordinabimus qui una cum nostris officialibus diligenter huic causæ inuigilent, & prauaricatores atque transgressores denunciēt, cuiuscumque etiam status fuerint, locorum superioritatibus, qui denunciatos fideliter nobis custodiant, a nobis iuxta merita puniendos, nec ulli parcemus. Quicūque autē in uno cantone reus fuerit inuentus, ab omnibus nostris terris ac cantonibus exortis esse censetur, profugos autē poenarum causa nemo teneat, sed ad iudicium & ordinatorum inuocationem poenæ subiacebit Ad laudem dei, Amen.

Societ. Jesu Paderbornæ

Expressum Lucernæ Heluetiorum orthodoxa & catholica ciuitate. Anno seruatoris nostri Ihesu Christi M. D. XXVIII.
uigesima quinta Augusti.

Magister nicholas...
res...
Magister nicholas...
res...
Magister nicholas...
res...

in ecc. inno tuel. solum ce. etiam
a magis q. sergiano agro. **P**er
fructu a. in agro amata. **P**er
Magister ab hostibz occupatū in re
capit. necne sint. in re plurimū

Magister nicholas...
res...
Magister nicholas...
res...
Magister nicholas...
res...

Magister nicholas...
res...
Magister nicholas...
res...

39

Th
1166